

საქართველოს გარემოს დაცვისა და
სოფლის მეურნეობის სამინისტრო

წლიური ანგარიში

2020

სოფლის
განვითარების
სააგენტო

სსიპ ბირთვული და რადიაციული
უსაფრთხოების სააგენტო

საქართველოს
შეღობის
GEORGIAN
AMELIORATION

სურსათის
ეროვნული
სააგენტო

სსიპ სოფლის მეურნეობის
სამეცნიერო-კვლევითი
ცენტრი

გარემოს ეროვნული
სააგენტო

საქართველოს დაცული ტერიტორიების სააგენტო

გარემოსდაცვითი
ინფორმაციისა და განათლების
ცენტრი

ეროვნული საბავშვო
სააგენტო

სსიპ მინის ფორალი მართვისა და
მინერალური მონიტორინგის
ეროვნული სააგენტო

სოფლის განვითარება	6
სოფლის განვითარების სააგენტო	8
შედავათიანი აგროკრედიტის პროექტი.....	10
გადამამუშავებელი და შემნახველი საწარმოების თანადაფინანსების პროექტი	18
სოფლის მეურნეობის მოდერნიზაციის, ბაზარზე წვდომისა და მოქნილობის (AMMAR) თანადაფინანსების პროგრამა.....	26
აგროწარმოების ხელშეწყობის სახელმწიფო პროგრამა	30
დანერგე მომავალი	31
ჩაის პლანტაციების რეაბილიტაციის სახელმწიფო პროგრამა „ქართული ჩაი“.....	43
სოფლად ახალგაზრდა მენარმეების მხარდაჭერის პროგრამა - „ახალგაზრდა მენარმე“	45
აგროდაზღვევა	48
მოსავლის ამღები სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის თანადაფინანსების პროგრამა	52
მერძვეობის დარგის მოდერნიზაციის და ბაზარზე წვდომის სახელმწიფო პროგრამა.....	54
სოფლის განვითარების პროგრამა.....	56
სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის მესაკუთრეთა სტიმულირების პროგრამა.....	58
აგროდიზელთ ხელშეწყობის პროგრამა.....	59
ხორბლის იმპორტის სუბსიდირების სახელმწიფო პროგრამა	60
პირველადი მოხმარების სასურსათო პროდუქტებზე ფასების შენარჩუნების სახელმწიფო პროგრამა	61
არასტანდარტული ვაშლის მოსავლის რეალიზაციის ხელშეწყობის პროგრამა	62
ტექნიკური დახმარების სახელმწიფო პროგრამა.....	63
სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მხარდაჭერა.....	65
ხორბლის ფქვილის სუბსიდირების სახელმწიფო პროგრამა.....	67
ფერმათა/ფერმერთა რეგისტრაციის პროექტი.....	68
სასოფლო-სამეურნეო ექსტენციის მომსახურების განვითარება.....	68
სოფლის განვითარების სააგენტოს მიერ ვალდებულებების შესრულება სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარების ევროპის სამეზობლო პროგრამის მეოთხე ფაზის ხელშეკრულების ფარგლებში (ENPARD IV).....	70
სოფლის განვითარების სააგენტოს პროექტების/პროგრამების სტატისტიკა გენდერულ ჭრილში.....	71
სოფლის განვითარების სააგენტოს საინფორმაციო დეპარტამენტი.....	72
იმერეთის აგროზონა.....	72
შემუშავების პროცესში არსებული პროგრამები/პროექტები	73
ღვინის ეროვნული სააგენტო.....	74
ქართული ღვინის მორიგი საერთაშორისო აღიარება.....	75
რთველი 2020	76
ქართული ღვინის პოპულარიზაცია	78
ღვინისა და ალკოჰოლიანი სასმელების ექსპორტი	80

ქართული ღვინის ხარისხი.....	81
დეგუსტაციები.....	82
სერტიფიცირება.....	82
ვენახების კადასტრის პროგრამა.....	83
სააგენტოს პირველი რეგიონული წარმომადგენლობა.....	83
სურსათის ეროვნული სააგენტო.....	84
სურსათის ეროვნული სააგენტო პანდემიის პირისპირ.....	85
სურსათის უვნებლობა.....	86
ვეტერინარული კეთილსაიმედოობის უზრუნველყოფა.....	88
ფიტოსანიტარიული კეთილსაიმედოობის უზრუნველყოფა.....	91
საქართველოს მელიორაცია.....	94
დაცული ტერიტორიების სააგენტო	96
გარემოს ეროვნული სააგენტო.....	112
ეროვნული სატყეო სააგენტო	118
სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორია	125
გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი.....	144
გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტი	148
ველური ბუნების ეროვნული სააგენტო	156
მიწის მდგრადი მართვისა და მიწათსარგებლობის მონიტორინგის ეროვნული სააგენტო	160
სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრი.....	162
ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების სააგენტო	182
გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო.....	184
სოფლის მეურნეობის, სურსათის და სოფლის განვითარების დეპარტამენტი.....	185
გარემოსა და კლიმატის ცვლილების დეპარტამენტი.....	187
ნარჩენებისა და ქიმიური ნივთიერებების მართვის დეპარტამენტი.....	194
ჰიდრომელიორაციისა და მიწის მართვის დეპარტამენტი.....	197
საერთაშორისო ურთიერთობებისა და ევროინტეგრაციის დეპარტამენტი.....	202
გარემოსდაცვითი შეფასების დეპარტამენტი	222
ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო დეპარტამენტი.....	226
საკანონმდებლო საქმიანობა	234

სოფლის განვითარება

საქართველოს სოფლის განვითარების 2017-2020 წლები სტრატეგიაში წარმოდგენილია სამი ძირითადი პრიორიტეტული მიმართულება, კერძოდ: ეკონომიკა და კონკურენტუნარიანობა, სოციალური პირობები და ცხოვრების დონე, გარემოს დაცვა და ბუნებრივი რესურსების მდგრადი მართვა. საქართველოს სოფლის განვითარების 2017-2020 წლების სტრატეგიის 2018-2020 წლების სამოქმედო გეგმა 2020 წლისთვის მოიცავს 63 აქტივობას.

საქართველოს სოფლის განვითარების 2017-2020 წლების სტრატეგიის 2018-2020 წლების სამოქმედო გეგმა, 2020 წელს, ითვალისწინებდა საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს პასუხისმგებლობას მიკუთვნებულ 27 აქტივობას, საერთო ბიუჯეტით 255,495.8 ათასი ლარი. 2020 წლის მდგომარეობით, ბიუჯეტის ფაქტიურმა ათვისებამ, შეადგინა 245,238.7 ათასი ლარი.

2020 წლისთვის საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს პასუხისმგებლობას მიკუთვნებული აქტივობების ძირითადი მაჩვენებლები:

აზოცანა	აქტივობა	2020 წლის ბიუჯეტი	
		საარომონო ბიუჯეტი (ათასი ლარი)	ბიუჯეტის ფაქტიური ათვისება (ათასი ლარი)
პრიორიტეტული სფერო 1: ეკონომიკა და კონკურენტუნარიანობა			
აზოცანა 1.1: ფორმული საქმიანობის ეკონომიკური გაანალიზება, რესტრუქტურირება და მოდერნიზაცია, დიფერენციალური და უფექტიანი მიზნების გაწევის განვითარების მეშვეობით.	1.1.1 შეღავათიანი აგროკრედიტი	74,000.0	93,182.86
	1.1.2 ახალგაზრდა მენარმეების განვითარების პროგრამა	3,245.4	2,020.51
	1.1.3 დანერგე მომავალი	16,550.0	21,179.96
	1.1.4 შემნახველი და გადამამუშავებელი სანარმოების თანადაფინანსება	12,200.0	9,227.17
	1.1.5 მეფუტკრეობის სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მხარდაჭერა	107.0	106.96
	1.1.7 სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების ინფრასტრუქტურის განვითარება	4,493.0	4,050.49
	1.1.10 სოფლის მეურნეობის მოდერნიზაციის, ბაზარზე წვდომა და მდგრადობა	9,800.0	6,661.00
	1.1.11 სამელორაციო სისტემების მშენებლობა და რეაბილიტაცია	32,000.0	19,496.1
	1.1.12 ირიგაციისა და დრენაჟის სისტემების გაუმჯობესება	19,150.0	17,172.7
	1.1.13 ქართული ჩაის წარმოების ხელშეწყობა	500.0	23.1
	1.1.14 მოსავლის ამღები ტექნიკის თანადაფინანსების პროექტი	4,000.0	3,487.8
	1.1.15 აგროწარმოების ხელშეწყობის სახელმწიფო პროგრამა	10,000.0	9,224.0
	1.1.16 სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ნაკვეთების მესაკუთრეთა ხელშეწყობის სახელმწიფო პროგრამა	42,000.0	29,183.0
	1.1.17 მერძეულების დარგის მოდერნიზაციის და ბაზარზე წვდომის პროგრამა	4,000.0	3,670.8

პრიორიტეტული სფერო 2: სოციალური პირობები და ცხოვრების დონე			
<p>ამოცანა 2.3: ადგილობრივი მოსახლეობის ჩართულობა, სოფლის მოსახლეობის (განსაკუთრებით ქსელისა და ახალგაზრდების) ჩართულობის გაზრდა ადგილობრივი საჭიროებების იდენტიფიცირებას და მათი გადაწყვედის გზების განსაზღვრვამდე.</p>	2.3.1 შეხვედრები საზოგადოებრივ ჯგუფებთან	0.0	0.0

პრიორიტეტული სფერო 3: გარემოს დაცვა და ბუნებრივი რესურსების მდგრადი მართვა			
<p>ამოცანა 3.1: წყლის, ტყისა და სხვა რესურსები, მიწისძვრის სოფლის ტერიტორიებზე წყლის, ტყისა და სხვა რესურსების მართვის გაუმჯობესება.</p>	3.1.1 დაცული ტერიტორიების დაცვა და რესურსების მართვა	50.0	43.5
	3.1.2 დაცულ ტერიტორიებზე ეკოტურიზმის განვითარება და საზოგადოებასთან უფექტური კომუნიკაცია	300.0	1,511.67
	3.1.3 დაცული ტერიტორიების მართვის გაუმჯობესება	0.0	0.0
	3.1.4 ტყის რესურსებით მდგრადი სარგებლობა	12,000.0	11,719.4
	3.1.5 ტყის მოვლა და აღდგენა	1,150.0	1,364.2
	3.1.6 ტყის აღრიცხვა და ინვენტარიზაცია	800.0	1,157.6
	3.1.7 გეოლოგიური მონიტორინგი (გაზაფხული-შემოდგომა) და ფორს-მაჟორულ სიტუაციაში სტიქიური გეოლოგიური პროცესების შეფასება (3.1.7 ყოველწლიური გეოლოგიური მონიტორინგის განხორციელება)	15.5	15.51
	3.1.8 სახელმწიფო გეოლოგიური რუკების შედგენა (გეოლოგიური აგებმვა) (3.1.8 გეოლოგიური აგებმვითი სამუშაოების ჩატარება)	0.0	5.9
	3.1.9 მიწისქვეშა მტკნარი სასმელი წყლების მონიტორინგი (3.1.9 მიწისქვეშა წყლების მონიტორინგის განხორციელება)	5.8	44.66
	3.1.10 გარემოს დაბინძურების მონიტორინგი	0.0	0.0
<p>ამოცანა 3.3: კლიმატის ცვლილება, კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული შესაძლო უზრუნველყოფის რისკების შეფასება</p>	3.3.1. ჰიდრომეტეოროლოგიურ პარამეტრებზე რეგულარული დაკვირვებების წარმოება, დაკვირვების ქსელის გაფართოება. (3.3.1 ჰიდრომეტეოროლოგიური დაკვირვების წარმოება და დაკვირვების ქსელის გაფართოება.)	1,129.1	2,689.9
	3.3.2 აგროდაბლავის უზრუნველყოფის ღონისძიებები	8,000.0	8,000.00
სულ ბიუჯეტი		255,495.8	245,238.7

დეტალური ინფორმაცია საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს პასუხისმგებლობას მიკუთვნებული აქტივობების შესრულებასთან დაკავშირებით მოცემულია „საქართველოს სოფლის განვითარების 2017-2020 წლების სტრატეგიის 2018-2020 წლების სამოქმედო გეგმის 2020 წლის შესრულების ანგარიშში“.

სოფლის
განვითარების
სააგენტო

სოფლის განვითარების სააგენტო

სოფლის განვითარების სააგენტო შეიმუშავებს საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ ინიცირებულ პროგრამებს/პროექტებს არა მხოლოდ სასოფლო-სამეურნეო დარგის ხელშეწყობისთვის, არამედ გარემოს დაცვისა და მთლიანად სოფლის განვითარების მიმართულებით.

2020 წელს განხორციელებული რებრენდინგის შედეგად ა(ა)იპ „სოფლისა და სოფლის მეურნეობის განვითარების სააგენტოს“ სახელწოდება შეიცვალა და ეწოდა ა(ა)იპ „სოფლის განვითარების სააგენტო“.

სააგენტოს მისიაა საჭირო რესურსების ყველაზე ეფექტურად და სწორად მიწოდებით, ფერმერთა და სოფლად მაცხოვრებელთა კეთილდღეობის ზრდის ხელშეწყობა.

პანდემიასთან და მის გავლენებთან ბრძოლის პარალელურად, ფერმერების მხარდასაჭერად გატარდა კომპლექსური ღონისძიებები, შემუშავდა სოფლის მეურნეობის ანტიკრიზისული გეგმა „ზრუნვა სოფელზე და ფერმერებზე“.

ანტიკრიზისული გეგმა მოიცავდა როგორც ფერმერების პირდაპირ დახმარებას, ასევე ხელს უწყობდა სტრატეგიული მიმართულებების მხარდაჭერას. პირდაპირი დახმარების პროგრამებმა ფერმერებს პირველადი პროდუქციის წარმოების ხარჯები მნიშვნელოვნად შეუმცირა. გაგრძელდა ყველა იმ პროგრამის/პროექტის განხორციელება, რომელიც სახელმწიფომ აგრარული დარგის თანამედროვე მოთხოვნების შესაბამისად განვითარების ხელშეწყობისთვის შეიმუშავა. არსებული ვითარების გათვალისწინებით, რამდენიმე მიმდინარე პროექტში ცვლილებები შევიდა, რამაც ისინი უფრო მოქნილი გახადა.

სოფლის განვითარების სააგენტო

2020 წელს სოფლის განვითარების სააგენტო ახორციელებდა შემდეგ პროგრამებს/პროექტებს

- შეღავათიანი აგროკრედიტის პროექტი
- გადამამუშავებელი და შემნახველი საწარმოების თანადაფინანსების პროექტი
- სოფლის მეურნეობის მოდერნიზაციის, ბაზარზე წვდომისა და მოქნილობის (AMMAR) თანადაფინანსების პროგრამა
- აგროწარმოების ხელშეწყობის სახელმწიფო პროგრამა
- დანერგე მომავალი
- ქართული ჩაი
- ახალგაზრდა მეწარმე
- აგროდაზღვევა
- მოსავლის ამღები სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის თანადაფინანსების პროგრამა
- მერძეულობის დარგის მოდერნიზაციის და ბაზარზე წვდომის სახელმწიფო პროგრამა
- სოფლის განვითარების პროგრამა
- სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის მესაკუთრეთა სტიმულირების პროგრამა
- აგროდიზელთ ხელშეწყობის პროგრამა
- ხორბლის იმპორტის სუბსიდირების სახელმწიფო პროგრამა
- პირველადი მოხმარების სასურსათო პროდუქტებზე ფასების შენარჩუნების სახელმწიფო პროგრამა
- არასტანდარტული ვაშლის მოსავლის რეალიზაციის ხელშეწყობის პროგრამა
- ტექნიკური დახმარების სახელმწიფო პროგრამა
- სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მხარდაჭერა
- ხორბლის ფქვილის სუბსიდირების სახელმწიფო პროგრამა
- ფერმათა/ფერმერთა რეგისტრაციის პროექტი

ასევე იხილეთ:

- სასოფლო-სამეურნეო ექსტენცია
- სოფლის განვითარების სააგენტოს მიერ ვალდებულებების შესრულება სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარების ევროპის სამეზობლო პროგრამის მეოთხე ფაზის ხელშეკრულების ფარგლებში (ENPARD IV)
- სოფლის განვითარების სააგენტოს პროექტების/პროგრამების სტატისტიკა გენდერულ ქრილში
- სოფლის განვითარების სააგენტოს საინფორმაციო დეპარტამენტი
- იმერეთის აგროზონა
- შემუშავების პროცესში არსებული პროგრამები/პროექტები

შეღავათიანი აგროკრედიტის პროექტი

პროექტი ხორციელდება 2013 წლიდან. მისი მიზანია, აგრომწარმეებისთვის ფინანსებზე ხელმისაწვდომობის ზრდის გზით, სოფლის მეურნეობის პირველადი წარმოების, გადამამუშავებელი წარმოების, აგროპროდუქციის შენახვისა და რეალიზაციის ხელშეწყობა.

პროექტის ფარგლებში, სოფლის მეურნეობის პირველადი წარმოების, გადამამუშავებელი და შენახვა-რეალიზაციის მიმართულებით დასაქმებული ფერმერები და საწარმოები საფინანსო ინსტიტუტებისგან იღებენ შეღავათიან აგროკრედიტს და აგროლიზინგს ძირითადი და საბრუნავი საშუალებებისთვის.

ანტიკრიზისული გეგმის ფარგლებში, 2020 წელს პროექტში შესული ცვლილებების თანახმად, ერთწლოვანი კულტურების მოყვანის მიმდინარე ხარჯების დაფინანსების უზრუნველყოფისათვის, სახელმწიფომ მოხდინა 6 თვის საპროცენტო განაკვეთის სრულად დაფინანსება. აღნიშნული ცვლილებით ფერმერებმა შეძლეს სესხი გადაეხადათ მოსავლის მიღების მომენტისათვის. აღსანიშნავია, რომ სახელმწიფოს პროექტის დაწყებიდან დღემდე სრულად პროცენტის თანადაფინანსება არ მოუხდენია.

გარდა ამისა, ძირითადი საშუალებების კომპონენტში გაიზარდა თანადაფინანსების პროცენტი, არსებული წლიური 8%-ს ნაცვლად გახდა 11%. სახელმწიფო ფერმერს 48 თვის განმავლობაში უფინანსებს სესხს წლიური 11%-ის ოდენობით. ასევე, გაიზარდა ლიზინგის თანადაფინანსების პროცენტი, ნაცვლად არსებული 9%-სა გახდა 12%. ძირითადი საშუალებების კომპონენტს და ლიზინგს დაემატა ასევე ყურძნის გადამამუშავებელი საწარმოების და მაკარონის ნაწარმის წარმოების დაფინანსება.

მცხოვრელობის დარგის მხარდაჭერის მიზნით პროექტს დაემატა მეორადი უზრუნველყოფის კომპონენტი, რომელიც მოიცავს ხელშეწყობას მეხორცული მიმართულებით საბრუნავი საშუალებებისათვის გაცემულ სესხებზე. იმ შემთხვევაში თუ ფერმერს არ აქვს საკმარისი ღირებულების გირაო საკუთარი სესხის უზრუნველყოფისთვის, სახელმწიფო ახდენს სესხის თანხის 50%-ით უზრუნველყოფას.

პროექტს დაემატა ახალი ქვეკომპონენტი სასურსათო მრეწველობის დაფინანსებისთვის, რომლის ფარგლებში სესხი გაცივმა 1,500,001 ლარიდან 10,000,000 ლარის ჩათვლით. სესხის საპროცენტო განაკვეთის თანადაფინანსებას სააგენტო ახდენს წლიური 11%-ის მოცულობით 36 თვის განმავლობაში. პროექტს ასევე დაემატა სასურსათო მრეწველობის აგროლიზინგის მიმართულებით დაფინანსება, სადაც სახელმწიფო თანადაფინანსება არის 12%, 36 თვის განმავლობაში.

კრედიტებს/ლიზინგებს გასცემენ პროექტში მონაწილე კომერციული ბანკები/საფინანსო ინსტიტუტები (13 ბანკი და 4 სალიზინგო ორგანიზაცია), ხოლო სააგენტო ახორციელებს სესხის/ლიზინგის საპროცენტო განაკვეთის/ლიზინგის საზღაურის თანადაფინანსებას. უნდა აღინიშნოს, რომ აგროსექტორით საბანკო/სალიზინგო სექტორის დაინტერესება პროექტის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მიღწევაა, რაც სოფლის მეურნეობის განვითარებას უწყობს ხელს.

სესხის მოცულობისა და მიზნობრიობის მიხედვით, საპროცენტო განაკვეთები შემდეგია:

აგროკრედიტი ძირითადი საშუალებებისთვის

20,000 ლარიდან 1,500,000 ლარის ჩათვლით არაუმეტეს 18%-ისა

სააგენტო ახორციელებს საპროცენტო განაკვეთის თანადაფინანსებას 11%-ის ოდენობით, არაუმეტეს 48 თვის განმავლობაში.

აგროკრედიტი ძირითადი საშუალებებისთვის კომპონენტის ქვეკომპონენტი სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მექანიზაციისთვის

7,000 ლარიდან 1,500,000 ლარის ჩათვლით არაუმეტეს 18%-ისა

სააგენტო ახორციელებს საპროცენტო განაკვეთის თანადაფინანსებას 8%-ის ოდენობით, არაუმეტეს 48 თვის განმავლობაში.

აგროკრედიტი ძირითადი საშუალებებისთვის კომპონენტის ქვეკომპონენტი - ახალი მრავალწლოვანი კულტურების გაშენებისათვის

20,000 ლარიდან 1,500,000 ლარის ჩათვლით არაუმეტეს 18%-ისა

სააგენტო ახორციელებს საპროცენტო განაკვეთის თანადაფინანსებას 11%-ის ოდენობით, არაუმეტეს 66 თვის განმავლობაში.

აგროკრედიტი ძირითადი საშუალებებისთვის კომპონენტის ქვეკომპონენტი - სასურსათო მრეწველობის დაფინანსებისათვის

1,500,000 ლარიდან 10,000,000 ლარის ჩათვლით არაუმეტეს რეფინანსირების განაკვეთს დამატებული 5%-ისა

სააგენტო ახორციელებს საპროცენტო განაკვეთის თანადაფინანსებას 11%-ის ოდენობით, არაუმეტეს 36 თვის განმავლობაში.

შეღავათიანი აგროლიზინგი

20,000 ლარიდან 1,500,000 ლარის ჩათვლით არაუმეტეს არაუმეტეს რეფინანსირების განაკვეთს დამატებული 12%-ისა

სააგენტო ახორციელებს საპროცენტო განაკვეთის თანადაფინანსებას 12 %-ის ოდენობით, არაუმეტეს 48 თვის განმავლობაში.

შეღავათიანი აგროლიზინგის კომპონენტის ქვეკომპონენტი - სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მექანიზაციისთვის

7,000 ლარიდან 1,500,000 ლარის ჩათვლით არაუმეტეს არაუმეტეს რეფინანსირების განაკვეთს დამატებული 12%-ისა

სააგენტო ახორციელებს საპროცენტო განაკვეთის თანადაფინანსებას 9 %-ის ოდენობით, არაუმეტეს 48 თვის განმავლობაში.

შეღავათიანი აგროლიზინგის კომპონენტის ქვეკომპონენტი - სასურსათო მრეწველობის დაფინანსებისათვის

1,500,000 ლარიდან 10,000,000 ლარის ჩათვლით არაუმეტეს არაუმეტეს რეფინანსირების განაკვეთს დამატებული 7%-ისა

სააგენტო ახორციელებს საპროცენტო განაკვეთის თანადაფინანსებას 12 %-ის ოდენობით, არაუმეტეს 36 თვის განმავლობაში.

აგროკრედიტი საბრუნავი საშუალებებისთვის კომპონენტის ქვეკომპონენტი - ერთწლოვანი კულტურების დაფინანსებისათვის

5,000 ლარიდან 100,000 ლარის ჩათვლით უზრუნველყოფილ სესხებზე არაუმეტეს 18%-ისა, არაუზრუნველყოფილ სესხებზე არაუმეტეს 21 %-ისა

სააგენტო ახორციელებს საპროცენტო განაკვეთის თანადაფინანსებას, უზრუნველყოფილ სესხებზე სრულად, არაუზრუნველყოფილ სესხებზე 18 %-ის ოდენობით, არაუმეტეს 6 თვის განმავლობაში.

აგროკრედიტი საბრუნავი საშუალებებისთვის კომპონენტის ქვეკომპონენტი - ყურძნის შემსყიდველი სანარმოების

დაფინანსებისათვის

20,000 ლარიდან 15,000,000 ლარის ჩათვლით არაუმეტეს 16%-ისა

სააგენტო ახორციელებს საპროცენტო განაკვეთის თანადაფინანსებას 8 %-ის ოდენობით, არაუმეტეს 36 თვის განმავლობაში.

აგროკრედიტი საბრუნავი საშუალებებისთვის კომპონენტის ქვეკომპონენტი - ვაშლის შემსყიდველი სანარმოების დაფინანსებისათვის

1,000,000 ლარიდან 5,000,000 ლარის ჩათვლით არაუმეტეს 18%-ისა

სააგენტო ახორციელებს საპროცენტო განაკვეთის თანადაფინანსებას 8 %-ის ოდენობით, არაუმეტეს 12 თვის განმავლობაში.

აგროკრედიტი საბრუნავი საშუალებებისთვის კომპონენტის ქვეკომპონენტი - ჩაის შემსყიდველი სანარმოების დაფინანსებისათვის

20,000 ლარიდან 5,000,000 ლარის ჩათვლით არაუმეტეს 18%-ისა

სააგენტო ახორციელებს საპროცენტო განაკვეთის თანადაფინანსებას 8 %-ის ოდენობით, არაუმეტეს 12 თვის განმავლობაში.

გაცემული კრედიტები, თანადაფინანსება და ბენეფიციარები

ძირითადი სტატისტიკური და ფინანსური მონაცემები (2013-2020 წ.წ.)

მაჩვენებელი	2013 წ. მარტი - 2020 წ. დეკემბერი	2020 წ. იანვარი - 2020 წ. დეკემბერი
ბანკების მიერ გაცემული კრედიტების მოცულობა (ლარი)	2,813,636,848	503,569,096
სააგენტოს თანადაფინანსების მოცულობა (ლარი)	406,346,111	91,346,466
ბანკების მიერ გაცემული კრედიტების რაოდენობა	47,398	7,152
უნიკალური ბენეფიციარების რაოდენობა	26,909	6,333

გაცემული კრედიტის მოცულობა წლების მიხედვით (2013-2020 წ.წ.)

წელი	ბანკების მიერ გაცემული შეღავათიანი კრედიტი (ლარი)	კრედიტის პროცენტის სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)
2013	249,609,891	4,143,845
2014	481,068,899	29,306,079
2015	318,214,075	53,032,584
2016	200,041,574	49,129,338
2017	310,799,591	48,890,679
2018	293,552,195	60,649,537
2019	456,781,528	69,847,585
2020	503,569,096**	91,346,466
სულ	2,813,636,848	406,346,111

შენიშვნა: „შეღავათიანი აგროკრედიტის პროექტის“ ფაზებში, 01.01.2020-31.12.2020 საანგარიშო პერიოდში, გახდა 2020 წლის წლიუხ ანგარიშში დაფიქსირებული სესხების ხაოფენობისა და ოფენობისა, ასევე, განხორციედა ყუხძნის, სპიხვის და ვაშლის მიზნობილობით სესხების გაცემა,

ხომელები განხორციელებული აქტივობების სპეციფიკიდან გამომდინარე პირობებში აისახება 2021 წლის I-II კვარტალებში აღნიშნული სესხების ოდენობამ ჯამურად შეადგინა 131.5 მლნ. ლარი. შესაბამისად, ზემოთ აღნიშნული სესხის ოდენობის გათვალისწინებით, 01.01.2020-31.12.2020 საანგარიშო პერიოდში, გაცემული სესხის ოდენობა ჯამურად შეადგენს 635.1 მლნ. ლარს.

საბრუნავი და ძირითადი საშუალებებისთვის გაცემული კრედიტები წლების მიხედვით (2013-2020 წ.წ.)

მიზნობრიობა	სესხის თანხა (ლარი)	სესხების რაოდენობა
საბრუნავი საშუალებებისთვის	609,893,187	14,761
ძირითადი საშუალებებისთვის	2,203,743,661	32,637
სულ	2,813,636,848	47,398

2013-2020 წლებში, სულ გაცემულია 2,775,456,019 ლარის ოდენობის 47,249 ერთეული სესხი და 38,180,829 ლარის ოდენობის 149 ლიზინგი.

საბრუნავი და ძირითადი საშუალებებისთვის გაცემული კრედიტები (2020 წ.)

მიზნობრიობა	სესხის თანხა (ლარი)	სესხების რაოდენობა
საბრუნავი საშუალებებისთვის	75,664,131	2,918
ძირითადი საშუალებებისთვის	427,904,965	4,234
სულ	503,569,096	7,152

2020 წელს, სულ გაცემულია 493,316,724 ლარის ოდენობის 7,116 ერთეული სესხი და 10,252,372 ლარის ოდენობის 36 ლიზინგი.

გაცემული კრედიტები დარგების მიხედვით

სტატისტიკური და ფინანსური მონაცემები დარგების მიხედვით (2013-2020 წ.წ.)

მიზნობრიობა	ბანკების მიერ გაცემული კრედიტების რაოდენობა	ბანკების მიერ გაცემული კრედიტის მოცულობა (ლარი)	წილი ჯამურ კრედიტში (%)	კრედიტის პროცენტის სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)
მესაქონლეობა	13,117	373,113,475	13.26	53,350,609
ყურძნის შესყიდვა	353	317,691,827	11.29	24,842,247
მევენახეობა	4,077	267,544,247	9.51	39,551,242
ღვინის წარმოება	485	206,446,760	7.34	41,545,979
მებაღეობა	2,030	202,111,098	7.18	31,732,588
სასათბურე მეურნეობა	1,889	104,337,319	3.71	16,398,589
მეფრინველეობა	996	100,233,431	3.56	18,987,609
მეცხვარეობა	3,484	94,026,623	3.34	13,178,631
შერეული	1,543	90,926,688	3.23	14,745,732
სხვა	19,424	1,057,205,381	37.57	152,012,886
სულ	47,398	2,813,636,848		406,346,111

სტატისტიკური და ფინანსური მონაცემები დარგების მიხედვით (2020 წ.)

მიზნობრიობა	ბანკების მიერ გაცემული კრედიტების რაოდენობა	ბანკების მიერ გაცემული კრედიტის მოცულობა (ლარი)	წილი ჯამურ კრედიტში (%)	კრედიტის პროცენტის სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)
ღვინის წარმოება	112	66,701,699	13.25	6,485,344
მებაღეობა	413	54,790,036	10.88	9,881,825
მევენახეობა	622	42,094,978	8.36	16,477,213
შერეული გადამამუშავებელი საწარმოები	37	38,702,271	7.69	2,194,795
მარცვლეული კულტურების მოყვანა	1,424	34,984,255	6.95	861,982
მესაქონლეობა	645	34,237,305	6.80	8,541,061
ტექნიკა	393	18,925,952	3.76	3,930,339
პროდუქციის შესანახი საწყოები	231	17,852,504	3.55	4,130,067
შერეული პირველადი წარმოება	462	17,571,619	3.49	4,374,134
სხვა	2,813	177,708,478	35.29	34,469,705
სულ	7,152	503,569,096		91,346,466

ანტიკრიზისული გეგმის „ზრუნვა სოფელზე და ფერმერებზე“ ფარგლებში, ერთწლოვანი კულტურების მოყვანის სტატისტიკური და ფინანსური მონაცემები რეგიონების მიხედვით (2020 წ.)

რეგიონი	ბანკების მიერ გაცემული კრედიტების რაოდენობა	ბანკების მიერ გაცემული კრედიტის მოცულობა (ლარი)	სააგენტოს მიერ პროცენტის გასაცემი/გაცემული თანადაფინანსება (ლარი)
აჭარა	2	15,000	1,159
გურია	10	131,500	10,481
იმერეთი	26	548,800	45,607
კახეთი	1,539	36,910,560	2,879,321
მცხეთა-მთიანეთი	7	201,700	16,351
რაჭა-ლეჩხუმი	3	240,000	18,695
სამეგრელო	39	651,365	53,606
სამცხე-ჯავახეთი	632	7,029,650	544,984
ქვემო ქართლი	222	4,809,450	376,097
შიდა ქართლი	427	6,855,106	517,118
სულ	2,907	57,393,131	4,463,419

კომერციული ბანკების მიერ რეზიდენტ იურიდიულ და ფიზიკურ პირებზე გაცემული კრედიტები

თარიღი	სულ საკრედიტო პორტფელი (ათასი ლარი)	აქედან: საკრედიტო პორტფელი სოფლის მეურნეობის, მეტყვევობის და თევზჭერის დარგებში (ათასი ლარი)	წილი სრულ საკრედიტო პორტფელში (%)
01/01/2011	5,946,310	47,219	0.79
01/01/2012	7,449,543	59,868	0.80
01/01/2013	8,372,207	59,206	0.71
01/04/2013 *	8,401,257	56,251	0.67
01/01/2014	10,115,168	153,711	1.52
01/01/2015	12,478,505	281,454	2.26
01/01/2016	15,509,651	312,677	2.02
01/01/2017	18,512,300	377,293	2.04
01/01/2018	21,761,898	393,783	1.81
01/01/2019	25,902,382	406,154	1.57
01/01/2020	31,078,641	482,165	1.55
01/01/2021	37,374,287	692,524	1.85

წყარო: საქართველოს ეროვნული ბანკი. *„შელავათიანი აგროკრედიტის პირობები“ დაიწყო 2013წ. 27 მაისს

2013 წლის აპრილიდან 2021 წლის პირველ იანვრამდე მთლიანი საკრედიტო პორტფელი გაზრდილია 4.45-ჯერ (345 %-ით), ხოლო სოფლის მეურნეობის, მეტყვევობის და თევზჭერის დარგებში გაცემული კრედიტების პორტფელი გაზრდილია 12.31-ჯერ (1,131 %-ით).

სახელმწიფო ბიუჯეტში გადახდილი გადასახადები

2013-2019 წლებში გადასახადის გადამხდელად რეგისტრირებული ბენეფიციარების (როგორც მენარმე ფიზიკური პირების, ისე იურიდიული პირების) მიერ სახელმწიფო ბიუჯეტში გადახდილია 984,796,717 ლარი

შეღავათიანი აგროკრედიტის პროექტის ბენეფიციართა მიერ სახელმწიფო ბიუჯეტში გადახდილი გადასახადები (2010-2019 წ.წ., მხოლოდ გადასახადის გადამხდელად რეგისტრირებული ბენეფიციარები)

წელი	საწარმოთა მიერ სახელმწიფო ბიუჯეტში გადახდილი გადასახადები (ლარი)	მოცემულ წელს სახელმწიფო ბიუჯეტში გადახდილი გადასახადების ზრდა 2012 წელთან შედარებით (ლარი)
2010	73,049,789	
2011	99,892,630	
2012	105,433,099	
2013	117,278,674	11,845,575
2014	132,278,734	26,845,636
2015	136,478,322	31,045,223
2016	132,813,948	27,380,849
2017	144,311,110	38,878,011
2018	150,216,449	44,783,350
2019	171,419,480	65,986,381
სულ		246,765,025

წყარო: საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო

2013-2019 წლებში ბიუჯეტში თითოეულ წელს გადახდილია 2012 წელთან შედარებით საშუალოდ 35.3 მლნ. ლარით მეტი (ჯამურად - 246,765,025 ლარით მეტი).

2020 წლის მონაცემები ხელმისაწვდომი იქნება 2021 წლის II კვარტალში.

ბენეფიციარ საწარმოთა ერთობლივი შემოსავლები

გადასახადის გადამხდელად რეგისტრირებული ბენეფიციარების ერთობლივი შემოსავალი 2019 წელს 2.76-ჯერ აღემატება 2012 წლის სასოფლო-სამეურნეო საწარმოთა ერთობლივ შემოსავალს (176 %-იანი ზრდა).

ბენეფიციართა ერთობლივი შემოსავლები წლების მიხედვით (გადასახადის გადამხდელად რეგისტრირებული ბენეფიციარები)

წელი	ერთობლივი შემოსავალი (ლარი)	ზრდა წინა წელთან შედარებით (ლარი)
2010	663,480,009	
2011	828,377,129	164,897,120
2012	935,755,752	107,378,623
2013	1,309,638,759	373,883,007
2014	1,505,815,384	196,176,625
2015	1,522,399,979	16,584,595
2016	1,781,567,269	259,167,290
2017	1,931,017,045	149,449,776
2018	2,178,893,327	247,876,282
2019	2,578,944,917	400,051,590

წყარო: საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო. 2020 წლის მონაცემები ხელმისაწვდომი იქნება 2021 წლის II კვარტალში.

სამუშაო ადგილები

პროექტის „შეღავათიანი აგროკრედიტი“ დაწყებიდან, 2013 წლიდან 2019 წლის დეკემბრის ჩათვლით შექმნილია 11,200-მდე ახალი სამუშაო ადგილი. დასაქმებულთა რაოდენობა რეალურად მეტია, რადგანაც მოცემული მონაცემები მიღებულია მხოლოდ გადასახადის გადამხდელად რეგისტრირებული ბენეფიციარების მაჩვენებლების მიხედვით.

დასაქმებულთა რაოდენობა წლების მიხედვით (მხოლოდ გადასახადის გადამხდელად რეგისტრირებული ბენეფიციარები (როგორც მენარმე ფიზიკური პირები, ისე იურიდიული პირები))

წელი	სამუშაო ადგილი
2012	11,259
2013	15,868
2014	17,235
2015	18,930
2016	22,910
2017	20,606
2018	22,499
2019	22,420

წყარო: საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო

2020 წლის მონაცემები ხელმისაწვდომი იქნება 2021 წლის II კვარტალში.

გადამამუშავებელი და შემნახველი საწარმოების თანადაფინანსების პროექტი

პროექტის მიზანია საქართველოში ახალი გადამამუშავებელი და შემნახველი საწარმოების შექმნა.

პროექტი მოიცავს ორ კომპონენტს:

- გადამამუშავებელი საწარმოების თანადაფინანსების კომპონენტი.
- შემნახველი საწარმოების თანადაფინანსების კომპონენტი.

პროგრამის ფარგლებში

- სააგენტოს თანადაფინანსება - პროექტის ჯამური ღირებულების არაუმეტეს 50%, მაგრამ არაუმეტეს 600,000 ლარისა.
- შეღავათიანი კრედიტი/ლიზინგი - არაუმეტეს 1,500,000 ლარისა;
- ბენეფიციარის საკუთარი თანამონაწილეობა ან/და პროექტის დაფინანსების ალტერნატიული ფინანსური წყარო.

შენიშვნა: თანადაფინანსების სპეციალური პირობები ვხედავთ იმ პირობებზე, რომლებიც განხორციელდება მაღალმთიანი დასახლებებისა და გამყოფი ხაზის მიმდებარე სოფლების ნუსხით განსაზღვრულ გეოგრაფიულ ან/და ხომელსაც განახორციელებს სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივი. აღნიშნულ შემთხვევაში სააგენტოს თანადაფინანსება განისაზღვრება პროექტის ჯამური ღირებულების ახაუმეტეს 60%-ით თუმცა ახაუმეტეს 600,000 ლარისა.

გადამამუშავებელი და შემნახველი საწარმოების თანადაფინანსების პროექტის მიზნობრივი არეალია საქართველოს ყველა მუნიციპალიტეტი და თვითმმართველი ქალაქი, შემდეგი თვითმმართველი ქალაქების გარდა: თბილისი, რუსთავი, ქუთაისი, ბათუმი, ფოთი.

გადამამუშავებელი საწარმოების კომპონენტი (ხორციელდება 2014 წლიდან)

ქვემოთ მოცემულია პროექტის ბენეფიციარი 56 საწარმოს უკვე მიღებული და საპროგნოზო შედეგები. 2020 წ. დეკემბრის მდგომარეობით ამუშავებულია 44 საწარმო. 56-ვე საწარმო ამუშავდება 2021 წელს. მაჩვენებლებში არაა გათვალისწინებული წარმოების ზრდა და მოცემულია გაყიდვების დაგეგმილი საშუალო საპროგნოზო სიდიდეები. ფაქტობრივი მონაცემების წყაროს წარმოადგენს სოფლის განვითარების სააგენტოს ხელთ არსებული ოპერატიული ინფორმაცია, ხოლო საპროგნოზო მონაცემები აღებულია პროექტის საგრანტო კონკურსზე დამტკიცებული ბიზნეს-გეგმებიდან.

პროექტის ფარგლებში დაფინანსებული 56 საწარმოსთვის საშუალო ყოველწლიური საპროგნოზო მონაცემები შემდეგია:

დარგები, სანარმოები, ინვესტიციები და სახელმწიფო თანადაფინანსება

სტატისტიკური და ფინანსური მონაცემები დაფინანსებული სანარმოების დარგების მიხედვით (2014-2020 წ.წ.)

დარგი	სანარმოების რაოდენობა	ჯამური ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება, გრანტი (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების (გრანტის) წილი ჯამურ ინვესტიციაში (%)
ატმის პიურეს წარმოება	1	4,257,803	600,000	14
დაფნის გადამუშავება	2	2,363,379	945,351	40
თევზის გადამუშავება	1	1,557,241	622,896	40
თხილის გადამუშავება	8	11,297,104	3,986,087	35
კაკლის გადამუშავება	1	1,974,972	600,000	30
კენკროვნების გადამუშავება	1	1,048,493	419,397	40
კომბინირებული საკვების წარმოება	2	2,284,268	840,290	37
ლორის წარმოება	1	827,733	331,093	40
მარცვლეულის გადამუშავება	1	2,393,702	957,480	40
რძის გადამუშავება	6	5,401,739	2,472,675	46
რძის გადამუშავება (გუდის ყველი)	1	548,500	219,400	40
სოკოს ბრიკეტის და სოკოს წარმოება	1	2,741,335	598,255	22
ღვინის წარმოება	5	8,234,989	3,181,864	39
ჩაის გადამუშავება	2	2,057,495	989,198	48
ჩაის და სანელებლების წარმოება	1	880,706	352,282	40
ჩირის წარმოება	2	2,245,033	947,593	42
ხილის გადამუშავება	15	24,142,361	8,389,576	35
ხილის გადამუშავება (სპირტის წარმოება)	1	1,003,492	600,000	60
ხილის წვენების, სიროფების წარმოება	1	1,704,081	610,376	36
ხორცის გადამუშავება	1	934,105	373,642	40
ხორცისა და თევზის გადამუშავება	1	1,050,588	420,235	40
ჭანჭუხის და ტყლაპის წარმოება	1	1,108,528	443,411	40
სულ	56	80,057,647	28,901,103	36

სტატისტიკური და ფინანსური მონაცემები დაფინანსებული სანარმოების დარგების მიხედვით (2020 წ.)

დარგი	სანარმოების რაოდენობა	ჯამური ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება, გრანტი (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების (გრანტის) წილი ჯამურ ინვესტიციაში (%)
კაკლის გადამუშავება	1	1,974,972	600,000	30
ჩირის წარმოება	2	2,245,033	947,593	42
ხილის გადამუშავება	2	2,435,843	1,200,000	49
ხილის გადამუშავება (სპირტის წარმოება)	1	1,003,492	600,000	60
სულ	6	7,659,340	3,347,593	44

გადამამუშავებელ საწარმოებს, გარდა გრანტისა, სახელმწიფო (შელავათიანი აგროკრედიტის პროექტის ფარგლებში) უფინანსებს კრედიტის პროცენტსაც. ამ ნაწილში პროექტის ბენეფიციარი საწარმოების თანადაფინანსების საპროგნოზო მოცულობაა 14,201,734 ლარი (მის სიდიდებზე შეიძლება გავლენა მოახდინოს კრედიტის ვადაზე ადრე დაფარვამ სრულად ან ნაწილობრივ, ვალუტის კურსის ცვლილებამ და კრედიტის ტრანშების გაცემის ვადების ცვლილებამ იმ საწარმოებისთვის, რომლებსაც ჯერ სრულად არ აქვთ ათვისებული შელავათიანი აგროკრედიტი).

ნედლეული, პროდუქციის გამომშვება და რეალიზაცია

ნედლეულის შესყიდვების და პროდუქციის რეალიზაციის არსებული და საპროგნოზო მონაცემები დაფინანსებული საწარმოების დარგების მიხედვით (2014-2020 წ.წ.)

დარგი	საწარმოების რაოდენობა	ნედლეულის ღირებულება (ლარი)	წარმოებული პროდუქციის თვითღირებულება (ლარი)	პროდუქციის რეალიზაციით მისაღები შემოსავალი (ლარი)
ატმის პიურეს წარმოება	1	982,800	1,452,999	2,304,048
დაფნის გადამამუშავება	2	528,637	914,220	1,453,780
თევზის გადამამუშავება	1	1,034,504	1,084,703	1,526,667
თხილის გადამამუშავება	8	61,721,963	66,624,855	71,150,458
კაკლის გადამამუშავება	1	1,800,000	755,000	1,780,000
კენკროვნების გადამამუშავება	1	112,376	159,286	196,424
კომბინირებული საკვების წარმოება	2	3,359,344	3,263,588	3,784,564
ლორის წარმოება	1	122,283	100,544	200,902
მარცვლეულის გადამამუშავება	1	878,884	1,264,034	1,436,452
რძის გადამამუშავება	6	1,883,560	2,264,317	3,435,703
რძის გადამამუშავება (გუდის ყველი)	1	21,850	34,087	60,210
სოკოს ბრიკეტის და სოკოს წარმოება	1	686,252	717,087	1,219,048
ღვინის წარმოება	5	987,806	2,254,727	3,930,896
ჩაის გადამამუშავება	2	302,200	616,275	1,228,802
ჩაის და სანელებლების წარმოება	1	47,065	200,460	418,000
ჩირის წარმოება	2	1,032,000	1,878,000	3,940,000
ხილის გადამამუშავება	15	5,904,434	10,228,828	17,149,245
ხილის გადამამუშავება (სპირტის წარმოება)	1	108,000	540,000	800,000
ხილის წვენების, სიროფების წარმოება	1	179,547	232,540	451,532
ხორცის გადამამუშავება	1	584,545	825,061	1,035,000
ხორცისა და თევზის გადამამუშავება	1	548,818	896,855	1,350,779
ჯანჯუხის და ტყლაპის წარმოება	1	118,295	91,608	269,314
სულ	56	82,945,162	96,399,073	119,121,823

სამუშაო ადგილები

გადამუშავებელი საწარმოების თანადაფინანსების პროექტი - სამუშაო ადგილები (უკვე შექმნილი + საპროგნოზო) (2014-2020 წ.წ.)

დარგი	საწარმოების რაოდენობა	დასაქმებულთა რაოდენობა	ერთ საწარმოში დასაქმებულთა საშუალო რაოდენობა
ატმის პიურეს წარმოება	1	12	12
დაფნის გადამუშავება	2	51	26
თევზის გადამუშავება	1	13	13
თხილის გადამუშავება	8	578	72
კაკლის გადამუშავება	1	15	15
კენკროვნების გადამუშავება	1	28	28
კომბინირებული საკვების წარმოება	2	38	19
ლორის წარმოება	1	11	11
მარცვლეულის გადამუშავება	1	50	50
რძის გადამუშავება	6	87	15
რძის გადამუშავება (გუდის ყველი)	1	6	6
სოკოს ბრიკეტის და სოკოს წარმოება	1	49	49
ღვინის წარმოება	5	65	13
ჩაის გადამუშავება	2	25	13
ჩაის და სანელებლების წარმოება	1	23	23
ჩირის წარმოება	2	66	33
ხილის გადამუშავება	15	365	24
ხილის გადამუშავება (სპირტის წარმოება)	1	12	12
ხილის წვენების, სიროფების წარმოება	1	23	23
ხორცის გადამუშავება	1	18	18
ხორცისა და თევზის გადამუშავება	1	24	24
ჭანჭუხის და ტყლაპის წარმოება	1	23	23
სულ	56	1,582	28

სახელმწიფო გრანტით მიღებული შედეგები

შექმნილი ინვესტიციები

ჯამური ინვესტიცია (ლარი)	80,057,647
სახელმწიფო თანადაფინანსება გრანტის სახით (ლარი)	28,901,103
მოზიდული ინვესტიცია (ლარი)	51,156,544
1 ლარი გრანტით მოზიდული ინვესტიცია (ლარი)	1.77

56 სანარმოში 2014 წლიდან ინვესტირებულია ან ინვესტირების პროცესშია 80,057,647 ლარი (გრანტი, კრედიტი, მენარმის ინვესტიცია). სახელმწიფო გრანტის (28,901,103 ლარი) წილმა ინვესტიციებში 36.1 % შეადგინა. სახელმწიფოს მიერ ინვესტირებულმა ერთმა ლარმა 1.77 ლარი ინვესტიცია (აგროკრედიტი და მენარმის ინვესტიცია) მოიზიდა.

შექმნილი სამუშაო ადგილები

დასაქმებულთა ჯამური რაოდენობა (სეზონური დასაქმების ჩათვლით)	1,582
1 დასაქმებულის საშუალო ხელფასი საშემოსავლო გადასახადის ჩათვლით (ლარი/თვე)	475
დასაქმებულთა ჯამური ხელფასი საშემოსავლო გადასახადის ჩათვლით (ლარი/წელი)	9,280,000
საშემოსავლო გადასახადი ჯამური (ლარი/წელი)	1,856,000
1 ლარი გრანტით შექმნილი ხელფასი (ლარი/წელი)	0.26

56 სანარმო 1,582 ადამიანს დაასაქმებს (საშუალოდ 28 დასაქმებული 1 სანარმოში) სეზონურად დასაქმებულების ჩათვლით. დასაქმებულთა წლიური ანაზღაურება 9,280,000 ლარია (475 ლარი (საშემოსავლო გადასახადის ჩათვლით) თვეში 1 დასაქმებულზე). სახელმწიფოს მიერ ინვესტირებული ერთი ლარი ქმნის 0.26 ლარის ოდენობით წლიურ სახელფასო თანხას (0.05 ლარი საშემოსავლო გადასახადის სახით ყოველწლიურად გადაიხდება სახელმწიფო ბიუჯეტში)

სანედლეულო ბაზა

შესასყიდი ნედლეულის ღირებულება (ლარი)	82,945,162
1 ლარი გრანტით შექმნილი ნედლეულის შესყიდვები (ლარი/წელი)	2.87

56 სანარმო წლიურად 82,945,162 ლარის ღირებულების ადგილობრივ ნედლეულს შეისყიდის - სახელმწიფოს მიერ ინვესტირებული ერთი ლარი ადგილობრივ ასეულობით მცირე და საშუალო ფერმერულ მეურნეობას წლიურად 2.87 ლარის შემოსავალს მოუტანს.

შემოსავლები და შექმნილი აგროპროდუქცია

გამოსაშვები აგროპროდუქციის მასა (კგ./წელი)	19,518,069
აგროპროდუქციის რეალიზაციით მისაღები შემოსავალი (ლარი)	119,121,823
სარეალიზაციო აგროპროდუქციის თვითღირებულება (ლარი)	96,399,073
შექმნილი დამატებული ღირებულება (ლარი)	22,722,751

1 ლარი გრანტით შექმნილი პროდუქციის სარეალიზაციო ღირებულება (ლარი/წელი)	4.12
1 ლარი გრანტით შექმნილი დამატებული ღირებულება (ლარი/წელი)	0.79
1 ლარი გრანტით შექმნილი დამატებული ღირებულება (ლარი/წელი)	0.79

56 სანარმო ქვეყანაში დამატებით შექმნის 119 მლნ. ლარზე მეტი სარეალიზაციო ღირებულების 19,518.07 ტონა აგროპროდუქციას (1 ლარი გრანტი ქმნის ყოველწლიურად 0.68 კგ. აგროპროდუქციას). სახელმწიფოს მიერ გრანტის სახით ინვესტირებული ერთი ლარი წლიურად 0.79 ლარის დამატებულ ღირებულებას შექმნის.

შემნახველი საწარმოების კომპონენტი (ხორციელდება 2016 წლიდან)

დარგები, საწარმოები, ინვესტიციები და სახელმწიფო თანადაფინანსება

სტატისტიკური და ფინანსური მონაცემები დაფინანსებული საწარმოების დარგების მიხედვით (2016-2020 წ.წ.)

დარგი	საწარმოების რაოდენობა	ჯამური ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი ჯამურ ინვესტიციაში (%)
ხილის შემნახველი	1	1,313,521	525,408	40
ბოსტნეულის შემნახველი	1	1,020,616	510,308	50
თესლოვანი კულტურების შემნახველი	2	4,077,036	1,200,000	29
თხილის შემნახველი	5	3,981,136	1,983,980	50
თხილის შემნახველი	1	862,440	344,976	40
კარტოფილის შემნახველი	1	1,657,723	627,556	38
კენკროვანი კულტურების შემნახველი	3	2,815,910	1,332,716	47
კურკოვანი კულტურების შემნახველი	7	9,096,813	4,142,631	46
ხილის შემნახველი	6	8,490,678	3,600,000	42
ხილისა და ბოსტნეულის შემნახველი	16	20,323,563	9,093,589	45
სულ	43	53,639,435	23,361,165	44

შემნახველი საწარმოების თანადაფინანსების პროექტში სახელმწიფოს მიერ გრანტის სახით ინვესტირებულმა ერთმა ლარმა გრანტმა მოიზიდა 1.30 ლარი ინვესტიცია.

სტატისტიკური და ფინანსური მონაცემები დაფინანსებული საწარმოების დარგების მიხედვით (2020 წ.)

დარგი	საწარმოების რაოდენობა	ჯამური ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება, გრანტი (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების (გრანტის) წილი ჯამურ ინვესტიციაში (%)
კენკროვანი კულტურების შემნახველი	1	1,350,477	600,000	44
ხილისა და ბოსტნეულის შემნახველი	9	10,305,050	5,124,422	50
სულ	10	11,655,527	5,724,422	49

შემნახველ საწარმოთა ტიპადობა

შემნახველი საწარმოების თანადაფინანსების პროექტი - დაფინანსებული საწარმოების წარმადობა (ტევადობა) დარგების მიხედვით (2016-2020 წ.წ.)

შემნახველი საწარმოს ტიპი	რაოდენობა	ჯამური ტევადობა (ტონა)
ხილის შემნახველი	1	500
ბოსტნეულის შემნახველი	1	800
თესლოვანი კულტურების შემნახველი	2	2,000
თხილის შემნახველი	5	2,756
თხილის შემნახველი	1	1,000
კარტოფილის შემნახველი	1	1,800
კენკროვანი კულტურების შემნახველი	3	700
კურკოვანი კულტურების შემნახველი	7	4,710
ხილის შემნახველი	6	4,500
ხილისა და ბოსტნეულის შემნახველი	16	11,180
სულ	43	29,946

საწარმოები რეგიონების და დარგების მიხედვით

დაფინანსებული საწარმოები რეგიონების და დარგების მიხედვით (2016-2020 წ.წ.)

რეგიონი/დარგი	შემნახველი საწარმოების რაოდენობა
გურია	1
კენკროვანი	1
იმერეთი	1
კენკროვანი	1
კახეთი	8
თხილის შემნახველი	3
ხილის შემნახველი	1
ხილისა და ბოსტნეულის შემნახველი	4
მცხეთა-მთიანეთი	2
ხილის შემნახველი	2
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	2
თხილის შემნახველი	2
ქვემო ქართლი	4
ბოსტნეულის შენახვა	1

თესლოვანი	1
კარტოფილის შემნახველი	1
ხილისა და ბოსტნეულის შემნახველი	1
შიდა ქართლი	25
თესლოვანი	1
თხილის შემნახველი	1
კენკროვანი	1
კურკოვანი	7
ხილის შემნახველი	4
ხილისა და ბოსტნეულის შემნახველი	11
სულ	43
ხილისა და ბოსტნეულის შემნახველი	11
სულ	43

დაფინანსებული საწარმოები რეგიონების და დარგების მიხედვით (2020 წ.)

რეგიონი/დარგი	შემნახველი საწარმოების რაოდენობა
იმერეთი	1
კენკროვანი	1
კახეთი	1
ხილისა და ბოსტნეულის შემნახველი	1
ქვემო ქართლი	1
ხილისა და ბოსტნეულის შემნახველი	1
შიდა ქართლი	7
ხილისა და ბოსტნეულის შემნახველი	7
სულ	10

შემნახველ საწარმოებს, გარდა გრანტისა, სახელმწიფო (შეღავათიანი აგროკრედიტის პროექტის ფარგლებში) უფინანსებს კრედიტის პროცენტსაც; ამ ნაწილში პროექტის ბენეფიციარი საწარმოების თანადაფინანსების საპროგნოზო მოცულობაა 7,127,589 ლარი (მის სიდიდებზე შეიძლება გავლენა მოახდინოს კრედიტის ვადაზე ადრე დაფარვამ სრულად ან ნაწილობრივ, ვალუტის კურსის ცვლილებამ და კრედიტის ტრანშების გაცემის ვადების ცვლილებამ იმ საწარმოებისთვის, რომლებსაც ჯერ სრულად არ აქვთ ათვისებული შეღავათიანი აგროკრედიტი).

სოფლის მეურნეობის მოდერნიზაციის, ბაზარზე წვდომისა და მოქნილობის (AMMAR) თანადაფინანსების პროგრამა

პროგრამა ხორციელდებოდა „სოფლის მეურნეობის მოდერნიზაციის, ბაზარზე წვდომის და მოქნილობის პროექტის“ (AMMAR) ფარგლებში. პროგრამა ფინანსდებოდა სოფლის მეურნეობის განვითარების საერთაშორისო ფონდის (IFAD) და გლობალური გარემოს დაცვის ფონდის (GEF) მიერ. პროგრამა დაიწყო 2016 წელს და მას ახორციელებდა სოფლის განვითარების სააგენტო.

პროგრამა მიზნად ისახავდა პირველადი წარმოების პროდუქტის ხარისხისა და მოსავლიანობის ზრდის, მოქმედი გადამამუშავებელი და შემნახველი აგროსანარმოების გაფართოებისა და მოდერნიზაციის ხელშეწყობას, ასევე საერთაშორისო სტანდარტების და თანამედროვე ტექნოლოგიების დანერგვას.

პირველადი წარმოების კომპონენტი

პროგრამის ბენეფიციარები: ფერმერები და კომერციული იურიდიული პირები, რომელთაც სურდათ არსებული ბაღების განახლება ან ახალი ბაღების გაშენება, სასათბურე მეურნეობების მოწყობა/ განახლება, სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკა-აღჭურვილობის შეძენა, ყინვისგან და სეტყვისგან დამცავი სისტემების შეძენა, მოსავლის პირველადი დამუშავება/ გადამამუშავებისათვის საჭირო დანადგარების შეძენა და მოსავლის პირველადი დასაწყობებისთვის საჭირო ინფრასტრუქტურის მოწყობა.

პროგრამის ძირითადი პირობები: ბენეფიციარი სახელმწიფოსგან იღებდა თანადაფინანსებას პროექტის ჯამური ღირებულების 40%-ის ოდენობით, ბენეფიციარის თანამონაწილეობა 60 %-ია. სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებისათვის სახელმწიფო თანადაფინანსების მაქსიმალური მოცულობა იყო 150,000 აშშ დოლარის შესაბამისი თანხა ლარებში, სხვა პირებისთვის - 15,000 აშშ დოლარის შესაბამისი თანხა ლარებში.

გადამამუშავებელი და შემნახველი საწარმოების კომპონენტი

პროგრამის ბენეფიციარები: კომერციული იურიდიული პირები, რომელთაც სურდათ არსებული გადამამუშავებელი/ შემნახველი საწარმოების მოდერნიზაცია ან ახალი გადამამუშავებელი/შემნახველი საწარმოების შექმნა.

პროგრამის ძირითადი პირობები: ბენეფიციარი სახელმწიფოსგან იღებდა თანადაფინანსებას პროექტის ჯამური ღირებულების 40%-ის ოდენობით, ბენეფიციარის თანამონაწილეობა 60%-ია. სახელმწიფო თანადაფინანსების მაქსიმალური მოცულობა იყო 100,000 აშშ დოლარის შესაბამისი თანხა ლარებში.

მიზნობრიობა, ინვესტიციები და სახელმწიფო თანადაფინანსება

„სოფლის მეურნეობის მოდერნიზაციის, ბაზარზე წვდომისა და მოქნილობის (AMMAR)“ თანადაფინანსების პროგრამა - პროექტების რაოდენობა და ინვესტიციები კომპონენტების მიხედვით (2016-2020 წ.წ.)

კომპონენტი	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციები (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი ჯამურ ინვესტიციაში (%)
გადამამუშავებელი და შემნახველი საწარმოების კომპონენტი	14	6,612,724	2,620,687	40
პირველადი წარმოების კომპონენტი	694	31,932,608	12,586,880	39
სულ	708	38,545,332	15,207,568	39

„სოფლის მეურნეობის მოდერნიზაციის, ბაზარზე წვდომისა და მოქნილობის (AMMAR)“ თანადაფინანსების პროგრამა - პროექტების რაოდენობა და ინვესტიციები კომპონენტების მიხედვით (2020 წ.)

კომპონენტი	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციები (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი ჯამურ ინვესტიციაში (%)
გადამამუშავებელი და შემნახველი საწარმოების კომპონენტი	2	958,680	383,472	40
პირველადი წარმოების კომპონენტი	113	5,267,143	2,105,993	40
სულ	115	6,225,823	2,489,465	40

პროგრამის ფარგლებში სახელმწიფოს მიერ ინვესტირებულმა ერთმა ლარმა გრანტმა მოიზიდა 1.50 ლარი ინვესტიცია.

მიზნობრიობა, პროექტები, ინვესტიციები

„სოფლის მეურნეობის მოდერნიზაციის, ბაზარზე წვდომისა და მოქნილობის (AMMAR)“ თანადაფინანსების პროგრამა - პროექტების რაოდენობა და ინვესტიციები მიზნობრიობის მიხედვით (2016-2020 წ.წ.)

დასაფინანსებელი მიზნობრიობა	პროექტების რაოდენობა	ჯამური ინვესტიციები (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)
გადამამუშავებელი საწარმო	1	741,000	296,400
დანადგარების შექმნა/რემონტი	11	3,707,307	1,471,883
კლიმატის ცვლილებაზე ადაპტირებული ტექნოლოგია	1	13,850	5,540
მეფუტკრეობის ინვენტარი	56	2,695,918	1,073,631
მოსავლის პირველადი დასაწყობ.	10	1,582,429	551,702
მრავალწლიანი ბაღის გაშენება/რეაბილიტაცია	25	565,024	226,116
სათბურის მოწყობა/გადაიარაღება	101	9,037,709	3,563,525
სარწყავი სისტემის შესყიდვა	1	22,850	9,140
სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკა	452	17,844,740	7,118,488

სერტიფიცირება (Global GAP)	1	26,300	10,520
სეტყვის სანინაალმდეგო ბადეები	8	1,115,150	445,105
შემნახველი მეურნეობის მოწყობა	1	650,741	260,296
წვეთოვანი სარწყავი სისტემა	40	542,313	175,222
ჯამი	708	38,545,332	15,207,568

„სოფლის მეურნეობის მოდერნიზაციის, ბაზარზე წვდომისა და მოქნილობის (AMMAR)“ თანადაფინანსების პროგრამა - პროექტების რაოდენობა და ინვესტიციები მიზნობრიობის მიხედვით (2020 წ.)

დასაფინანსებელი მიზნობრიობა	პროექტების რაოდენობა	ჯამური ინვესტიციები (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)
გადამამუშავებელი საწარმო	1	741,000	296,400
დანადგარების შექმნა/რემონტი	1	217,680	87,072
მეფუტკრეობის ინვენტარი	4	153,168	61,267
მრავალწლიანი ბაღის გაშენება/რეაბილიტაცია	7	277,815	111,126
სათბურის მოწყობა/გადაიარაღება	9	338,543	135,417
სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკა	90	3,788,334	1,514,469
სეტყვის სანინაალმდეგო ბადეები	3	709,283	283,713
ჯამი	115	6,225,823	2,489,465

საპროგნოზო შედეგები პირველადი ნარმოების კომპონენტში:

- სათბურებიდან ყოველწლიურად ინარმოება 3.24 მლნ. ლარის ღირებულების პროდუქცია
- ყოველწლიურად ინარმოება 3.3 მლნ. ლარის ღირებულების თაფლი
- სამაცივრე მეურნეობები ყოველწლიურად მიიღებენ 550,000 ლარ შემოსავალს
- ფერმერები ყოველწლიურად სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის დაქირავებაზე 4.1 მლნ. ლარს დაზოგავენ

საპროგნოზო შედეგები გადამამუშავებელი და შემნახველი საწარმოების კომპონენტში:

- დასაქმდება 402 ადამიანი
- ხელფასების სახით წლიურად გაიცემა 1.32 მლნ. ლარი
- შეიქმნება 5,8 მლნ. ლარის ღირებულების პროდუქცია

რეგიონები, პროექტები და ინვესტიციები

პროექტები და ინვესტიციები რეგიონების მიხედვით (2016-2020 წ.წ.)

რეგიონი	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციები (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)
აჭარა	4	85,851	34,340
გურია	13	481,817	192,727
იმერეთი	69	6,427,464	2,557,623
კახეთი	221	8,282,627	3,288,480
მცხეთა-მთიანეთი	20	2,490,649	989,254
რაჭა-ლეჩხუმი, ქვემო სვანეთი	10	992,757	393,863
სამეგრელო	66	4,969,420	1,949,560
სამცხე-ჯავახეთი	14	504,210	191,997
ქვემო ქართლი	26	1,531,524	598,316
შიდა ქართლი	265	12,779,014	5,011,408
სულ	708	38,545,332	15,207,568

პროექტები და ინვესტიციები რეგიონების მიხედვით (2020 წ.)

რეგიონი	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციები (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება
(ლარი)	1	39,657	15,863
გურია	1	39,657	15,863
იმერეთი	12	376,991	150,797
კახეთი	39	1,579,688	631,875
მცხეთა-მთიანეთი	3	61,203	24,481
სამეგრელო	10	464,622	185,849
ქვემო ქართლი	1	6,833	2,733
შიდა ქართლი	49	3,696,828	1,477,867
სულ	115	6,225,823	2,489,465

აგრონარმოების ხელშეწყობის სახელმწიფო პროგრამა

აგრონარმოების ხელშეწყობის სახელმწიფო პროგრამის მიზანი იყო ერთწლოვანი და მრავალწლიანი სასოფლო-სამეურნეო კულტურების პირველადი წარმოების ხელშეწყობა.

პროგრამა ითვალისწინებდა შემდეგ მიზნობრიობებს:

- სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის თანადაფინანსება, კერძოდ: არაუმეტეს 100 ცხ.დ მქონე სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების ტრაქტორი, ხელის ტრაქტორი (მოტობლოკი), სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მინის სარეაბილიტაციო სამუშაოებისათვის განკუთვნილი თვითმავალი ტექნიკა, სასოფლო-სამეურნეო იმპლემენტი;
- ახალი სასათბურე მეურნეობის მოწყობისთვის ან/და არსებული სასათბურე მეურნეობის გაფართოება/მოდერნიზებისთვის საჭირო შესასყიდი ძირითადი საშუალებების შეძენის და მათი სამონტაჟო სამუშაოების თანადაფინანსება;
- ერთწლოვანი სასოფლო-სამეურნეო კულტურებისთვის სარწყავი სისტემის შეძენის და მათი სამონტაჟო სამუშაოების თანადაფინანსება.

სათბურის, სარწყავის და სასოფლო სამეურნეო ტექნიკის მიზნობრიობისათვის სააგენტოს თანადაფინანსება ჯამურად ერთ ბენეფიციარზე შეადგენდა არაუმეტეს 50%-ს და არაუმეტეს 50,000 ლარს, ხოლო სასოფლო - სამეურნეო კოოპერატივის შემთხვევაში არაუმეტეს 50%-ს და არაუმეტეს 500,000 ლარს.

მიზნობრიობები, პროექტები და ინვესტიციები

„აგრონარმოების ხელშეწყობის სახელმწიფო პროგრამა“ - პროექტების რაოდენობა და ინვესტიციები მიზნობრიობის მიხედვით (2020 წ.)

მიზნობრიობა	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციები(ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი სრულ ინვესტიციაში
სათბური	104	6,556,352	3,311,486	51
სარწყავი სისტემა	28	1,119,128	484,939	43
სასოფლო სამეურნეო ტექნიკა	252	12,496,061	5,854,703	47
სულ	384	20,171,540	9,651,127	48

პროგრამის ფარგლებში სახელმწიფოს მიერ ინვესტირებულმა ერთმა ლარმა გრანტმა მოიზიდა 1.09 ლარი ინვესტიცია.

სახელმწიფო პროგრამა „დანერგე მომავალი“

პროგრამის ფარგლებში, ფერმერებს საშუალება აქვთ, სახელმწიფო თანადაფინანსების დახმარებით, გააშენონ მრავალწლოვანი ხეხილის ბაღები და შექმნან სანერგე მეურნეობები. პროგრამის განხორციელება 2015 წლის მარტში დაიწყო და მისი მთავარი მიზანია, მრავალწლოვანი კულტურების გაშენების გზით, საქართველოში არსებული სასოფლო-სამეურნეო მიწების ეფექტიანი გამოყენება, რის შედეგადაც, მოხდება იმპორტირებული პროდუქციის ქართული პროდუქციით ჩანაცვლება, გაიზრდება ექსპორტი, გაადვილდება გადამმუშავებელი საწარმოების ნედლეულით უზრუნველყოფა და გაუმჯობესდება სოფლად მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა.

პროგრამა „დანერგე მომავალი“ შედგება ოთხი კომპონენტისგან და ერთი ქვეკომპონენტისგან: მრავალწლიანი ბაღების თანადაფინანსების კომპონენტი, სანერგე მეურნეობის თანადაფინანსების კომპონენტი სეტყვის საწინააღმდეგო სისტემების ან/და ქის/ჭაბურღილის/წვეთოვანი სარწყავი სისტემის მოწყობის თანადაფინანსების კომპონენტი, სტიქიური მოვლენების შედეგად დაზიანებული ნერგების დაფინანსების კომპონენტი და კენკროვანი კულტურების დაფინანსების ქვეკომპონენტი.

მრავალწლოვანი ბაღების კომპონენტში ფინანსდება (2020 წლის მდგომარეობით) ნერგების ღირებულების 70%, ხოლო სასოფლო-სამეურნეო სტატუსის მქონე კოოპერატივების, გამყოფი ხაზის მიმდებარე სოფლებისა და მაღალმთიანი დასახლებების შემთხვევაში ღირებულების 80%, (დადგენილია თითოეულ ნერგზე თანადაფინანსების მაქსიმალური მოცულობა) წვეთოვანი სარწყავი სისტემის ღირებულების 50%, ხოლო სასოფლო-სამეურნეო სტატუსის მქონე კოოპერატივების, გამყოფი ხაზის მიმდებარე სოფლებისა და მაღალმთიანი დასახლებების შემთხვევაში ღირებულების 60%, (1 ჰა-ზე წვეთოვანი სარწყავი სისტემის მოსაწყობად განსაზღვრულია არაუმეტეს 2,500 ლარის ოდენობის თანადაფინანსება).

სახელმწიფო პროგრამაში „დანერგე მომავალი“ ბენეფიციარს შესაძლებლობა აქვს მონაწილეობა მიიღოს რამდენჯერმე, თუმცა, ჯამურად მიღებული დაფინანსების ოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს 250,000 ლარს, ხოლო ჯამურად გაშენებული ბაღის ფართობი, არ უნდა აღემატებოდეს 50 ჰექტარს.

პროგრამის ბაღების კომპონენტის ფარგლებში, ფინანსდება ერთი ბენეფიციარის მიერ მინიმუმ 0.5 ჰა მრავალწლიანი კულტურის ბაღის გაშენება.

თანადაფინანსების მოცულობა 1 ჰა-ზე არ უნდა აღემატებოდეს 10,000 ლარს. ლურჯი მოცვის კულტურაზე 1 ჰა-ზე დაფინანსების მაქსიმალური ლიმიტი შეადგენს 15,000 ლარს.

ბაღების კომპონენტის ფარგლებში, პირველ რიგში, ფინანსდება შესასყიდი ნერგების ღირებულების 70%/80%, ხოლო თანხის დარჩენილი სხვაობიდან - წვეთოვანი სარწყავი სისტემა.

პროგრამაში მონაწილე სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებს მრავალწლიანი ბაღის გაშენების შემდგომ უფინანსდებათ/უნაზღაურდებათ შესაძენი შესაწამლი აპარატების ღირებულება წარდგენილი ინვოისის ან/და შესაბამისი დოკუმენტის საფუძველზე, მაგრამ არაუმეტეს 5,000 ლარისა.

სანერგე მეურნეობის კომპონენტში ფინანსდება სანერგე მეურნეობის შექმნის ღირებულების 70%, მაგრამ არაუმეტეს 500,000 ლარისა, ამასთან, ახალი სანერგე მეურნეობის შექმნის შემთხვევაში, სანერგეების კომპონენტით განსაზღვრული მიზნობრიობ(ებ)ის ჯამური ღირებულება უნდა შეადგენდეს არანაკლებ 100,000 ლარს.

სეტყვის საწინააღმდეგო სისტემების ან/და ჭის/ჭაბურღილის/ წვეთოვანი სარწყავი სისტემის მოწყობის თანადაფინანსების კომპონენტი ითვალისწინებს არსებული მრავალწლიანი ბაღების მოდერნიზაციის ან/და ახალი მრავალწლიანი ბაღების გაშენების მიზნით პოტენციური ბენეფიციარებისათვის ფინანსური დახმარების განევას საქართველოს ყველა მუნიციპალიტეტსა და თვითმმართველ ქალაქში, შემდეგი თვითმმართველი ქალაქების გარდა: ქ. თბილისი, ქ. რუსთავი, ქ. ქუთაისი, ქ. ბათუმი, ქ. ფოთი.

- ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს უფინანსდებათ ვენახის, ვაშლის, მსხლისა და ბლის ბაღებისთვის განკუთვნილი სეტყვის საწინააღმდეგო სისტემების მოწყობის ღირებულების არაუმეტეს 10%, ხოლო სასოფლო-სამეურნეო სტატუსის მქონე კოოპერატივების, გამყოფი ხაზის მიმდებარე სოფლებისა და მაღალმთიანი დასახლებების შემთხვევაში – არაუმეტეს 20%, ამასთან დადგენილია თანადაფინანსების ზედა ზღვარი.
- ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს უფინანსდებათ/უნაზღაურდებათ ჭის/ჭაბურღილის (მათ შორის, სატუმბი სადგურის) მოწყობის ღირებულების არაუმეტეს 50%-ისა, მაგრამ არაუმეტეს 15,000 ლარისა, ხოლო სასოფლო-სამეურნეო სტატუსის მქონე კოოპერატივების, გამყოფი ხაზის მიმდებარე სოფლებისა და მაღალმთიანი დასახლებების შემთხვევაში – არაუმეტეს 60%-ისა, მაგრამ არაუმეტეს 18,000 ლარისა.
- წვეთოვანი სარწყავი სისტემის მოწყობა ფინანსდება ისეთი სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ნაკვეთზე, რომელზეც ამ პროგრამის ბაღების კომპონენტის ფარგლებში არ არის დაფინანსებული ან/და მოთხოვნილი მრავალწლიანი ბაღის გაშენების დაფინანსება, ფიზიკური და იურიდიული პირის შემთხვევაში – არაუმეტეს 50%-ის ოდენობით, მაგრამ არაუმეტეს 1,250 ლარისა 0,5 ჰა-ზე, ხოლო სასოფლო-სამეურნეო სტატუსის მქონე კოოპერატივების, გამყოფი ხაზის მიმდებარე სოფლებისა და მაღალმთიანი დასახლებების შემთხვევაში – არაუმეტეს 60%-ის ოდენობით, მაგრამ არაუმეტეს 1,500 ლარისა 0,5 ჰა-ზე. კომპონენტის ფარგლებში ფინანსდება ერთი ბენეფიციარის მიერ არაუმეტეს 50 ჰა წვეთოვანი სარწყავი სისტემის მოწყობა.

სტიქიური მოვლენების შედეგად დაზიანებული ნერგების დაფინანსების კომპონენტი (შემდგომში – ნერგების კომპონენტი) ითვალისწინებს ისეთი სტიქიების შედეგად, როგორცაა სეტყვა, ქარიშხალი და წყალდიდობა მრავალწლოვანი კულტურების ბაღებში/პლანტაციებში/ვენახებში დაზიანებული ნერგების ჩანაცვლებას, პოტენციური ბენეფიციარებისათვის მრავალწლიანი კულტურების ნერგების ღირებულების დაფინანსების გზით.

- ნერგების კომპონენტის ფარგლებში ფინანსდება შესაძენი ნერგების ღირებულება როგორც ნერგების ადგილობრივ ბაზარზე შექმნის, ასევე მათი იმპორტის შემთხვევაში. დადგენილია თითოეული ნერგის მაქსიმალური ღირებულება. ნერგების კომპონენტის ფარგლებში ერთი ბენეფიციარისთვის ფინანსდება არაუმეტეს 50 ჰა-ზე დაზიანებული ნერგების ჩანაცვლება არაუმეტეს 250,000 ლარის ოდენობით.

კენკროვანი კულტურების დაფინანსების ქვეკომპონენტი ითვალისწინებდა კენკროვანი კულტურის (ლურჯი მოცვი, ჟოლო, მაცვალი) ბაღის გაშენებისათვის საჭირო ნერგების, წვეთოვანი სარწყავი სისტემის შექმნა/მონტაჟის და სხვა საჭირო მასალების ღირებულების 100%-ით დაფინანსებას 0.15 ჰა-დან 0.5 ჰა-მდე სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ფართობზე

ბალების კომპონენტი

კულტურები, ფართობები და ინვესტიციები

გაშენებული და გაშენების პროცესში არსებული კულტურები და ინვესტიციები (2015-2020 წ.წ.)

კულტურა	ფართობი (ჰა)	სრული ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი ჯამურ ინვესტიციაში (ლარი)
ალუბალი	4.11	48,589	23,456	48%
ალუჩა	3.84	10,050	6,895	69%
ატამი	45.89	422,438	193,191	46%
ბალი	180.87	2,410,561	1,025,277	43%
ბრონეული	70.13	638,667	279,513	44%
გარგარი	17.89	135,284	64,602	48%
დაფნა	5.16	66,195	42,527	64%
ვაშლატამა	1.46	12,964	6,265	48%
ვაშლი	1,185.73	19,652,658	10,116,724	51%
ზეთის ხილი	544.35	4,691,786	2,822,396	60%
თხილი	696.79	2,531,052	1,344,362	53%
კაკალი	3,042.53	25,028,633	14,886,667	59%
კომში	42.72	315,208	158,822	50%
ლურჯი მოცვი	859.96	24,607,909	12,421,823	50%
მაყვალა	239.03	3,209,128	1,923,037	60%
მსხალი	100.05	2,145,948	840,678	39%
ნუში	2,137.77	18,674,716	9,259,992	50%
ჟოლო	422.61	6,803,668	4,085,326	60%
საღვინე ვაზი თეთრყურძნიანი	133.31	2,260,697	1,149,449	51%
საღვინე ვაზი წითელყურძნიანი	215.13	3,088,520	1,860,097	60%
სუფრის ყურძენი	54.88	965,697	332,895	34%
ტყემალი	192.96	1,199,854	685,487	57%
ფეიხოა	40.70	285,639	154,808	54%
ფისტა	124.11	539,100	349,320	65%
ქლიავი	350.17	3,496,980	1,759,091	50%
შინდი	2.54	16,350	9,255	57%
ხურმა	133.66	1,267,424	566,903	45%
სულ	10,848.33	124,525,714	66,368,856	53%

1 ლარი სახელმწიფო გრანტის ინვესტირებით მოზიდულია 0.89 ლარი ინვესტიცია. 2015 წლიდან 2020 წლის 31 დეკემბრის პერიოდში სულ გაშენებულია ან გაშენების პროცესშია 11,205 ჰა ფართობის 2,688 ბალი (ბალის კომპონენტი და კენკროვანი კულტურების დაფინანსების ქვეკომპონენტი).

გაშენებული და გაშენების პროცესში არსებული კულტურები და ინვესტიციები (2020 წ.)

კულტურა	ფართობი (ჰა)	სრული ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი ჯამურ ინვესტიციაში (ლარი)
ალუბალი	1.20	14,875	8,188	55
ალუჩა	1.70	3,750	2,625	70
ატამი	7.38	71,896	40,270	56
ბალი	35.27	844,280	260,892	31
ბრონეული	24.34	174,123	92,148	53
გარგარი	5.20	84,602	34,714	41
დაფნა	5.16	66,195	42,527	64
ვაშლატამა	1.46	12,964	6,265	48
ვაშლი	167.99	3,345,099	1,717,647	51
ზეთის ხილი	76.50	622,483	408,340	66
თხილი	70.14	212,383	131,346	62
კაკალი	233.45	1,976,454	1,245,511	63
კომში	4.79	48,552	26,133	54
ლურჯი მოცვი	403.35	12,657,543	5,822,994	46
მაყვალის	62.05	963,515	557,207	58
მსხალი	35.49	1,191,127	388,524	33
ნუში	720.68	7,639,310	3,579,948	47
ჟოლო	104.68	1,599,954	1,054,409	66
სალვინე ვაზი თეთრყურძნიანი	95.91	1,648,593	877,934	53
სალვინე ვაზი წითელყურძნიანი	215.13	3,088,520	1,860,097	60
სუფრის ყურძენი	50.48	847,112	281,010	33
ტყემალი	49.71	369,381	207,604	56
ქლიავი	39.66	358,820	196,329	55
ხურმა	1.99	29,365	13,720	47
სულ	2,413.73	37,870,895	18,856,381	50

რეგიონები და ფართობები

გაშენებული და გაშენების პროცესში არსებული ფართობები რეგიონების მიხედვით (2015-2020 წ.წ.)

რეგიონი	2015-2020 წწ. - ფართობი (ჰა)	2020 წ. - ფართობი (ჰა)
აჭარა	68.78	24.40
გურია	306.38	110.08
იმერეთი	689.42	197.28
კახეთი	3,864.84	507.25
მცხეთა-მთიანეთი	172.86	53.27
რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი	40.11	19.47
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	957.28	327.51
სამცხე-ჯავახეთი	25.68	0.50
ქვემო ქართლი	2,263.77	810.08
შიდა ქართლი	2,459.22	363.89
სულ	10,848.33	2,413.73

მოსავალი და შემოსავლები

გაშენებული კულტურების საპროგნოზო მოსავალი და ფერმერთა საპროგნოზო შემოსავლები წლების მიხედვით

წელი	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
მოსავალი (ტონა)	27,045	40,276	55,189	77,129	90,114	98,899	104,149
შემოსავალი (ლარი)	51,544,018	86,049,385	131,370,540	198,216,689	245,775,306	286,225,102	312,841,809

პროგრამა „დანერგე მომავალი“ - გაშენებული კულტურების საპროგნოზო მოსავალი (ტონა) წლების მიხედვით

კულტურა, ტონა / წელი	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
კურკოვანი	2,010	4,304	7,029	10,637	13,560	15,976	17,316
თესლოვანი	20,935	27,878	33,819	41,470	44,543	45,427	45,929
სუბტროპიკული	573	937	1,426	1,886	2,394	2,518	2,600
კაკლოვანი	2,305	4,706	7,897	11,805	15,025	17,807	19,495
კენკროვანი	1,223	2,452	5,018	11,316	14,568	17,138	18,770
ეთერზეთოვანი	0	0	0	16	24	32	40
სულ	27,045	40,276	55,189	77,129	90,114	98,899	104,149

პროგრამა „დანერგე მომავალი“ - ფერმერთა საპროგნოზო შემოსავლები (ლარი წელიწადში) კულტურების და წლების მიხედვით

კულტურა, ლარი / წელი	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
კურკოვანი	3,398,112	7,105,664	11,370,071	16,998,524	21,469,162	25,208,927	27,306,143
თესლოვანი	27,253,146	36,322,822	44,093,779	54,116,704	58,173,578	59,378,672	60,078,831
სუბტროპიკული	676,232	1,068,636	1,559,631	2,023,989	2,523,275	2,654,225	2,727,585
კაკლოვანი	14,016,845	28,519,378	47,960,856	72,109,638	92,025,766	109,274,193	119,962,609
კენკროვანი	6,199,683	13,032,885	26,386,204	52,958,272	71,569,183	89,689,961	102,742,737
ეთერზეთოვანი	0	0	0	9,561	14,342	19,123	23,904
სულ	51,544,018	86,049,385	131,370,540	198,216,689	245,775,306	286,225,102	312,841,809

შენიშვნა: 1) მოცემულია საშუალო მოსავლიანობა; 2) მოცემული მაჩვენებლების განგაჰიშებისას გათვალისწინებულია სოფლის-მეუხნეობის სამეცნიერო კვლევითი ცენტრის მიერ დაგეგმილი ახლად დახვეწილი ნეხგების ხმობის დასაშვები ნოხმის პროცენტული ოდენობები; 3) მოცემული მაჩვენებლები შესაძლოა გაიზარდოს 25 -30 %-ით მაღალ აგროტექნიკურ ფონზე და შესაბამის ხელსაყრელ მიკროკლიმატურ პირობებში.

სანერგე მეურნეობების კომპონენტი

კულტურები და ინვესტიციები

კულტურები და ინვესტიციები (2016-2020 წ.წ.)

კულტურა	სრული ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი ჯამურ ინვესტიციაში (ლარი)
ალუბალი	1,807	904	50
ატამი	1,808	904	50
ბალი	1,808	904	50
ვაზი	994,567	624,297	63
ვაშლი	1,808	904	50
თხილი	23,040	11,520	50
კენკრა	1,227,140	858,089	70
კომში	1,808	904	50
მაყვალა	725,190	500,000	69
მოცვი	1,176,853	801,483	68
მსხალი	1,808	904	50
ნუში	1,808	904	50
ჟოლო	295,898	147,949	50
ქლიავი	1,808	904	50
სულ	4,457,148	2,950,568	66

კულტურები და ინვესტიციები (2020 წ.)

კულტურა	სრული ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი ჯამურ ინვესტიციაში (ლარი)
ვაზი	994,567	624,297	63%
კენკრა	1,227,140	858,089	70%
მაყვალა	725,190	500,000	69%
მოცვი	1,176,853	801,483	68%
სულ	4,123,750	2,783,869	68%

რეგიონები და ინვესტიციები

რეგიონები და ინვესტიციები (2016-2020 წ.წ.)

რეგიონი	სრული ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)
იმერეთი	1,520,958	996,949
კახეთი	459,067	321,347
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	1,480,950	960,157
ქვემო ქართლი	535,943	352,846
შიდა ქართლი	460,230	319,269
სულ	4,457,148	2,950,568

რეგიონები და ინვესტიციები (2020 წ.)

რეგიონი	სრული ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)
იმერეთი	1,225,060	849,000
კახეთი	459,067	321,347
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	1,457,910	948,637
ქვემო ქართლი	535,943	352,846
შიდა ქართლი	445,770	312,039
სულ	4,123,750	2,783,869

კენკროვანი კულტურების დაფინანსების ქვეკომპონენტი

კულტურები, ფართობები და ინვესტიციები

გაშენებული და გაშენების პროცესში არსებული კულტურები და ინვესტიციები (2019-2020 წ.წ.)

კულტურა	ფართობი (ჰა)	სრული ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი ჯამურ ინვესტიციაში (%)
ლურჯი მოცვი	234.31	9,463,191	9,463,191	100
მაყვალა	26.05	414,892	414,892	100
ჟოლო	96.43	2,540,604	2,540,604	100
სულ	356.78	12,418,686	12,418,686	100

გაშენებული და გაშენების პროცესში არსებული კულტურები და ინვესტიციები (2020 წ.)

კულტურა	ფართობი (ჰა)	სრული ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი ჯამურ ინვესტიციაში (%)
ლურჯი მოცვი	183.66	7,353,211	7,353,211	100
მაყვალა	21.10	335,235	335,235	100
ჟოლო	82.34	2,193,919	2,193,919	100
სულ	287.10	9,882,366	9,882,366	100

რეგიონები და ფართობები

გაშენებული და გაშენების პროცესში არსებული ფართობები რეგიონების მიხედვით (2019-2020 წ.წ.)

რეგიონი	2019-2020 წწ. - ფართობი (ჰა)	2020 წ. - ფართობი (ჰა)
გურია	56.41	40.47
იმერეთი	85.36	58.78
კახეთი	4.13	4.13
მცხეთა-მთიანეთი	14.38	5.59
რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი	3.72	3.72
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	146.71	129.10
სამცხე-ჯავახეთი	5.09	5.09
ქვემო ქართლი	0.86	0.86
შიდა ქართლი	40.11	39.36
სულ	356.78	287.10

სეტყვის საწინააღმდეგო სისტემის მოწყობის დაფინანსება

კულტურები, ფართობები და ინვესტიციები

კულტურები და ინვესტიციები (2020 წ.)

კულტურა	მინის ნაკვეთის ფართობი, რომელზეც დაგეგმილია სეტყვის საწინააღმდეგო სისტემის მოწყობა (ჰა)	სრული ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი ჯამურ ინვესტიციაში (%)
ვაშლი	5.50	345,593	26,125	8
ვაშლი, ბალი, მსხალი	1.95	123,191	14,235	12
სუფრის ყურძენი	30.00	1,885,050	165,300	9
სულ	37.45	2,353,834	205,660	9

რეგიონები და ფართობები

ფართობები რეგიონების მიხედვით (2020 წ.)

რეგიონი	2020 წ. - ფართობი (ჰა)
ქვემო ქართლი	35.50
შიდა ქართლი	1.95
სულ	37.45

წვეთოვანი სარწყავი სისტემების მოწყობის დაფინანსება

კულტურები, ფართობები და ინვესტიციები

კულტურები და ინვესტიციები (2020 წ.)

კულტურა	მინის ნაკვეთის საერთო ფართობი, რომელზეც დაგეგმილია წვეთოვანი სარწყავი სისტემის მოწყობა (ჰა)	სრული ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი ჯამურ ინვესტიციაში (%)
ვაშლი	29.51	174,657	77,055	44
თხილი	89.79	505,323	224,172	44
თხილი, ხურმა	1.60	7,124	3,562	50
კაკალი	4.30	20,161	10,728	53
ხურმა	0.50	2,920	1,252	43
სულ	125.71	710,185	316,769	45

რეგიონები და ფართობები

ფართობები რეგიონების მიხედვით (2020 წ.)

რეგიონი	2020 წ. - ფართობი (ჰა)
იმერეთი	4.00
კახეთი	2.85
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	88.04
შიდა ქართლი	30.81
სულ	125.71

ჭის/ჭაბურღიღის მონწყობის დაფინანსება

კულტურები, ფართობები და ინვესტიციები

კულტურები და ინვესტიციები (2020 წ.)

კულტურა	მინის ნაკვეთის საერთო ფართობი, რომელზეც დაგეგმიღია ჭის/ჭაბურღიღის/ სატუმბი სადგურის მონწყობა(ჰა)	სრული ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წიღი ჭამურ ინვესტიციაში (%)
ვაშღი	4.00	29,406	14,703	50
ვაშღი, ატამი, ბალი	6.13	18,000	9,000	50
ვაშღი, ბალი	12.00	32,816	15,000	46
ვაშღი, მსხალი, ქღიავი, ტყემალი, კაკალი	1.00	30,560	18,000	59
თხიღი	7.85	58,237	29,119	50
თხიღი, ხურმა	4.24	53,300	26,650	50
კაკალი	2.86	62,200	33,000	53
ღურჯი მოცვი	50.50	208,834	100,503	48
საღვინე ვაზი	7.30	62,500	30,000	48
ტყემალი	4.00	29,000	16,200	56
ხურმა	1.97	58,200	29,100	50
სულ	101.85	643,053	321,275	50

რეგიონები და ფართობები

ფართობები რეგიონების მიხედვით (2020 წ.)

რეგიონი	2020 წ. - ფართობი (ჰა)
გურია	8.60
იმერეთი	3.90
კახეთი	15.69
მცხეთა-მთიანეთი	1.00
სამეგრეღო-ზემო სვანეთი	50.54
ქვემო ქართღი	12.00
შიდა ქართღი	10.13
სულ	101.85

მრავალწლიანი ბალების თანადაფინანსების კომპონენტის ფარგლებში დაფინანსებული კოოპერატივებისათვის შესანამლი აპარატის დაფინანსება

შესანამლი აპარატის დასახელება და მოდელი, ინვესტიციები

შესანამლი აპარატის დასახელება და მოდელი, ინვესტიციები (2020 წ.)

შესანამლი აპარატის დასახელება და მოდელი	სრული ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი ჯამურ ინვესტიციაში (%)
ONALLAR; ვენახის და ხეხილის თვით შემასხურებელი	6,300	5,000	79
სულ	6,300	5,000	79

მრავალწლიანი კულტურ(ებ)ის ბაღში, პლანტაციაში, ვენახში დაზიანებული ნერგების ჩანაცვლების კომპონენტი

კულტურები, ფართობები და ინვესტიციები

გაშენებული და გაშენების პროცესში არსებული კულტურები და ინვესტიციები (2020 წ.)

კულტურა	ფართობი (ჰა)	სრული ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი ჯამურ ინვესტიციაში (%)
საღვინე ვაზი თეთრყურძნიანი	4.80	27,813	27,813	100
საღვინე ვაზი წითელყურძნიანი	50.00	249,923	249,923	100
სულ	54.80	277,736	277,736	100

რეგიონები და ფართობები

გაშენებული და გაშენების პროცესში არსებული ფართობები რეგიონების მიხედვით (2020 წ.)

რეგიონი	2020 წ. - ფართობი (ჰა)
კახეთი	54.80
სულ	54.80

ჩაის პლანტაციების რეაბილიტაციის სახელმწიფო პროგრამა „ქართული ჩაი“

პროგრამის მიზანია, როგორც კერძო ასევე სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული ჩაის პლანტაციების რეაბილიტაცია, მათი პოტენციალის ეფექტიანად გამოყენება, თანამედროვე ჩაის გადამამუშავებელი საწარმოების შექმნა და ადგილობრივი ჩაის (მათ შორის, ბიო ჩაი) წარმოების ზრდის ხელშეწყობა. პროგრამა ხორციელდება 2016 წლიდან.

სახელმწიფო პროგრამაში „ქართული ჩაი“ 2020 წელს განხორციელებული ცვლილებების თანახმად, სარეაბილიტაციო სამუშაოების სახელმწიფო დაფინანსების ოდენობები გაიზარდა.

სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების შემთხვევაში, სახელმწიფოს მხრიდან თანადაფინანსება გაიზარდა და შეადგენს 90%-ს არაუმეტეს 3,000 ლარს ერთ ჰექტარზე, ხოლო დანარჩენი ბენეფიციარებისთვის თანადაფინანსება იქნება, 70% არაუმეტეს 2,500 ლარისა ერთ ჰექტარზე პროგრამის ფარგლებში ბენეფიციარმა უნდა უზრუნველყოს ჩაის პლანტაციის რეაბილიტაცია და 36 თვიანი აგროტექნოლოგიური გეგმის სრულყოფილად შესრულება.

აგროტექნოლოგიური სამუშაოების დასრულების შემდეგ, მომდევნო 2 (ორი) წლის განმავლობაში (ანუ მე-4 და მე-5 წელს), პროგრამის ბენეფიციარმა ყოველწლიურად უნდა მიიღოს ნედლი ფოთოლი:

- არანაკლებ 2,000 კგ ერთ ჰექტარზე;
- ბიო ჩაის შემთხვევაში - არანაკლებ 1,000კგ ერთ ჰექტარზე.

იმ ფაქტის გათვალისწინებით, რომ ქვეყანაში უკვე შეიქმნა ჩაის გადამამუშავებელი არაერთი საწარმო, ხოლო ჩაის ნედლეული მცირეა, პროგრამის ბენეფიციარებს აღარ ექნებათ საწარმოს შექმნის ვალდებულება.

პროექტები, ფართობი და ინვესტიციები

ჩაის პლანტაციების რეაბილიტაციის პროგრამა - პროექტების რაოდენობა, ფართობი და ინვესტიციები (2016-2020 წ.წ.)

პროექტების რაოდენობა	სარეაბილიტაციო ფართობი (ჰა)	ჯამური ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	მზა პროდუქციის (გადამუშავებული ჩაი შეფუთვის გარეშე) მასა* (კგ./წელი)	მზა პროდუქციის (გადამუშავებული ჩაის) სარეალიზაციო ღირებულება (ლარი/წელი)
51	1,192	2,970,834	2,068,922	1,430,000	42,900,000

* მზა პიოქციის იგულისხმება გადამუშავებული ჩაი შეფუთვის გახეშე.

სახელმწიფოს მიერ ინვესტირებულმა ერთმა ლარმა მოიზიდა 0.44 ლარი ინვესტიცია (ჯამურ ინვესტიციაში შედის მხოლოდ ჩაის პლანტაციების რეაბილიტაციისთვის საჭირო ინვესტიციები, მასში არაა შეტანილი ისეთი ხარჯები, როგორებიცაა შემოღობვა, ჩაის გადამამუშავებელი საწარმოს მშენებლობა, აპარატურა-დანადგარების შეძენა, სტანდარტების დანერგვა...). 1 ლარი სახელმწიფო გრანტის ინვესტირებით ყოველწლიურად წარმოებული იქნება 0.60 კგ. ჩაის პროდუქტი და ფერმერები/საწარმოები ყოველწლიურად მიიღებენ 20.74 ლარ შემოსავალს.

მუდმივად დასაქმებულთა რაოდენობა 525 ადამიანი იქნება, ხოლო სეზონურად დასაქმებულთა რაოდენობა - 1,400-მდე ადამიანი. საშუალო ხელფასი საწარმოში დასაქმებულთათვის თვეში 400 - 500 ლარის ფარგლებში იქნება.

ჩაის პლანტაციების რეაბილიტაციის პროგრამა - პროექტების რაოდენობა, ფართობი და ინვესტიციები (2020 წ.)

პროექტების რაოდენობა	სარეაბილიტაციო ფართობი (ჰა)	ჯამური ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების სიდიდე (ლარი)
2	168	419,192	293,434

გარდა ამისა, 2019 წელს 8 კოოპერატივს გადაეცა ჩაის პირველადი დამუშავებისთვის საჭირო მანქანა-დანადგარები (314,080 ლარის ღირებულებით).

სოფლად ახალგაზრდა მენარმეების მხარდაჭერის პროგრამა - „ახალგაზრდა მენარმე“

პროგრამა ინიცირებული იყო საქართველოს გარემოს დაცვის და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ და 2018 წლიდან ახორციელებდა და ა(ა)იპ „სოფლის განვითარების სააგენტო“ დონორი ორგანიზაციის, დანიის სართაშორისო განვითარების სააგენტოს (DANIDA) დაფინანსებით.

პროგრამის მიზანი იყო, სტიმული მიცემოდა სოფლად ახალგაზრდა მენარმეების განვითარებას და ბიზნესში ჩართულობას, მომხდარიყო რეგიონებში ეკონომიკური ზრდის და კერძო სექტორის გაძლიერება და სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოება-რეალიზაციის ჯაჭვში განხორციელებულიყო ინვესტიციები.

პროგრამის ბენეფიციარები: რეგიონებში ახალი ბიზნესის დაწყების მსურველი ინდივიდუალური მენარმეები, რომელთა ასაკი შეადგენს 18-35 წელს მამაკაცების შემთხვევაში და 18-40 წელს ქალების შემთხვევაში, სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივები, რომელთა დამფუძნებლები/მეპაიეები და გამგეობის თავმჯდომარე/დირექტორ(ებ)ი არიან 18-35 წლის მამაკაცები ან/და 18-40 წლის ქალები.

პროგრამის ძირითადი პირობები: პროგრამის ფარგლებში ფინანსდება როგორც სასოფლო-სამეურნეო, ასევე არასასოფლო-სამეურნეო ბიზნეს საქმიანობა. სახელმწიფოს თანადაფინანსება შეადგენს ბიზნეს- გეგმაში აღწერილი პროექტის საინვესტიციო ღირებულების არაუმეტეს 40%-ს (არაუმეტეს 60,000 ლარი). პროექტის საინვესტიციო ღირებულება უნდა შეადგენდეს არანაკლებ 10,000 (ათი ათასი) ლარს.

დარგები, პროექტები და ინვესტიციები

პროგრამა „ახალგაზრდა მენარმე“ - პროექტების რაოდენობები და ინვესტიციები მიზნობრიობის მიხედვით (2018-2020წწ.)

დარგი	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციები (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი სრულ ინვესტიციაში
მომსახურება	36	4,144,220	1,613,710	39%
პირველადი სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოება	127	12,192,497	4,744,249	39%

სოფლის მეურნეობის პროდუქციის გადამამუშავებელი წარმოება	71	7,673,830	2,951,564	38%
სოფლის მეურნეობის პროდუქციის შემნახვეველი საწარმო	6	491,715	196,686	40%
წარმოება	1	109,595	43,838	40%
სულ	240	24,611,857	9,550,046	39%

სახელმწიფოს მიერ გრანტის სახით ინვესტირებულმა ერთმა ლარმა მოიზიდა 1.58 ლარი ინვესტიცია.

პროგრამა „ახალგაზრდა მენარმე“ - პროექტების რაოდენობა და ინვესტიციები დარგების მიხედვით (2020 წ.)

დარგი	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციები (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი სრულ ინვესტიციაში
მომსახურება	8	871,974	346,390	40%
პირველადი სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოება	16	1,733,057	641,798	37%
სოფლის მეურნეობის პროდუქციის გადამამუშავებელი წარმოება	14	1,823,301	683,720	37%
სოფლის მეურნეობის პროდუქციის შემნახვეველი საწარმო	1	97,311	38,924	40%
სულ	39	4,525,643	1,710,833	38%

რეგიონები, პროექტები და ინვესტიციები

პროექტები და ინვესტიციები რეგიონების მიხედვით (2018-2020 წ.წ.)

რეგიონი	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციები	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)
აჭარა	5	524,263	207,600
გურია	10	1,141,563	454,200
იმერეთი	4	338,602	135,230
კახეთი	148	14,018,048	5,454,640
მცხეთა-მთიანეთი	21	2,647,667	995,579
რაჭა-ლეჩხუმი	15	1,426,355	570,542
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	7	759,169	303,668
სამცხე-ჯავახეთი	7	1,038,746	408,896
ქვემო ქართლი	11	1,575,309	578,112
შიდა ქართლი	12	1,142,135	441,581
სულ	240	24,611,857	9,550,046

პროექტები და ინვესტიციები რეგიონების მიხედვით (2018-2020 წ.წ.)

რეგიონი	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციები (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება
გურია	3	347,815	136,726
კახეთი	22	2,338,507	896,629
მცხეთა-მთიანეთი	3	293,760	109,904
რაჭა-ლეჩხუმი	2	284,516	113,806
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	1	85,000	34,000
ქვემო ქართლი	6	961,545	333,967
შიდა ქართლი	2	214,500	85,800
სულ	39	4,525,643	1,710,833

აგროდაზღვევა

პროგრამის „აგროდაზღვევა“ მიზანი აგროსექტორში სადაზღვევო ბაზრის განვითარება, სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობის ხელშეწყობა, სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობით დაკავებული პირებისთვის შემოსავლის შენარჩუნება და რისკების შემცირებაა. პროგრამა ხორციელდება 2014 წლიდან.

2020 წელს განხორციელებული ცვლილებების თანახმად, მრავალწლოვანი კულტურების დაზღვევის შემთხვევაში, ფერმერებს შესაძლებლობა აქვთ დააზღვიონ საკუთარი მოსავალი სამი კალენდარული წლის განმავლობაში.

პროგრამის ფარგლებში, ფერმერებს შესაძლებლობა აქვთ დააზღვიონ მოსავალი სეტყვის, წყალდიდობის, ქარიშხლის და საშემოდგომო ყინვისაგან.

პროგრამის ფარგლებში, შესაძლებელია დაიზღვეს არაუმეტეს 5 ჰა მიწის ნაკვეთი, გარდა მარცვლეული კულტურებისა, სადაც მიწის მაქსიმალური ფართობი 30 ჰა-ს შეადგენს. სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების შემთხვევაში, სადაზღვევო პრემიის მაქსიმალური ოდენობა 50,000 ლარია, ხოლო დასაზღვევი მიწის ნაკვეთის ფართობი შეუზღუდავია.

ფერმერს, რომელიც პროგრამის ფარგლებში შეიძენს დაზღვევას, დაუფინანსდება მისი ღირებულების:

- 50 % - ვაზის დაზღვევის შემთხვევაში
- 70 % - ყველა სხვა კულტურის დაზღვევის შემთხვევაში

სადაზღვევო პრემიები, კოლისები და დაზღვეული ფართობები

პროგრამა „აგროდაზღვევა“ - პოლისების რაოდენობები, სადაზღვევო პრემიები და დაზღვეული ფართობების სიდიდეები წლების მიხედვით (2014-2020 წ.წ.)

წელი	პოლისების რაოდენობა	ჯამური სადაზღვევო პრემია (ლარი)	დაზღვეული ფართობი, ჰა
2014	21,056	12,586,739	18,723
2015	7,634	3,444,300	4,944
2016	18,795	11,981,874	15,472
2017	21,394	11,649,283	20,718
2018	12,574	7,135,833	11,557
2019	16,473	9,583,048	13,852
2020	17,881	13,432,374	18,178
სულ	115,807	69,813,452	103,442

მონაცემები რეგიონების მიხედვით

პროგრამა „აგროდაზღვევა“ - პოლისების რაოდენობა, სადაზღვევო პრემიები და დაზღვეული ფართობები და ანაზღაურებები რეგიონების მიხედვით (2014-2020 წ.წ.)

რეგიონი	პოლისების რაოდენობა	სადაზღვევო პრემია (ლარი)	სახელმწიფოს პრემიის წილი (ლარი)	ფართობი (ჰა)	ანაზღაურებული ზარალი (ლარი)
აჭარა	24,533	5,744,907	4,303,516	7,936	6,470,406
გურია	8,938	1,783,184	1,574,255	3,163	503,899
თბილისი	11	1,189	886	2	0
იმერეთი	6,359	495,786	305,456	2,151	14,107
კახეთი	45,567	36,944,842	24,107,647	53,973	25,929,892
მცხეთა-მთიანეთი	289	164,975	132,315	354	13,691
რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი	407	72,817	42,159	160	14,772
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	8,814	2,318,733	1,725,858	6,636	1,128,546
სამცხე-ჯავახეთი	4,765	4,855,265	3,333,387	5,637	2,281,234
ქვემო ქართლი	3,287	2,513,969	1,856,494	11,393	2,834,268
შიდა ქართლი	12,842	14,917,785	10,740,101	12,038	13,105,789
სულ	115,807	69,813,452	48,122,074	103,442	52,296,603

პროგრამა „აგროდაზღვევა“ - პოლისების რაოდენობა, სადაზღვევო პრემიები და დაზღვეული ფართობები და ანაზღაურებები რეგიონების მიხედვით (2020 წ.)

რეგიონი	პოლისების რაოდენობა	სადაზღვევო პრემია (ლ)	სახელმწიფოს პრემიის წილი (ლარი)	ფართობი (ჰა)	ანაზღაურებული ზარალი (ლარი)
აჭარა	1,347	375,909	262,757	299	17,227
გურია	93	22,598	15,810	44	2,525
თბილისი	2	45	31	0	0
იმერეთი	190	48,746	33,678	131	70
კახეთი	9,745	6,870,275	3,852,891	9,747	5,527,017
მცხეთა-მთიანეთი	28	12,239	8,390	37	0
რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი	16	1,303	708	4	0
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	684	210,996	147,697	598	13,557
სამცხე-ჯავახეთი	722	595,600	416,870	731	225,253
ქვემო ქართლი	689	669,111	450,014	3,272	697,984
შიდა ქართლი	4,366	4,625,552	3,232,560	3,316	1,649,965
სულ	17,881	13,432,374	8,421,407	18,178	8,133,597

სადაზღვევო პრემიების სტრუქტურა

პროგრამა „აგროდაზღვევა“ - სადაზღვევო პრემიები და სტრუქტურა წლების მიხედვით (2014-2020 წ.წ.)

წელი	ჯამური სადაზღვევო პრემია (ლარი)	დამზღვევის პრემიის წილი (ლარი)	სახელმწიფოს პრემიის წილი (ლარი)	სახელმწიფოს პრემიის წილი ჯამურ პრემიაში (%)
2014	12,586,739	779,693	11,800,629	94%
2015	3,444,300	1,442,672	1,948,980	57%
2016	11,981,874	3,677,059	8,223,721	69%
2017	11,649,283	4,238,293	7,406,244	64%
2018	7,135,833	2,657,198	4,474,889	63%
2019	9,583,048	3,730,594	5,846,204	61%
2020	13,432,374	5,010,480	8,421,407	63%
სულ	69,813,452	21,535,989	48,122,074	69%

ზარალები და ანაზღაურებები

სადაზღვევო ანაზღაურებები წლების მიხედვით (2014-2020 წ.წ.)

რეგიონი	ბენეფიციარების რაოდენობა	დაზიანებული მოსავლის მიწის ნაკვეთის ფართობი (ჰა)	ანაზღაურებული ზარალი (ლარი)
2014	6,395	10,210	11,296,414
2015	4,483	2,561	2,904,487
2016	6,399	6,061	6,211,368
2017	5,663	9,659	9,284,934
2018	1,619	4,849	5,645,178
2019	2,540	8,929	8,820,626
2020	2,854	9,428	8,133,597
სულ	20,537	51,698	52,296,603

საქართველოში აგროდაზღვევის სახეობაში მიღებული პრემიები და გაცემული ანაზღაურებები: 2010-2012 წლების მონაცემთა შედარება სახელმწიფო პროგრამის „აგროდაზღვევა“ განხორციელების დაწყების შემდეგ პერიოდთან.

„აგროდაზღვევა“ განხორციელების დაწყების შემდეგ პერიოდთან.

წელი	ჯამური სადაზღვევო პრემია (ლარი)	ანაზღაურებული ზიანი (ლარი)
2010	76,933	84,805
2011	84,626	93,286
2012	93,089	956,353
2013	182,556	56,727
2014	12,586,739	11,296,414

2015	3,444,300	2,904,487
2016	11,981,874	6,211,368
2017	11,649,283	9,284,934
2018	7,135,833	5,645,178
2019	9,583,048	8,820,626
2020	13,432,374	8,133,597

ეფექტიანობა

პროგრამა „აგროდაზღვევა“ - სადაზღვევო ანაზღაურებების სტრუქტურა წლების მიხედვით (2014 – 2020 წ.წ.)

წელი	ანაზღაურებული ზიანი (ლარი)	ანაზღაურებული ზიანი/სააგენტოს პრემიის წილი (%)	ანაზღაურებული ზიანი/ჯამური სადაზღვევო პრემია (%)
2014	11,296,414	96	90
2015	2,904,487	149	84
2016	6,211,368	76	52
2017	9,284,934	125	80
2018	5,645,178	126	79
2019	8,820,626	151	92
2020	8,133,597	97	61
სულ	52,296,603	109	75

პროგრამაში სახელმწიფო დაფინანსების ეფექტიანობა მაღალია - სახელმწიფოს მიერ გადახდილ 100 ლარ სადაზღვევო პრემიის თანადაფინანსებაზე მოდის 108.67 ლარი სადაზღვევო ანაზღაურება. ასევე, სახელმწიფომ წვლილი შეიტანა სადაზღვევო ინდუსტრიის განვითარებაში (შემოსავალი, ცოდნა, გამოცდილება, სპეციალისტების ჩამოყალიბება და ა.შ.). სახელმწიფომ კერძო სექტორს ეფექტურად გადასცა აგროდაზღვევის ადმინისტრირების ფუნქცია (სახელმწიფოს მიერ ადმინისტრირების შემთხვევაში სათანადო ხარჯები მნიშვნელოვნად მეტი იქნებოდა) - სადაზღვევო კომპანიებს ანაზღაურების სახით გაცემული აქვთ მიღებული პრემიის 74.91%, რაც სადაზღვევო პრაქტიკისთვის ზომიერი მაჩვენებელია (დარჩენილი ნაწილი მოიცავს აგენტთა ანაზღაურებებს, ადმინისტრირების ხარჯებს და სადაზღვევო კომპანიების მოგებას).

მოსავლის ამღები სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის თანადაფინანსების პროგრამა

სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის თანადაფინანსების სახელმწიფო პროგრამის მიზანია მოსავლის ამღებ სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკაზე (ნებისმიერი ტიპის მოსავლის ამღები ტექნიკა, როგორც თვითმავალი, ასევე მისაბმელი, გარდა ყურძნის მოსავლის ამღები ტექნიკისა) ხელმისაწვდომობის გაზრდა.

პროგრამა ითვალისწინებს მხოლოდ მოსავლის ამღები სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის თანადაფინანსებას, როგორც თვითმავალს, ასევე მისაბმელს.

სააგენტოს თანადაფინანსების მოცულობა ერთ ბენეფიციარზე მარცვლეულის მოსავლის ასაღებად განკუთვნილი სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის (კომბაინის) შემთხვევაში შეადგენს ღირებულების არაუმეტეს 30%-ს, მაგრამ არაუმეტეს 150,000 ლარისა, ხოლო სხვა ტიპის მოსავლის ამღები (გარდა ყურძნისა) სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის შემთხვევაში არაუმეტეს 50%-ს არაუმეტეს 150,000 ლარისა.

შესასყიდი სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკა უნდა იყოს ახალი (ექსპლუატაციაში არ მყოფი).

მიზნობრიობები, პროექტები და ინვესტიციები

მოსავლის ამღები სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის თანადაფინანსების პროგრამა - პროექტების რაოდენობა და ინვესტიციები მიზნობრიობის მიხედვით (2019-2020 წწ.)

მიზნობრიობა	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციები (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი სრულ ინვესტიციაში (%)
კომბაინი	5	1,839,421	471,876	26%
მოსავლის ამღები	13	4,226,414	1,855,454	44%
სხვა	89	10,080,628	4,822,217	48%
სხვა ტიპის მოსავლის ამღები ტექნიკა (გარდა ყურძნის)	69	7,449,796	3,528,111	47%
სულ	176	23,596,259	10,677,658	45%

მოსავლის ამლები სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის თანადაფინანსების პროგრამა - პროექტების რაოდენობა და ინვესტიციები მიზნობრიობის მიხედვით (2020 წ.)

მიზნობრიობა	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციები (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი სრულ ინვესტიციაში (%)
კომბაინი	5	1,839,421	471,876	26%
სხვა ტიპის მოსავლის ამლები ტექნიკა (გარდა ყურძნის)	69	7,449,796	3,528,111	47%
სულ	74	9,289,217	3,999,988	43%

რეგიონები, პროექტები და ინვესტიციები

პროექტები და ინვესტიციები რეგიონების მიხედვით (2019-2020 წ.წ.)

რეგიონი	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციები (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება
ქვეყნის მასშტაბით*	74	9,289,217	3,999,988
გურია	1	39,080	19,540
იმერეთი	1	85,930	42,965
კახეთი	74	10,709,040	4,955,113
მცხეთა-მთიანეთი	3	541,350	229,840
რაჭა-ლეჩხუმი	2	193,125	96,563
სამეგრელო	2	54,150	27,075
ქვემო ქართლი	6	1,288,171	612,514
შიდა ქართლი	13	1,396,195	694,061
სულ	176	23,596,259	10,677,658

პროექტები და ინვესტიციები რეგიონების მიხედვით (2020 წ.)

რეგიონი	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციები (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება
ქვეყნის მასშტაბით*	74	9,289,217	3,999,988
სულ	74	9,289,217	3,999,988

* შენიშვნა: 2020 წელს პიოჩხამით ახ იყო სავადღებულო ჰეგიონის/მუნიციპალიტეტის მითითება, თუ სად მოხდებოდა შექმნილი ტექნიკის გამოყენება, შესაბამისად, მონაცემთა ბაზაში ჰეგიონები/მუნიციპალიტეტები მითითებული ახ აჩის.

მერძვეობის დარგის მოდერნიზაციის და ბაზარზე წვდომის სახელმწიფო პროგრამა

მერძვეობის დარგის მოდერნიზაციის და ბაზარზე წვდომის სახელმწიფო პროგრამას გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ინიციატივით, სოფლისა და სოფლის მეურნეობის განვითარების სააგენტო, სოფლის მეურნეობის განვითარების საერთაშორისო ფონდის (IFAD) ფინანსური მხარდაჭერით ახორციელებს.

პროგრამის მიზანია დივერსიფიცირებული და მდგრადი მერძვეობის დარგის ჩამოყალიბება და განვითარება შესაბამისი ინვენტარისა და ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესების გზით. პროგრამის ფარგლებში დაგეგმილია სოფლად რძის მცირე წარმოების განვითარების ხელშეწყობა - ახალი სტანდარტებისა და საერთაშორისო პრაქტიკის დანერგვა.

პროგრამა ითვალისწინებს როგორც ახალი საქმიანობის დაწყებას, ასევე არსებულის გაფართოებას/მოდერნიზებას/გადაარადებას შემდეგი მიმართულებებით: რძის პირველადი წარმოება, რძის შემგროვებელი პუნქტი, რძის გადამმუშავებელი საწარმო, პირუტყვის საკვების წარმოება, ვეტერინარია და ხელოვნური განაყოფიერება. პროგრამის ფარგლებში, დაფინანსება ხორციელდება პროექტის ღირებულების 40%-დან 80%-მდე თანადაფინანსებით, ხოლო თანხობრივი ღირებულებები მერყეობს 8,000 ლარიდან 195,000 ლარამდე.

პროგრამა ხორციელდება იმერეთის, კახეთის, სამეგრელო და ზემო სვანეთის, სამცხე-ჯავახეთისა, რაჭა-ლეჩხუმის და ქვემო სვანეთი და ქვემო ქართლის რეგიონებს.

მიზნობრიობები, პროექტები და ინვესტიციები

„მერძვეობის დარგის მოდერნიზაციის და ბაზარზე წვდომის სახელმწიფო პროგრამა“ - პროექტების რაოდენობა და ინვესტიციები მიზნობრიობის მიხედვით (2020 წ.)

მიზნობრიობა	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციები (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი სრულ ინვესტიციაში
ვეტერინარია და ხელოვნური განაყოფიერება	1	51,625	40,655	79
პირუტყვის საკვების პირველადი წარმოება	77	16,970,695	12,151,611	72
რძის გადამამუშავებელი საწარმო (მცირე ზომის)	6	307,702	211,930	69
რძის პირველადი წარმოება	148	4,366,305	3,223,808	74
სულ	232	21,696,328	15,628,004	72

სახელმწიფოს მიერ გრანტის სახით ინვესტირებულმა ერთმა ლარმა მოიზიდა 0.39 ლარი ინვესტიცია.

რეგიონები, პროექტები და ინვესტიციები

პროექტები და ინვესტიციები რეგიონების მიხედვით (2020 წ.)

რეგიონი	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციები (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება
იმერეთი	25	2,164,924	1,639,337
კახეთი	47	10,141,963	7,059,587
რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი	4	965,246	694,050
სამეგრელო და ზემო სვანეთი	54	2,210,451	1,604,066
სამცხე-ჯავახეთი	88	3,065,742	2,260,971
ქვემო ქართლი	14	3,148,001	2,369,993
სულ	232	21,696,328	15,628,004

სოფლის განვითარების პროგრამა

სოფლის განვითარებისთვის მნიშვნელოვანია სოფლად ახალი სამუშაო ადგილების შექმნისთვის შესაბამისი პირობების უზრუნველყოფა, მენარმეობის განვითარების ხელშეწყობა, ეკონომიკური დივერსიფიკაცია, სოფლის მეურნეობის განვითარებისკენ მიმართული მიზნობრივი ღონისძიებები და სექტორში ინვესტიციების მოზიდვა. ამ მიზნით ევროკავშირის (EU) „სოფლისა და სოფლის მეურნეობის განვითარების ევროპის სამეზობლო პროგრამის“ (ENPARD) დაფინანსებით და გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP) მხარდაჭერით ააიპ „სოფლის განვითარების სააგენტო“ (RDA) ახორციელებს „სოფლის განვითარების პროგრამას“.

პროგრამა ითვალისწინებს სოფლად ეკონომიკური და გარემოსდაცვითი საქმიანობების ხელშეწყობას თანადაფინანსების გზით.

პროგრამის განხორციელების გეოგრაფიული არეალია შემდეგი მუნიციპალიტეტები: ქედა, ხულო, ბორჯომი, ახალქალაქი, თეთრიწყარო, ყაზბეგი, ლაგოდეხი და დედოფლისწყარო.

თანადაფინანსების მოცულობა

- სააგენტოს თანადაფინანსება ერთ ბენეფიციარზე განსაზღვრულია არანაკლებ 20,000 და არაუმეტეს 340,000 ლარით, თუმცა პოტენციური ბენეფიციარის მიერ წარმოდგენილ თითოეულ პროექტზე არაუმეტეს 170,000 ლარით, რომელიც არ აღემატება წარმოდგენილი პროექტის ჯამური ღირებულების 80%-ს.
- განახლებადი ენერჯების და ენერგოეფექტური პროექტებისთვის, რომლებიც ითვალისწინებს თერმულ იზოლაციას ან სითბო/სიცივის გენერირებას ძირითადად განახლებადი ენერჯების მეორ, დაფინანსდება შემდეგი პირობებით: სააგენტოს თანადაფინანსების მინიმალური ოდენობა შეადგენს 1,500 ლარს, ხოლო მაქსიმალური ოდენობა შეადგენს 30,000 ლარს, რომელიც არ აღემატება წარმოდგენილი პროექტის ჯამური ღირებულების 80%-ს..

მიზნობრიობები, პროექტები და ინვესტიციები

„სოფლის განვითარების პროგრამა“ - პროექტების რაოდენობა და ინვესტიციები მიზნობრიობის მიხედვით (2020 წ.)

მიზნობრიობა	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციები(ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი სრულ ინვესტიციაში
ავეჯის სანარმოს გაფართოება	1	132,600	106,080	80%
კემპინგ ტურების მოწყობა	1	213,992	170,000	79%
მზის მიკროელექტროლი სადგურის მოწყობა	4	145,358	93,705	64%
პოლიპროპელინის ყუთების წარმოება	1	398,816	170,000	43%
საკვები ობიექტი	1	208,698	166,958	80%
სამკერვალო	1	34,600	27,680	80%
საოჯახო სასტუმრო	5	1,241,079	850,000	68%
სარეკრეაციო ზონის მოწყობა	1	163,528	163,528	100%
ტექნიკის მომსახურების სერვის ცენტრი	1	290,298	170,000	59%
ხის მულჩის და ბრიკეტის წარმოება	1	207,003	165,000	80%
ჰაკატონი	1	20,020	20,000	100%
სულ	18	3,055,991	2,102,951	69%

სახელმწიფოს მიერ გრანტის სახით ინვესტირებულმა ერთმა ლარმა მოიზიდა 0.45 ლარი ინვესტიცია.

რეგიონები, პროექტები და ინვესტიციები

პროექტები და ინვესტიციები რეგიონების მიხედვით (2020 წ.)

რეგიონი	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციები (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება
აჭარა	2	433,416	197,680
კახეთი	5	1,110,734	843,528
მცხეთა-მთიანეთი	3	420,202	219,000
სამეგრელო	1	20,000	20,000
სამცხე-ჯავახეთი	3	366,107	290,785
ქვემო ქართლი	4	705,533	531,958
სულ	18	3,055,991	2,102,951

სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის მესაკუთრეთა სტიმულირების პროგრამა

პროგრამა ითვალისწინებდა სასოფლო-სამეურნეო საქონლისა და ხვნის მომსახურების ღირებულების სუბსიდირებას. პროგრამით გათვალისწინებული სუბსიდიის მისაღებად საჭირო იყო, ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს საკუთრებაში ჰქონოდათ საჯარო რეესტრში რეგისტრირებული 0.25-დან 10 ჰა-მდე სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ნაკვეთი, სუბსიდიის მოცულობა 1 ჰექტარ მიწაზე განისაზღვრა 200 ლარით (აგრობარათზე დარიცხული 200 ქულით).

ქულების გამოყენება შესაძლებელი იყო სასოფლო-სამეურნეო საქონლის შესაძენად სპეციალიზებულ მაღაზიებში.

სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის მესაკუთრეთა სტიმულირების პროგრამის ფარგლებში, 2020 წლის 31 დეკემბრის მდგომარეობით 215 ათასზე მეტმა ფერმერმა გაიყენა აგრობარათები, 446 სპეციალიზირებულ სავაჭრო ობიექტში განადგებულია 27,890,044 ლარი.

აკროდიზელით ხელშეწყობის პროგრამა

პროგრამის მიზანია ხელი შეუწყოს პირველადი სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოების ზრდას, რაც, თავის მხრივ, სასურსათო უზრუნველყოფასა და პროდუქციის თვითღირებულებაზე დადებითად აისახება.

პროგრამაში მონაწილეობის მიღებას შეუძლიათ სასოფლო-სამეურნეო მიწის ნაკვეთის მესაკუთრე იმ ფიზიკური და იურიდიულ პირებს, რომელთაც გააჩნიათ საჯარო რეესტრის ეროვნულ სააგენტოში საკუთრებად რეგისტრირებული არანაკლებ 0.25 ჰა სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ნაკვეთი, (გარდა საძოვარის კატეგორიისა) ან პირებს, რომლებიც მოახდენენ სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ნაკვეთების პირველად რეგისტრაციას და დაზუსტებას. პროგრამით მოსარგებლე ფერმერებისთვის გათვალისწინებულია ერთ ჰექტარზე 150 ლიტრის, ხოლო 100 ჰა-ზე მეტი სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ნაკვეთზე, არაუმეტეს, 15,000 ლიტრის ოდენობით სანჯავის ფასდაკლების ბარათების გადაცემა

განაღებული ტალონები და ჩასხმული დიზელი

რეგიონი	განაღებული ტალონების რაოდენობა	ჩასხმული დიზელი (ლიტრი)
აჭარა	13,838	317,600
გურია	19,047	488,970
თბილისი	12,093	356,310
იმერეთი	45,681	1,144,200
კახეთი	102,618	3,211,170
მცხეთა-მთიანეთი	12,929	341,660
რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი	4,897	124,840
სამეგრელო და ზემო სვანეთი	35,717	951,110
სამცხე-ჯავახეთი	16,657	456,760
ქვემო ქართლი	71,795	2,164,430
შიდა ქართლი	29,641	864,190
სხვა	67,433	1,832,750
სულ	432,346	12,253,990

31.12.2020-ის მდგომარეობით ფერმერებმა, რომლებმაც უკვე გაანაღდეს ფასდაკლების ბარათები ჯამურად, 6.9 მლნ. ლარამდე თანხა დაზოგეს.

ხორბლის იმპორტის სუბსიდირების სახელმწიფო პროგრამა

ხორბლის იმპორტის სუბსიდირების სახელმწიფო პროგრამის მიზანი იყო არა საფურაჟე/სასურსათო ხორბლის და პირველი ხარისხის ხორბლის ფქვილზე არსებული საცალო სარეალიზაციო ფასის შენარჩუნება.

პროგრამის ამოცანას წარმოადგენდა ქვეყანაში ხორბლის და პირველი ხარისხის ხორბლის ფქვილის მარაგების შექმნის სტიმულირება.

სუბსიდის მოცულობა შეადგენდა ერთ ტონა ხორბალზე არაუმეტეს 40 აშშ დოლარის ექვივალენტს ეროვნულ ვალუტაში; პროგრამის ფარგლებში, ერთ ბენეფიციარზე სუბსიდია განხორციელდება არანაკლებ 2,000 და არაუმეტეს 40,000 ტონა მოცულობის ხორბალზე;

31.12.2020 თარიღის მდგომარეობით 6 კომპანიასთან გაფორმდა 7 ხელშეკრულება. სუბსიდირებული პროდუქტის (ხორბალი) ჯამურმა მოცულობამ შეადგინდა 40,000 ტონა, ხოლო სააგენტოს მიერ გაცემულმა სუბსიდის ოდენობამ კი 4,523,822 ლარი.

პირველადი მოხმარების სასურსათო პროდუქტებზე ფასების შენარჩუნების სახელმწიფო პროგრამა

პროგრამის მიზანი იყო პირველადი მოხმარების სასურსათო პროდუქტებზე არსებული საცალო სარეალიზაციო ფასების შენარჩუნება, პროდუქტებზე ფასის ზრდის შეჩერება სუბსიდირების გზითა და ქვეყანაში პროდუქტების საჭირო მარაგების შექმნის სტიმულირება.

ბენეფიციარები, საქონლის ტონაჟობა და სააგენტოს თანადაფინანსება

„პირველადი მოხმარების სასურსათო პროდუქტებზე ფასების შენარჩუნების სახელმწიფო პროგრამა“ - ბენეფიციარების რაოდენობა, საქონლის ტონაჟობა და სააგენტოს თანადაფინანსება საქონლის დასახელებების მიხედვით (2020 წ.)

ბრინჯი	1	1.11	339.50
მაკარონის ნაწარმი	3	264.82	51,710.78
მზესუმზირის ზეთი	2	764.10	208,372.06
რძის ფქვილი	1	746.33	752,160.00
შაქარი	3	1,151.00	134,939.25
ხორბალი	1	253.40	8,926.27
სულ	9	3,180.76	1,156,447.86

არასტანდარტული ვაშლის მოსავლის რეალიზაციის ხელშეწყობის პროგრამა

არასტანდარტული ვაშლის ჩაბარების საერთაშორისო საბაზრო ფასის მკვეთრად შემცირების გამო, საქართველოს მთავრობის გადაწყვეტილებით, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ არასტანდარტული ვაშლის სუბსიდირების პროექტი განახორციელა.

პროექტის ფარგლებში, არასტანდარტული ვაშლის შესყიდვისას სახელმწიფო სუბსიდია მიიღო ხილის გადამამუშავებელმა იმ კომპანიებმა, რომლებიც 2020 წლის 1 დეკემბრამდე, მეხილეობის სფეროში დასაქმებული ფიზიკური პირებისგან 1 კგ არასტანდარტულ ვაშლს არანაკლებ 0.22 ლარად შეისყიდინდნენ, სოფლის განვითარების სააგენტო 1 კგ არასტანდარტულ ვაშლზე 0.10 ლარის ოდენობის სუბსიდიას გასცა.

2020 წელს „შელავათიანი აგროკრედიტის“ პროექტში შევიდა ცვლილებები, შედეგად, არასტანდარტული ვაშლის შემსყიდველ სანარმოებზე საბრუნავი საშუალებებისთვის კრედიტი გაიცა მხოლოდ არასტანდარტული ვაშლის შექმნის მიზნობრიობით. ქვეკომპონენტის ფარგლებში, სესხის მიღება შეეძლოთ მხოლოდ იმ კომპანიებს, რომლებიც რეგისტრირებული იყვნენ 2020 წლის ვაშლის მოსავლის რეალიზაციის ხელშეწყობის ღონისძიებების შეუფერხებლად განხორციელების მიზნით შექმნილ საკოორდინაციო შტაბში.

ქვეკომპონენტის ფარგლებში, ერთ ბენეფიციარზე გაცემული სესხის თანხა განისაზღვრა 1,000,000 ლარიდან 5,000,000 ლარის ჩათვლით, ხოლო სააგენტოს თანადაფინანსების ვადა განისაზღვრება 12 თვით.

შედეგად, 2020 წელს არასტანდარტული ვაშლის შემსყიდველ სანარმოებზე საბრუნავი საშუალებებისთვის გაიცა 7,804,000.69 ლარის ოდენობის 7 სესხი მხოლოდ არასტანდარტული ვაშლის შექმნის მიზნობრიობით.

2020 წელს პროგრამის ფარგლებში 31.12.2020 თარიღის მდგომარეობით 14 სანარმოს მიერ შესყიდული არასტანდარტული ვაშლის რაოდენობამ შეადგინა 49,978,243 კგ. სუბსიდიის თანხამ შეადგინა 4,997,824 ლარი.

ტექნიკური დახმარების სახელმწიფო პროგრამა

პროგრამის ფარგლებში, ბენეფიციარები იღებენ თანადაფინანსებას სურსათის უვნებლობის მართვის საერთაშორისო სისტემების/სტანდარტების დანერგვისა და ბრენდირების მიმართულებით.

სააგენტოს თანადაფინანსება სურსათის უვნებლობის სტანდარტების/სისტემების მიმართულებით განისაზღვრა არაუმეტეს 50%-ით, არაუმეტეს 15,000 ლარისა, ხოლო სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებისათვის არაუმეტეს 90%-ით, არაუმეტეს 25,000 ლარისა.

ბრენდირების და შეფუთვის დიზაინის მიმართულებით სააგენტოს თანადაფინანსება განისაზღვრა არაუმეტეს 50%-ით, მაგრამ არაუმეტეს 15,000 ლარისა, ხოლო სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების შემთხვევაში არაუმეტეს 90%-ით, არაუმეტეს 25,000 ლარისა. ტექნიკური დახმარების პროგრამის ფარგლებში, სახელმწიფო პროგრამებში მონაწილე სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებს უწევს დახმარებას ბულალტრული მომსახურების მიღებისთვის.

პროგრამა მოიცავს სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების დაფინანსებას აღჭურვილობა/დანადგარებით, რომლის საშუალებით წარმოებული პროდუქცია ბაზრის მოთხოვნის შესაბამისი სარეალიზაციო ფორმით დამზადდება. სააგენტოს თანადაფინანსება განისაზღვრა არაუმეტეს 70%-ით, მაგრამ არაუმეტეს 10,000 ლარისა. პროგრამა სააგენტოს ბენეფიციარებისათვის ასევე ითვალისწინებს საკონსულტაციო მომსახურებას და ტრენინგებს - საერთაშორისო პრაქტიკისა და გამოცდილების გაზიარებას.

სურსათის უვნებლობის საერთაშორისო სტანდარტები

ჯამურად 2016-2020 წლებში გაფორმდა 49 ხელშეკრულება:

დასახელება	გაფორმებული ხელშეკრულება
ISO 22000	34
HACCP	8
GLOBAL G.A.P	2
FSSC-22000	1
BRC	2
BIO	2

ბრენდირება

2020 წელს გაფორმდა 10 ხელშეკრულება

დასახელება	გაფორმებული ხელშეკრულება
ბრენდირება	10

სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მიერ აღჭურვილობის შედეგის თანადაფინანსება

2020 წელს გაფორმდა 1 ხელშეკრულება

დასახელება	გაფორმებული ხელშეკრულება
აღჭურვილობა	1

ტრენინგები

ჯამურად 2017-2020 წლებში გადამზადდა 749 ბენეფიციარი

ტრენინგის დასახელება	წელი	ბენეფიციარების რაოდენობა
პროგრამა „დანერგე მომავალი“-ს სავალდებულო გადამზადება	2017-2020	608
კურკოვანი და თესლოვანი კულტურების სხვა/ფორმირების თეორიული და პრაქტიკული სწავლება	2020	55
შრომის უსაფრთხოების სპეციალისტის გადამზადების კურსი	2020	11
GLOBAL G.A.P-ის სტანდარტი	2020	45
სურსათის უვნებლობის საერთაშორისო სტანდარტები (BRC, IFS და FSSC-22000)	2020	30

სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მხარდაჭერა

სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებისთვის სტატუსის მინიჭება

2020 წლის 31 დეკემბრის მდგომარეობით რეგისტრირებულია სასოფლო-სამეურნეო სტატუსის მქონე 1,000 კოოპერატივი. კოოპერატივებში გაერთიანებულია ჯამურად 10,468 მეპაიე.

რეგიონი	სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივი	მეპაიე
კახეთი	126	1,427
ქვემო ქართლი	93	893
შიდა ქართლი	74	695
მცხეთა-მთიანეთი	50	443
სამცხე-ჯავახეთი	195	2,106
იმერეთი	115	1,216
რაჭა-ლეჩხუმი-ქვემო სვანეთი	85	544
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	95	1,701
გურია	38	494
აჭარა	66	522
თბილისი	63	427
სულ	1,000	10,468

სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების განვითარების ხელშეწყობის პროგრამები

ბიზნესზე ორიენტირებული ფერმერული გაერთიანებების, სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მხარდაჭერის მიზნით არაერთი სახელმწიფო პროგრამა ხორციელდება.

2020 წელს განხორციელდა სხვადასხვა დარგის სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების ხელშეწყობის პროგრამები, რომელიც მოიცავდა როგორც პირველადი, ასევე გადამამუშავებელი წარმოების მხარდაჭერას.

„მეფუტკრეობის სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მხარდაჭერის სახელმწიფო პროგრამა“, რომლის მიზანია სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების საფუტკრე მეურნეობების მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის გაუმჯობესება და წარმოებული თაფლისა და მეფუტკრეობის სხვა პროდუქტების ხარისხისა და რაოდენობის ზრდა. სახელმწიფო პროგრამაში მონაწილეს თანადაფინანსებით, გრანტის სახით ღირებულების 30%-ად სხვადასხვა სახის სკების გადაცემას გულისხმობს.

„რძის მწარმოებელი სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მხარდაჭერის სახელმწიფო პროგრამის“ მიზანია საქართველოში რძისა და რძის ნაწარმის წარმოების ხელშეწყობა. პროგრამის ფარგლებში მაღალმთიან დასახლებაში რეგისტრირებულ სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებს გადაეცემათ რძის გადამამუშავებელი მანქანა-დანადგარების შესასყიდად 95%-იანი თანადაფინანსება, არაუმეტეს 150,000 ლარისა, ხოლო საქართველოს დანარჩენ ტერიტორიაზე 90%-იანი თანადაფინანსება, არაუმეტეს 150,000 ლარისა.

„მევენახეობის სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების ხელშეწყობის“ სახელმწიფო პროგრამის მიზანია ქვეყანაში წარმოებული ყურძნის, მათ შორის, სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მიერ წარმოებული ყურძნის გადამამუშავების ხელშეწყობა; სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების ფარგლებში, თანამედროვე ტექნოლოგიებით აღჭურვილი ყურძნის მიმღებ-გადამამუშავებელი საწარმოების შექმნა; სააგენტოს თანადაფინანსება მოიცავს არანაკლებ 100 ტონა ყურძნის გადამამუშავებისათვის საჭირო მანქანა-დანადგარების შესყიდვის არაუმეტეს 90%-იან თანადაფინანსებას, არაუმეტეს 500,000 ლარისა, ხოლო მაღალმთიან დასახლებებში 95%-იანი თანადაფინანსება არაუმეტეს 500,000 ლარისა.

2016-2020 წლები

პროგრამა	ბენეფიციარი	სახელმწიფო თანადაფინანსება
ყურძნის გადამამუშავება	26	12,400,116.90
რძის გადამამუშავება	27	2,928,475.80
მეფუტკრეობა	209	1,724,243.30
სულ:	262	17,052,836.00

2020 წელი

პროგრამა	ბენეფიციარი	ინვესტიციები (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)
ყურძნის გადამამუშავება	13	7,578,319.60	6,485,216.90
რძის გადამამუშავება	3	437,118.00	415,259.00
მეფუტკრეობა	7	149,000.00	109,700.00
სულ:	23	8,164,437.60	7,010,175.90

ხორბლის ფქვილის სუბსიდირების სახელმწიფო პროგრამა

მსოფლიოში ხორბლის ბაზარზე პანდემიისგან გამონვეული ვითარების საპასუხოდ და მასიური მოხმარების პურზე არსებული საცალო-სარეალიზაციო ფასის შენარჩუნების მიზნით, „ფქვილის სუბსიდირების“ სახელმწიფო პროგრამა განხორციელდა.

პროგრამა ითვალისწინებდა პოტენციური ბენეფიციარ(ებ)ისათვის პირველი ხარისხის ხორბლის ფქვილის სუბსიდირებას, შემდეგი პირობებით:

სააგენტოს მიერ გამოცხადდა მონვევა ინტერესთა გამოხატვის შესახებ, რომლის ფარგლებში პოტენციურმა ბენეფიციარებმა მოახდინეს განაცხადის გაკეთება სააგენტოს მიერ განსაზღვრული პირობების შესაბამისად;

პროგრამის ფარგლებში, ერთ 50 კილოგრამიან ტომარა პირველი ხარისხის ხორბლის ფქვილზე სუბსიდირების მოცულობა შეადგენდა არაუმეტეს 20 ლარს. სუბსიდირების შედეგად, ბენეფიციარი ვალდებული იყო ერთი 50 კილოგრამიანი ტომარა სუბსიდირებული პირველი ხარისხის ხორბლის ფქვილის რეალიზაცია მოეხდინა არაუმეტეს 53 ლარად.

პროგრამის ბენეფიციარები გამოვლინდნენ სოფლის განვითარების სააგენტოს მიერ გამოცხადებული ინტერესთა გამოხატვის გზით, სადაც მონაწილემ დააფიქსირა მისაღები სუბსიდირების ოდენობა და მოცულობა, ყოველ ერთ 50 კილოგრამიან ტომარა პირველი ხარისხის ხორბლის ფქვილზე გადაანგარიშებით, რომლის რეალიზაციაც განხორციელდა პროგრამის პირობების შესაბამისად.

პროგრამის ფარგლებში განხორციელდა ჯამში არაუმეტეს 10,000 ტონა პირველი ხარისხის ხორბლის ფქვილის სუბსიდირება ყოველთვიურად.

31.12.2020 თარიღის მდგომარეობით 6 კომპანიასთან გაფორმდა ხელშეკრულება. ხელშეკრულებით განსაზღვრული დასასუფსიდირებელი ფქვილის მოცულობამ შეადგინა 19,200 ტონა, ხოლო სუბსიდირების ჯამურმა ოდენობამ კი 3,812,000 ლარი.

ფერმათა/ფერმერთა რეგისტრაციის პროექტი

პროექტის მიზანია საქართველოს მასშტაბით სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობით დაკავებული ყველა პირის (გარდა იმ პირებისა, რომლებიც სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობას ეწევიან მხოლოდ საქართველოში რეგისტრირებული იურიდიული პირ(ებ) ის დაკვეთით ან/და გაფორმებული შრომითი ხელშეკრულების საფუძველზე) აღრიცხვა, რაც შესაძლებლობას მისცემს სახელმწიფოს ფლობდეს ინფორმაციას, რომელიც გამოყენებული იქნება სამიზნე ჯგუფების სწორი შერჩევისათვის და მათთვის სხვადასხვა მასტიმულირებელი პროექტების/პროგრამების საჭიროებისამებრ დაგეგმვისა და განხორციელებისთვის.

განხორციელებული ღონისძიებები

2020 წელს მიმდინარეობდა ახალი ფერმერების/ფერმერული მეურნეობების დარეგისტრირება და 2018-2019 წელს დარეგისტრირებული ფერმერების/ფერმერული მეურნეობების მონაცემების გადამოწმება. 2019 წელს განხორციელდა ქმედებები, რომლებიც მიმართული იყო ფერმათა/ფერმერთა რეგისტრაციისათვის საჭირო ელექტრონული სისტემის დახვეწისათვის, რათა ეს სისტემა უფრო დინამიური და ინტერაქტიული გამხდარიყო. ამ ქმედებების ფარგლებში დაინერგა კომპანია „აბაკოს“ „პროცესების და კონტროლის მართვის“ ელექტრონული მოდული.

2020 წელს, აქტივობის ფარგლებში განხორციელებული ღონისძიებების შედეგად: 2020 წელს „ფერმათა/ფერმერთა რეგისტრაციის პროექტის“ ფარგლებში დარეგისტრირდა 11,793 ფერმერი/ფერმერული მეურნეობა. სულ პროექტის დაწყებიდან პროექტის ფარგლებში დარეგისტრირებული ფერმერების/ფერმერული მეურნეობების რაოდენობამ შეადგინა 134,654 ერთეული.

სასოფლო-სამეურნეო ექსტენციის მომსახურების განვვა

ა(ა)იპ „სოფლის განვითარების სააგენტოს“ რეგიონული სამსახურებისა და საინფორმაციო-საკონსულტაციო ცენტრების (ექსტენციის სამსახურების) ძირითადი ფუნქცია ფერმერებისათვის და აგრარულ სფეროში დასაქმებული სოფლად მცხოვრები მოსახლეობისათვის სასოფლო-სამეურნეო ექსტენციის განხორციელებაა - საოფისე, დისტანციურ და სავლელ პირობებში. ექსტენციის სამსახურები დარგობრივი მიმართულებით საინფორმაციო-საკონსულტაციო საქმიანობის განხორციელების პარალელურად, უზრუნველყოფენ სააგენტოს მიერ განხორციელებული და მიმდინარე პროგრამების/პროექტების შესახებ ინფორმირებას.

2020 წლის განმავლობაში 9 რეგიონული სამსახურისა და 45 საინფორმაციო-საკონსულტაციო ცენტრის მიერ საერთო ჯამში გაიცა 46,017 კონსულტაცია. მთელი საქართველოს მასშტაბით, სოფლად, ადგილობრივ მოსახლეობასთან საინფორმაციო შეხვედრების რაოდენობამ შეადგინა 3,469 ერთეული და მოიცვა 1,178 სოფელი. კონსულტაციების განვვა ხორციელდებოდა დარგობრივი მიმართულებით, ასევე, ფერმერებს ეძლეოდათ სრული ინფორმაცია სააგენტოს მიერ მიმდინარე პროექტების შესახებ. საკონსულტაციო მომსახურება ხორციელდებოდა სხვადასხვა საშუალებით (ოფისში; სატელეფონო საუბრები; SMS შეტყობინება; დაინტერესებულ პირთა ფართობებში ვიზიტი; სოფლებში ფერმერებთან ჯგუფური შეხვედრები; შეხვედრები იუსტიციის სამინისტროს საზოგადოებრივ ცენტრებში; ელექტრონული ფოსტა და სოციალური ქსელები).

რეგიონული სამსახურებსა და საინფორმაციო-საკონსულტაციო ცენტრების ორგანიზებით სასოფლო-სამეურნეო ექსტენციის ფარგლებში კახეთის, იმერეთისა და სამეგრელო-ზემო სვანეთის რეგიონის ფერმერებისთვის, გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრის მხარდაჭერით, ჩატარდა დარგობრივი ტრენინგები მემარცვლეობის, მეფუტკრეობისა და მეთხილეობის მიმართულებით. გადამზადდა დაახლოებით 500-მდე ფერმერი.

ექსტენციის თანამშრომლებმა ახალი კორონავირუსის COVID-19-ის გავრცელების შედეგად მიყენებული ზიანის განსაზღვრი-

სა და მისი შემცირების მიზნით განახორციელეს შემდეგი სახის აქტივობები:

- პირველადი მოხმარების სასურსათო პროდუქტებზე ყოველდღიურ რეჟიმში რეგიონების/მუნიციპალიტეტების მიხედვით ფასებისა და მარაგების აღრიცხვა;
- პრობლემების აღრიცხვა - იდენტიფიცირება;
- სასოფლო-სამეურნეო სამუშაოების შეუფერხებლად განხორციელების მიზნით, ფერმერთა გადაადგილების უზრუნველსაყოფად შესაბამის უწყებებთან შუამდგომლობა;
- მონეული პროდუქციის რეალიზაციის ხელშეწყობის მიზნით ფერმერებისა და შემსყიდველების ერთმანეთთან დაკავშირება.
- პანდემიის პერიოდში, ჩაკეტილი მუნიციპალიტეტების (მარნეული, მესტია) გამშვებ პუნქტებთან 24 საათიანი მორიგეობა და შეტანილი/გამოტანილი სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის აღრიცხვა.

განხორციელდა 2020 წლის ოპერატიული მონაცემების შეგროვება და დამუშავება:

- მარცვლოვან-პარკოსან და ბოსტნეულ-ბაღჩეულ კულტურებზე 2020 წლის მოსავლიანობის პროგნოზი;
- მოსავლის აღების აგროკალენდარი;
- საგაზაფხულო ხვნა-თესვის აღრიცხვა;
- სტიქიების აღრიცხვა;
- ატმის და ნექტარინას მოსავლის აღებისა და რეალიზაციის აღრიცხვა;
- მარცვლოვანი კულტურების მოსავლის აღების აღრიცხვა;
- ყურძნის მოსავლის აღრიცხვა.

2020 წლის მაისის თვიდან ექსტენციის თანამშრომლები იღებდნენ მონაწილეობას „აგროდინამიკით ხელშეწყობის პროგრამის“ განხორციელებაში.

2020 წლის აგვისტოს თვიდან, რეგიონებთან ურთიერთობის დეპარტამენტის თანამშრომლები მონაწილეობდნენ 2020 წლის ყურძნის რთველის სამუშაო შტაბში, ხოლო სექტემბრის თვიდან წლის ბოლომდე, ექსტენციის სამსახურის თანამშრომლები, ქვეყნის მასშტაბით, ჩართულნი იყვნენ „2020 წლის არასტანდარტული ვაშლის მოსავლის რეალიზაციის საკოორდინაციო შტაბში“ და სრულად უზრუნველყოფენ სამუშაო პროცესის შეუფერხებლად მიმდინარეობას.

გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის (FAO) ხელშეწყობით:

- რეგიონული სამსახურებისა და საინფორმაციო-საკონსულტაციო ცენტრების თანამშრომლებისთვის სპეც-ფორმების შექმნა განხორციელდა;
- ფერმერთა ცნობიერების ამაღლებისა და თანამედროვე ტექნოლოგიების გაცნობის მიზნით სადემონსტრაციო ნაკვეთების ერთიანი ქსელი შეიქმნა და გადაეცა სოფლის განვითარების სააგენტოს;
- გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ელექტრონული ბიბლიოთეკის - elibrary.mepa.gov.ge მოდერნიზაცია განხორციელდა და გადაეცა სოფლის განვითარების სააგენტოს. დაინტერესებულ პირებს ეძლევათ შესაძლებლობა ერთ სივრცეში გაეცნონ სოფლის მეურნეობისა და გარემოს დაცვის მიმართულებით არსებულ სხვადასხვა ნაშრომებს,

სადემონსტრაციო ნაკვეთების რუკას, ღონისძიებების კალენდარსა და წარმატებული პროექტების შესახებ ინფორმაციას.

გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP) ხელშეწყობით

- ექსტენციის სამსახურების პოპულარიზაციისთვის, დამზადდა საინფორმაციო ვიდეო რგოლი, რომელშიც აღწერილია ის ძირითადი საქმიანობა/მომსახურება, რომელსაც სააგენტოს თანამშრომლები აგრარული სექტორით დაინტერესებულ პირებს სთავაზობენ;
- რეგიონული სამსახურები და საინფორმაციო-საკონსულტაციო ცენტრები გადავიდნენ ახალ პლატფორმაზე - regions.mepa.gov.ge, რომელიც საშუალებას იძლევა, საექსტენციო მომსახურება გახდეს უფრო ხელმისაწვდომი, სწრაფი და საჭიროებებზე ორიენტირებული;
- გურიის, სამეგრელო-ზემო სვანეთის, სამცხე-ჯავახეთის, რაჭა-ლეჩხუმისა და ქვემო სვანეთის რეგიონული სამსახურებისთვის განხორციელდა შესაბამისი საექსტენციო სპეცჩანთის (ელექტრონული ხელსაწყოებით), საოფისე ინვენტარისა და ტექნიკის შეძენა.

სოფლის განვითარების სააგენტოს მიერ ვალდებულებების შესრულება სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარების ევროპის სამეზობლო პროგრამის მეოთხე ფაზის ხელშეკრულების ფარგლებში (ENPARD IV)

2020 წლის 23 ნოემბერს, ხელი მოეწერა „სოფლისა და სოფლის მეურნეობის განვითარების ევროპის სამეზობლო პროგრამის“ (ENPARD IV) მეოთხე ფაზის დაწყებას.

2020 წლის დასასრულისთვის, სოფლის განვითარების სააგენტოსა და სურსათის ეროვნული სააგენტოს მიერ მიღწეული უნდა ყოფილიყო შემდეგი მიზნები:

1. 1.0 ინდიკატორი - ENPARD სურსათის უვნებლობისთვის

მიზანი: 15 მოქმედი სოფლის მეურნეობის პროდუქციის შემნახველი საწარმო უნდა აკმაყოფილებდეს ჰიგიენის ზოგად სტანდარტებს.

2017-2019 წლებში, განხორციელების სხვადასხვა ეტაპზე იყო 33 შემნახველი მეურნეობის/საწარმოს შექმნის პროცესი. 2019 წლის ბოლოსთვის, რამოდენიმე მათგანი კვლავაც მშენებარე იყო, ნაწილი კი მოწყობის ეტაპზე. წარმოდგენილი ინდიკატორის შესაფასებლად, მინიმალური ჰიგიენური სტანდარტების დაცვის განსაზღვრის მიზნით ა(ა)იპ „სოფლის განვითარების სააგენტოს“ მიერ სსიპ „სურსათის ეროვნული სააგენტოს“ შესამოწმებლად გაეგზავნა მოქმედი 23 შემნახველი საწარმოს მონაცემები.

აღნიშნული სახელმწიფო კონტროლის შედეგად, საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად 20 შემოწმებული ბიზნეს ოპერატორი (შემნახველი საწარმო) სრულად აკმაყოფილებდა ჰიგიენური სტანდარტების მოთხოვნებს (23-დან სამი ბიზნეს ოპერატორის შემოწმება ვერ მოხერხდა სხვადასხვა მიზეზების გამო)

2. 2.0 ინდიკატორი - ENPARD მდგრადობისთვის

მიზანი: 700 ერთეული შეღავათიანი აგრო სესხი გაცემული საბრუნავი კაპიტალისთვის საერთო თანხით არანაკლებ 10,000,000 ლარისა ახალი (კოვიდ 19) ქვეკომპონენტის ფარგლებში, რომელიც ინიცირებულია გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ შეღავათიანი აგროკრედიტის პროექტის ფარგლებში (პრიორიტეტი-სოფლის მეურნეობის პირველადი პროდუქციის წარმოება)

2020 წლის 24 აპრილის N 720 მთავრობის დადგენილების თანახმად, პროექტის „შელავათიანი აგროკრედიტი“ ფარგლებში შეიქმნა ერთწლოვანი კულტურების დაფინანსების ახალი ქვეკომპონენტი (კოვიდ 19-თან დაკავშირებული ანტიკრიზისული გეგმის ნაწილი). ახალი კომპონენტის ფარგლებში გაცემულია 2,900-ზე მეტი სესხი, ჯამური თანხა აღემატება 57,000,000 ლარს

2020 წლის 31 დეკემბრის მდგომარეობით ორივე ინდიკატორი შესრულებულია.

სოფლის განვითარების სააგენტოს პროექტების/პროგრამების სტატისტიკა გენდერულ ჭრილში

პროექტების/პროგრამების 2020 წლის სტატისტიკა გენდერულ ჭრილში 2020 წლის 31 დეკემბრის მდგომარეობით

პროექტის/პროგრამის დასახელება	ხელშეკრულებების რაოდენობა/ბანკის მიერ გაცემული სესხების რაოდენობა/სადაზღვევო კომპანიების მიერ გაცემული პოლისების რაოდენობა		უნიკალური ბენეფიციარების რაოდენობა		თანადაფინანსება (ლარი)		ინვესტიციის ჯამური მოცულობა/ბანკის მიერ გაცემული სესხის ოდენობა/დაზღვეული მოსავლის ღირებულება (ლარი)		ფართობი (ჰა)	
	მამრობითი	მდედრობითი	მამრობითი	მდედრობითი	მამრობითი	მდედრობითი	მამრობითი	მდედრობითი	მამრობითი	მდედრობითი
	შელავათიანი აგროკრედიტის პროექტი	5,659	848	5,073	788			209,130,562	39,398,968	-
სახელმწიფო პროგრამა „დანერგე მომავალი“	713	218	676	219	14,162,675	5,121,650	21,117,388	7,595,856	1,284	424
„სოფლის მეურნეობის მოდერნიზაციის, ბაზარზე წვდომისა და მოქნილობის (AMMAR)“ თანადაფინანსების პროგრამა	93	15	93	15	1,496,909	306,647	3,744,433	766,618	-	-
სოფლად ახალგაზრდა მენარმეების მხარდაჭერის პროგრამა - "ახალგაზრდა მენარმე"	18	21	18	21	799,867	910,965	2,152,772	2,372,871	-	-
სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის თანადაფინანსების პროგრამა	43	7	42	7	1,693,397	354,104	3,928,516	874,043	-	-
აგროდაზღვევის პროგრამა	14,462	3,254	7,114	1,942	6,570,409	1,532,733	126,585,567	29,341,119	13,943	3,454
აგრონარმოების ხელშეწყობის სახელმწიფო პროგრამა	280	55	274	54	6,542,600	1,588,574	12,911,121	4,105,069	-	-
სოფლის განვითარების პროგრამა (UNDP)	3	2	3	2	446,080	34,705	570,054	39,536	-	-
მერძევეობის დარგის მოდერნიზაციისა და ბაზარზე წვდომის სახელმწიფო პროგრამა (DIMMA)	197	26	196	26	12,545,899	1,505,240	17,620,020	1,941,089	-	-

შენიშვნა: შელავათიანი აგროკრედიტის პროექტის შემთხვევაში ცხილში თანადაფინანსების სვეტში მოცემულია სააგენტოს მიერ გაცემული თანადაფინანსება, ხოლო დანაჩენი პროექტების/პროგრამების შემთხვევაში მოცემულია ხელშეკრულებით განსაზღვრული თანადაფინანსება.

სოფლის განვითარების სააგენტოს საინფორმაციო დეპარტამენტი

ა(ა)იპ „სოფლის განვითარების სააგენტოს“ საინფორმაციო დეპარტამენტი (ცხელი ხაზი 1501/153) ემსახურება გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსა და მასში შემავალი უწყებების საქმიანობით დაინტერესებულ პირებს, უწევს მათ პირველად კონსულტაციას და აწვდის ინფორმაციას 24 საათის განმავლობაში, როგორც სატელეფონო, ასევე ონლაინ სერვისის საშუალებით.

2020 წლის მაჩვენებლებით სატელეფონო მომსახურება გაენია 143,058 დაინტერესებულ პირს, ხოლო ონლაინ სერვისის საშუალებით 40,849 დაინტერესებულ პირს.

2020 წელს საინფორმაციო დეპარტამენტისათვის განხორციელდა თანამედროვე სტანდარტების პროგრამული უზრუნველყოფის კონტაქტ ცენტრის შექმნა/დანერგვა, შედეგად მეტად ეფექტურად ხდება დაინტერესებული პირებისთვის სატელეფონო/ონლაინ სერვისით მომსახურების განწევა.

ცხელი ხაზის საშუალებით სატელეფონო მომსახურება გაენია სულ 482,467 დაინტერესებულ პირს, ხოლო ონლაინ სერვისის საშუალებით სულ 60,205 დაინტერესებულ პირს.

შენიშვნა: *ცხელი ხაზი 2013 წლიდან 2016 წლამდე ემსახურებოდა მხოლოდ ა(ა)იპ „სოფლის განვითარების სააგენტოს“; 2016 წლიდან 2019 წლამდე ემსახურებოდა მხოლოდ გახემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს და მასში შემავალ უწყებებს, ხოლო 2019 წლიდან გახემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს და მასში შემავალ უწყებებს.

**ონლაინ ჩეთი 2014 წლიდან 2016 წლამდე ემსახურებოდა მხოლოდ ა(ა)იპ „სოფლის განვითარების სააგენტოს“; 2016 წლიდან 2020 წლამდე ემსახურებოდა მხოლოდ გახემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს და მასში შემავალ უწყებებს, ხოლო 2020 წლიდან დაემატა გახემოს ზედამხედველობის დეპარტამენტი

იმერეთის აგროზონა

2020 წელს იმერეთის აგროზონის სასათბურე მეურნეობების კლასტერის განვითარების პროექტის პირველი ფაზა დასრულდა.

იმერეთის აგროზონის სასათბურე მეურნეობების კლასტერის განვითარების პროექტის განხორციელებისთვის, 220 ჰა მიწის ფართობი საქართველოს მთავრობამ წყალტუბოსა და ბაღდათის მუნიციპალიტეტებში გამოყო. განხორციელდა აღნიშნული მიწის ნაკვეთების სრული გეოლოგიური, გეოდეზიური და საინჟინრო შესწავლა მათზე სასათბურე მეურნეობების განვითარების მიზნით; შეიქმნა პროექტის ინფრასტრუქტურული ნაწილის გენერალური გეგმა (მისასვლელი და შიდა გზები; ელექტროენერჯის და ბუნებრივი აირის მიწოდება; სარწყავი, სადრენაჟე და საკანალიზაციო სისტემები და სხვა);

იმერეთის აგროზონის სასათბურე მეურნეობის კლასტერი საერთაშორისო და ადგილობრივ დაინტერესებულ მხარეებს ინვესტირების განხორციელების შესაძლებლობას სთავაზობს მაღალი, საშუალო და დაბალ ტექნოლოგიური სათბურების, ლოჯისტიკის და გაყიდვების ცენტრის, გადამამუშავებელი საწარმოების და სხვა დამხმარე საქმიანობების მიმართულებებით.

2021 წლის განხორციელება პროექტის მეორე ფაზა, რაც გულისხმობს შემდგომ:

- 2021 წლის მარტში გამოცხადდება საერთაშორისო ინტერესთა გამოხატვა, პოტენციური ინვესტორების კვლევის მიზნით;
- 2021 წლის შემოდგომაზე, ინტერესთა გამოხატვის შედეგების შესაბამისად, გამოცხადდება წინადადებების მიღება (Request for Proposals) სახელმწიფო შესყიდვების კანონის შესაბამისად, რომლის მიზანია ინვესტორების შერჩევა და შესაბამისი ხელშეკრულებების გაფორმება.

შემუშავების პროცესში არსებული პროგრამები/პროექტები

შემუშავების პროცესშია პროგრამები რომელიც მოიცავს შესაფუთი მასალების მწარმოებელთა მხარდაჭერას და სასოფლო-სამეურნეო კოოპერაციის მხარდაჭერის გზით ფარავნის და სალამოს ტბებზე თევზის რეწვის სამეურნეო პოტენციალის გაძლიერებასა და ხორბლის წარმოების ხელშეწყობას.

დაგეგმილია პროგრამის „ტყის სექტორის რეფორმის მხარდაჭერა ენერგოეფექტური ღონისძიებების ხელშეწყობით“ განხორციელება, რომელიც აკრედიტებული პირის - გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოება (GIZ) -ის და საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სხვადასხვა უწყების ჩართულობით, მათ შორის ა(ა)იპ „სოფლის განვითარების სააგენტო“-ს აქტიური მონაწილეობით განხორციელდება.

დაგეგმილია საპილოტე რეგიონების ინტეგრირებული განვითარების პროგრამის განხორციელება, რომელიც ოთხ საპილოტე რეგიონში: კახეთში, რაჭა-ლეჩხუმსა და ქვემო სვანეთში; იმერეთში და გურიაში განხორციელდება და მისი მიზანია ხელსაყრელი გარემოს შექმნა და დაბალანსებული მდგრადი სოციალურ-ეკონომიკური განვითარება ინტეგრირებული ტერიტორიული განვითარების ინიციატივების საშუალებით.

ღვინის ეროვნული სააგენტო

სსიპ ღვინის ეროვნული სააგენტოს საქმიანობის ძირითადი მიმართულება მევენახეობა-მეღვინეობის დარგის განვითარების ხელშეწყობაა. აღნიშნული მიზნის მისაღწევად, ღვინის ეროვნული სააგენტო ახორციელებს შემდეგ პროგრამებს:

- მევენახეობის განვითარება;
- ქართული ღვინის პოპულარიზაციის ხელშეწყობა;
- რთველის ხელშეწყობის ღონისძიებები;
- ქართული ვაზის კულტურის კვლევა და პოპულარიზაცია;
- ქართული ღვინის ადგილწარმოშობების სისტემის განვითარება;
- ღვინის ლაბორატორიული კვლევა.

ღვინის ეროვნული სააგენტო

2020 წელს COVID-19 ვირუსის პანდემიამ მნიშვნელოვანი ზეგავლენა მოახდინა მეღვინეობის დარგზე. საერთაშორისო ბაზრებზე შემცირებულმა ექსპორტმა და შიდა ბაზარზე ტურისტული სეზონის ჩავარდნამ, დარგი ახალი გამოწვევების წინაშე დააყენა.

ხაზგასასმელია, რომ ქვეყანაში არსებული რთული ეპიდემიოლოგიური ვითარების მიუხედავად, სსიპ ღვინის ეროვნულ სააგენტოში არ შეფერხებულა ღვინის ექსპორტისთვის განკუთვნილი ტექნიკური და ტექნოლოგიური პროცედურები, ხოლო ქართული ღვინის საერთაშორისო სტრატეგიულ ბაზრებზე მარკეტინგული აქტივობები დისტანციური და ონლაინ ფორმატებით ჩანაცვლდა, ორგანიზებულად ჩატარდა რთველი და გაგრძელდა ღვინის ხარისხის მონიტორინგის ღონისძიებები.

მიუხედავად ყველა გამოწვევისა, საქართველო ერთ-ერთი ქვეყანაა, რომელმაც წარმატებით გაართვა თავი მევენახეობა-მეღვინეობის სექტორში 2020 წელს არსებულ სირთულეებს.

ამასთან ერთად, 2020 წელი საქართველოს მევენახეობა-მეღვინეობის დარგისთვის რამდენიმე მიმართულებით იყო მნიშვნელოვანი:

ქართული ღვინის მორიგი საერთაშორისო აღიარება

2020 წელს, მეღვინეობის დარგის ერთ-ერთი მთავარი წარმატება ვაზისა და ღვინის საერთაშორისო ორგანიზაციის (OIV) სპეციალური ღვინოების ჩამონათვალში ქართული ტექნოლოგიით დაყენებული ღვინის დამატება იყო.

OIV-ის გენერალურმა ასამბლეამ ქართული ტექნოლოგიით „დურდოზე (ჭაჭა) ხანგრძლივი მაცერაციით დაყენებული ღვინის“ OIV-ის სპეციალური ღვინოების ჩამონათვალში დამატების გადაწყვეტილება 2020 წლის 26 ნოემბერს მიიღო.

ამ დრომდე OIV-ის სპეციალური ღვინოების ჩამონათვალში სულ 7 ღვინო შედიოდა: „მუშხუნა“, „ცქრიალა“, „შემაგრებული“, „ლიქიორული“, „ბუნებრივად ტკბილი ღვინოები“, „აისვანი“ და „საფურის აპკის ქვეშ დავარგებული ღვინო“. „დურდოზე ხანგრძლივი მაცერაციით დაყენებული ღვინო“ OIV-ის სპეციალური ღვინოების ჩამონათვალში მე-8 გახდა.

ვაზისა და ღვინის საერთაშორისო ორგანიზაციამ ქართული მხარის წინადადება, ხანგრძლივი მაცერაციით დადუღებული ღვინო OIV-ის სპეციალური ღვინოების კატეგორიებს დამატებოდა, 2017 წელს მიიღო განხილვაში და საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებას, წინ მრავალი სამუშაო შეხვედრა და განხილვა უძღვოდა.

აღნიშნული სიახლის შესახებ, შესაბამისი განმარტება შევა ენოლოგიის პრაქტიკის საერთაშორისო კოდექსში, ამ კატეგორიის ღვინოების განსაკუთრებული მახასიათებლების შესახებ მოხდება მომხმარებლების, ასევე კონკურსებზე ჟიურის წევრების ინფორმირება, რათა მათ შეძლონ შესაბამისი შეფასების გაკეთება.

ქართული ტექნოლოგიით დაყენებული ღვინო
OIV-ის სპეციალური ღვინოების ჩამონათვალს დაემატა

რთველი 2020

COVID-19 პანდემიის პირობებში, ერთ-ერთი ყველაზე დიდი გამოწვევა რთველი 2020-ის შეუფერხებლად ჩატარება და ყურძნის ქარბი მოსავლის დაბინავება იყო. ამასთან სახელმწიფოს მთავარი ამოცანა ღვინის ინდუსტრიის ბოლო წლების სტაბილური განვითარების დადებითი დინამიკის შენარჩუნება იყო.

რთველის საკოორდინაციო შტაბი ქალაქ თელავში 25 აგვისტოს გაიხსნა. არსებული გამოწვევების ფონზე, საქართველოს მთავრობის გადამწყვეტილებით, რთველი 2020-ის სუბსიდირება განხორციელდა.

სუბსიდიის მიღებას დაექვემდებარა ის ღვინის კომპანია, რომელმაც მევენახისგან შეისყიდა და გადაამუშავა კახეთის რეგიონში მოწეული, არანაკლებ 1000 ტონა რქანითელის ან კახური მწვანის ჯიშის ყურძენს. ამასთან, შესყიდულ 1 კგ ყურძენში ყურძნის ჩამბარებელს გადაუხადა არანაკლებ 0,80 ლარი. 1 კგ ყურძნის შესყიდვისას, ღვინის კომპანიებზე გაიცა სუბსიდია: 1 კგ რქანითელსა და 1 კგ კახურ მწვანეზე - 0,30 ლარი.

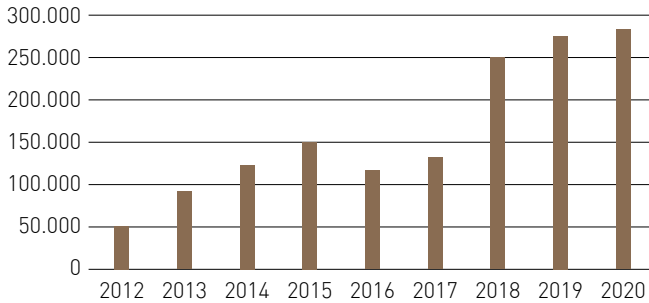
ამით, ათასობით მევენახეს 1 კგ რქანითელის 80 თეთრად რეალიზაციის შესაძლებლობა მიეცა. რომ არა სახელმწიფო სუბსიდია, ბაზარზე არსებული მოთხოვნიდან გამომდინარე, ფერმერებს 1 კგ რქანითელის გაყიდვა 50 თეთრად მოუწევდათ, რაც თვითღირებულების ხარჯებსაც ვერ დაფარავდა.

ამასთან ერთად, სახელმწიფო სანარმოებმა მევენახეებისგან ქარბი ყურძენიც შეისყიდა, რომელზეც კერძოს სექტორის მხრიდან არ იყო მოთხოვნა. რომ არა ეს მხარდაჭერა, 10 ათასამდე მევენახე ვერ შეძლებდა 94 ათასამდე ტონა ყურძნის რეალიზაციას.

სახელმწიფო მხარდაჭერის შედეგად, შესაძლებელი გახდა ბოლო 30 წლის განმავლობაში რეკორდული, 284 ათას ტონამდე ყურძნის მოსავლის სრულად დაბინავება. ღვინის სანარმოებს ყურძენი 25 ათასამდე მევენახემ ჩააბარა. მათ შემოსავლების სახით, 310 მლნ ლარზე მეტი მიიღეს.

ყურძნის გადამამუშავების პროცესში 300-მე მეტი დიდი, მცირე და საშუალო მარანი იყო ჩართული.

ყურძნის გადამუშავების დინამიკა (ტონა)

რაჭა-ლეჩხუმის რეგიონში მიმდინარე რთველის დროს, სადაც ქალაქ ამბროლაურში ასევე იყო გახსნილი რთველის საკოორდინაციო შტაბი, ადგილწარმოშობის ღვინო „ხვანჭკარის“ ჯიშობრივი სიზუსტის დაცვისა და ხარისხის უზრუნველყოფის მიზნით, ყურძნის მიმღებ ყველა პუნქტზე ამპელოგრაფები მონიტორინგს უწევდნენ ჩასაბარებელი ყურძენს. ამასთან, რეგიონის შემოსასვლელებში მოწყობილი იყო სპეციალური ბლოკ-პოსტები, რათა არ მომხდარიყო ყურძნის სხვა მუნიციპალიტეტებიდან შემოტანა და მუჯურეთულ/ალექსანდროულში შერევა. ამბროლაურის მუნიციპალიტეტში სხვადასხვა ლოკაციაზე ყურძნის ჩასაბარებელი 20 პუნქტი იყო გახსნილი, რამაც მოსახლეობას მოსავლის დროული და შეუფერხებელი დაბინავების შესაძლებლობა მისცა.

რთველი 2020-ის ფარგლებში გადამუშავდა: • 175 ათასი ტონა რქაწითელი; • 80 ათასი ტონა საფერავი; • 5 ათასი ტონა კახური მწვანე; • 2400 ტონა ალექსანდროული და მუჯურეთული; დანარჩენი სხვადასხვა ჯიშის ყურძენი.

აღსანიშნავია, რომ 2020 წელს, რთველის პერიოდში, ღვინის ეროვნულმა სააგენტომ კახეთის რეგიონში მცხოვრები სტუდენტები ღვინის საწარმოებში ოპერატორის პოზიციაზე დაასაქმა.

- 120 სტუდენტი, კახეთის სხვადასხვა მუნიციპალიტეტის საგანმანათლებლო სასწავლებლებში ჩატარებული გასაუბრებების შედეგად შეირჩა. შერჩეულ კანდიდატებს, რთველის აღრიცხვის პროგრამის ტრენინგები რთველის საკოორდინაციო შტაბში, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს შესაბამისმა სპეციალისტებმა ჩაუტარეს. რთველის აღრიცხვის პროგრამა ქვეყანაში 2013 წლიდან მუშაობს. პროგრამა უზრუნველყოფს ჩაბარებელი ყურძნის შესახებ სრული ინფორმაციის და ზუსტი მონაცემების შეგროვებას. აღნიშნული პროგრამა ხელს უწყობს ყურძნის ჩაბარების პროცესის გამჭვირვალობას, რაც მაღალი ხარისხის ღვინის წარმოებისთვის მნიშვნელოვანია. შერჩეული ახალგაზრდების ნაწილს, ანალოგიური სამუშაო გამოცდილება გასული წლების რთველიდან ჰქონდა.

ქართული ღვინის პოპულარიზაცია

ქართული ღვინის საერთაშორისო სტრატეგიულ ბაზრებზე საექსპორტო პოტენციალის გასაძლიერებლად, მსოფლიო პანდემიის ფონზე მარკეტინგული აქტივობები დისტანციურ ფორმატში, ონლაინ-დეგუსტაციებისა და სხვადასხვა ონლაინ-პლატფორმების გამოყენებით გაგრძელდა. გააქტიურდა რეკლამები ღვინის ონლაინ-საცალო გაყიდვების რეიტინგულ ვებგვერდებსა და აპლიკაციებზე, ტელევიზიებსა და რადიო ეთერებში, შეიქმნა ქართული ღვინის საპრომოციო გვერდები სხვადასხვა სოციალური მედიაში და ა.შ.

უნდა აღინიშნოს „მცირე მარნების დახმარების პროგრამა“, რომლის ფარგლებში, პანდემიის შედეგად დაზარალებული ათეულობით მცირე მარნის წარმოებული ღვინის 1500-მდე ბოთლის ტრანსპორტირება მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში განხორციელდა.

აღნიშნული აქტივობების შედეგად, ქართული ღვინის ექსპორტის ზრდის ტენდენცია სტრატეგიულ ბაზრებზე (აშშ, პოლონეთი, დიდი ბრიტანეთი) შენარჩუნებულია.

2020 წელს ქართული ღვინის სტრატეგიულ ბაზრებზე 42 დეგუსტაცია/სემინარი გაიმართა როგორც ონლაინ, ისე პირდაპირ ფორმატში.

2020 წლის ღონისძიებებიდან აღსანიშნავია:

მონაკოელი სომელიეების ვიზიტი

იანვრის მეორე ნახევარში, საქართველოს მონაკოს სომელიეთა ასოციაციის წევრები ეწვივნენ. ჯგუფის შემადგენლობაში მონაკოს საუკეთესო რესტორნების შეფ-სომელიეები შედიოდნენ, რაც ძალიან მნიშვნელოვანია ქართული ღვინის პოპულარიზაციისთვის მონაკოს ღვინის ბაზარზე. ვიზიტის ფარგლებში სომელიეები ქართულ ღვინოს ქართლსა და კახეთში 10-მდე ღვინის მარაში გაეცნენ. მონაკოელ სტუმრებს თან ახლდა ჟურნალისტების 7-კაციანი ჯგუფი.

VINEXPO PARIS 2020

10-12 თებერვალს, საფრანგეთის დედაქალაქ პარიზში გამართულ ღვინისა და ალკოჰოლური სასმელების საერთაშორისო გამოფენაზე „VinExpo Paris“ ქართული ღვინის მწარმოებელი კომპანიები მონაწილეობდნენ. მსგავს გამოფენებზე ქართული ღვინის წარდგენა უმნიშვნელოვანესია ახალი სავაჭრო პარტნიორების მოძიებისა და ბაზრების დივერსიფიკაციისთვის. გამოფენის ფარგლებში ქართული ღვინის მასტერკლასი ცნობილმა ბრიტანელმა ღვინის მწერალმა ენდრიუ ჯეფორდმა ღვინის პროფესიონალებითვის ჩაატარა.

„VINEXPO NEW YORK 2020“

2-3 მარტს ნიუ-იორკში გამართულ ღვინისა და ალკოჰოლური სასმელების საერთაშორისო გამოფენაში „Vinexpo New York“ ქართული ღვინის მწარმოებელი კომპანიები მონაწილეობდნენ. ღვინის ეროვნული სააგენტოს მხარდაჭერით, მსოფლიოს ყველაზე დიდ ღვინის ბაზარზე საკუთარი პროდუქციის წარდგენის შესაძლებლობა საქართველოდან 12 კომპანიას მიეცა, რაც ახალი სავაჭრო პარტნიორების მოზიდვისა და ექსპორტის ზრდის მნიშვნელოვანი წინაპირობაა. გამოფენის ფარგლებში, ღვინის ეროვნული სააგენტოს კონტრაქტორი ამერიკული მარკეტინგული კომპანიის „მარქ ენერჯის“ ორგანიზებით, ღვინის პროფესიონალების, ღვინის ბიზნესისა და მედიის წარმომადგენლებისთვის ქართული ღვინის დეგუსტაცია გამართა.

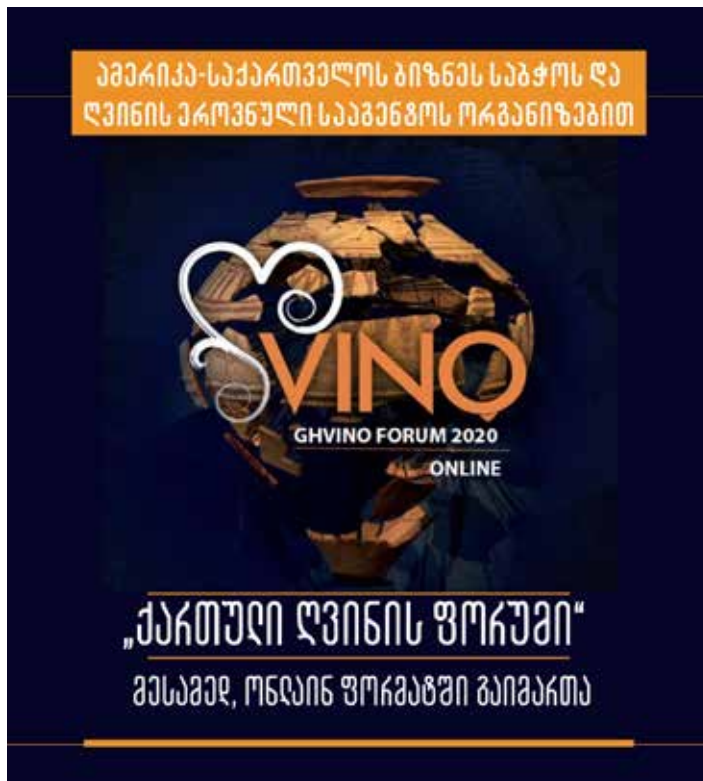
ქვევრის ღვინის მეოთხე კონკურსი

10 ივლისს, ქვევრის ღვინის მეოთხე საერთაშორისო კონკურსი გაიმართა. კონკურსის მიზანი საუკეთესო ქვევრის ღვინოების წარდგენა, ქვევრის ღვინის წარმოებისა და რეალიზაციის ხელშეწყობაა. კონკურსის უიურის თავმჯდომარე ენოლოგი, საქართველოს დამსახურებული მეღვინე გიორგი დაქიშვილი იყო.

გამარჯვებული ღვინოები ევროპის სხვადასხვა ქვეყანაში ონლაინ-დეგუსტაციებზე გაიგზავნება, რაც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მეღვინეობის დარგში პანდემიით გამოწვეული სირთულეების ფონზე.

კონკურსი „ასოციაცია ქართული ღვინოს“ ორგანიზებით და ღვინის ეროვნული სააგენტოს მხარდაჭერით გაიმართა. კონკურსზე 460 ღვინის ნიმუში იყო წარმოდგენილი, რაც 3-ჯერ აღემატება პირველ კონკურსზე წარდგენილ ღვინოების რაოდენობას. ეს მეღვინეების მხრიდან კონკურსისადმი დიდ ინტერესზე მიუთითებს.

ქართული ღვინის რიგით მესამე ფორუმი აშშ-ში

11 ნოემბერს ღვინის ეროვნული სააგენტოსა და ამერიკა-საქართველოს ბიზნეს საბჭოს ორგანიზებით, „ქართული ღვინის ფორუმი“ მესამედ, ამჯერად ონლაინ ფორმატში გაიმართა.

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრმა, ლევან დავითაშვილმა ფორუმში მონაწილეობა დისტანციურად მიიღო. მინისტრი „ქართული ღვინის ფორუმის“ ფარგლებში გამართულ სამეცნიერო ვებინარში ჩაერთო, რომელიც ქართული ღვინის 8000 წლიანი ისტორიისა და ღვინის დაყენების უნიკალურ კულტურას მიეძღვნა. ვებინარზე ქართული ღვინის ისტორიის, გენეტიკისა და ტრადიციების პარალელურად, მონაწილეებმა განიხილეს საქართველოს მეღვინეობის ინდუსტრიაში არსებული მდგომარეობა, დარგის წვლილი ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებაში, მისი პოტენციური და პერსპექტივები, ასევე, ქართული ღვინის მარკეტინგული სტრატეგია ამერიკის შეერთებულ შტატებში მსოფლიო პანდემიამდე და პანდემიის პირობებში.

ქართული ღვინის ფორუმი ამერიკა-საქართველოს ბიზნეს-საბჭოს ინიციატივით იმართება. პირველ ფორუმს, 2018 წელს, ვაშინგტონმა, ხოლო გასულ წელს, ბოსტონმა, ჰარვარდის უნივერსიტეტის ბაზაზე უმასპინძლა.

ღვინისა და ალკოჰოლიანი სასმელების ექსპორტი

ღვინის ეროვნული სააგენტოს მონაცემებით, რომელიც გაცემულ საექსპორტო სერტიფიკატებს ეფუძნება, 2020 წელს საქართველოდან მსოფლიოს 60 ქვეყანაში 92,4 მლნ-მდე ბოთლი (0,75 ლ) ღვინო იყო ექსპორტირებული, რაც 2019 წლის რაოდენობაზე 1%-ით ნაკლებია. ექსპორტირებული ღვინის ღირებულება 216,5 მლნ აშშ დოლარს აღწევს, რაც 2019 წლის ანალოგიურ მონაცემზე 9%-ით ნაკლებია. შემოსავლების კლება განაპირობა გლობალურ ბაზარზე ღვინის სარეალიზაციო საშუალო ფასის კლებამ, რაც თავის მხრივ მსოფლიო პანდემიის გამოწვევებთან არის დაკავშირებული.

ექსპორტი გაიზარდა ქართული ღვინის სტრატეგიულ ბაზრებზე: პოლონეთი - 27% (5 226 366 ბოთლი), აშშ - 34% (911 931 ბოთლი) და დიდი ბრიტანეთი - 154% (428 796 ბოთლი). კორონავირუსის მსოფლიო პანდემიიდან გამომდინარე კლება იყო ჩინეთის ბაზარზე, სადაც ექსპორტირებულია 4 605 768 ბოთლი (კლება 35%).

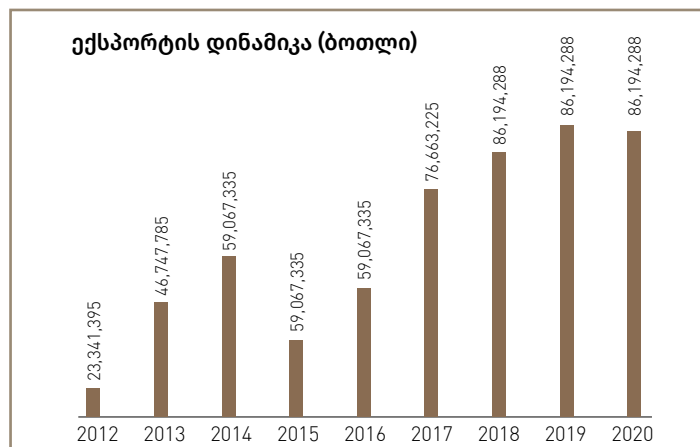
ზრდა აღსანიშნავია ასევე შემდეგ ქვეყნებში: უკრაინა - 4% (10 660 884 ბოთლი), ბელარუსი - 32% (3 677 769 ბოთლი), ლატვია - 7% (1 598 455 ბოთლი), გერმანია - 4% (697 697 ბოთლი), კანადა - 16% (188 286 ბოთლი), აზერბაიჯანი - 32% (183 164 ბოთლი), საფრანგეთი - 22% (183 164 ბოთლი), სამხრეთ კორეა - 353% (89 394 ბოთლი) და ა.შ.

2020 წელს სხვადასხვა მოცულობის ღვინის ექსპორტი 376-მა კომპანიამ განახორციელა.

ამასთან, ექსპორტირებულია 32,7 მლნ ბოთლი (0,5 ლ) ბრენდი, რაც 4%-ით აღემატება 2019 წლის ანალოგიურ მაჩვენებელს. ბრენდის ექსპორტით მიღებულმა შემოსავალმა 66 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა (კლება 3%). ექსპორტირებულია 428 ათასი ბოთლი (0,5 ლ) ჭაჭა, ექსპორტის კლებამ 31% შეადგინა. ჭაჭის ექსპორტით მიღებული შემოსავალი 1,2 მლნ აშშ დოლარს აღწევს (კლება 31%).

დაცული ადგილწარმოშობის ღვინოებიდან ყველაზე დიდი რაოდენობით ექსპორტირებულია „ქინძმარაული“ – 18 676 195 ბოთლი, შემდეგ მოდის: „წინანდალი“ – 4 458 503 ბოთლი, „მუკუზანი“ – 4 140 627 ბოთლი, „ახაშენი“ – 1 344 052 ბოთლი, „ხვანჭკარა“ – 987 530 ბოთლი, „ტივი“ – 254 736 ბოთლი, „ყვარელი“ – 120 318 ბოთლი, „ნაფარული“ – 100 695 ბოთლი და ა.შ.

მთლიანად ღვინის, ბრენდის, ჭაჭის, საბრენდე სპირტისა და ჩამოსასხმელი ბრენდის ექსპორტის შედეგად მიღებულია 336 მლნ აშშ დოლარი, რაც 5%-ით ნაკლებია გასული წლის ანალოგიური პერიოდის მაჩვენებელზე.

ქართული ღვინის ხარისხი

ადგილობრივი და საერთაშორისო ბაზრებისთვის კონკურენტუნარიანი ღვინის წარმოების მიზნით, 2020 წელს ცვლილებები შევიდა შემდეგ ტექნიკური რეგლამენტებში: „ღვინის წარმოების ზოგადი წესისა და ნებადართული პროცესების, მასალებისა და ნივთიერებების ჩამონათვალის განსაზღვრის შესახებ“ და „ყურძნისეული წარმოშობის სპირტიანი სასმლის წარმოების ზოგადი წესისა და ნებადართული პროცესების, მასალებისა და ნივთიერებების ჩამონათვალის განსაზღვრის შესახებ“.

აღნიშნული ცვლილებები სხვადასხვა პარამეტრების თანაფარდობის განსაზღვრას ითვალისწინებს და მნიშვნელოვანია შესაძლო ფალსიფიცირების გამოსავლენად. განსაკუთრებით აღსანიშნავია, ნახშირბადის სტაბილური იზოტოპის თანაფარდობის პარამეტრის განსაზღვრა.

ტექნიკურ რეგლამენტებში 2020 წელს შესული ცვლილებები ასევე ითვალისწინებს ალკოჰოლური დუღილის პროცესში ყურძნის შედგენილობაში გლუკოზისა და ფრუქტოზის თანაფარდობის განსაზღვრას. ეს ადგენს, დაცული ადგილწარმოშობის დასახელების ბუნებრივად ნახევრად ტკბილი ღვინოები ბუნებრივადაა თუ ხელოვნურად დამტკბარი. ასევე მნიშვნელოვანია საქარობას მაჩვენებელი ნახევრად მშრალ, ნახევრად ტკბილ და ტკბილ ღვინოებში, რაც ადგენს ღვინოში ხელოვნურად დასატკბობად იყო თუ არა გამოყენებული იყო შაქრისგან (საქარობასაგან) მომზადებული სიროფი.

საინსპექციო კონტროლი

ღვინისა და ალკოჰოლიანი სასმელების ხარისხის კონტროლის მიზნით, ღვინის ეროვნული სააგენტოს მიერ წლის დასაწყისიდან საქსპორტო პროდუქციის ინსპექტირება განხორციელდა 210 კომპანიაში, საიდანაც აღებული იყო 450 ნიმუში. სერტიფიკატის მიღებაზე უარი ეთქვა 12 შემთხვევაში. სახელმწიფო ზედამხედველობა და სახელმწიფო კონტროლი განხორციელდა 50 კომპანიაში, საიდანაც აღებული იყო 2000-მდე ნიმუში.

დეგუსტაცია

ალკოჰოლური სასმელების ორგანოლეპტიკური ტესტირების მიზნით, საანგარიშო წელს ჩატარდა 253 დეგუსტაცია. სულ წარმოდგენილი იყო 9702 ნიმუში, მათგან 454 შეფასდა უარყოფითად, დანარჩენი დადებითად.

სერტიფიცირება

საექსპორტო დოკუმენტაციის მისაღებად სერტიფიცირებაზე შემოვიდა სულ 10 248 განაცხადი. შემოსული განაცხადების საფუძველზე გაიცა სხვადასხვა დანიშნულების დოკუმენტაცია:

VI-1 ფორმის სერტიფიკატი /ევროგაერთიანების ქვეყნებისათვის/ - 7 105 ცალი; შესაბამისობის სერტიფიკატი - 8 855 ცალი; სხვადასხვა ალკოჰოლიანი სასმელების მწარმოებელ კომპანიაზე, ღვინის ეროვნული სააგენტოს სერტიფიცირების სამმართველოს მიერ, გაცემულია სულ 15 960 სერტიფიკატი.

ქართული ღვინის ადგილწარმოშობის დასახელების სისტემის განვითარებისა და ქართული ღვინის აღნიშვნების დაცვის ხელშეწყობის პროგრამა

2020 წელს, საქართველოში რეგისტრირებულ დაცულ გეოგრაფიულ ადგილწარმოშობის დასახელებებს ოთხი ღვინო დაემატა: „სალხინოს ოჯალეში“, „ახმეტა“, „წარაფი“ და „ახოები“. აღნიშნული ფაქტი ქართული ღვინის მრავალფეროვნებასა და უნიკალურობაზე მიუთითებს და განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მისი პოპულარიზაციის, ცნობადობისა და საექსპორტო პოტენციალის ზრდის კუთხით.

ამ ეტაპზე, საქართველოს ინტელექტუალური საკუთრების ეროვნულ ცენტრში „საქპატენტი“ ადგილწარმოშობის დასახელების 24 ღვინოა დარეგისტრირებული: „ქინძმარაული“, „მანავი“, „კახეთი“, „ნაფარეული“, „თელიანი“, „მუკუზანი“, „წინანდალი“, „ახაშენი“, „გურჯაანი“, „ხვანჭკარა“, „ატენი“, „სვირი“, „ვაზისუბანი“, „კარდენახი“, „ტიბაანი“, „ტვიში“, „ყვარელი“, „კოტეხი“, „ხაშმის საფერავი“, „ბოლნისი“, „სალხინოს ოჯალეში“, „ახმეტა“, „წარაფი“ და „ახოები“.

სსიპ ღვინის ეროვნული სააგენტო „ქართული ღვინის ადგილწარმოშობის დასახელების სისტემის განვითარებისა და ქართული ღვინის აღნიშვნების დაცვის ხელშეწყობის პროგრამის“ ფარგლებში, ადგილწარმოშობის დასახელებების ნუსხაში ახალი ღვინოების დამატების მიმართულებით მუშაობას 2021 წელსაც გააგრძელებს.

ვენახების კადასტრის პროგრამა

2020 წელს „მევენახეობის განვითარების ღონისძიებების“ ქვეპროგრამის ფარგლებში შესრულდა შემდეგი სამუშაოები:

- მომზადდა სატენდერო დოკუმენტაცია სიდნაღის, დედოფლის-წყაროს, ლაგოდეხის და საგარეჯოს მუნიციპალიტეტებში გამოსაცხადებელი ვენახების საკადასტრო ინფორმაციის შეკრების შესახებ;
- ვენახების კადასტრის მონაცემთა ბაზაში განახლდა ინფორმაცია ყვარლისა და გურჯაანის მუნიციპალიტეტებში არსებული ვენახების შესახებ;
- საქართველოს ვენახების განახლებული მონაცემთა ბაზის საფუძველზე ჩატარდა რთველი 2020 „ქინძმარაულის“, „ყვარლის“, „მუკუზანისა“ და „ახაშენის“ ადგილწარმოშობის ზონებში, გურჯაანის და ყვარლის მუნიციპალიტეტებში, რაც ჯამში მოიცავს 16.5 ათასი ჰა ვენახს;
- განახლდა კადასტრისათვის გამოყენებული მონაცემთა ბაზა და მასში არსებული ინფორმაციის სრულყოფა „აბაკოს“ ექსპერტებთან და მევენახეებთან კომუნიკაციის ფორმატში;
- Martin von Wyss-თან თანამშრომლობის ფარგლებში, საქართველოს მევენახეობის ზონები და ადგილწარმოშობის ღვინოების რეგიონები განთავსდა მსოფლიო ღვინის რეგიონების (World Wine Regions) ინტერაქტიურ რუკაზე, რომელიც ხელმისაწვდომია მისამართზე: <https://worldwineregions.com>.

სააგენტოს პირველი რეგიონული წარმომადგენლობა

ღვინის ეროვნული სააგენტოს წარმომადგენლობა თელავში გაიხსნა. კახეთის სამსახურის თანამშრომლები მევენახეებსა და მეღვინეებს მათთვის საჭირო კონსულტაციებს გაუწევენ; ამით, კომუნიკაცია გამართივდება სააგენტოსა და ღვინის მწარმოებელ კომპანიებს შორის, რომელთა დიდი უმრავლესობა სწორედ კახეთის რეგიონში მდებარეობს. კახეთის რეგიონში მიმდინარე მევენახეობის კადასტრის პროგრამის ფარგლებში მომსახურების მიღება ქალაქ თელავშიც შესაძლებელი გახდა. ღვინის ეროვნული სააგენტოს კახეთის სამსახური ვენახების კადასტრის მონაცემების მუდმივ განახლებას და სრულყოფას უზრუნველყოფს.

ქართული ვაზისა და ღვინის კულტურის კვლევა

2020 წელს მომზადდა სტატიის ხელნაწერი სათაურით „ვაზისა და ღვინის კულტურა საქართველოში: ღვინის ეროვნული სააგენტოს სამეცნიერო პროექტი“. ეს სტატია დასაბეჭდად გადაეცა კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნულ სააგენტოს მცხეთის შესახებ მიძღვნილ კრებულში გამოქვეყნების მიზნით; პროექტის მონაწილე მეცნიერის, ლორან ბუბის (მონპელიეს უნივერსიტეტი, საფრანგეთი) მიერ შესრულდა რუსთავის ისტორიული გათხრების დროს მოპოვებული ვაზის წიპნების არქეობოტანიკური ანალიზი: გამოქვეყნდა სამეცნიერო სტატია: Bouby L., Wales N., Jalabadze M., Rusishvili N., Bonhomme V., Ramos-Madrigal J., Evin A., Ivorra S., Lacombe T., Pagnoux C., Boaretto E., Gilbert M.T.P., Bacilieri R., Lordkipanidze D., Maghradze D. 2020. Tracing the history of grapevine cultivation in Georgia by combining geometric morphometric and ancient DNA. *Vegetation History and Archaeology*. First publication 20.10.2020. 16p.4

სურსათის
ეროვნული
სააგენტო

სურსათის ეროვნული სააგენტო

სურსათის ეროვნული სააგენტო საქმიანობას ახორციელებს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ განსაზღვრული სტრატეგიის შესაბამისად, რომლის პრიორიტეტული მიმართულებებია:

- ბაზარზე ვითარების გაჯანსაღება და სურსათის უვნებლობის თანამედროვე სტანდარტებისა და რეგულაციების დანერგვა;
- ნდობასა და სამართლიანობაზე დაფუძნებული სახელმწიფო კონტროლის განხორციელება;
- ქვეყნის დაცვა ცხოველთა სხვადასხვა დაავადებისაგან და ეპიზოოტიური კეთილსამედოობის შენარჩუნება;
- სასოფლო-სამეურნეო კულტურების დაცვა მცენარეთა მავნე ორგანიზმებისგან;
- საერთაშორისო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობა.

2020 წელს ევროკომისიამ დადებითად შეაფასა საქართველოს სახელმწიფო კონტროლის სისტემა და საქართველო დაამატა მესამე ქვეყნების ჩამონათვალს, საიდანაც ევროკავშირის ქვეყნებში შინაური ბინადარი ცხოველების (ძაღვი, კატა) საკვების შეტანა ნებადართულია.

ბოლო წლებში ჩატარებული საკანონმდებლო ცვლილებებისა და ვეტერინარული ღონისძიებების შედეგად, 2020 წლის ბოლოს ქართული თაფლის მორიგი პარტია (10 ტონა) ევროკავშირის ბაზარზე გავიდა.

სურსათის ეროვნული სააგენტო

სურსათის ეროვნული სააგენტო პანდემიის პირისპირ

2020 წელს პანდემიით შექმნილმა მდგომარეობამ სურსათის ეროვნული სააგენტო ახალი გამოწვევების წინაშე დააყენა. ძირითად საქმიანობასთან ერთად, რომელიც მოიცავს უვნებელი სურსათის მიწოდების შენარჩუნებას, ცხოველთა ჯანმრთელობის დაცვას, ქვეყნის ვეტერინარულ კეთილსაიმედოობასა და მცენარეთა დაცვის ღონისძიებების შეუფერხებლად გატარებას, სააგენტო აქტიურად ჩაერთო COVID-19-ის გავრცელების საწინააღმდეგო ღონისძიებებში.

- ქვეყანაში ვირუსის გამოვლენისთანავე დაიწყო ბიზნესოპერატორების (საზოგადოებრივი კვების ობიექტები, მარკეტები და სხვ. სულ 5520 ობიექტი) ინფორმირება შესაბამისი მოთხოვნებისა და შეზღუდვების შესახებ. საქართველოს ათ რეგიონსა და დედაქალაქში მუდმივ რეჟიმში ხორციელდებოდა სუპერმარკეტების ქსელში არსებული 17 დასახელების სურსათისა და ჰიგიენური საშუალებების ფასთა მონიტორინგი;
- განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმო საკარანტინე სივრცეებში არსებულ საზოგადოებრივი კვების ობიექტებს. საკარანტინე დანიშნულებისთვის გამოყოფილი 53 სასტუმროს სამზარეულოში ჩატარდა სახელმწიფო კონტროლი. ლაბორატორიული კვლევის მიზნით აღებულ იქნა სასმელი წყლის სინჯები;
- COVID-19-ის გავრცელების რისკების თავიდან აცილების მიზნით, საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე არსებულ 90-მდე აგრარულ ბაზარში ჩატარდა მასშტაბური სარეაბილიტაციო და სარემონტო სამუშაოები. ბაზრების ადმინისტრაციებმა და პერსონალმა სააგენტოს ინსპექტორების ზედამხედველობით უზრუნველყვეს ტერიტორიებიდან ნარჩენების გატანა, ინფრასტრუქტურისა და ინვენტარის განახლება, მოსაპირკეთებელი და დასუფთავების სამუშაოების ჩატარება. შედეგად, ობიექტებზე გაუმჯობესდა სანიტარიულ-ჰიგიენური მდგომარეობა და COVID-19-თან დაკავშირებული უსაფრთხოების ნორმები. სააგენტოს შესაბამისი სამმართველოები 24 საათის განმავლობაში აკვირდებოდნენ მიმდინარე პროცესებს;
- საგანგებო მდგომარეობის დროს სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი ობიექტების შეუფერხებელი ფუნქციონირებისთვის სააგენტო ჩართული იყო გადაადგილებისათვის (მ.შ. კომენდანტის საათის დროს) საშვების გაცემის პროცესში. განხილული იქნა ათეულობით ათასი განაცხადი, საიდანაც დაკმაყოფილდა 3158 ბიზნესოპერატორის, 15 769 მოქალაქის და 10 414 სატრანსპორტო საშუალების მოთხოვნა საშვზე;
- სააგენტო, 80 ერთეული სპეციალიზებული ტექნიკით, მონაწილეობდა საკარანტინე ზონების, სასაზღვრო-გამშვები პუნქტებისა და ქალაქების სადეზინფექციო სამუშაოებში;
- საგანგებო მდგომარეობის პერიოდში, 21 მარტიდან 31 მაისის ჩათვლით განხორციელდა 2290 ინსპექტირება (1364 გეგმური, 146 არაგეგმური). გაცემული მითითებების შესრულება გადამოწმდა 780 ბიზნესოპერატორთან, დოკუმენტურად შემოწმდა 1251 ბიზნესოპერატორი, ლაბორატორიული კვლევის მიზნით აღებულია სხვადასხვა დასახელების სურსათის 53 ნიმუში. ზედამხედველობა განხორციელდა 50 ბიზნესოპერატორთან. შედეგად, „სურსათის/ცხოველის საკვების უვნებლობის, ვეტერინარიისა და მცენარეთა დაცვის კოდექსის“ შესაბამისად, სურსათის უვნებლობის სახელმწიფო კონტროლის განხორციელებისას გამოვლინდა 518 ადმინისტრაციული სამართალდარღვევა;

- სვანეთის რეგიონში, COVID-19-თან დაკავშირებით გამოცხადებული საგანგებო მდგომარეობის დროს სააგენტოს ინსპექტორებმა მონიტორინგი განახორციელეს 522 ობიექტში;
- ქვემო ქართლის რეგიონში, მარნეულის და ბოლნისის მუნიციპალიტეტებში გამოცხადებული კარანტინის მიუხედავად, სააგენტოს ვეტერინარები შეუფერხებლად ატარებდნენ ვეტერინარულ ღონისძიებებს, მათ შორის, „კარდაკარის“ პრინციპით ცხოველების ვაქცინაციას სახელმწიფო პროგრამით გათვალისწინებულ სხვადასხვა ინფექციურ დაავადებაზე, იდენტიფიკაცია-რეგისტრაციას, წვრილფეხა და მსხვილფეხა პირუტყვის დამუშავებას ვეტერინარული ზედამხედველობის პუნქტებზე გარეგანი პარაზიტების სანიტაჟმდეგოდ.

სურსათის უვნებლობა

სურსათის უვნებლობის მოთხოვნებისა და მომხმარებელთა ინტერესების დაცვის მიზნით, 2020 წელს განხორციელდა 23 403 სახელმწიფო კონტროლი:

- 13 916 ინსპექტირება (გეგმური 6433; არაგეგმური 699; გადამოწმება 6784); შემოწმდა ცხოველთა და ფრინველთა სასაკლაოები; რძისა და რძის პროდუქტების, ხორცისა და ხორცპროდუქტების, თევზისა და თევზპროდუქტების, ნახევარფაბრიკატების, პურისა და პურ-ფუნთუშეულის საწარმოები; საზოგადოებრივი კვების (რესტორანი, მზა კერძები, საშაურმე, სწრაფი კვება) ობიექტები; საბავშვო ბაგა-ბაღის და სკოლის საშარეულოები; სასურსათო მაღაზიები და მარკეტები; სასმელი წყლის მიმწოდებელი კომპანიები; თხილის გადამამუშავებელი საწარმოები და ა.შ.;
- მონიტორინგის ფარგლებში ლაბორატორიული კვლევისთვის აღებულია 4562 ნიმუში;
- 4478 დოკუმენტური შემოწმება სხვადასხვა პროფილის ბიზნესოპერატორთან;

- 447 ზედამხედველობა (ბიზნესოპერატორის საქმიანობაზე დაკვირვება კანონმდებლობის მოთხოვნასთან შეუსაბამო სურსათის ბაზარზე განთავსების აღკვეთაზე, ბაზარზე უკვე განთავსებულის ამოღება/გამოთხოვაზე, სააგენტოს მიერ გაცემული მითითებების შესრულებასა და სურსათის განადგურებაზე);
- გამოვლინდა 2285 ადმინისტრაციული სამართალდარღვევა;
- 189 ბიზნესოპერატორს მიენიჭა აღიარება ან პირობითი აღიარება.

2020 წელს სურსათის უვნებლობის დეპარტამენტში შემოვიდა 835 შეტყობინება (მათ შორის, სავარაუდო სურსათისმიერი ინტოქსიკაციის შესახებ), ასევე, ჯანმრთელობისა და სურსათის უვნებლობის გენერალური დირექტორატის (DG SANTE) ევროპის კომისიის RASFF-ის სწრაფი განგაშის სისტემით - 19 შეტყობინება, რომელზეც განხორციელდა შესაბამისი რეაგირება.

სურსათის უვნებლობის დეპარტამენტი იმპორტირებული სურსათის კონტროლთან დაკავშირებით თანამშრომლობს შემოსავლების სამსახურის სასაზღვრო დაპარტამენტთან. იმპორტირებულ ტვირთში საღმონელას აღმოჩენაზე წარმოებს შესაბამისი ელექტრონული ბაზა/რეესტრი. საბაჟოზე აღებული ნიმუშების საფუძველზე, დარღვევის შემთხვევაში ხორციელდება დაბინძურებული (მიკრობიოლოგიური, ქიმიური) სურსათის რისკების მართვა და მის ამოღება/გამოთხოვა/გადამუშავება/განადგურებაზე ზედამხედველობა;

ბიზნესოპერატორის განცხადების საფუძველზე, ოპერატიულად იქნა განხილული ჰიგიენური სერტიფიკატების მისაღებად საჭირო დოკუმენტაცია. მომზადდა და გაიცა 1506 ჰიგიენური სერტიფიკატი; სურსათის უვნებლობის სახელმწიფო კონტროლის (ინსპექტირება) შედეგების საფუძველზე გაიცა შესაბამისობის შეფასების 69 სერტიფიკატი; აღიარების 21 სერტიფიკატი; ცხოველური წარმოშობის სურსათის ექსპორტისათვის 318 ვეტერინარული სერტიფიკატი. გაცემული ვეტსერტიფიკატები გადანაწილდა შემდეგნაირად: ხორცი და ხორცპროდუქტები - 134; რძე და რძის პროდუქტები - 19; თევზი და ზღვის პროდუქტები - 78; თაფლი - 10; სხვა - 77. უფლებამოსილი პირების მიერ განხორციელდა 237 კონსულტაცია.

საფრთხის ანალიზისა და კრიტიკული საკონტროლო წერტილების (HACCP) სისტემის პრინციპებსა და დაგეგმილი საკანონმდებლო ცვლილებების შესახებ, რომლებიც ძალაში 2021 წლის 1 იანვრიდან შევიდა, გაიმართა შეხვედრები ბიზნესსექტორთან, მათ შორის რეგიონებში.

სურსათის უვნებლობის დეპარტამენტმა WHO-სა და FAO-ს გაიდლაინებზე დაყრდნობით, შეიმუშავა რეკომენდაციები საზოგადოებრივი კვების ობიექტებისათვის.

აღნიშნულთან დაკავშირებით გაიმართა შეხვედრები ჯანდაცვის სამინისტროს შრომის პირობების ინსპექტირების დეპარტამენტთან და ერთობლივი შეთანხმების საფუძველზე შეიმუშავდა და დამტკიცდა ის რეკომენდაციები, რომლის შესრულების უზრუნველყოფა დაეკისრათ ბიზნესოპერატორებს;

სააგენტოს ინსპექტორებისთვის შემუშავდა გზამკვლევები, რომლებშიც ეტაპობრივად განერილია ზოგადი რეკომენდაციები საზოგადოებრივი კვების ობიექტებისთვის;

ბიზნესოპერატორებს დეპარტამენტის უფლებამოსილი პირების მიერ გაენიათ კონსულტაციები (სატელეფონო, ონლაინ).

ვეტერინარული კეთილსაიმედოობის უზრუნველყოფა

ქვეყანაში ეპიზოოტიური კეთილსაიმედოობის შენარჩუნებისა და კონტროლის მიზნით, სურსათის ეროვნული სააგენტოს ვეტერინარიის დეპარტამენტმა განახორციელა შემდეგი ღონისძიებები:

ცხოველთა ვაქცინაცია:

- თურქულის საწინააღმდეგოდ ვაქცინირებულია 2 147 939 სული დაავადების ამთვისებელი ცხოველი, მათ შორის: 878 802 სული მსხვილფეხა და 1 269 137 სული წვრილფეხა პირუტყვი;
- ჭილხის საწინააღმდეგოდ - 1 142 649 სული ცხოველი, მათ შორის: 441 107 სული მსხვილფეხა, 697 129 სული წვრილფეხა პირუტყვი და 4 413 სული კენტჩლიქიანი ცხოველი;
- ცოფის საწინააღმდეგოდ - 279 310 სული ძაღლი და კატა;
- მსხვილფეხა პირუტყვის ნოდულარული დერმატიტის საწინააღმდეგოდ - 380 249 სული მსხვილფეხა პირუტყვი;

- მსხვილფეხა პირუტყვის ბრუცელოზის საწინააღმდეგოდ - 128 477 სული პირუტყვი;
- წვრილფეხა პირუტყვის ბრუცელოზის საწინააღმდეგოდ - 82 219 სული პირუტყვი;
- წვრილფეხა პირუტყვის ჭირის საწინააღმდეგოდ - 267 554 სული წრპ;
- წვრილფეხა პირუტყვის ყვავილის საწინააღმდეგოდ - 1050 სული წრპ

(ცხოველთა ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციამ (OIE) დადებითად შეაფასა სურსათის ეროვნული სააგენტოს მიერ ცოფის საწინააღმდეგოდ გატარებული ღონისძიებები და ხაზგასმით აღნიშნა მიღწეული პროგრესი (<https://rr-europe.oie.int/en/news/rabies-control-in-georgia/>))

სერომონიტორინგი:

- ბრუცელოზის პოსტვაქცინალური ანტისხეულების აღმოჩენა - 300 ნიმუში;
- ცოფზე პოსტვაქცინალური ანტისხეულების აღმოჩენა - 100 ნიმუში;
- თურქულის არასტრუქტურული პროტეინის (NSP ანტისხეული) აღმოჩენა - 4,000 ნიმუში;
- თურქულის სტრუქტურული პროტეინის (SP ანტისხეული) აღმოჩენა - 500 ნიმუში;
- წვრილფეხა პირუტყვის ჭირის დაავადების/პოსტვაქცინალური ანტისხეულების აღმოჩენა - 100 ნიმუში;
- ცხვრის კატარალური ცხელება ანტისხეულის აღმოჩენა - 500 ნიმუში;
- ტუბერკულოზზე გამოკვლეულია (ტუბერკულინიზაცია) 10 100 სული მრპ.

დამუშავება:

- ყირიმ-კონგოს ჰემორაგიული ცხელების საწინააღმდეგოდ ეპიდემიოლოგიურ კერებში ინსექტოაკარიციდული პრეპარატით დამუშავდა 7 490 სული მსხვილფეხა პირუტყვი. მოსახლეობის ცნობიერების ამაღლების მიზნით, დარიგდა 10 000 ცალი საინფორმაციო ბუკლეტი; სოფლებში, თვალსაჩინო ადგილებზე განთავსდა საინფორმაციო პოსტერები.

ცხოველთა იდენტიფიკაცია-რეგისტრაცია

ცხოველთა ჯანმრთელობის კონტროლის, აღრიცხვიანობის, მიკვლევადობის უზრუნველყოფის, ასევე, ეტიკეტირებისა და გამჭვირვალობის ხელშეწყობის მიზნით, მიმდინარეობს ცხოველთა იდენტიფიკაცია-რეგისტრაცია, რაც პირუტყვის ვაქცინაციის თანმდევი პროცესია.

- 2020 წელს იდენტიფიცირებულია 408 416 სული მსხვილფეხა, 209 162 სული წვრილფეხა პირუტყვი და 3 091 სული ღორი;
- ვეტერინარიის დეპარტამენტის ჩართულობითა და ზედამხედველობით რეგიონულ სამმართველოებს გადაეცათ იდენტიფიკაციის საშუალებები და დამხმარე ინვენტარი;
- FAO-ს მხარდაჭერით 2021 წლისათვის დაიგეგმა წვრილფეხა პირუტყვის RFID საყურეების საპილოტე პროექტის განხორციელება სამიზნე მუნიციპალიტეტში;
- შემუშავდა ფუტკრისა და საფუტკრე მეურნეობების იდენტიფიკაცია-რეგისტრაციის წესის პროექტი, რომელიც სააგენტოს სამუშაო ჯგუფმა დაინტერესებულ მხარეებს გააცნო.

ვეტერინარული პრეპარატების რეგისტრაცია და კონტროლი

სარეგისტრაციოდ შემოვიდა 313 ვეტერინარული პრეპარატი. რეგისტრაციაში გატარდა 275 ვეტპრეპარატი.

2020 წელს:

- ხარისხის მონიტორინგის მიზნით, შესყიდული და ლაბორატორიულად გამოკვლეულია 188 ვეტერინარული პრეპარატი. შემოსული ინფორმაციის საფუძველზე განხორციელდა 25 არაგეგმური ინსპექტირება. დაჯარიმდა 12 ბიზნესოპერატორი;
- სახელმწიფო კონტროლი განხორციელდა ვეტერინარულ კონტროლქვემდებარე 450 ობიექტზე (ვეტკლინიკები, აფთიაქები, ცხოველთა თავშესაფრები, ზოომდაზნა);
- განხორციელდა ვეტერინარული და ცხოველთა ჭერის (ცხოველთა თავშესაფარი) საქმიანობის განმახორციელებელი 7 სამსახურის შემოწმება და რეგისტრაცია;
- ცოცხალ ცხოველებში აკრძალული ნივთიერებებისა და მათი ნარჩენების ლაბორატორიული კვლევის მიზნით 295 ცხოველიდან აღებული და გამოკვლეულია ბიოლოგიური სითხეებისა და ქსოვილების 790 ნიმუში;
- შინაური ბინადარი ცხოველის, ცხოველური წარმოშობის გადამუშავებული საკვების ლაბორატორიული კვლევისთვის აღებულია 5 ნიმუში;
- წყალსა და თევზში აკრძალული ნივთიერებების (მალაქიტის მწვანეს და ლეიკომალაქიტის მწვანეს) გამოკვლევის მიზნით აღებული და გამოკვლეულია 11 და თევზის 87 ნიმუში.

ვეტერინარულ-სანიტარიული ზედამხედველობა

ცხოველთა ჯანმრთელობასა და სეზონურ საძოვრებზე გადაადგილებაზე კონტროლის განსახორციელებლად მნიშვნელოვანია ვეტერინარული ზედამხედველობის (ბიოსაფრთხოების) პუნქტების ფუნქციონირება. ქვეყნის მასშტაბით დღეისათვის ფუნქციონირებს 6 პუნქტი (3 ქვემო ქართლისა და 3 კახეთის რეგიონში), სადაც 2020 წელს ინსექტოაკარიციდული პრეპარატებით დამუშავდა 801 307 სული მსხვილფეხა და წვრილფეხა პირუტყვი.

ვეტერინარული ზედამხედველობა დაწესდა ადამიანის დამკბენ 22 445 სულ ცხოველზე.

ექსპორტი

სააგენტოს ინსპექტორების მიერ ცოცხალ ცხოველებსა და ვეტერინარულ კონტროლქვემდებარე ტვირთზე საექსპორტოდ გაიცა: 3 558 ვეტერინარული სერტიფიკატი.

2020 წელს საქართველოდან ექსპორტირებულია:

- 75 335 სული მსხვილფეხა და 189 463 სული წვრილფეხა პირუტყვი
- 5 488 460 ერთდღიანი წიწილა;
- 8 097 320 ცალი საინკუბაციო კვერცხი;
- 98 933 კგ ტყავი;
- 663 005 კგ მატყლი;
- 64 804 716 კგ. სხვა ვეტერინარულ კონტროლქვემდებარე ტვირთი.

ფიტოსანიტარიული კეთილსამიჯობის უზრუნველყოფა

სასოფლო-სამეურნეო კულტურებზე ზიანის შემცირების მიზნით, 2020 წელს სურსათის ეროვნული სააგენტოს მცენარეთა დაცვის დეპარტამენტმა მასშტაბური ღონისძიებები ჩაატარა. მცენარეთა განსაკუთრებით საშიში მავნებლის კალიის სანინალმდეგოდ დამუშავდა 80 352 ჰა ფართობი, მდელოს ფარვანას სანინალმდეგოდ - 3900 ჰექტარი ფართობი;

საქართველოს მთავრობის 2020 წლის 5 ივნისის N931 განკარგულების შესაბამისად, კახეთის რეგიონში, ტრანსმისიური დაავადებების გადამტანების (კოლოების) სანინალმდეგოდ სააგენტოს სპეციალური ტექნიკით დამუშავდა 17 280 ჰექტარი ფართობი.

აზიური ფაროსანას სანინალმდეგოდ განხორციელებული ღონისძიებები

COVID-19 ით გამოწვეული შეზღუდვების მიუხედავად, აზიური ფაროსანას სანინალმდეგოდ ღონისძიებები შეუფერხებლად და გეგმის მიხედვით ჩატარდა.

- მავნებლის გავრცელების არეალის, მისი განვითარების ფაზების, პოპულაციის რიცხოვნობის დინამიკის და ღონისძიებების ჩატარების ვადების დადგენის მიზნით, 2020 წლის გაზაფხულიდან განთავსდა 6079 ცალი მონიტორინგის ფერომონიანი დამჭერი; ღონისძიებების დაწყების ვადები და ჩატარების ადგილები მიღებული შედეგების საფუძველზე განისაზღვრა;
- აზიური ფაროსანას სანინალმდეგოდ ღონისძიებები სურსათის ეროვნულმა სააგენტომ შესაბამისი გარემოსდაცვითი ნორმებისა და უსაფრთხოების ზომების დაცვით ჩაატარა. დასავლეთ საქართველოში 33 მუნიციპალიტეტის 471 ადმინისტრაციულ ერთეულში დამუშავდა 325 700 ჰექტრამდე ფართობი.

აზიური ფაროსანას წინააღმდეგ ჩატარებული ღონისძიებების შედეგად შემცირდა მავნებლის პოპულაციის რიცხოვნობა; მნიშვნელოვნად გაიზარდა თხილის ექსპორტი. 2020 წლის 1 აგვისტოდან 27 დეკემბრამდე პერიოდში ექსპორტირებულია 13.8 ათასი ტონა თხილი, რომლის ღირებულებაც 70.7 მლნ აშშ დოლარს შეადგენს და 4.0 ათასი ტონით (41%) აღემატება 2019 წლის ანალოგიურ პერიოდში განხორციელებული ექსპორტის მოცულობას.

პესტიციდებისა და აგროქიმიკატების სახელმწიფო კონტროლი

2020 წელს, ქვეპროგრამის „მცენარეთა დაცვა და ფიტოსანიტარიული კეთილსაიმედოობა“ ფარგლებში შემოწმდა 500 მდე სარეალიზაციო ობიექტი. ქვეყნის მასშტაბით აღებული და ლაბორატორიულად გამოკვლეულია პესტიციდის 332 და აგროქიმიკატის 50 ნიმუში.

მცენარეთა მავნე ორგანიზმების (მათ შორის საკარანტინო და არასაკარანტინო) ზედამხედველობა და მონიტორინგი

განსაკუთრებით საშიში და საკარანტინო მავნე ორგანიზმების ზედამხედველობისა და მონიტორინგის მიზნით, ენტომოლოგიური გამოკვლევებისათვის ქვეყნის მასშტაბით განთავსდა 1194 ცალი მწერსაჭერი.

მავნე ორგანიზმების დიაგნოსტიკისათვის ლაბორატორიული გამოკვლევა - ანალიზი (ენტომოლოგიური, მიკოლოგიური, ვირუსოლოგიური, ბაქტერიოლოგიური, ჰელმინთოლოგიური, ჰერბოლოგიური) ჩაუტარდა 1667 ნიმუშს.

ლაბორატორიული კვლევების შედეგად გამოვლინდა შემდეგი საკარანტინო მავნე ორგანიზმები:

1. ხეხილის ბაქტერიული სიდამწვრე *Erwinia amylovora* – 1 (რაჭა-ლეჩხუმი, ქვემო სვანეთი);
2. ხენდროს კუთხოვანი ლაქიანობა - *Xanthomonas fragariae* – 5 (კახეთი - 4; ქვემო ქართლი-1);
3. ვაზის ბაქტერიული ჭკნობა - *Xylophylus ampelinus* - 3 (კახეთი - 2; რაჭა- ლეჩხუმი, ქვემო სვანეთი -1);
4. კარტოფილის ოქროსფერი ნემატოდა - *Globodera rostochiensis* - 1 (ქვემო ქართლი - 1).

ფიტოსანიტარიული ექსპორტის სერტიფიცირება

2020 წელს სურსათის ეროვნული სააგენტოს რეგიონული სამმართველოების მცენარეთა დაცვის სპეციალისტების მიერ მცენარეული წარმოშობის პროდუქციაზე გაცემულია:

11 974 ფიტოსანიტარიული სერტიფიკატი, მათ შორის, 11 863 ექსპორტის და 111 რეექსპორტის.

ფიტოსანიტარიული სერტიფიცირება ჩაუტარდა და გაცემული სერტიფიკატების საფუძველზე საქართველოდან ექსპორტირებულია 132 737 ტონა მცენარეული პროდუქცია, მათ შორის:

- თხილი - 14 663 ტონა;
- დაფნა - 5257 ტონა;
- ვაშლატამა - 14075 ტონა;
- ატამი - 8239 ტონა;
- ვაშლი - 9413 ტონა;
- სხვა ხილი - 2549 ტონა;
- ხურმა - 7343 ტონა;

- ბოსტნეული - 627 ტონა;
- პომიდორი - 1382 ტონა;
- კარტოფილი - 1426 ტონა;
- მწვანილი - 2502 ტონა;
- მანდარინი - 54 766 ტონა;
- ჩაი - 1042 ტონა;
- ხე-მასალა - 29880,355 მ3;

პესტიციდების და აგროქიმიკატების რეგისტრაცია

მიმდინარეობს 291 პესტიციდის რეგისტრაცია (მ.შ. 47 განაცხადი შემოტანილია 2019 წელს). ექსპერტიზის საფუძველზე რეგისტრაციას გადის 252 პრეპარატი:

დარეგისტრირდა 213 პრეპარატი (მ.შ. 8 ახალი მოქმედი ნივთიერება და კომბინირებული პრეპარატული ფორმა). მიმდინარეობს 262 აგროქიმიკატის რეგისტრაციის პროცესი.

2015-2020 წ.წ. ევროკავშირის რეგულაცია 1107/2009 შესაბამისად, ადამიანის ჯანმრთელობისა და გარემოს დაცვის მიზნით, ამოღებულია 38 მოქმედი ნივთიერება (96 პესტიციდი).

2019 წელს გადაიხედა პესტიციდების ასორტიმენტი და დარეგისტრირდა ეფექტური, ადამიანისა და გარემოსათვის ნაკლებად საშიში პესტიციდები. მომზადდა და გამოქვეყნდა საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის 2020 წლის 14 იანვრის # 2-29 ბრძანება „საქართველოში გამოსაყენებლად ნებადართული პესტიციდების სახელმწიფო კატალოგის დამტკიცების თაობაზე“. აღნიშნული კატალოგი მნიშვნელოვანია ფერმერებისათვის, ვინაიდან მასში მოცემულია პესტიციდების გამოყენების რეგლამენტები, ასევე ჰიგიენური და ეკოლოგიური ნორმატივები. კატალოგი წარმოადგენს ასევე ეფექტურ ინსტრუმენტს მაკონტროლებელი ორგანოებისათვის.

საქართველოს მელიორაცია

სამელიორაციო სისტემების მონასრიგება
მნიშვნელოვნად ავითარებს სოფლის მეურნეობის
სექტორს

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს შპს „საქართველოს მელიორაცია“ წყალუზრუნველყოფილი და დრენირებული სასოფლო-სამეურნეო მიწების ფონდის გაზრდის მიზნით, სამელიორაციო ინფრასტრუქტურის მასშტაბურ სარეაბილიტაციო სამუშაოებს ატარებს .

2012 წლიდან, სამელიორაციო ინფრასტრუქტურის აღდგენა-რეაბილიტაციისთვის ბიუჯეტიდან მნიშვნელოვანი თანხები დაიხარჯა და შედეგად 201 ათასი ჰექტარი ფართობია მელიორირებული. ეს ნიშნავს იმას, რომ ფაქტობრივად, ახალი სიცოცხლე დაუბრუნდა მიწას. სამელიორაციო სამუშაოები ზამთრის პერიოდში ინტენსიურად მიმდინარეობს, რათა სარწყავ სეზონს ინფრასტრუქტურა მომზადებული დახვდეს.

2012 წლისთვის, საქართველოში გასარწყავიანებული ფართობი, დაახლოებით, 45 ათას ჰექტარამდე, ხოლო დრენირებული 14 ათასი ჰექტარი იყო, უკანასკნელ წლებში გატარებული ღონისძიებების შედეგად აღმოსავლეთ საქართველოში გასარწყავიანებული ფართობების რაოდენობა გასამმაგდა, რაც შეეხება დასავლეთ საქართველოს, დაახლოებით სამჯერ გაიზარდა დრენირებული ფართობების რიცხვიც.

დამშრობი სისტემა მთისძირა არხი

საქართველოს მელიორაცია

2020 წელს სარეაბილიტაციო პროგრამით საქართველოს მელიორაციამ სამელიორაციო ინფრასტრუქტურის 44 სარეაბილიტაციო პროექტი განახორციელა.

რეაბილიტაციის ფარგლებში გაინმინდა/მონესრიგდა 97 კმ საირიგაციო და 95 კმ სადრენაჟე არხები, აშენდა 2 სათავე ნაგებობა, ხოლო ექსპლუატაციის პროგრამით გაინმინდა და მონესრიგდა 2 165 კმ არხი და შეკეთდა 3 777 ერთეული სხვადასხვა ტიპის ჰიდროტექნიკური ნაგებობა.

2020 წელს სარწყავი წყალი მიეწოდა ისეთ სოფლებს, სადაც 2-3 ათეული წლის განმავლობაში სასოფლო-სამეურნეო სავარგულები არ მორწყულა.

ტირიფონის სარწყავი სისტემა

**სამელიორაციო მომსახურების
2020 წლის გადასახადისგან 34 600
აბონენტი გათავისუფლდა, დანაზოგმა
3 850 490 ლარი შეადგინა**

საქართველოში ახალი კორონავირუსის (COVID-19) გავრცელებით გამოწვეული ეკონომიკური ზიანის შემსუბუქებისა და ეკონომიკის სტიმულირების მიზნით შემუშავებული სოფლის მეურნეობის ანტიკრიზისული გეგმა „ზრუნვა სოფელზე და ფერმერებზე“, მელიორაციის კუთხით მნიშვნელოვან შედეგს ითვალისწინებს.

ფერმერები, რომლებიც ირიგაციისა და დრენაჟის მომსახურებას იღებენ, 2020 წლის სამელიორაციო მომსახურების გადასახადისგან გათავისუფლდნენ, ჯამურად არაუმეტეს 10 ჰექტარი სასოფლო-სამეურნეო მიწის ფართობის ფარგლებში ერთ ბენეფიციარზე (აბონენტზე). დაწესებული სახელმწიფო შეღავათით ისაგებლა და 2020 წლის სამელიორაციო მომსახურების გადასახადისგან გათავისუფლდა 34 600 აბონენტი. ბენეფიციართა დანაზოგმა 3 850 490 ლარი შეადგინა.

ასევე, სოფლის მეურნეობის ანტიკრიზისული გეგმის ფარგლებში, საქართველოს მელიორაციის მიმართ არსებული 8 მლნ ლარამდე ოდენობის დავალიანება, რომელიც 2020 წლამდე წარმოიქმნა, სრულად ჩამოეწერა 42 ათასამდე ფერმერს.

ENPARD III-ის 11.3 ინდიკატორი:

	2016	2017	2018	2019	2020
ჰიდრომელიორირებული ფართობი (ჰა) - შპს "საქართველოს მელიორაცია"		156,900	165,000	169,500	177,280
დანერგე მომავლის ფარგლებში გაშენებული/დაკონტრაქტებული მიწის ფართობი (ჰა) *		4,090	6,171	8,101	10,101
კონსოლიდირებული ჰიდრომელიორირებული და					
გასარწყავი ფართობი (ჰა)	143,375 **	160,990	171,171	177,601	187,381

* წარმოდგენილ ფართობებზე მოეწყო სარწყავი სისტემები

** ENPARD III-ის დოკუმენტში წარმოდგენილი საბაზისო ინდიკატორი

კომენტარი: ჰიდრომელიორირებული ფართობი 2020 წელს 2016 წლის საბაზისო მაჩვენებელთან შედარებით გაიზარდა დაახლოებით 31%-ით.

ვაშლოვანის ეროვნული პარკი

კაკაბი

ჯავახეთი, ბუღდაშენის ტბა

დაცული ტერიტორიების სააგენტო

სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტოს საქმიანობის სფეროს წარმოადგენს სახელმწიფო ნაკრძალების, ეროვნული პარკების, ბუნების ძეგლების, ადკვეთილების, დაცული ლანდშაფტების, ბიოსფერული რეზერვატების, მსოფლიო მემკვიდრეობის უბნებისა და საერთაშორისო მნიშვნელობის მქონე ჭარბტენიანი ტერიტორიების სისტემის მართვა.

2020 წლის მდგომარეობით, დაცული ტერიტორიების საერთო ფართობი შეადგენს 793 351 ჰექტარს, რაც ქვეყნის ტერიტორიის 11.38%-ია.

საქართველოში (IUCN-ის კრიტერიუმების მიხედვით) 5 სხვადასხვა კატეგორიის 93 დაცული ტერიტორიაა, კერძოდ: 14 სახელმწიფო ნაკრძალი, 13 ეროვნული პარკი, 40 ბუნების ძეგლი, 23 ადკვეთილი და 3 დაცული ლანდშაფტი.

2020 წელს სააგენტოს საქმიანობა მოიცავდა შემდეგ მნიშვნელოვან მიმართულებებს:

- დაცული ტერიტორიების ქსელის გაფართოება და განვითარება
- ბიომრავალფეროვნების დაცვა და შენარჩუნება
- საზოგადოების გარემოსდაცვითი ცნობიერების ამაღლება
- ეკოტურიზმის განვითარება
- საერთაშორისო აღიარება და თანამშრომლობა
- მარკეტინგი და საზოგადოებასთან ურთიერთობა

დაცული ტერიტორიების სააგენტო

დაცული ტერიტორიების ქსელის გაფართოება და განვითარება

2020 წელს დაცული ტერიტორიების ფართობი რეკორდულად 122 374 ჰა-ით გაიზარდა. დაარსდა 3 ახალი დაცული ტერიტორია და გაფართოვდა 1 დაცული ტერიტორია:

- ერუშეთის ეროვნული პარკი - 11 385 ჰა
- არაგვის დაცული ლანდშაფტი - 99 802 ჰა
- თრუსოს დაცული ლანდშაფტი - 7 007 ჰა
- გაფართოვდა ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკი - 4 180 ჰა

ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკი

თრუსოს დაცული ლანდშაფტი

სათაფლია, კლდოვანი ბილიკი

ბიომრავალფეროვნების დაცვა და შენარჩუნება

საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე უწყვეტად ხორციელდება მონიტორინგი ბიომრავალფეროვნებაზე და ინერგება თანამედროვე მონიტორინგის მეთოდოლოგიები და ტექნოლოგიები.

- დაცული ტერიტორიების სააგენტოს 20-ვე ტერიტორიულ ადმინისტრაციაში უწყვეტ რეჟიმში მიმდინარეობს პატრულირება შესაბამისი სპეციფიკური ეკიპირებითა და გამართული ავტოსატრანსპორტო საშუალებებით აღჭურვილი რეინჯერების მიერ.
- დაცული ტერიტორიების დაცვა-მონიტორინგის გაუმჯობესების მიზნით, ბორჯომ-ხარაგაულის, ლაგოდეხის, მტირალას, კინტრიშის და მაჭახელას დაცულ ტერიტორიებზე მიმდინარეობს SMART მონიტორინგისა და პატრულირების სისტემის დანერგვა, გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდის (GEF), გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP) და კავკასიის ბუნების ფონდის (CNF) ფინანსური მხარდაჭერით.

SMART პატრულირება და მონიტორინგი

დაცულ ტერიტორიებზე მიმდინარე კონსერვაციული პროექტები

- ბუნების მსოფლიო ფონდის (WWF)-ის მხარდაჭერით, წარმატებით მიმდინარეობს ჯეირნების პოპულაციის აღდგენის პროექტი ვაშლოვანის დაცულ ტერიტორიებზე. მათი რაოდენობა უწყვეტად იზრდება და ამ ეტაპზე 150 ინდივიდს შეადგენს.
- ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიებზე, არასამთავრობო ორგანიზაცია NACRES-ის მიერ ბუნების მსოფლიო ფონდის (WWF), ტრანსსასაზღვრო გაერთიანებული სამდივნოს (TJS) და CNF-ის ფინანსური მხარდაჭერით, წარმატებით მიმდინარეობს აღმოსავლეთკავკასიური ჯიხვის ტრანსსასაზღვრო ტელემეტრიული მონიტორინგი. ბოლო შედეგებით, ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიებზე დაფიქსირებულია 500-ზე მეტი ინდივიდი.

ტყის მოვლა-აღდგენა

აჭაშეთის ალკვეთილში 2016 წლიდან დღემდე მიმდინარეობს „წითელი ნუსხის“ სახეობის იმერული მუხის აღდგენის პროექტი, დაახლოებით 56 ჰა-ზე.

ტყის მავნებელ დაავადებათა მონიტორინგი და ბრძოლის ღონისძიებები

დაცულ ტერიტორიებზე ტყის სანიტარული მდგომარეობის მონიტორინგისა და გაუმჯობესების მიზნით ყოველწლიურად ტარდება ფიტოსანიტარული კვლევა და ხორციელდება მავნებელ დაავადებათა წინააღმდეგ საჭირო ღონისძიებები.

2020 წლის განმავლობაში 7 დაცულ ტერიტორიაზე - მტირალას, ბორჯომ-ხარაგაულის, კოლხეთის და ყაზბეგის ეროვნული პარკების, ბანარა-ბაბანურის, კინტრიშის და ფშავ-ხევსურეთის დაცულ ტერიტორიებზე განხორციელდა ტყეების დაზიანებული ფართობის შენამვლა. შედეგად გაუმჯობესებულია სანიტარული მდგომარეობა დაზიანებული ფართობის დაახლოებით 15 - 18%.

ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკი

ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკი

ეკოგანათლება და ინტერპრეტაცია

- 2020 წელს სულ ჩატარდა 212 ლექცია-სემინარი, დაცულ ტერიტორიებზე მოეწყო 7 კვირეული, 15 მწვანე აქცია, 78 ეკოტური, 46 დასუფთავების აქცია და 5 ეკობანაკი, ადგილობრივ მოსახლეობასთან გაიმართა 262 საინფორმაციო შეხვედრა.
- გარემოსდაცვით აქტივობებში ჩაერთო 11 375 მონაწილე, მათ შორის 4 513 მოსწავლე, 662 სტუდენტი, 644 პედაგოგი და 5 113 ადგილობრივი მოსახლე.
- გარემოსდაცვით აქტივობებში ჩაერთო სხვადასხვა რეგიონის 176 საჯარო და კერძო სკოლა.
- სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტოს მიერ მომზადდა და დაცული ტერიტორიების განვითარების ფონდის მხარდაჭერით დაიბეჭდა „ნორჩი რეინჯერის საველე მეგზური“, რომელიც ეძღვნება ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკის თანამშრომლის, გმირი რეინჯერის, ივანე კუპრაძის ხსოვნას.

- დაცული ტერიტორიების სააგენტოსა და ტერიტორიული ადმინისტრაციების თანამშრომლების კვალიფიკაციის ამაღლების მიზნით, დონორების (UNDP, შვედეთის მთავრობა) ფინანსური მხარდაჭერით, სისტემის 200-მდე თანამშრომელს ტრენინგები ჩატარდათ სხვადასხვა მიმართულებით (კანონალსრულება, ხანძრებთან ბრძოლა, First AID, ეკოგანათლება და ინტერპრეტაცია, ვიზიტორთა მომსახურება).

ლექცია სემინარი

რეინჯერების სწავლება

საჯარო განხილვები

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს დაცული ტერიტორიების სააგენტო აგრძელებს რეგიონებში საჯარო შეხვედრებსა და განხილვებს მიმდინარე და დაგეგმილი პროექტების შესახებ. 2020 წელს გაიმართა 15-მდე საჯარო შეხვედრა, მათგან, პანდემიის გამო, ზოგიერთი ონლაინ რეჟიმში ჩატარდა. შეხვედრებზე განხილულ იქნა: რაჭის რეგიონში დაცული ტერიტორიების დაარსების საკითხი ადგილობრივ მოსახლეობასთან, ფშავ-ხევსურეთის ეროვნული პარკის ტყის მართვის გეგმა, ჯავახეთის და ბორჯომ-ხარაგაულის დაცული ტერიტორიების მენეჯმენტის გეგმის პროექტები და სხვა.

დაცული ტერიტორიების მენეჯმენტის გეგმები

2020 წელს დამტკიცდა 1 ახალი მენეჯმენტის გეგმა ალგეთის ეროვნული პარკისთვის.

მიმდინარეობდა მუშაობა 3 დაცული ტერიტორიის ახალი მენეჯმენტის გეგმის შემუშავებაზე (ფშავ-ხევსურეთის დაცული ტერიტორიები, ყაზბეგის ეროვნული პარკი, ჭაჭუნას ალკვეთილი) და 4 მენეჯმენტის გეგმის განახლებაზე (ბორჯომ-ხარაგაულის, ჯავახეთის, თუშეთის და ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიები)

2020 წლის მდგომარეობით, დაცული ტერიტორიების სააგენტოს დაქვემდებარებული 20 ტერიტორიული ადმინისტრაციიდან მენეჯმენტის გეგმით იმართება 13, რაც ჯამში 65%-ს შეადგენს.

ტყის ინვენტარიზაცია და ტყის მართვის ახალი გეგმები

2020 წელს დამტკიცდა 2 დაცული ტერიტორიის: თბილისის ეროვნული პარკისა და ფშავ-ხევსურეთის დაცული ტერიტორიების ტყის მართვის გეგმა.

2020 წლის მდგომარეობით, დაცული ტერიტორიების ტყის ფონდი შეადგენს 369 189 ჰექტარს, რაც დაცული ტერიტორიების 47 %-ია, ინვენტარიზაცია ჩატარებულია 90 099,5 ჰა-ზე, რაც ჯამში 24 %-ს შეადგენს.

2020 წლის მდგომარეობით სულ შემუშავებულია 7 ტყის მართვის გეგმა.

ნარჩენების მართვის გეგმები

დაცულ ტერიტორიებზე უნიკალური ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებისთვის მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ნარჩენების მდგრადი მართვა და შესაბამისი მართვის გეგმის არსებობა. ამ მიმართულებით საანგარიშო პერიოდში დაცული ტერიტორიების სააგენტოს ინიციატივითა და დონორი ორგანიზაციების (CENN, ჩეხეთის განვითარების სააგენტო, კარიტასი) მხარდაჭერით, შემუშავდა ნარჩენების მართვის გეგმები 4 დაცული ტერიტორიისთვის: თბილისის, მტირალას, ფშავ-ხევსურეთის ეროვნული პარკებისთვის და ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიებისთვის.

ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობა

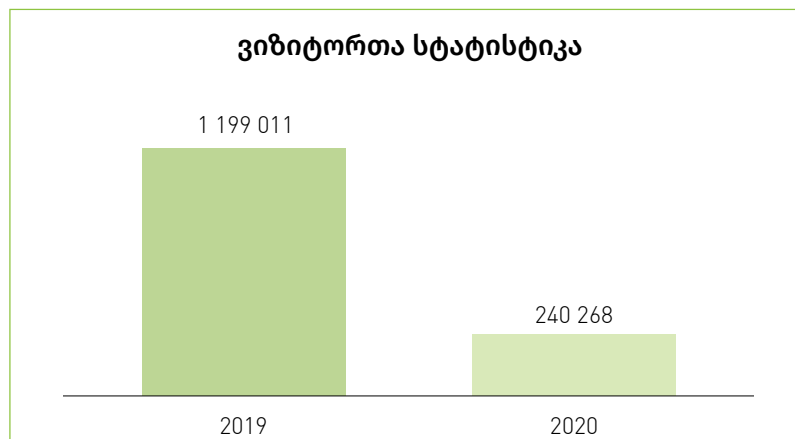
დაცულ ტერიტორიებზე ტყის დაცვისა და მდგრადი სარგებლობის მიზნით, 11 დაცული ტერიტორიის შესაბამისი კატეგორიიდან და ზონიდან მოხდა მიმდებარედ მცხოვრები მოსახლეობის საშუალოდ მერქნით უზრუნველყოფა. 2020 წლის მონაცემებით, სულ გამოიყო 163 ტყეკაფი, საერთო მოცულობით დაახლოებით 20 000 მ³. მეორე ხარისხის (საშუალო) მერქნით დაკმაყოფილდა დაახლოებით 2500 ოჯახი.

სამეცნიერო კვლევები დაცულ ტერიტორიებზე

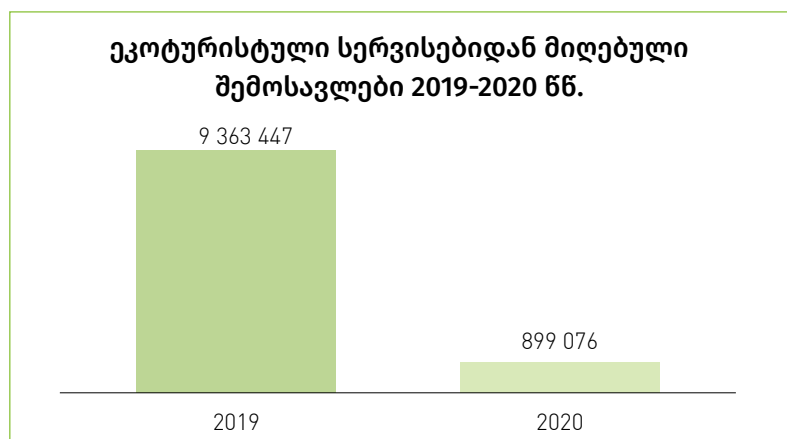
2020 წელს სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტოს მიერ გაიცა სამეცნიერო კვლევის 65 ნებართვა, ზოოლოგიური, ენტომოლოგიური, ბოტანიკური, ჰიდროლოგიური, მევენახეობის, არქეოლოგიისა და კულტურის მიმართულებით.

ეკოტურიზმი და ინფრასტრუქტურა

მსოფლიოში ახალი კორონავირუსის - COVID-19-ის გავრცელებით გამოწვეული პანდემიის გამო, ქვეყანაში და მსოფლიოში არსებული შეზღუდვებიდან გამომდინარე, შემცირდა საერთაშორისო მიმოსვლა ქვეყნებს შორის, მნიშვნელოვნად იკლო ვიზიტორების რაოდენობამ დაცულ ტერიტორიებზე. 2020 წლის მონაცემებით, საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე ვიზიტორთა რაოდენობა (240 268 ვიზიტორი) 2019 წლის მონაცემებთან შედარებით (1 199 011 ვიზიტორი) 80%-ით შემცირდა. 2020 წლის ვიზიტორთა შორის 89% ქართველია.

2020 წელს ეკოტურისტული სერვისებიდან მიღებულმა შემოსავლებმა შეადგინა 899 076 ლარი, რაც წინა 2019 წლის ანალოგიურ მაჩვენებელთან (9 363 447 ლარი) შედარებით 90%-ით არის შემცირებული.

ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარება

2020 წელს, საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე 30-მდე ეკოტურისტული პროექტი განხორციელდა და საერთო ჯამში 7 000 000-მდე ლარის ინვესტიცია შეადგინა. პროექტების განხორციელების მიმართულებით განსაკუთრებით აღსანიშნავია საერთაშორისო პარტნიორი ორგანიზაციების მხარდაჭერა.

- აშენდა, რეაბილიტაცია ჩაუტარდა და დასრულების ეტაპზეა 200 კმ-მდე საფეხმავლო ეკოტურისტული ბილიკები ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკის ნეძვის აღკვეთილსა და აბასთუმნის ტერიტორიაზე, მარტვილსა და ოკაცეზე, სათაფლიაში, აჭაშეთის აღკვეთილში, ალგეთის ეროვნულ პარკში, ბანარა-ბაბანეურის დაცულ ტერიტორიებზე.
- კოლხეთის ეროვნულ პარკში ეკოტურისტული ატრაქცია „თოკების პარკი“ მოეწყო, აშშ-ს საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (USAID) მხარდაჭერით.
- ფშავ-ხევსურეთის ეროვნულ პარკში, შატილში, მიმდინარეობს 4 მილიონ ლარამდე ღირებულების საერთაშორისო სტანდარტის ვიზიტორთა ცენტრის მოწყობა, KFW-ს ფინანსური მხარდაჭერით.

ჭურბას თოკების პარკი 2

აბასთუმნის კოტეჯი

- სათაფლიას მღვიმეში უახლესი სტანდარტების შესაბამისი, თანამედროვე განათების სისტემა დაყენდა, რომელიც მეტად ეფექტურს ხდის ვიზიტორების მღვიმეში მოგზაურობას და ზიანს არ აყენებს მღვიმის უნიკალურ ინფრასტრუქტურას. ასევე, მიმდებარე ბილიკებზე მოეწყო მხატვრული განათების სისტემა.
- 7 დაცულ ტერიტორიაზე განხორციელდა ინფრასტრუქტურული, მათ შორის ვიზიტორთა ცენტრების სარემონტო/სარეაბილიტაციო სამუშაოები: ვაშლოვანის დაცულ ტერიტორიებზე, ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიებზე, მტირალას ეროვნულ პარკში, მარტვილის კანიონზე, ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნულ პარკსა და კინტრიშის დაცულ ტერიტორიებზე
- 4 დაცულ ტერიტორიაზე მოხდა სარეინჯერო კოტეჯების კეთილმოწყობა: ჭავჭავეთის, მტირალას, ალგეთისა და ყაბბეგის დაცულ ტერიტორიებზე.
- უსაფრთხოების დაცვის პინციპების შესაბამისად, სათაფლიას აღკვეთილში გაიწმინდა და განახლდა კლდოვანი ბილიკი, მოეწყო ქვათაცვენის საწინააღმდეგო დამცავი ბადეები. ნავენახევის მღვიმეში კი დამონტაჟდა ახალი სანათები, გა-

სწორდა კიბეები ბეტონის საფარით, განხორციელდა მღვიმეში არსებული მოაჯირების გამაგრებითი და საფეხმავლო ბილიკების სარეაბილიტაციო სამუშაოები.

- დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციები აღიჭურვა საინფორმაციო, საინტერპრეტაციო, სადემარკაციო, ამკრძალავი, მიმართულების მანიშნებელი, გამაფრთხილებელი და სხვადასხვა თემატიკის დაფებით. სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტოს მიერ მომზადდა 2 337 დაფა და 993 სტიკერი.
- 2020 წლის განმავლობაში, შეუჩერებლად მიმდინარეობდა საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე რეკორდული მოცულობის საინვესტიციო პროექტების განხორციელება, რომელთა ღირებულება 89 მილიონ ლარზე მეტია. მათ შორის, წალკის (ყოფილი დაშბაშის) კანიონზე, რომელიც საქართველოში პირველი კერძო საერთაშორისო ინვესტიციაა.

აღნიშნული პროექტების განხორციელება მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს, პანდემიის დასრულების შემდეგ, ტურისტული ნაკადების მოზიდვას დაცულ ტერიტორიებზე, ადგილობრივ მოსახლეობას კი დამატებითი ეკონომიკური სარგებლის გაჩენის შესაძლებლობას მისცემს.

სათაფლია

სათაფლიას დინოზავრების პარკი

წალკის (დაშბაშის) კანიონი

აბასთუმნის ბილიკი

საერთაშორისო აღიარება

- 2020 წელს ვაშლოვანის დაცულ ტერიტორიებს ევროპული დიპლომის სტატუსის ვადა 10 წლით გაუხანგრძლივდა. ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიები ერთადერთია საქართველოში, რომელიც აღნიშნულ სტატუსს ფლობს 2015 წლიდან.
- 2020 წელს ჯავახეთის დაცულ ტერიტორიებს (მადათაფას და ბულდაშენის ტბები), რამსარის კონვენციის სამდივნოს მიერ, საერთაშორისო მნიშვნელობის მქონე ქარბტენიანი ტერიტორიების სტატუსი მიენიჭა.
- UNESCO-ს მსოფლიო მემკვიდრეობის სტატუსის მინიჭების საკითხის განხილვა „კოლხეთის ტყეები და ქარბტენიანი ტერიტორიებისთვის“, პანდემიის გამო, 2021 წლის ივლისში გადაიდო.
- სააგენტო აქტიურად აგრძელებს მუშაობას საქართველოს დაცული ტერიტორიების IUCN „მწვანე ნუსხაში“ კანდიდატი საიტის წარდგენის თაობაზე. ამ ეტაპზე IUCN-ის მოთხოვნის შესაბამისად, შეიქმნა ექსპერტთა ჯგუფი. ჯგუფის მიერ მოხდა IUCN-ის მწვანე ნუსხის ზოგადი ინდიკატორების შემუშავება და დამტკიცება. ამ უკანასკნელი კრიტერიუმების მეშვეობით, სააგენტო შესაბამის დაცულ ტერიტორიებს შეარჩევს და იმუშავებს მის ნომინირებაზე.
- „The Thin Green Line Foundation“-ის მიერ 2020 წელს სამსახურეობრივი მოვალეობის დროს გარდაცვლილ რეინჯერთა ოჯახს გადაეცა კომპენსაცია.
- გაფორმდა ურთიერთთანამშრომლობის მემორანდუმი მალაიზიის მთავრობასთან.
- 2019 წელს დაცული ტერიტორიების სააგენტოსა და კორეის რესპუბლიკის, კორეის ეროვნული პარკების სერვისის სტრუქტურას შორის დაიწყო თანამშრომლობა ურთიერთგაგების მემორანდუმის გაფორმებასთან დაკავშირებით. თანამშრომლობა ეხება დაცული ტერიტორიების მართვას, კვლევების ჩატარებასა და საკონსერვაციო ღონისძიებებს. შემუშავდა ურთიერთგაგების მემორანდუმის პროექტი, თუმცა Covid-19-ით გამოწვეული პანდემიის გამო, მისი ხელმოწერა დროებით გადაიდო. ამჟამად, გრძელდება თანამშრომლობა და მიმდინარეობს მოლაპარაკებები იმისათვის, რომ კორეის მხარემ დაცული ტერიტორიების სააგენტო უზრუნველყოს 270 ცალი რაციით.

ვაშლოვანის დაცულ ტერიტორიებს ევროპული დიპლომი 10 წლით გაუხანგრძლივდა

საერთაშორისო თანამშრომლობა

2020 წელს დაცული ტერიტორიების სააგენტოს საგრანტო პროექტების პორტფელის ღირებულება უპრეცედენტოა, ის 54 მილიონ ლარს აღწევს, საიდანაც 2020 წლისთვის გათვალისწინებული იყო დაახლოებით 14 მილიონი.

საერთაშორისო თანამშრომლობის კუთხით განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია გერმანიის განვითარების ბანკის (KfW), კავკასიის ბუნების ფონდის (CNF), გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP), გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდის (GEF), შვედეთის მთავრობის, ევროკავშირის (EU), აშშ-ს საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (USAID), მუნიციპალური განვითარების ფონდის (MDF), მსოფლიო ბანკის, ბუნების დაცვის მსოფლიო ფონდის (WWF), Global Conservation, ჩეხეთის განვითარების სააგენტოს და სხვ. მხარდაჭერა.

- KfW-ს ფინანსური მხარდაჭერით, „დაცული ტერიტორიების მხარდაჭერის პროგრამის“ ფარგლებში განხორციელდა: მანგლისის საზოგადოებრივი სკვერის რეაბილიტაცია (დაახლ. 670 000 ლარი), ალგეთის ეროვნულ პარკში საფეხმავლო ბილიკების მოწყობა (დაახლ. 325 000 ლარი).
- მიმდინარეობს KfW-სთან მოლაპარაკებები ახალ საგრანტო პროგრამასთან დაკავშირებით, ღირებულებით 13.5 მილიონი ევრო.
- ახალი კორონავირუსის Covid 19- ის გამო, არსებული გამოწვევების დასაძლევად, 2020 წელს დაცული ტერიტორიების სააგენტომ კავკასიის ბუნების ფონდისგან (CNF) გრანტის სახით მიიღო 4 200 000 ლარი, რომელიც დაცული ტერიტორიების სააგენტოს საოპერაციო ხარჯებისთვის იქნა გამოყოფილი. წელს პირველად, CNF-ის ფინანსური მხარდაჭერა გავრცელდა მაჭახელას ეროვნულ პარკზეც. მნიშვნელოვანია, რომ CNF-ის ფინანსურმა მხარდაჭერამ 2020 წელს 6.3 მლნ ლარს გადააჭარბა.
- დაცული ტერიტორიების სააგენტომ ჩეხეთის განვითარების სააგენტოსგან მოიპოვა გრანტი 500 000 ევროს ოდენობით, რომელიც მიზნად ისახავს ოქროჯანაშვილის მღვიმის განვითარებას, კერძოდ საჭირო კვლევების ჩატარებას და პროექტის დიზაინის მომზადებას. პროექტი 2021 წლიდან დაიწყება.
- გაეროს (UNDP) მხარდაჭერით, დაცულ ტერიტორიებზე დამონტაჟდა/განახლდა 300-მდე საინფორმაციო/საინტერპრეტაციო დაფა, დაიბეჭდა 20 000-მდე საინფორმაციო ბროშურა/ალბომი, შესყიდულ იქნა 300-მდე პირველადი დახმარების ყუთი, ა.შ.
- აშშ-ს საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (USAID) მხარდაჭერით, კოლხეთის ეროვნულ პარკში მოეწყო თოკების პარკი, შესყიდულ იქნა ინვენტარი და აღჭურვილობა პარკის თანამშრომელთათვის. ასევე, განხორციელდა თუშეთის ეროვნული პარკის ვიზიტორთა ცენტრის საგამოფენო დარბაზის რეაბილიტაციის პროექტის შემუშავება.

მარკეტინგი და საზოგადოებასთან ურთიერთობა

2020 წელს დაცული ტერიტორიების სააგენტოს მიერ სხვადასხვა კამპანიის ფარგლებში განხორციელდა 10-ზე მეტი ციფრული პროექტი, 7 ღონისძიება და მომზადდა 35-მდე საიმიჯო ვიდეო რგოლი

საიმიჯო ვიდეო რგოლები:

- მოუსმინე ბუნებას სახლიდან გაუსვლელად (იმოგზაურე ვირტუალურად) - 5 ნაწილიანი ვიდეო სერია, რომელიც აერთიანებს დაცული ტერიტორიების ვიდეო კადრებსა და ამ ტერიტორიებზე ბუნების ხმების ჩანაწერებს.
- ტყის კვირეული - ტყის თემატიკაზე მომზადდა 5 მოკლე ვიდეო რგოლი და საინფორმაციო სახის 8 პოსტერი.
- დარჩი სახლში და გაიცანი საქართველოს ეროვნული პარკები - მომზადდა საინფორმაციო სახის ვიდეო ვლოგები, სადაც ვიზიტორთა მომსახურების სპეციალისტები გვაცნობენ და ონლაინ გვამოგზაურებენ ეროვნულ პარკებში.
- გაიცანი რეინჯერი - რეინჯერის დღესთან დაკავშირებით მომზადდა კამპანია „რეინჯერის კვირა“, რომლის ფარგლებში შეიქმნა 7 ვიდეო, სადაც მონაწილეობა მიიღეს სხვადასხვა დაცული ტერიტორიების რეინჯერებმა და ისაუბრეს მათი ისტორიების, გამოწვევებისა და საქმიანობის შესახებ.
- დაცული ტერიტორიებისთვის - მომზადდა 9 დაცული ტერიტორიის საიმიჯო ვიდეო მასალა.
- მომზადდა 2 საიმიჯო კლიპი "World Travel Award"-ის გამარჯვებულის - მტირალას ეროვნული პარკის და ტურიზმის ეროვნული დაჯილდოების გამარჯვებული ბორჯომ-ხარაგაულისა და თუშეთის ეროვნული პარკებისთვის.
- უსაფრთხოების წესები- სარეკლამო კომპანია "რედბერის" მიერ მომზადდა დაცულ ტერიტორიებზე გადაადგილების უსაფრთხოების წესების შესახებ ვიდეო რგოლი.

ციფრული კამპანიები:

- მწვანე მოგონებები - ვიზიტორების მოგონებების შეგროვება და მათი გაზიარება ჩვენს აუდიტორიასთან, მომზადდა 42 პოსტი.
- რატომ ეროვნული პარკები? - 6 სხვადასხვა დაცული ტერიტორიისთვის, თითოეულის უპირატესობის, ღირსშესანიშნაობების, ბიომრავალფეროვნებისა და ტურისტული პოტენციალის ჩვენებით, მომზადდა 10 პოსტი.
- გაიცანი ბილიკები (შემოდგომა ეროვნულ პარკებში) - საზოგადოებისთვის საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე მარკირებული ბილიკების გაცნობის, პოპულარიზაციისა და სალაშქროდ რეკომენდაციების გაწევის მიზნით, მომზადდა 10-მდე პოსტი.
- Welcome to Georgia - ტურიზმის ეროვნულ დაჯილდოებაში წელს მონაწილეობა მიიღო 11-მა დაცულმა ტერიტორიამ. კონკურსის მიმდინარეობისას ხორციელდებოდა საზოგადოებისთვის ინფორმაციის მიწოდება მონაწილე ტერიტორიებისა და ხმის მიცემის შესახებ.
- World Travel Awards - 2020 წელს მსოფლიო ტურიზმის ერთ-ერთ ყველაზე ავტორიტეტულ დაჯილდოებაში მონაწილეობას იღებდა 5 ეროვნული პარკი. მათი წახალისებისა და საზოგადოების ინფორმირების მიზნით, ფეისბუქ გვერზე მიმდინარეობდა ხმის მიცემის კამპანია.

მედიასთან ურთიერთობა

- დაცული ტერიტორიების სააგენტო აქტიურად თანამშრომლობს ქვეყნის წამყვან ტელევიზიებთან. თემები გაშუქდა ტურიზმის თემაზე არსებულ სხვადასხვა რუბრიკებში: „იმედის კვირაში“, „პოსტ ალიონში“, „საიმედო ტურში“, „იმედის დილაში“, „დილა მშვიდობისა საქართველოში“.
- დაცული ტერიტორიების შესახებ ინფორმაცია გამოქვეყნდა 200-ზე მეტჯერ სხვადასხვა ბეჭდურ თუ ონლაინ გამოცემაში.
- საქართველოს დაცული ტერიტორიების შესახებ მომზადდა და გამოქვეყნდა საიმიჯო-საინფორმაციო ტიპის მასალები: ჟურნალ „OK“-ის ნომრებში, Where.ge-ს ნომერში, გაზეთი „ჩვენი სოფელი“ ნომრებში.
- ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციამ საქართველოს დაცული ტერიტორიების შესახებ ვიდეო რგოლები მოამზადა.

ლონისძიებები:

- 30 ივნისს ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიებზე ჩატარდა დაჯილდოების ღონისძიება, სადაც ტრენინგის „დაცული ტერიტორიების ინტეგრირებული მმართველობისა და მართვის საორიენტაციო საფუძვლები“ მონაწილეებს სერთიფიკატები გადაეცათ.
- პრემიერ მინისტრი წალკის (ყოფილი დაშბაშის) კანიონს ესტუმრა. მთავრობის მეთაურს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრმა ლევან დავითაშვილმა, დაცული ტერიტორიების სააგენტოს თავმჯდომარემ ვალერიან მჭედლიძემ, KASS ჯგუფის დირექტორმა ეკატერინე თორდიამ, ქვემო ქართლის რეგიონის გუბერნატორმა შოთა რეხვიაშვილმა და ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის ხელმძღვანელმა მარიამ ქვრივიშვილმა უმასპინძლეს. შეხვედრაზე მოხდა ტერიტორიის სამომავლო განვითარებაზე მსჯელობა.

პრემიერ-მინისტრი გიორგი გახარია წალკის კანიონზე

- 31 ივლისს, თბილისის ეროვნულ პარკში, საბადურის ტყის მონაკვეთზე ჩატარდა რეინჯერთა მსოფლიო დღისადმი მიძღვნილი ღონისძიება. რეინჯერებს პროფესიული დღე მიულოცეს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრმა, ლევან დავითაშვილმა, გაეროს განვითარების პროგრამის მუდმივმა წარმომადგენელმა საქართველოში, ლუიზა ვინტონმა, გერმანიის ელჩმა, ჰუბერტ კნირშმა, იაპონიის ელჩმა, ტადაჰარუ უეჰარამ, პარლამენტის გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების კომიტეტის თავმჯდომარემ, ნინო წილოსანმა და სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტოს თავმჯდომარემ ვალერიან მჭედლიძემ. ღონისძიება მიზნად ისახავდა რეინჯერთა პროფესიის პოპულარიზაციას, მათი საქმიანობის წარმოჩენასა და დაფასებას და მათი მოტივაციის ამაღლებას. ღონისძიებას ესწრებოდა ასამდე სტუმარი. დაჯილდოვდა დაცული ტერიტორიების 26 რეინჯერი.

რეინჯერის დღე

- სათაფლიას დაცულ ტერიტორიებზე ახალი ეკოტურისტული ბილიკი მოეწყო, რომელიც სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტოს თავმჯდომარემ ვალერიან მჭედლიძემ მოინახულა.
- გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს დაცული ტერიტორიების სააგენტოსა და USAID-ის პროექტის „ზრდა“ შორის გაფორმებული მემორანდუმის ფარგლებში, კოლხეთის ეროვნული პარკის ქურიას უბნის რეინჯერებს საერთაშორისო სტანდარტის ახალი ფორმები გადასცეს სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტოს თავმჯდომარემ ვალერიან მჭედლიძემ და USAID-ის წარმომადგენელმა.
- ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნულ პარკში, ნეძვის ალკვეთილში, ახალი ეკოტურისტული ბილიკის და მთა შუანოსთან ტურისტული თავშესაფრის მოსაწყობი სამუშაოები სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტოს თავმჯდომარემ ვალერიან მჭედლიძემ დაათვალიერა.
- ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკის აბასთუმნის ნაწილში საერთაშორისო სტანდარტის ბილიკი, ბილიკის გასწვრივ საინფორმაციო დაფები, ეკოტურისტული კოტეჯები, საპიკნიკე და ცეცხლის დასანთები ადგილების მოსაწყობი სამუშაოები მიმდინარეობს, რომელიც სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტოს თავმჯდომარემ ვალერიან მჭედლიძემ მოინახულა.

სარეკლამო ინსტალაციები და საპრომოციო მასალები

- პროექტის „დაცული ტერიტორიების სისტემის შესაძლებლობათა გაძლიერება სამუშაოს ეფექტიანობის გაუმჯობესება და ცნობიერების ამაღლება“ ფარგლებში ხვადასხვა დაცული ტერიტორიისთვის დაიბეჭდა 9500 ტრიპლეთი და 10 000 რუკა-ბუკლეტი.
- მომზადდა საიმიჯო-საინფორმაციო მასალები, მათ შორის დაცული ტერიტორიების ზოგადი რუკა-ბუკლეტი, ტრიპლეტები, ბროშურები, ფოტოალბომი და ეროვნული პარკების ტურისტული გზამკვლევი.
- სხვადასხვა დაცული ტერიტორიისთვის მომზადდა საინფორმაციო-საინტერპრეტაციო დაფები, მათ შორის დაცულ ტერიტორიებზე ქცევის წესების, საფეხმავლო ბილიკების მონიშვნისა და მარკირების აღმნიშვნელი დაფები და სასაზღვრო ნიშნულების ბანერები.
- ღონისძიებებისთვის მომზადდა გასაფორმებლად საჭირო სხვადასხვა ტიპის ვიზუალური მასალა, მათ შორის საიმიჯო ბანერის, მოსაწვევების, სერტიფიკატების, მაისურების და სოციალური მედიის ვიზუალები.
- დაცული ტერიტორიების სააგენტოს ცენტრალური ოფისის მისაღებისთვის მომზადდა მისაღების შიდა ინტერიერის ფოტო მონტაჟის ფაილები, რენდერები.
- მომზადდა 15 დაცული ტერიტორიის საიმიჯო ფოტო და ვიდეო არქივი. ჯამში 300-მდე ერთეული საიმიჯო ფოტო.

ონიორეს ჩანჩქერი

მარტვილის კანიონი

თუშეთის ეროვნული პარკი

ვაშლოვანის ეროვნული პარკი

საჯარო ინფორმაცია

მიმდინარე წლის განმავლობაში დაცული ტერიტორიების სააგენტოში საჯარო ინფორმაციის მოთხოვნით, 50 წერილი შემოვიდა. ყველა მათგანს გაეცა პასუხი, კანონით დადგენილ ვადებში. აქედან დაკმაყოფილდა 49 ხოლო 1 შემთხვევაში გაეგზავნა უარი არა თანამდებობის პირის სამსახურებრივი სარგოს მოთხოვნის თაობაზე.

ENPARD - ევროკავშირის მხარდაჭერით შესრულებული აქტივობების 2017-2020 წლების ანგარიში

- ევროკავშირის მხარდაჭერით მომზადდა და დამტკიცდა შვიდი (7) ტყის მართვის გეგმა: აჭამეთის, ნეძვის, კაცობურის ალკვეთილებისთვის, კოლხეთის, მაჭახელას, თბილისის ეროვნული პარკებისთვის და ფშავ-ხევსურეთის დაცული ტერიტორიებისათვის.
- დაცული ტერიტორიების სისტემას დაემატა რვა (8) ახალი კატეგორია: კინტრიშის ეროვნული პარკი, პონტოს მუხის ალკვეთილი, სალამოს ტბის ალკვეთილი, ფარავნის ტბის ალკვეთილი, აბულის ტბის ალკვეთილი, ერუშეთის ეროვნული პარკი, თრუსოს დაცული ლანდშაფტი, არაგვის დაცული ლანდშაფტი.
- 2017-2020 წლებში, ევროკავშირის მხარდაჭერით მომზადდა და დამტკიცდა ხუთი (5) ახალი მენეჯმენტის გეგმა შემდეგი დაცული ტერიტორიებისთვის: თბილისის ეროვნული პარკის (მოიცავს მცხეთა-მთიანეთის და ქვემო ქართლის რეგიონებს, მცხეთის, თიანეთის და გარდაბნის მუნიციპალიტეტებს), მაჭახელას ეროვნული პარკის, ქობულეთის დაცული ტერიტორიების, კოლხეთის ეროვნული პარკის და კაცობურის ალკვეთილის, ალგეთის ეროვნული პარკის.
- 2020 წლის მდგომარეობით, დაცული ტერიტორიების სააგენტოს დაქვემდებარებული 20 ტერიტორიული ადმინისტრაციიდან მენეჯმენტის გეგმით იმართება 14, რაც ჯამში 70%-ს შეადგენს.

გარემოს ეროვნული
სააგენტო

მეტეოროლოგიური
რადარი

გარემოს ეროვნული სააგენტო

გარემოს ეროვნული სააგენტო ახორციელებს ატმოსფერული ჰაერის, წყლისა და ნიადაგის კვლევებს, ჰიდრომეტეოროლოგიური და გეოლოგიური მოვლენების მონიტორინგს, ამინდსა და კლიმატურ პირობებზე დაკვირვებას, ასევე შავი ზღვის ბიომრავალფეროვნების კვლევას.

2020 წელს სააგენტოს მიერ განხორციელდა რამოდენიმე მნიშვნელოვანი პროექტი:

- ატმოსფერული ჰაერის მასშტაბური კვლევები;
- თანამედროვე მეტეოროლოგიური რადარი;
- საინფორმაციო ბიულეტენები;
- შავი ზღვის კვლევები;
- სოჭის გირჩის მარაგების კვლევები;
- საერთაშორისო თანამშრომლობა.

გარემოს ეროვნული სააგენტო

ატმოსფერული ჰაერის მასშტაბური კვლევები

2020 წლის განმავლობაში, სააგენტოს მიერ აქტიურად მიმდინარეობდა ატმოსფერული ჰაერის მასშტაბური კვლევები. დასრულდა პროექტი „ჰაერის ხარისხის მართვის შესაძლებლობების გაუმჯობესება“, რომელიც გაეროს განვითარების პროგრამის "მმართველობის რეფორმის ფონდის" (UNDP-GRF) პროექტის ფარგლებში შვედეთის მთავრობის მხარდაჭერით ხორციელდებოდა.

პროექტის ფარგლებში შემუშავდა ჰაერის ხარისხის მონიტორინგის ქსელის განვითარების გზამკვლევი, მათ შორის სადგურების რაოდენობისა და განთავსების ადგილების იდენტიფიცირებითა და ქსელის განვითარების, ოპერირებისა და ტექნიკური მომსახურებისათვის საჭირო რესურსების შეფასებით.

მონიტორინგის სადგურების გამართული და უწყვეტი მუშაობის უზრუნველსაყოფად შეიქმნა მათი მომსახურების ტექნიკური ინსტრუქციები და გადამზადდა გარემოს ეროვნული სააგენტოს თანამშრომლები.

საერთაშორისო პარტნიორებისა და სახელმწიფოს ფინანსური მხარდაჭერით, საქართველოს მასშტაბით დაგეგმილია ახალი სადგურების, მათ შორის ჰაერში მყარი ნაწილაკებისა და მძიმე მეტალების კონცენტრაციის დასადგენად საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი ხელსაწყოების და 3 მობილური სადგურის ეტაპობრივად ამოქმედება. შემუშავებული დოკუმენტის თანახმად დაგეგმილია 24 საათიანი მონიტორინგის განხორციელება 27 ლოკაციაზე.

აღნიშნული სადგურები გარემოს ეროვნულ სააგენტოს შესაძლებლობას მისცემს მიიღოს სრულყოფილი მონაცემები ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის მდგომარეობის შესახებ.

ატმოსფერული ჰაერის კვლევები

შავი ზღვის კვლევები

2020 წელი მნიშვნელოვანი იყო შავი ზღვის კვლევების კუთხით. პირველად ევროკავშირისა და გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის (FAO) ხმელთაშუა ზღვის თევზჭერის გენერალური კომისიის (GFCM) მხარდაჭერით, შავ ზღვაში 2020-2021 წლის თევზის მოსაპოვებელი რესურსის კვოტების რაოდენობა დაადგინეს, მათ შორის ქაფშიის, რომელიც 109 000 ტონას შეადგენს.

განხორციელებულმა კვლევებმა, გარემოს ეროვნულ სააგენტოს პირველად მისცა საშუალება მარაგი ევროკავშირის სტანდარტების და ხმელთაშუა ზღვის კომისიის მოთხოვნების შესაბამისად განესაზღვრა.

ასევე, გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის (FAO/GFCM) მხარდაჭერით გარემოს ეროვნულმა სააგენტომ საქართველოს საზღვაო სივრცეში განახორციელა არანაკლებ მნიშვნელოვანი, შავი ზღვის რაპანას (*Rapana venosa*) მასშტაბურ კვლევები.

რეგიონის ზღვისპირა ქვეყნებს აღნიშნული პროდუქტის ექსპორტს დიდი პოტენციალი აქვს. როგორც მოთხოვნადი პროდუქტი, მის რეალიზაცია მსოფლიო მასშტაბით ხორციელდება. აღნიშნული კვლევა მნიშვნელოვანი წინგადადგმული ნაბიჯი იქნება რეგიონში რესურსის რაციონალური მენეჯმენტისთვის, რომლის საფუძველზე დადგინდება ინფორმაცია შავი ზღვის რაპანას პოპულაციის, მათი გავრცელების, რიცხოვნობის, ზომისა და ასაკობრივი სტრუქტურის შესახებ.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ ზღვის პროდუქტების მარაგის შეფასების სრულყოფილად წარმოება ხელს შეუწყობს ქვეყანაში დარგის მდგრად განვითარებას, ეკონომიკის ზრდას და ადგილობრივი მოსახლეობის დასაქმებას.

შავი ზღვის კვლევები

რაპანა

თანამედროვე მეტეოროლოგიური რადარი

მიმდინარე წელს ქ. ქუთაისში ექსპლოატაციაში ჩაეშვა მეტეოროლოგიური რადარი, რომელიც ქუთაისიდან დაახლოებით 250 კმ-ის რადიუსში, ოპერატიულ რეჟიმში გადმოსცემს მონაცემებს ღრუბელთა ტიპების, მათი ინტენსივობის, გადაადგილების, მიმართულების, სიჩქარის და სხვა ფიზიკური პარამეტრების შესახებ. აღნიშნული რადარი შესაძლებლობას იძლევა დასავლეთ საქართველოს თითქმის მთელ ტერიტორიაზე დადგინდეს მოსალოდნელი ნალექების რაოდენობა და ინტენსივობა, რაც უზრუნველყოფს მათგან გამომწვეული წყალმოვარდნების და ღვარცოფების შესახებ ინფორმაციის შესაბამისი უწყებებისთვის დროულად მიწოდებას.

საინფორმაციო ბიულეტენები

2020 წელს სააგენტოს სპეციალისტების მიერ მომზადდა და გამოქვეყნდა საინფორმაციო ბიულეტენები გარემოს დაბინძურების, გეოლოგიური პროცესების, მიწისქვეშა მტკნარი სასმელი წყლების რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მახასიათებლების შესახებ.

სოჭის გირჩის მარაგების კვლევები

2020 წელს თანამედროვე ტექნოლოგიებისა და მეთოდების საშუალებით განხორციელდა სოჭის გირჩის მარაგების კვლევები, რომლის საფუძველზეც 2022 წლიდან, სახელმწიფოსათვის მაქსიმალურად მისაღები პირობებით დაგეგმილია ახალი, გრძელვადიანი (10 წლით) ლიცენზიების გაცემა. აღნიშნული კვლევების საფუძველზე განისაზღვრება რაჭა-ლეჩხუმსა და სამცხე-ჯავახეთში სოჭის გირჩის მარაგების ზუსტი მონაცემები, არა მხოლოდ სატყეო კვარტლების და უბნების, არამედ ლიტერების ფონზე.

საერთაშორისო თანამშრომლობა

2020 წლის განმავლობაში „კლიმატის მწვანე ფონდის“ (GCF), შვეიცარიის განვითარებისა და თანამშრომლობის სააგენტოს (SDC) და საქართველოში გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP Georgia) მხარდაჭერით აქტიურად მიმდინარეობდა საველე სამუშაოები, რომელიც სხვა აქტივობებთან ერთად ითვალისწინებს საქართველოს ტერიტორიაზე სტიქიური გეოლოგიური და ჰიდრომეტეოროლოგიური საფრთხეების შეფასებას, საფრთხეების და რისკების ზონირების რუკების შედგენას და ადრეული გაფრთხილების სისტემის სრულყოფას.

საველე კვლევები

2020 წელს მიმდინარე პროექტები:

- **პროექტის დასახელება:** „საზღვაო დაკვირვებისა და მონაცემების ევროპული ქსელი“ (EMODNET 4, მე-4 ლოტი - ქიმია)
დონორი ორგანიზაცია: ევროკავშირი (EU)
პროექტის განხორციელების ვადები: 2019 – 2021 წწ.
- **პროექტის დასახელება:** „მრავალმხრივი საფრთხეების ადრეული გაფრთხილების სისტემის გაფართოება და კლიმატთან დაკავშირებული ინფორმაციის გამოყენება საქართველოში“ (#00098463), ქვე-პროექტი კომპონენტი 2-ის ფარგლებში „ამინდის პროგნოზირების გაუმჯობესება“ (გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP) მიერ განხორციელებული პროგრამის „კლიმატით გამონეველი კატასტროფების რისკების შემცირება საქართველოში“ ფარგლებში).
დონორი ორგანიზაცია: კლიმატის მწვანე ფონდი (GCF)
ქვე-პროექტის განხორციელების ვადები: ივნისი, 2020 წ. - მაისი, 2021 წ.
- **პროექტის დასახელება:** „ტექნოლოგიური ინოვაციების ხელშეწყობა გარემოს მონიტორინგსა და მოდელირებაში თევზის მარაგებისა და არათევზეული რესურსების შესაფასებლად“ (TIMMOD)
დონორი ორგანიზაცია: ევროკავშირი (შავი ზღვის აუზის 2014-2020 წწ. ერთობლივი საოპერაციო პროგრამა)
პროექტის განხორციელების ვადები: მაისი, 2020 წ. - მაისი, 2022 წ.
- **პროექტის დასახელება:** „შავი ზღვის გარემოს მონიტორინგის გაუმჯობესება - შერჩეული ღონისძიებები“ (EMBLAS-Plus)
დონორი ორგანიზაცია: ევროკავშირი (EU), გაეროს განვითარების პროგრამა (UNDP)
პროექტის განხორციელების ვადები: აპრილი-სექტემბერი, 2020 წ.
- **პროექტის დასახელება:** ქვე-პროექტი „ჰაერის ხარისხის მართვის შესაძლებლობების გაუმჯობესება საქართველოში“ (გაეროს განვითარების პროგრამის „მმართველობის რეფორმის ფონდის“ (UNDP-GRF) პროექტის (#00097412) ფარგლებში)
დონორი ორგანიზაცია: შვედეთის მთავრობა
პროექტის განხორციელების ვადები: ოქტომბერი, 2019 წ. - დეკემბერი, 2020 წ.

- **პროექტის დასახელება:** „დახმარება ბუნებრივ წყლებში, ნიადაგებსა და საკვებ პროდუქტებში დარიშხანის შემცირების საქმეში და სასმელ წყალში დარიშხანის შემადგენლობის დამუშავების შესაძლებლობები საქართველოში“ (განმახორციელებელი - სლოვაკეთის წყლის კვლევის ინსტიტუტი (WRI))

დონორი ორგანიზაცია: სლოვაკეთის საერთაშორისო განვითარებისა და თანამშრომლობის სააგენტო (SlovakAid)

პროექტის განხორციელების ვადები: ოქტომბერი, 2019 წ. - მაისი, 2021 წ.

- **პროექტის დასახელება:** „კლიმატის ცვლილებებისადმი ადაპტაციის შესაძლებლობების გაძლიერება საქართველოში“ (გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP) მიერ განხორციელებული პროგრამის „კლიმატით გამოწვეული კატასტროფების რისკების შემცირება საქართველოში“ ფარგლებში)

დონორი ორგანიზაცია: შვეიცარიის განვითარებისა და თანამშრომლობის სააგენტო (SDC)

პროექტის განხორციელების ვადები: 2019 - 2023 წწ.

- **პროექტის დასახელება -** „ინსტიტუციური თანამშრომლობა საქართველოს ენერჯეტიკის და გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროებსა და ნორვეგიის წყლის რესურსებისა და ენერჯეტიკის დირექტორატს (NVE) შორის“

დონორი ორგანიზაცია: ნორვეგიის საგარეო საქმეთა სამინისტრო

პროექტის განხორციელების ვადები: 2018 - 2023 წწ.

- **პროექტის დასახელება -** „ევროკავშირის წყლის ინიციატივა პლიუსი ადმოსავლეთის პარტნიორობის ქვეყნებისათვის“ (EUWI+4EaP)

დონორი ორგანიზაცია: ევროკავშირი (EU)

პროექტის განხორციელების ვადები: 2016-2020 წწ.

ეროვნული საბუნების
სააგენტო

ეროვნული საბუნების სააგენტო

ეროვნული საბუნების სააგენტო ქვეყანაში ტყის მართვის ძირითადი ორგანოა. სააგენტოს ძირითად ფუნქციას ტყის მადგრადი მართვა, ტყის მოვლა-აღდგენა და ტყის ფონდის ტერიტორიაზე ბიოლოგიური მრავალფეროვნების კომპონენტების მდგრადი გამოყენება წარმოადგენს.

სააგენტოს მართვის ქვეშ ქვეყნის ტყის ფონდის დაახლოებით 2 მლნ ჰექტარია. სააგენტო რეგიონული საბუნების სამსახურების მეშვეობით, ქვეყნის 9 რეგიონში ოპერირებს. (აჭარის გარდა)

ეროვნული საბუნების სააგენტოს პრიორიტეტული მიმართულებებია ტყეების სანიტარული მდგომარეობის გაუმჯობესება, ტყის ინვენტარიზაცია და მართვის გეგმების მომზადება. ასევე, მრავალმიზნობრივი ტყის მართვა და ლეგალურ მერქანზე ხელმისაწვდომობის ზრდა, რაც, როგორც მოსახლეობის სათბობი უშუალოდ მომარაგების ახალი მექანიზმის დაწესებას, ისე კერძო სექტორის ხელშეწყობასაც გულისხმობს და ტყის მდგრად მართვასთან ერთად, სოფლად დამატებითი სამუშაო ადგილების შექმნას და დამატებითი შემოსავლების მიღების შესაძლებლობებს ზრდის.

ეროვნული საბუნების სააგენტოს 2020 წლის მთავარ პრიორიტეტულ მიმართულებას წარმოადგენდა:

ეროვნული სატყეო სააგენტო

სატყეო ინფრასტრუქტურის განვითარება

ტყის ახალი კოდექსი, რომელიც საქართველოს პარლამენტმა 2020 წელს დაამტკიცა, სატყეო სექტორის რეფორმის მნიშვნელოვან ნაწილს წარმოადგენს, რომლის მთავარი მიზანია მრავალმიზნობრივი ტყითსარგებლობის დამკვიდრება, ტყის ეკოსისტემების შენარჩუნება და დაცვა, სოციალური და ეკონომიკური სარგებლის გონივრული გამოყენება. ე.წ. „საქმიანი ეზოს“ მოწყობა, კოდექსით გათვალისწინებულ სხვა სიახლეებთან ერთად, წარმოადგენს ტყის მდგრადი მართვის დანერგვის ერთ-ერთ მთავარ ინსტრუმენტს.

ტყის ახალი კოდექსის ეფექტიანი აღსრულების ხელშეწყობის, მოსახლეობისა და კერძო სექტორის მერქნულ რესურსზე ხელმისაწვდომობის გამარტივებისა და სატყეო მეურნეობის განვითარების მიზნით, სამინისტროს ინიციატივით ქვეყნის მასშტაბით, თითქმის ყველა რეგიონში (იმერეთი; გურია, სამცხე-ჯავახეთი; მცხეთა-მთიანეთი; კახეთი, შიდა ქართლი) მოეწყო 26 „საქმიანი ეზო“, რაც უზრუნველყოფს ტყესთან დაკავშირებული ყველა ინფორმაციისა და მომსახურების მიწოდების გამარტივებას. როგორც ცნობილია, ეროვნული სატყეო სააგენტო ხე-ტყის დამზადების პრაქტიკას ცვლის. სოციალური ჭრები ეტაპობრივად გაუქმდება, სააგენტო ორგანიზებულად განახორცილებს ხე-ტყის დამზადებას, დახარისხებასა და დასაწყობებას ე.წ. „საქმიან ეზოებში“. აღნიშნული ცვლილება გაუადვილებს მოსახლეობას და კერძო სექტორს ხე-ტყის შექმნას და ტრანსპორტირებას მათთვის სასურველ პერიოდში.

კახეთის სატყეო სამსახურის თელავის სატყეო უბანი

კახეთის სატყეო სამსახურის გურჯაანის სატყეო უბანი

სამცხე-ჯავახეთის სატყეო სამსახურის ბორჯომის სატყეო უბანი

სამცხე-ჯავახეთის სატყეო სამსახურის ადიგენის სატყეო უბანი

ეროვნული სატყეო სააგენტოს მართველობითი სისტემის გაძლიერება

ტყის მდგრადი მართვის სისტემის განვითარებისა და ტყის კოდექსის ეფექტიანი აღსრულებისთვის აუცილებლობას წარმოადგენს ძლიერი ტყის მართვის ორგანო და გამართული ინსტიტუციური სისტემა. შესაბამისად, 2020 წელს მომზადდა ეროვნული სატყეო სააგენტოს განვითარების სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა 2021-2026 წლებისთვის; ფინანსური მონიტორინგის სრუყოფილად დანერგვის მიზნით, გაფორმდა პირველი ხელშეკრულება სააგენტოსა და სამინისტროს შორის საბიუჯეტო პროგრამის ფარგლებში მომსახურების განევის შესახებ (SLA); ეროვნულ სატყეო სააგენტოს და სიდას/ გლობალური შეთანხმების საქართველოს ქსელს შორის, მემორანდუმს მოუნერა ხელი გარემოსდაცვითი, სოციალური და მმართველობითი (ESG) პრინციპების დანერგვისთვის. შიდა პოლიტიკის დოკუმენტის მომზადებით სატყეო სააგენტო იქნება საქართველოში პირველი საჯარო უწყება მსგავსი მმართველობითი ინსტრუმენტების დანერგვის მიმართულებით.

ტყის მართვის ღონის ინვენტარიზაცია

ტყის ინვენტარიზაცია ტყის მდგრადი მართვის წინაპირობაა, რომლის მეშვეობით ტყეების რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მაჩვენებლების შეფასება და ყველა სახის სატყეო სამეურნეო ღონისძიების დაგეგმვა ხდება. მას ათწლიანი სარევიზიო პერიოდი აქვს. პროცესის აღდგენა ეროვნულმა სატყეო სააგენტომ 2013 წლიდან შეძლო. დღეისთვის ტყეების რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მაჩვენებლების შესახებ ინფორმაცია განახლებულია სააგენტოს მართვას დაქვემდებარებული 232 316 ჰა ფართობისთვის და მომზადებულია ტყის მართვის ათწლიანი გეგმები.

2020 წელს ტყის ინვენტარიზაცია და 10 წლიანი მართვის გეგმების მომზადება განხორციელდა 150 000 ჰა-ზე მეტ ფართობზე, რაც წინა წლების წლიურ მაჩვენებელს თითქმის 2-ჯერ აღემატება. აღსანიშნავია, რომ ახმეტისა და დედოფლისწყარო-სიღნაღის სატყეო უბნის ტყის ინვენტარიზაცია ახალგაზრდა მეტყევე სპეციალისტების მიერ განხორციელდა, რომლებიც 2019-2020 წლებში ეროვნული სატყეო სააგენტოს მიერ მომზადებული სასწავლო პროგრამის გავლის შემდეგ, დასაქმდნენ სავსელ სამუშაოზე. სააგენტოს მიერ 2019 წელს ინიცირებულმა ამ პროცესმა ახალგაზრდებში მეტყევის პროფესიისადმი ინტერესის ზრდას შეუწყო ხელი და სასწავლო პროგრამის ფარგლებში 2020 წელს 21 ახალი მეტყევე-ტაქსატორი გადამზადდა, რაც წინა წლის მსურველთა რაოდენობას აღემატება.

ტაქსატორები

წაბლნარი კორომების აღდგენა-გაჯანსაღების პროგრამა

გასული საუკუნიდან საქართველოში, წაბლის დაავადების გამოჩენის შემდეგ, პირველად განხორციელდა სრულყოფილი და თანმიმდევრული სამეცნიერო და სატყეო ღონისძიებები დაავადების წინააღმდეგ ბიოლოგიური მეთოდების გამოყენებასთან დაკავშირებით.

აღსანიშნავია, რომ 2016 წლის ნოემბერში საქართველოს მთავრობამ გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს სახით, ხელი მოაწერა შეთანხმებას „ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის მილსადენის კომპანიასა“ და „სამხრეთ კავკასიის მილსადენის კომპანიასთან“, რომლის ფარგლებშიც, გამოიყო დაფინანსება იმერეთის რეგიონის დაავადებული წაბლნარი ტყის ეკოსისტემებს აღდგენის პროგრამის განსახორციელებლად. შესაბამისად, ეროვნულმა სატყეო სააგენტომ დაიქირავა საერთაშორისო ექსპერტი დოქტორი ირინა მაციაკი, რათა საქართველოში პირველად დაწყებულიყო წაბლნარების აღდგენის ღონისძიებები სოკოვანი დაავადების ბიოლოგიური კონტროლის გზით.

ყოველივე ზემოაღნიშნულის განხორციელების შემდეგ, სააგენტოს მიერ 2020 წელს, დაავადების აღმოჩენის შემდეგ, პირველად განხორციელდა ჰიპოვირულენტური შტამების შეტანა ზესტაფონის სატყეო უბნის ბოსლევის სატყეოში, სპეციალურად შერჩეულ ტერიტორიაზე (43 ჰა), სადაც სანიტარული ჭრის განხორციელების შემდეგ სპეციალურად გამოიყო საექსპერიმენტო უბნები. შტამების შეტანა 200-მდე დაავადებულ წაბლის ხეზე მოხდა. მომდევნო წლების მანძილზე კი განხორციელდება აღწერითი სამუშაოები, დეტალური დაკვირვება და მონიტორინგი.

ბიოლოგიური ბრძოლის მეთოდი ხელს შეუწყობს დაავადებული წაბლნარი კორომების გაჯანსაღებას, რაც წლების განმავლობაში პრობლემად რჩებოდა როგორც საქართველოში, ასევე ევროპის მასშტაბით.

ასევე მნიშვნელოვანია, რომ საქართველოს მიერ „ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული წვლილი“ გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციისადმი, მოიაზრებს 2030 წლამდე წინასწარ გამოვლენილ 1,500 ჰა-ზე ტყის გაშენებისა და აღდგენის ღონისძიებების განხორციელებას, აგრეთვე, 7,500 ჰა ტყის ფართობზე ბუნებრივი განახლების ხელშეწყობის მიზნით, შესაბამისი ღონისძიებების განხორციელებას, რათა მოხდეს ბუნებრივი ტყის საფარის აღდგენა.

აქედან გამომდინარე, ეროვნულმა სატყეო სააგენტომ კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციის მიმართ აღებული ვალდებულებების შესასრულებლად, ყოველწლიურად უნდა გააშენოს 150 ჰა ტყე და ხელი შეუწყოს ბუნებრივი ტყის საფარის აღდგენას.

2021 წელს ეროვნული სატყეო სააგენტოს პრიორიტეტული მიმართულებები რჩება

ეკოლოგიური:

- ტყეების აღდგენა
- ტყის სანიტარული მდგომარეობის გაუმჯობესება
- ტყის ინვენტარიზაცია და მართვის გეგმების მომზადება

ეკონომიკური:

- ორგანიზებული ტყითსარგებლობა და ლეგალურ მერქანზე ხელმისაწვდომობის გაზრდა.
- მრავალმიზნობრივი ტყითსარგებლობა - რეკრიაციის, ტურიზმის, არამერქნული რესურსების.

ხე-ტყის დამზადების სამუშაოები განხორციელდება სააგენტოს მიერ ან მისი ზედამხედველობით, გრძელვადიანი ტყითსარგებლობა (იჭარა), ბიომასის (ბრიკეტი) წარმოების ხელშეწყობა, რისთვისაც გამოიყენება ტყეში შეშად გამოუსადეგარი ნარჩენი (წვრილი, ტოტი, ნაფოტი), რაც ხელს შეწყობს ტყეზე ზეწოლის შემცირებას.

სოციალური:

- სატყეო განათლების ხელშეწყობა
- რეგიონში სამუშაო ადგილების შექმნა
- სათბობი შეშით მომარაგების ახალი მექანიზმები (საქმიანი ეზო ყველა მუნიციპალიტეტში)

განახლებული პროფესიული სწავლება და უმაღლესი სწავლების სტანდარტები, სტაჟირებისა და პრაქტიკის სისტემა. სატყეო-სამეურნეო ღონისძიებებზე დასაქმებულია 100% ადგილობრივი მოსახლეობა.

ჩასამატებელია სსიპ ეროვნული სატყეო სააგენტოს აქტივობებში - 134-ე გვერდზე

ENPARD III-ის 3.1.3 ინდიკატორი:

2020 წლის მდგომარეობით, ტყის ფონდის ტერიტორიის (სსიპ ეროვნული სატყეო სააგენტოსა და სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტოს მართვას დაქვემდებარებული ტერიტორია) 18.7% იმართება ტყის მართვის დამტკიცებული გეგმების მიხედვით.

სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორია

სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორიის (SLA) საქმიანობის ძირითად სფეროს წარმოადგენს ცხოველთა (მ.შ. ფრინველი, თევზი, ფუტკარი) და მცენარეთა დაავადებების დიაგნოსტიკა, ასევე სურსათისა და სასმელი წყლის კვლევა. ლაბორატორია კომპეტენციის ფარგლებში ჩართულია ქვეყნის მასშტაბით დაავადების კერის სალიკვიდაციო და საკარანტინო ღონისძიებებში და ხელს უწყობს ახალი სადიაგნოსტიკო მეთოდების აპრობაციასა და დანერგვას.

სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორიის ქსელი მოიცავს თბილისის ლაბორატორიას, 2 ზონალურ-დიაგნოსტიკურ ლაბორატორიას (ქუთაისი, ახალციხე) და 10 რეგიონულ ლაბორატორიას (გორი, მარნეული, დუშეთი, გურჯაანი, ამბროლაური, ოზურგეთი, ზუგდიდი, ბათუმი, საჩხერე და მესტია)

სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორია

ხარისხის მართვა ლაბორატორიაში

სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორია ყოველწლიურად წარმატებით გადის საერთაშორისო აკრედიტაციას, 2020 წლის მონაცემებით ლაბორატორია აკმაყოფილებს საერთაშორისო სტანდარტის ისო/იეკ 17025:2017/2018-ის მოთხოვნებს.

2020 წლის 28 ოქტომბერს შპს „საი გლობალ-ჯორჯია“-ს მიერ ჩატარდა სასერტიფიკაციო აუდიტი და ლაბორატორიას გაუგრძელდა სერტიფიცირება საერთაშორისო სტანდარტის ISO 9001:2015 მიხედვით.

ეროვნული აკრედიტაციის ცენტრის მიერ 2020 წლის 15-19 ივნისს თბილისის ცენტრალურ ლაბორატორიაში, 25-26 ივნისს ქუთაისის ზონალურ დიაგნოსტიკურ ლაბორატორიაში, 08 ივნისს ახალციხის ზონალურ დიაგნოსტიკურ ლაბორატორიაში, 09-10 ივნისს გორისა და გურჯაანის ლაბორატორიებში, 23-24 ივნისს ოზურგეთის და ზუგდიდის ლაბორატორიებში განხორციელდა აუდიტი გეგმიური მონიტორინგის და აკრედიტაციის სფეროს გაფართოების მიზნით. ლაბორატორიას დაუმტკიცდა აკრედიტაციის სფეროები 2020 წლის 23 სექტემბერს და გაუგრძელდა მინიჭებული სერტიფიკაცი, თავდაპირველად გაცემული 2017 წლის 05 მაისს, რომლის საფუძველზეც ლაბორატორია აკმაყოფილებს სსტ ისო/იეკ 17025:2017/2018 სტანდარტის მოთხოვნებს.

ეკიდუდადობა ქვეყნის მასშტაბით

სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო რეგიონული ლაბორატორიები აქტიურად არიან ჩართული აშშ-ის თავდაცვის საფრთხის შემცირების სააგენტოს (DTRA) მიერ „ერთობლივი ბიოლოგიური თანამშრომლობის“ ფარგლებში, „ერთიანი ჯანმრთელობის“ პროგრამაში და სრულიად მზადყოფნაში არიან ეკიდ-აფეთქებების რისკის დროს, დროულად ჩაერთონ ლაბორატორიულ კომპონენტში.

აღსანიშნავია, რომ ქვეყანაში არსებული პანდემიით გამოწვეული საგანგებო მდგომარეობის გათვალისწინებით, სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორიის ქსელში არსებული რეგიონული ლაბორატორიები აქტიურად მუშაობდნენ ყოველი რეგულაციისა და მოთხოვნის დაცვით.

ლაბორატორიის თანამშრომელთა გადამზადება/პროფესიული კომპეტენციის ტესტირების პროგრამა

ლაბორატორიაში მნიშვნელოვანი ყურადღება ეთმობა, როგორც სამეცნიერო-კვლევით საქმიანობას, ასევე, ლაბორატორიის თანამშრომლების კვალიფიკაციის ამაღლების ხელშეწყობას; უწყევტად ხდება კადრების გადამზადება ახალ მეთოდოლოგიებში.

მიმდინარე წელს ლაბორატორიის სპეციალისტების სწავლებები მიმდინარეობდა ონლაინ რეჟიმში.

პერსონალის სწავლება

- 27.01.2020-02.02.2020-ვერცხლისწყლის ანალიზატორთან მუშაობის პრინციპები და სერვისი.
- 27.02.2020-სასმელი წყლის გამოკვლევა შემდეგ პარამეტრებზე: coli და კოლიფორმული ბაქტერიების გამოკვლევა; სსტ ისო 9308-2 2012/2013 სიცოცხლისუნარიანი ორგანიზმების რაოდენობის დადგენა IDEXX HPC Quanta Tray
- 18-22.05.2020-გენდერული თანასწორობა.
- სექტემბერი, 2019-მაისი, 2020-ინგლისური ენა და გრანტის წერა.
- 13.01.2020-17.01.2020-მცენარეთა სოკოვანი დაავადებების იდენტიფიკაციის მეთოდების შესწავლა.
- 19.01.2020-25.01.2020-ევროკავშირის ინოვაციური აქცია საქართველოში კერძო სექტორის კონკურენტუნარიანობისთვის.
- 15.01.2020-16.01.2020-ევროკავშირის ინოვაციური პროექტი საქართველოში კერძო სექტორის კონკურენტუნარიანობისთვის.
- 18.02.2020-27.02.2020-ბიოუსაფრთხოების მესამე დონის განახლებადი სწავლება BSL-3.
- 08.05.2020-10.05.2020-საქართველოს ვეტერინარიის პერსპექტივები კორონავირუსის პანდემიის და მის შემდგომ პერიოდში.
- 03.08.2020-07.08.2020-სეროლოგიური კვლევის მეთოდების- FPA, ELISA და FPA-ის აპარატის კალიბრაციის სწავლება.
- 07.06.2020-სსტ ისო /იეკ 17025:2017/2018, შიდა აუდიტი.
- 04.07.2020-სსტ ისო /იეკ 17025:2017/2018 აკრედიტაციის სტანდარტის კრიტიკული საკითხების განხილვა, მიუკერძოებლობა, რისკების ანალიზი და გადაწყვეტილებების მიღების წესი.

სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორია ჩართულია პროფესიული კომპეტენციის ტესტირების პროგრამაში. ეს იმას ნიშნავს, რომ ლაბორატორია აბარებს გამოცდებს პროფესიულ კვლევებში. მსგავს აქტივობებში მონაწილეობა წარმოადგენს როგორც ლაბორატორიის მიერ დამკვეთისათვის შეთავაზებული ტესტირების უტყუარობის და ვალიდურობის ობიექტურ დადასტურებას, ასევე აკრედიტაციის შენარჩუნების ერთ-ერთ სავალდებულო პირობას.

პროფესიული განათლების ხელშეწყობა

სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორია ცდილობს მაქსიმალურად დაეხმაროს სასწავლო საგანმანათლებლო დაწესებულებებს მომავალი სპეციალისტების აღზრდაში.

ლაბორატორიაში აქტიურად მიმდინარეობს პროფესიული სასწავლებლებიდან და უნივერსიტეტებიდან სტუდენტების ჩართვა სანარმოო პრაქტიკაში მათი მომავალი დასაქმების მიზნით. ამის საფუძველზე, საგრძნობლად გაიზარდა ახალგაზრდა კვალიფიციური ადამიანური რესურსი. აღსანიშნავია, რომ თანამშრომლების მიღების შემდეგ გრძელდება მათი პროფესიული განვითარება. დასაქმებულმა სტუდენტებმა უკვე მიიღეს მონაწილეობა რიგ სამუშაო სწავლებებში / ტრენინგებში, რომლებიც გაიმართა სხვადასხვა მოწვეული საერთაშორისო თუ ადგილობრივი ექსპერტის მიერ.

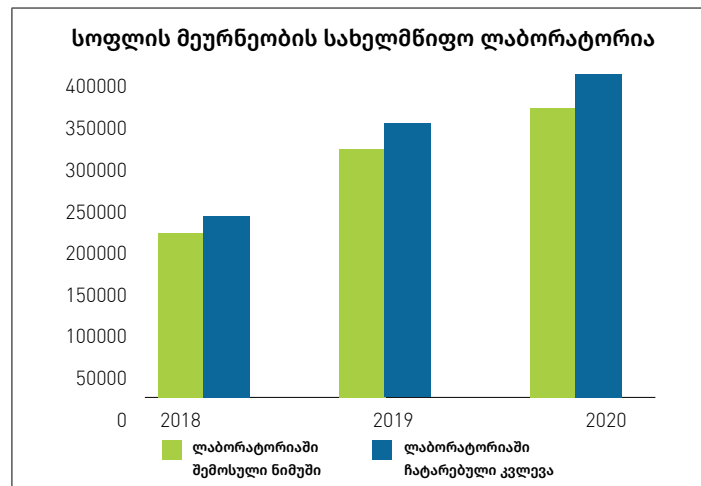
სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორია პროფესიული განათლების ხელშეწყობის მიზნით ჩართულია ევროკავშირის მიერ დაფინანსებულ ორ პროექტებში: 1) „აგრარული დარგის სპეციალისტებისათვის კვების ტექნოლოგიების უნარების განვითარება ლაბორატორიულ პრაქტიკაში (აღმოსავლეთ ევროპის რეგიონი)“ 2) პროექტი: “ლაბორატორიული ჯანმრთელობის და უსაფრთხოების უწყვეტი განათლების კურსები ახალგაზრდებისთვის დასავლეთ და აღმოსავლეთ სა-

ქართველოში“ პროექტის მისიაა ხელი შეუწყოს ლაბორატორიული მომსახურების დარგის ახალგაზრდა პროფესიონალთა კომპეტენციების გაძლიერებასა და დასაქმებას თბილისსა და საქართველოს რეგიონებში ლაბორატორიული ჯანმრთელობისა და უსაფრთხოების სფეროში უწყვეტი განათლების ერთიანი პლატფორმის შექმნის გზით.

სტატისტიკა

საანგარიშო პერიოდში ჩატარებულია 367 727 სხვადასვა დასახელების ანალიზი (346 142 ვეტერინალური დაავადებები; 16 369 სურსათის კვლევა; 5 216 მცენარეთა მავნებლები). აღინიშნებოდა როგორც კერძო პირების, ასევე იურიდიული პირების მოდინება. ლაბორატორიის ფუნქციონირება ორიენტირებულია მომხმარებელზე, ამიტომ მომხმარებელთა მოთხოვნილების და მოლოდინის განსაზღვრა, დაკმაყოფილება, მუდმივი სრულყოფა ლაბორატორიის თითოეული თანამშრომლის მთავარი ამოცანაა.

2019 წლის მონაცემებთან შედარებით ლაბორატორიაში შემოსული კვლევის ნიმუშების რაოდენობა 2020 წელს 14%-ით გაიზარდა, ხოლო ჩატარებული კვლევების მაჩვენებელი 19%-ით არის გაზრდილი.

2020 წელს შემუშავდა და დამტკიცდა შემდეგი დოკუმენტაცია:

- სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორიის ახალი კორონავირუსით (SARS-CoV-2) გამონვეულ ინფექციის გავრცელების თავიდან აცილების მიზნით საგანგებო სიტუაციაზე რეაგირების სამოქმედო გეგმა;
- სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორიის ახალი კორონავირუსით (SARS-CoV-2) გამონვეულ ინფექციის გავრცელების თავიდან აცილების მიზნით გასატარებელი ღონისძიებების სამოქმედო გეგმა (ნორმალურ რეჟიმში დაბრუნების მიზნით);
- სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორიის ნარჩენების მართვის გეგმა;
- სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორიის შრომის უსაფრთხოებისა და ჯანმრთელობის დაცვის დებულება.

სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორიის თანამშრომლებს ჩატარდა ტრენინგები შრომის უსაფრთხოებაში, ბიოსაფრთხოებასა და ბიოდაცვაში.

40 სტაჟორმა, პრაქტიკანტმა და სპეციალისტმა გაიარა შრომის უსაფრთხოების, ბიოსაფრთხოების და ბიოდაცვის მოკლე ვადიანი ტრენინგი ლაბორატორიაში სტაჟირებისთვის.

ახალი კორონავირუსით (SARS-CoV-2) გამონვეულ ინფექციის გავრცელების თავიდან აცილების მიზნით ლაბორატორიაში ორჯერ ჩატარდა სრული სადებიინფექციო სამუშაოები შესაბამისი ნებართვის მქონე ორგანიზაციებთან ერთად; რუტინულად მიმდინარეობდა ყოველდღიური სადებიინფექციო სამუშაოების და პირბადის ტარების მონიტორინგი.

სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორიაში დაინერგა დერატიზაციის და დეზინსექციის (ფეხსახსრიანების და მღრღნელების) კონტროლის პროგრამა და ხდებოდა პროგრამის ფარგლებში შესაბამისი ორგანიზაციის მიერ განეულ მომსახურებაზე მონიტორინგი.

2020 წლის განმავლობაში შემუშავდა და დაინერგა შემდეგი კვლევები:

- ვირჯინიის ესხინომენეს (*Aeschynomene virginica* /L/ B.S.P.) მორფოლოგიური რკვევა;
- ინდოეთის ესხინომენეს (*Aeschynomene indica* /L/ B.S.P.) მორფოლოგიურ-რკვევა;
- ბაქტერიული კიბოს გამომწვევების - *Agrobacterium tumefaciens*-ის და *Agrobacterium vitis*-ის გამოვლენა და მორფოლოგიურ-ბიოქიმიური იდენტიფიკაცია;
- მარწყვის ფოთლის კუთხოვანი ლაქიანობის გამომწვევი ბაქტერიის - *Xanthomonas fragariae*-ს გამოვლენა და მორფოლოგიურ-ბიოქიმიური იდენტიფიკაცია;
- გოგრისებრის ნაყოფის ლაქიანობის და ჩითილის ქვანობის გამომწვევი პათოგენის - *Acidovorax citrulli* -ის გამოვლენა და მორფოლოგიურ-ბიოქიმიური იდენტიფიკაცია;
- კასია დასავლეთის (*Cassia occidentalis* L.) მორფოლოგიური რკვევა;
- კასია ტორას (*Cassia tora* L.) მორფოლოგიური რკვევა;
- *Radopholus similis*-ს მორფოლოგიურ- მორფომეტრული დახასიათება და იდენტიფიკაცია;
- *Longidorus elongates* - ს მორფოლოგიურ- მორფომეტრული დახასიათება და იდენტიფიკაცია;
- მარწყვის ფოთლის კუთხოვანი ლაქიანობის გამომწვევი ბაქტერიის - *Xanthomonas fragariae*-ს გამოვლენა და მორფოლოგიურ-ბიოქიმიური და პჯრ იდენტიფიკაცია;
- მოცვის დამწვრობის ვირუსის (BIScV) გამოვლენა;
- მოცვის თასმისებრი ვირუსის (BSSV) გამოვლენა;
- არაბისის მოზაიკური ვირუსის (ArMV) გამოვლენა;
- ცხენისა და ვირის ხორცის სახეობის იდენტიფიკაცია RT პჯრ მეთოდით;
- ბაქტერია *Xanthomonas pruni* იდენტიფიკაცია პჯრ მეთოდით.

შემუშავდა და დამტკიცდა შემდეგი სტანდარტული ოპერატიული პროცედურები:

- *Aphelenchoides besseyi*-ის მორფოლოგიურ-მორფომეტრული დახასიათება და იდენტიფიკაცია;
- *Radopholus similis*-ს მორფოლოგიურ-მორფომეტრული დახასიათება და იდენტიფიკაცია;
- *Longidorus elongates*-ს მორფოლოგიურ-მორფომეტრული დახასიათება და იდენტიფიკაცია;
- საშრობი კარადის მუშაობა და უსაფრთხოება (მოდელი POL - EKO SLN 53 STD INOD/G.);
- ბაქტერიების იდენტიფიკაცია კონვენციური პჯრ მეთოდით ფიტოპათოგენური ბაქტერიების იდენტიფიკაცია;
- ნემატოდების იდენტიფიკაცია პოლიმერაზულ ჯაჭვური რეაქციის მეთოდით (კონვენციური პჯრ);
- ფიტოპლაზმების დეტექციისა და იდენტიფიკაციის მეთოდის ვერიფიკაცია;
- ხორცის სახეობის იდენტიფიკაციის მეთოდის ვერიფიკაცია.

მცენარეთა მავნე ორგანიზმების დიაგნოსტიკის დეპარტამენტი

დეპარტამენტის თანამშრომლებმა გაიარეს შემდეგი ტრენინგები:

- „სტისო/იეკ 17025:2017/2018 აკრედიტაციის სტანდარტების გაცნობა და შიდა აუდიტი“ (ჩატარდა სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორიაში საქართველოს ეროვნული აკრედიტაციის ცენტრის წამომადგენლის მიერ) - ივლისი (15 თანამშრომელი);
- „სტტ ისო/იეკ 17025:2017/2018 აკრედიტაციის სტანდარტის კრიტიკული საკითხების განხილვა, მიუკერძოებლობა, რისკების ანალიზი და გადაწყვეტილების მიღების წესი. ტრენერი TrainMic-ის ეროვნული გუნდის წევრი ნ. მგელაძე - ივლისი (15 თანამშრომელი);

თურქეთის თანამშრომლობისა და კოორდინაციის სააგენტოს (TIKA) დაფინანსებით მიმდინარე წლის სექტემბერში ჩატარდა ონლაინ ტრენინგები მიკოლოგიაში (5 თანამშრომელი) თემებზე:

- Detection and identification of *Armillaria mellea*;
- Morphological identification of *Phytophthora* sp. vs *Pythium* sp.;
- Detection and morphological and PCR identification of *Sclerotinia sclerotiorum*, *S. minor*, *Atelia rolfsii*;
- Morphological identification of *Tilletia indica*.

ლაბორატორიაში ჩატარდა სწავლება ბიოუსაფრთხოების საკითხებზე;

დეპარტამენტის თანამშრომლებმა ტრენინგი ჩაუტარეს ბათუმის ლაბორატორიის თანამშრომლებს:

თეა ცხადაძეს

- ფიტოპლემინტების პარაზიტული და არაპარაზიტული ფორმების გარჩევა;
- მცენარეთა სოკოვანი დაავადებების გამომწვევი საკარანტინო მავნე ორგანიზმების გამოვლენა და იდენტიფიკაცია;

- ციტრუსოვანთა შავი ლაქიანობის გამომწვევი *Guignardia citricarpa*;
- სიმინდის მშრალი სიდამპლის გამომწვევი *Stenocarpella maydis* და *Stenocarpella macrospora*;
- ქრიზანთემას თეთრი ჟანგას გამომწვევი *Puccinia horeana*;
- კარტოფილის კიბოს გამომწვევი *Synchytrium endobioticum*.

მარგარიტა ქოლოშვილს

- *Monochamus*-ის გვარში შემავალი სახეობების მორფოლოგიური იდენტიფიკაცია;

ქუთაისის აკაკი წერეთლის სახელობის უნივერსიტეტის სტუდენტები დაატრენინგეს თემებზე:

- თესლის ხარისხის განსაზღვრა;
- სარეველა მცენარეების იდენტიფიკაცია;
- *Monochamus*-ის გვარში შემავალი სახეობების მორფოლოგიური იდენტიფიკაცია;
- ფიჭელმინთების პარაზიტული და არაპარაზიტული ფორმების გარჩევა.

დეპარტამენტის თანამშრომლებმა მონაწილეობა მიიღეს სსიპ გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრის მიერ, სოფლის მეურნეობის მიმართულებით ტრენერთა ერთიანი ბაზის შესაქმნელად გამოცხადებულ კონკურსში და 6 თანამშრომელი გახდა აღნიშნული ბაზის წევრი (მ.გურიელიძე, ნ.ბადალაშვილი, ა.დადეგაშვილი, ნ. ბოკერია, ნ. დათუკიშვილი, მ. გიორბელიძე).

მიმდინარეობდა მუშაობა შოთა რუსთაველის ფონდის მიერ წინა წელს დაფინანსებულ პროექტებზე:

- კარტოფილის ცისტინი ნემატოდების (*Globodera rostochiensis*, *G.pallida*) შესწავლა საქართველოში და პათოტიპების იდენტიფიკაცია (პროექტი FR2017/FR17_35), დალი ლალანიძე;
- „თხილის კვირტის ტკიპას ენტომოპათოგენური სოკოების კვლევა გარემოსათვის უსაფრთხო პესტიციდების წარმოების ხელშეწყობის მიზნით საქართველოში“ (YS-19-348) (თ.აბრამიშვილი).

მოლეკულური ბიოლოგიის ლაბორატორიის თანამშრომლებმა წარადგინეს 2 აბსტრაქტი და 2 სამეცნიერო სტატია ნემატოლოგთა საერთაშორისო კონგრესზე

- Morphological and Molecular identification of potato cyst nematode isolates from Georgia.
- Phylogenetic analysis of Georgian populations of potato cyst nematodes *Globodera rostochiensis*.

გამოქვეყნდა სტატიები სამეცნიერო ჟურნალებში:

სტატია სახელწოდებით „Fire blight distribution in Georgia and characterization of selected *Erwinia amylovora* isolate. საერთაშორისო ჟურნალში “*Journal of Plant Pathology* (Springer) 2020, 24, November; დ.ლალანიძე; მ.აზნარაშვილი; ე.აბაშიძე; მ.ზუბადალაშვილი მ.გურიელიძე.

- მ. გიორბელიძე, ნ. დათუკიშვილი. ლობიოს კულტურის სარეველები, ჟურნალ „აგრარული საქართველოს“ ვებ-გვერდზე 01.12.2020;
- მ. გიორბელიძე, ნ. დათუკიშვილი. ადამიანის საკვებად გამოსაყენებელი სარეველა მცენარეები, ჟურნალ „აგროკავკასიის“ ვებ-გვერდზე 22.12.20-ში.

ლაბორატორიის ვებ-გვერდზე განთავსდა სტატიები:

- ლობიოს კულტურის სარეველები;
- მზესუმზირას სარეველები;
- ვაზის სარეველები;
- ადამიანის საკვებად გამოსაყენებელი სარეველა მცენარეები;
- სიმინდის კულტურის სარეველები;
- ბალჩეული კულტურების მავნე ორგანიზმები;
- კარტოფილის სარეველები;
- ალერგიის გამომწვევი სარეველა მცენარეები;
- საღებავი სარეველა მცენარეები;
- ჩაის მცენარის მავნე ორგანიზმები;
- შხამიანი სარეველა მცენარეები;
- ხორბლის მავნე ორგანიზმები;
- თბილისის შემოგარენში გავრცელებული სარეველები;
- ესპარცეტის კულტურის სარეველები;
- სარეველა მცენარეების გამოყენება მცენარეთა დაცვაში;
- კივის სარეველები
- „თხილის დაავადებები და სარეველები“
- ვაზის ნაცარი (*Uncinula necator*)
- ვაზის კიბო
- ვაზის შტამბის დაავადება - ეუტიპა *Eutypa dieback* - *Eutypa lata*
- ვაზის შტამბის დაავადება - ესკა
- კარტოფილის ფიტოფტორა-*Phytophthora infestans*
- ნუშის ჭურჭელობოჭკოვანი დაავადება ვერტიცილიოზური ქნობა.

დეპარტამენტის თანამშრომლებმა მონაწილეობა მიიღეს შემდეგ შეხვედრებში, სემინარებში და კომისიების მუშაობაში:

- გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის (FAO) მიერ ორგანიზებული სასწავლო ვიზიტი იტალიის სერტიფიცირებული სადედე და საძირე სანერგეების სისტემის გაცნობისა და გამოცდვების გადაღების მიზნით; 19 – 25.01.2020; 1 თანამშრომელი;
- დეპარტამენტის თანამშრომელი მონაწილეობას იღებდა NFP-ის „ტყის აღდგენა და დაცვის“ ჯგუფის სამუშაო შეხვედრა (ონლაინ პლატფორმის Zoom-ის საშუალებით);
- დეპარტამენტის თანამშრომელი მონაწილეობას იღებდა მინისტრის ბრძანებით შექმნილ, ქართული ხორბლის დაცვის ჯგუფის მუშაობაში;
- EPPO ონლაინ სემინარი ISO სტანდარტ 17025 (2017) და PM 7/98 (4) -ზე. პლენარული სესია; 2 თანამშრომელი;
- დეპარტამენტის 2 თანამშრომელი მონაწილეობას იღებდა ინვენტარიზაციის კომისიაში.

მცენარეთა მავნე ორგანიზმების დიაგნოსტიკის დეპარტამენტი

საკვალიფიკაციო ტესტირებებში მონაწილეობა:

ენტომოლოგიის ლაბორატორიის ნემატოლოგმა მონაწილეობა მიიღო ჩეხეთის სოფლის მეურნეობის ზედამხედველობის და ტესტირების ცენტრალური ინსტიტუტის (UKZUZ) მიერ ორგანიზებულ საკვალიფიკაციო ტესტირებაში:

- ნიადაგიდან კარტოფილის ცისტური ნემატოდების *Globodera pallida* და *Globodera rostochiensis* გამოყოფა;
- *Globodera pallida* და *Globodera rostochiensis* -ს სახეობრივი იდენტიფიკაცია.

მიღებული შედეგები 100%-ით შეესაბამებოდა მოსალოდნელ შედეგებს.

ფიტოპათოლოგიის ლაბორატორიის თანამშრომლები მონაწილეობას იღებენ ჩეხეთის სოფლის მეურნეობის ზედამხედველობის და ტესტირების ცენტრალური ინსტიტუტის (UKZUZ) მიერ ორგანიზებულ საკვალიფიკაციო ტესტირებაში:

- სვიის ჭკნობის გამომწვევი პათოგენური სოკოს ვერტიცილიუმის სახეობრივი იდენტიფიკაცია;

ტესტის შედეგები თებერვალში იქნება ცნობილი.

დეპარტამენტის თანამშრომლებმა მოამზადეს პროფესიულ ტესტირებების პანელები ბათუმის რეგიონალური ლაბორატორიის თანამშრომლებისათვის ფიტოპელმინთოლოგიაში, ენტომოლოგიაში და მიკოლოგიაში.

ინტერლაბორატორიულ ტესტირებაში მონაწილეობა:

- მცენარეთა მავნე ორგანიზმების დიანგოსტიკის დეპარტამენტისა და სამეცნიერო - კვლევითი ცენტრის სტანდარტების, სერთიფიცირების, დაგეგმვისა და ეკონომიკის ანალიზის სამსახურს შორის ჩატარებული კვლევების შედეგების გადამოწმების მიზნით მოხდა ნიმუშების ინტერლაბორატორიული ტესტირება:
- ივნისი - ხორბლის ერთი, სიმინდის ერთი, მზესუმზირას ორი ნიმუში;
- სექტემბერი - ხორბლის 4 ნიმუში.

მოლეკულური ბიოლოგიის ლაბორატორიის თანამშრომელმა, სოფლის მეურნეობის სამინისტროს კვლევით ცენტრთან გაფორმებული მემორანდუმის ფარგლებში, გააკეთა 450 ვაზის ნიმუშის ფრაგმენტული ანალიზი. მონაცემთა პროგრამული ანალიზი დასრულდება ცენტრის თანამშრომლებთან ერთად.

პათ. მორფოლოგიური კვლევების და პარაზიტოლოგიის ლაბორატორია

2020 წლის განმავლობაში პათ-მორფოლოგიური კვლევების და პარაზიტოლოგიის ლაბორატორიაში მიღებული და გამოკვლეულია სხვადასხვა ცხოველებიდან აღებული სხვადასხვა ტიპის ნიმუშები.

დადგენილია: ჰისტოლოგიური კვლევით ერთ შემთხვევაში ფრინველის ლიმფოლიეიკოზი, პარაზიტოლოგიური გამოკვლევებით აღმოჩენილია სხვადასხვა სახის პარაზიტებით გამონწვეული დაავადებები.

პელმინთებით და პროტოზოებით გამონწვეული დაავადებები: პარამფისტომატოზი, დიკროცელიოზი, სტრონგილიოზი, პასალუოზი, კოკციდიოზი, ჰეტერაკიდიოზი, იზოსპორიოზი, ტოქსასკაროზი, ტრიქოცეფალოზი, პელოდეროზი.

კანის პარაზიტებით გამონწვეული დაავადებები: აკრაპიტოზი, ვარუატოზი, ჰელიეთიოზი, დემოდეკოზი, სარკოფტოზი, ნოტეოდროზი, ოტოდექტოზი, ტრომბიკულები, ნოტოედროზი.

კანის სოკოვანი დაავადებები: მოკროსპორიოზი (კერიონი), ტრიქოფიტოზი, მალაცეზია.

მომზადდა დემოდეკოზის საკვალიფიკაციო პანელი რეგიონალური ლაბორატორიებისთვის შინაგან საქმეთა სამინისტროს მოთხოვნით მომზადდა პათ.მორფოლოგიური გაკვეთის ოქმები (ვეტერინარული ექსპერტიზის დასკვნა), ხშირ შემთხვევაში მკვდარი ცხოველის ლეშიდან ამოღებულია ნივთმტკიცების სახით მეტალის სხეულაკები.

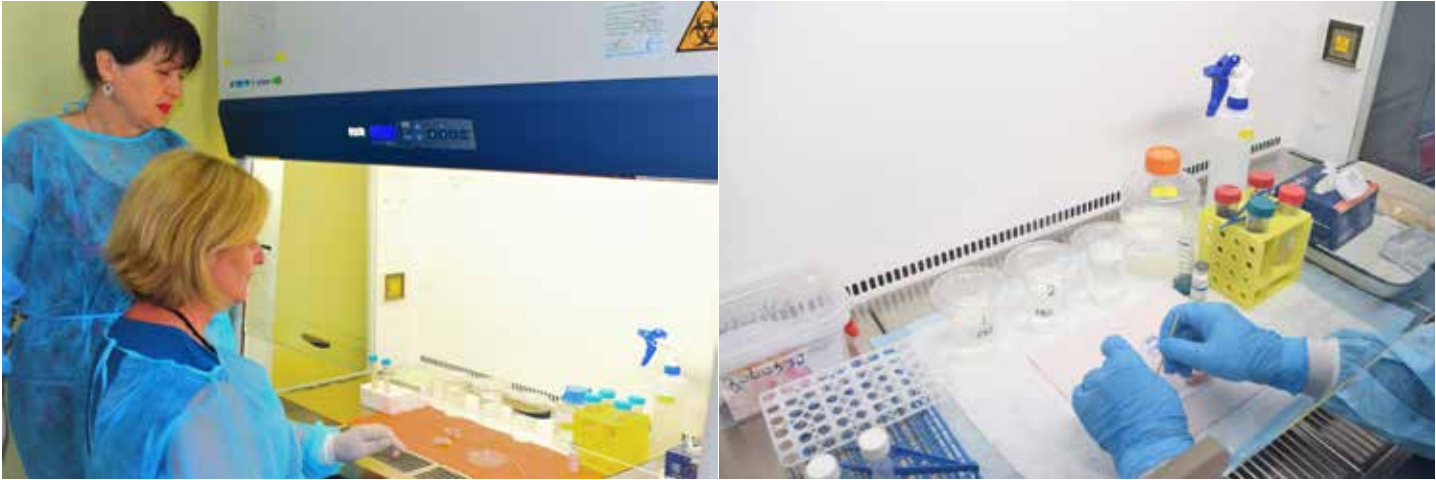
მ/წლის დასაწყისში მონაწილეობა მიიღეს ლაბორატორიის კმაყოფილების კვლევაში.

ტექნიკური უნივერსიტეტის მეცხოველეობის ფაკულტეტის სტუდენტების რამდენიმე ჯგუფს, სხვადასხვა დროს, ჩაუტარდათ სემინარები ცხოველების და ფრინველების სხვადასხვა დაავადებების - პათ.ანატომია, პარაზიტოლოგიის ჰისტოლოგიის დიაგნოსტიკის საკითხებზე გაიარეს პრაქტიკული სწავლებები - პათ.მორფოლოგიური კვლევების და პარაზიტოლოგიის ლაბორატორიის პრაქტიკული მუშაობის პრინციპები.

დეკემბრის თვეში ონლაინ რეჟიმში მონაწილეობა მიიღეს სემინარში თემაზე - „საქართველოში ვეტერინარული შრომითი (ადამიანური) რესურსებისა და ვეტერინარი პარაპროფესიონალების (VPP) კომპეტენციების გაძლიერების შესახებ“.

ასევე 27 დეკემბრს საერთაშორისო ორგანიზაცია FAO - ს ორგანიზებით სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორიაში ჩატარდა ღრუბლისებურ ენცეფალოპათიაზე ნიმუშის საცდელი აღების ინსცენირება, სადაც მონაწილეობა მიიღეს როგორც ჩვენმა სპეციალისტებმა, ისე სურსათის ეროვნული სააგენტოს ვეტერინარებმა.

ლაბორატორიის სპეციალისტებმა წარმატებით გაიარეს ეროვნული აკრედიტაცია.

ცხოველთა დაავადებების დიაგნოსტიკის დეპარტამენტი

ბაქტერიოლოგიის ლაბორატორია

ლაბორატორიის სპეციალისტებმა გაიარეს ყოველწლიური განახლებადი სწავლებები ლუგარის მესამე დონის ლაბორატორიაში.

მოახდინეს არსებული სტანდარტულ ოპერაციული პროცედურების (სოპ-ების) გადახედვა , განახლება და შემუშავება. კერძოდ :

- სოპ-215-2016-G “სპერმის ბაქტერიოლოგიური დაბინძურების ხარისხის განსაზღვრა (ვეტერინარია)“, რომელიც განახლდა ГОСТ – 32198 – 2013 – СРЕДСТВА ВОСПРОИЗВОДСТВА СПЕРМА Методы микробиологического анализа – 2014 г., რეფერენსის საფუძველზე/მიხედვით;
- სოპ -217-2016-G შევიდა ცვლილება, თავი XII - ში დაემატა ლიტერატურა;
- სოპ- 218-2016-G - „ლისტერიას პირველადი იზოლაცია ცხოველის პათ.მასალიდან და ნაზარდის მახასიათებლები“პროცედურული საფეხურები - მთლიანად;
- სოპ-214-2016-G ლისტერია - ბიოქიმიური ტესტი -კატალაზა , თავი XII - ში დაემატა ლიტერატურა;
- სოპ-216-2016-G ლისტერია-მოძრაობის უნარის შემოწმება თავი XII - ში დაემატა ლიტერატურა;
- სოპ-219-2016-G ლისტერია-B ჰემოლიზური აქტივობის განსაზღვრა თავი XII - ში დაემატა ლიტერატურა;
- სოპ-655-2016-G სალმონელას პირველადი იზოლაცია ცხოველის პათ. მასალიდან, ფეკალიდან და გარემოს ნიმუშებიდან - ნაზარდის მახასიათებლები (ვეტერინარია) - პროცედურული საფეხურები - მთლიანად;
- სოპ-312-2016-G ფუტკრის ევროპული სიდამპლე - კულტურის პირველადი იზოლაცია ფუტკრის პათ. მასალიდან (მუშა ფუტკარი, ფიჭა, ლარვა/ჭუპრი), სადაც : VI. რეაქტივი - მასალა/მომარაგება და აღჭურვილობა, 3. საკვები ნიადაგის მომზადება, შეიცვალა საკვები ნიადაგის რაოდენობები.

ლაბორატორიის მთავარი სპეციალისტი-მაკა კოხრეიძე მივლინებული იყო ქუთაისის ზონალურ ლაბორატორიაში covid -19 დაავადების დიგნოსტიკის დასაწერად.

ლაბორატორიამ გაიარა ეროვნული აკრედიტაციის ცენტრის მიერ ყოველწლიური შეფასება და აკრედიტაციის სფეროს გაფართოების სააკრედიტაციო აუდიტი, რომლის დროსაც დაფიქსირდა რამოდენიმე შეუსაბამობა, აღნიშნულ შეუსაბამობებზე დაიგეგმა მაკორექტირებელი მოქმედება.

შეხვედრა ჰქონდათ TIKA-ს წარმომადგენლებთან, სადაც განიხილეს წინა წლის ანგარიში და სამომავლო გეგმები, შეიმუშავეს საქმიანობის მოსალოდნელი და მიუკერძოებლობის მოსალოდნელი რისკები, მონაწილეობა მიიღეს ვეტერინარი ექიმის საერთაშორისო დღისადმი მიძღვნილ სამეცნიერო კონფერენციაში: " ჯილეხის კერების დეკონტამინაციის შეფასება საქართველოში".

მომზადდა პროფესიული ტესტირების პანელი ქუთაისის ზონალური ლაბორატორიისათვის ფუტკრის ამერიკულ და ევროპული სიდამპლზეზე.

ლაბორატორია განაგრძობს სამეცნიერო კვლევითი პროექტებზე მუშაობის პროცესს.

ვირუსოლოგიისა და მოლეკულური ბიოლოგიის ლაბორატორია

მიმდინარე წლის განმავლობაში ვირუსოლოგიისა და მოლეკულური ბიოლოგიის ლაბორატორიაში დაინერგა ევროკავშირის დადგენილებით მოთხოვნილი დაავადების, მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვის ღრუბლისებრი ენცეფალოპათიის, კვლევის ELISA მეთოდი.

ლაბორატორიაში ვალიდაციას გადის ცოფის დიაგნოსტიკის მეთოდი რეალურ დროში პოლიმერაზული ჯაჭვური რეაქციით (RT-PCR)

შემუშავდა:

სოპ-ი 1. მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვის ღრუბლისებრი ენცეფალოპათიის (BSE)- სკრეპის (Scrapie) ანტიგენის აღმოჩენის იმუნოფერმენტული ანალიზი

ალგორითმები:

- მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვის ღრუბლისებრი ენცეფალოპათიის (BSE) - სკრეპის (Scrapie) ლაბორატორიული დიაგნოსტიკის ალგორითმი (სეროლოგია);
- ცხვრის კატარალური ცხელების (ბლუთანგი) ლაბორატორიული დიაგნოსტიკის ალგორითმი (სეროლოგია & მოლეკულური ბიოლოგია).

ვერიფიკაციის დოკუმენტები:

- ბრუცელოზის ბაქტერიული გენომის (სახეობების) დეტექცია კლასიკური პოლიმერაზული ჯაჭვური რეაქციით (PCR) სამიზნე სპეციფიური რეაქტივებით პრაიმერ პრობების გამოყენებით, ელექტროფორეზი;
- ქუ-ცხელების (C. burnetii) ბაქტერიული გენომის დეტექცია მყისიერი პოლიმერაზული ჯაჭვური რეაქციით (PCR) სამიზნე სპეციფიური რეაქტივებით პრაიმერ პრობების გამოყენებით;

- ღორის აფრიკული ცხელების ვირუსის (ASFv) გენომის დეტექცია მყისიერი პოლიმერაზული ჯაჭვური რეაქციით (RT-PCR) სამიზნე სპეციფიური რეაქტივებით Light Cycler ინსტრუმენტის გამოყენებით;
- ტულარემიის ბაქტერიული გენომის დეტექცია მყისიერი პოლიმერაზული ჯაჭვური რეაქციით (RT-PCR) სამიზნე სპეციფიური რეაქტივებით Light Cycler ინსტრუმენტის გამოყენებით;
- ქოთაოს ბაქტერიის გენომის დეტექცია მყისიერი პოლიმერაზული ჯაჭვური რეაქციით (RT-PCR) სამიზნე სპეციფიური რეაქტივებით Light Cycler ინსტრუმენტის გამოყენებით;
- ღორის კლასიკური ცხელების ვირუსის (CSFv) გენომის დეტექცია მყისიერი უკუტრანსკრიპციის პოლიმერაზული ჯაჭვური რეაქციით (rRT-PCR) სამიზნე სპეციფიური რეაქტივებით Light Cycler ინსტრუმენტის გამოყენებით;
- თურქელის ვირუსის (FMD) გენომის დეტექცია მყისიერი უკუტრანსკრიპციის პოლიმერაზული ჯაჭვური რეაქციით (rRT-PCR) სამიზნე სპეციფიური რეაქტივებით Light Cycler ინსტრუმენტის გამოყენებით;
- წვრილფეხა რქოსანი პირუტყვის ჭირის (PPR) ვირუსის გენომის დეტექცია მყისიერი უკუტრანსკრიპციის პოლიმერაზული ჯაჭვური რეაქციით (rRT-PCR) სამიზნე სპეციფიური რეაქტივებით Light Cycler ინსტრუმენტის გამოყენებით;
- მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვის ჭირის (PRV) ვირუსის გენომის დეტექცია მყისიერი უკუტრანსკრიპციის პოლიმერაზული ჯაჭვური რეაქციით (rRT-PCR) სამიზნე სპეციფიური რეაქტივებით Light Cycler ინსტრუმენტის გამოყენებით;

განახლდა:

სოპ-ები

1. SOP-008-2016-G – “LightCycler® 2.0-ს ინსტრუმენტის გამოყენება; მყისიერი პოლიმერაზული ჯაჭვური რეაქცია ცხოველთა პათოგენების აღმოსაჩენად რომეს LightCycler® 2.0-ს საშუალებით”;

2. SOP-080-2016-G –“აღჭურვილობის და ანალიზების ვერიფიკაციის მეთოდები”;

ჟურნალი 1. F-165-2017-G „დიაგნოსტიკუმების ხარჯვის ჟურნალი (სეროლოგია)“;

საგამოცდო ლაბორატორიის აკრედიტაციის სფერო -ლაბორატორია გადავიდა მოქნილი აკრედიტაციის სფეროზე;

გადაიხედა:

დაავადებების მიხედვით არსებული ჟურნალები

მომზადდა დასამტკიცებლად:

სოპ-ები:

1. ყირიმ-კონგოს ჰემორაგიული ცხელების ვირუსის (CCHFV) საწინააღმდეგო ანტისხეულების აღმომჩენი ორმაგი ანტიგენ ELISA;

2. #SOP-227-2016-G-დასახელება: „Clostridium spp სახეობების იდენტიფიკაცია კლასიკური და რიალ თაიმ (RT-PCR) პოლიმერაზული ჯაჭვური რეაქციის გამოყენებით (ვეტერინარია)“;

ცხოველთა დაავადებების დიაგნოსტიკის დეპარტამენტი

ალგორითმი:

1. ყირიმ-კონგოს ჰემორაგიული ცხელების (CCHF) ლაბორატორიული დიაგნოსტიკის ალგორითმი (სეროლოგია & მოლეკულური ბიოლოგია);

ვერიფიკაციის დოკუმენტი:

1. კლოსტრიდიის სახეობების - ბაქტერიული გენომის დეტექცია მყისიერი პოლიმერაზული ჯაჭვური რეაქციით (RT-PCR) სამიზნე სპეციფური რეაქტივებით (პრაიმერ პრობების) Light Cycler ინსტრუმენტის გამოყენებით;

რეგისტრაციის ჟურნალი:

მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვის ღრუბლისებრი ენცეფალოპათიის (BSE)- და სკრეპის (Scrapie).

ლაბორატორიამ იმუშავა საკვალიფიკაციო ტესტირების პანელის ნიმუშებზე:

კაპრიპოქსი (Capripox Panel) Sciensano Reference Laboratory ბრიუსელი, ბელგია -ივნისი.

წვრილფეხა საქონლის ქირი (PPR Panel) Cirad OIE/FAO/EU Reference Laboratory მონპელერი, საფრანგეთი - აგვისტო.

ბლუთანგი (BTV Panel) APHA VETQAS; UK - ოქტომბერი.

მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვის ღრუბლისებრი ენცეფალოპათია (BSE)- სკრეპი (Scrapie) (BSE-Scrapie Antigen Detection ELISA Panel) APHA ვეიბრიჯი; UK -ნოემბერი.

ლაბორატორიაში მიმდინარეობდა შიდა ლაბორატორიათაშორისი ტრენინგები:

ქუთაისის ზონალური ლაბორატორიის მთავარმა სპეციალისტმა თ. ფირცხალავამ გაიარა ერთკვირიანი სწავლება ბრუცელოზის FPA მეთოდით დიაგნოსტიკასა და თურქულის ELISA მეთოდით სტრუქტურული და ასასტრუქტურული ცილების აღმოჩენაში. გაეცნო და შეისწავლა FPA აპარატის Sentry 201-ის კალიბრაციის ტექნიკას.

ლაბორატორიის სპეციალისტებმა გაიარეს ბიოსაფრთხოების ყოველწლიური განახლებადი ტრენინგი ლუგარის მესამე დონის ლაბორატორიაში.

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტთან და აგრალური უნივერსიტეტთან გაფორმებული მემორანდუმის საფუძველზე ლაბორატორიაში სტაჟირება გაიარეს სტუდენტებმა.

ლაბორატორიამ გაიარა ეროვნული აკრედიტაციის ცენტრის მიერ ყოველწლიური შეფასება და აკრედიტაციის სფეროს გაფართოების სააკრედიტაციო აუდიტი, რომლის დროსაც დაფიქსირდა რამოდენიმე შეუსაბამობა, აღნიშნულ შეუსაბამობებზე მოხდა მაკორექტირებელი მოქმედება.

ლაბორატორია განაგრძობს სამეცნიერო კვლევითი პროექტებზე მუშაობის პროცესს.

ცოფის დიაგნოსტიკის ლაბორატორია

გარდა ყოველწლიური რუტინული საქმიანობისა, რომელიც მოიცავს სხვადასხვა ცხოველის თავის ტვინიდან აღებული ნიმუშების დიაგნოსტიკას, მიკროსკოპული და ბიოცდის მეთოდის გამოყენებით, სპეციალისტები ჩართულები იყვნენ დეპარტამენტის მიერ დაგეგმილ სხვადასხვა ღონისძიებებში:

მონაწილეობა მიიღეს ლაბორატორიის კმაყოფილების კვლევებში.

წარმატებით გაიარეს ეროვნული აკრედიტაცია.

მემორანდუმის ფარგლებში სამდღიანი ტრენინგი გაიარა ორმა სტუდენტმა:

1. ბაისონაშვილი თამარი და 2. ხარებავა მარიამი.

2020 წლის 28 ივლისს ნაწილი ხაიური ჩართული იყო facebook ლაივში თემაზე „ფრთხილად ცოფია“.

ვივარიუმი

2020 წლის განმავლობაში ბიოლოგიური ცდებისათვის ვივარიუმიდან გაყვანილია თეთრი თავი-1640, ბოცვერი-9 და ზღვის გოჭი-2.

ვივარიუმის საცდელ ლაბორატორიულ ცხოველებში ადგილზე გამრავლებით მიღებულია ნამატი-1481 სული, ბოცვერი-7 სული.

ვივარიუმში საცდელ ლაბორატორიულ ცხოველებსა და მათ სადგომებში ჩატარებულია შემდეგი სახის პროფილაქტიკური ღონისძიებები:

1. დეზინფექცია-12-ჯერ
2. დეზინსექცია-3-ჯერ
3. დერატიზაცია-1-ჯერ

ვივარიუმის სპეციალისტები ყოველწლიურ რუტინულ საქმიანობას ახორციელებდნენ მაღალი პასუხისმგებლობით და ცხოველებზე ზრუნვით.

დეპარტამენტში შემავალ ლაბორატორიებმა წარმატებით განახორციელეს სურსათის ეროვნულ სააგენტოსთან გაფორმებული ხელშეკრულებით (N1/7) აღებული ვალდებულებები განსაზღვრულ ვადებში - ცხოველთა განსაკუთრებით საშიში და-

ავადებების, ინფექციური და არაინფექციური დაავადებების, ბაქტერიული და პარაზიტული დაავადებების დიაგნოსტიკა. ხელშეკრულების ფარგლებში ასევე განახორციელდა ვაქცინაციის შემდგომი იმუნური დაჭიმულობის მონიტორინგი ისეთ დაავადებებზე როგორცაა ცოფი; კატარალური ცხელება(ბლუთანგი); წვრილფეხარქოსანი პირუტყვის ჭირი; თურქული.

წარმატებით და მაღალი პასუხისმგებლობით შესრულდა ბიზნეს-ოპერეტორებთან დადებული ხელშეკრულებები.

დეპარტამენტმა შემუშავა საკვალიფიკაციო ტესტირების პანელის ოთხწლიანი გეგმა.

შემუშავდა 2021 წლის ლაბორატორიული საქმიანობის განხორციელებისათვის საჭირო ლაბ. სახარჯი მასალის და სადიაგნოსტიკო საშუალებების შესყიდვის დოკუმენტები, ასევე განხორციელდა ზოგიერთი სადიაგნოსტიკო ნაკრებების შესყიდვის პროცესი.

დასახულია 2021 წელს დასანერგი მეთოდების და კვლევების შესახებ აქტივობები.

დეპარტამენტის სპეციალისტების აქტიური ჩართულობით დაინერგა კოვიდ-19 დაავადების დიაგნოსტიკა ადამიანებში ქუთაისის, ახალციხის და თბილისის ზონალურ დიაგნოსტიკურ ლაბორატორიებში.

მიუხედავად ქვეყანაში არსებული პანდემიის გამო შექმნილი საგანგებო მდგომარეობისა, ცხოველთა დაავადებების დიაგნოსტიკის დეპარტამენტის განსაკუთრებული სტატუსის გამო (გ.ს.პ. დიაგნოსტიკა) დეპარტამენტის სპეციალისტებმა გამოიჩინეს მაღალი მოქალაქეობრივი და სამსახურეობრივი პასუხისმგებლობა და 2020 წელი დავამთავრეთ ჩვენზე დაკისრებული და დაგეგმილი საქმიანობების წარმატებით განხორციელებით.

სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორიის სურსათის კვლევის დეპარტამენტი აძლიერებს ლაბორატორიული კვლევების პოტენციალს, გეგმიურად ახორციელებს ახალი კვლევის მეთოდების დაინერგვას თანამედროვე სტანდარტების შესაბამისად.

2020 წლის განმავლობაში სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორიის სურსათის კვლევის დეპარტამენტი, კორონავირუსის პანდემიის მიუხედავად, მუშაობდა დასახული მიზნების შესასრულებლად მიკრობიოლოგიური და ფიზიკო - ქიმიური კვლევების მიმართულებით.

დამუშავდა და დაინერგა კვლევის ახალი მეთოდები, გაფართოვდა აკრედიტაციის სფერო, სპეციალისტებმა მიიღეს მონაწილეობა ტრენინგებში.

დეპარტამენტი აქტიურად არის ჩართული და მხარს უჭერს ქვეყანაში მიმდინარე სასწავლო - საგანმანათლებლო პროცესს, თანამშრომლობს პროფესიულ და უმაღლეს სასწავლო დაწესებულებებთან მომავალი სპეციალისტების აღზრდაში.

მიმდინარე პერიოდში პრაქტიკული სწავლება გაიარეს კოლექტი სპექტრის და მერმისის პროფესიული სასწავლებლების მოსწავლეებმა და თბილისის სახელმწიფო ტექნიკური და აგრარული უნივერსიტეტის სტუდენტებმა.

დაინარგა კვლევის ახალი მეთოდები:

- რძესა და რძის პროდუქტებში სტაფილოკოკური ენტეროტოქსინის გამოვლენა VIDAS ტესტის გამოყენების ინსტრუქციის მიხედვით(ვალ. სსტ ისო 19020:2017);
- Salmonella spp. სუფთა კულტურის სახეობრივ სეროტიპერება Salmonella enteritidis , Salmonella typhimurium სსტ ისო 6579-3:2014/2015 –ის მიხედვით;
- წყლის საერთო შემცველობის განსაზღვრა გაყინულ ქათამში და ქათმის ცალკეულ ნაჭრებში (სსტ ისო1442:2008; სსტ ისო 937:2008);
- სიმსხოს განსაზღვრა ფევილსა და ქატოში (გოსტ 27560-87);
- აფლატოქსინი M1-ის განსაზღვრა რძეში მაღალეფექტური სითხური ქრომატოგრაფის გამოყენებით;
- მაკროლიდების და თიამულინის განსაზღვრა თაფლში სითხურ ქრომატოგრაფთან შეუღლებული სამმაგ კვადრუპოლიანი მას-სპექტრომეტრის (LC/MS/MS) საშუალებით.

ცხოველთა დაავადებების დიაგნოსტიკის დეპარტამენტი

გაფორმდა 3 ვალიდაციის პროტოკოლი :

- აფლატოქსინი M1-ის განსაზღვრა რძეში მაღალეფექტური სითხური ქრომატოგრაფის გამოყენებით;
- მაკროლიდების და თიამულინის განსაზღვრა თაფლში სითხურ ქრომატოგრაფთან შეუღლებული სამმაგ კვადრუპოლიანი მას- სპექტრომეტრის (LC/MS/MS) საშუალებით;
- მძიმე მეტალების: სპილენძის, თუთიის და რკინის განსაზღვრა წყალში ატომურ ემისიური სპექტრომეტრი Agilent Technologies 4200 MP-AES - ის საშუალებით.

ვერიფიკაცია:

ჩატარდა აფლატოქსინის B1 და აფლატოქსინების ჯამის B1+B2+G1+G2 განსაზღვრის მეთოდის ვერიფიკაცია (თხილში).

შემუშავდა ახალი სტანდარტული ოპერაციული პროცედურები:

- „საკვებისმიერი ანტიმიკრობული მგრძობელობის ტესტი დისკის დიფუზიის მეთოდით;
- „სტაფილოკოკური ენტეროტოქსინის გამოვლენა რძესა და რძის პროდუქტებში;
- სასმელი წყლის ანალიზი IDEXX ტექნოლოგიით;
- „წყლის საერთო შემცველობის განსაზღვრა გაყინულ და სწრაფად გაყინულ ქათამში, (ასევე ქათმის ცალკეულ ნაჭრებში;- ქიმიური მეთოდი);“
- „სიმსხოს განსაზღვრა ფქვილსა და ქატოში;
- აფლატოქსინიM1- ის განსაზღვრა რძეში მაღალეფექტური სითხური ქრომატოგრაფის გამოყენებით;
- მაკროლიდების და თიამულის განსაზღვრა თაფლში სითხურ ქრომატოგრაფთან შეუღლებული სამმაგ კვადრუპოლიანი მას-სპექტრომეტრის (LC/MS/MS) საშუალებით პროცედურის ვალიდაციის კრიტერიუმით;
- მძიმე მეტალების: სპილენძის, თუთიის და რკინის განსაზღვრა წყალში ატომურ ემისიური სპექტრომეტრი Agilent Technologies 4200 MP-AES - ის საშუალებით ვალიდაციის კრიტერიუმით.

ტრენინგები:

- GQSP-პროგრამის ფარგლებში ჩატარდა ტრენინგი “Science of Laboratory Safety”;
- GQSP-პროგრამის ფარგლებში ჩატარდა ტრენინგში “ISO/IEC 17025:2017”;
- 2020 წლის 27 თებერვალს ჩატარდა სწავლება(მიკრობიოლოგიის ლაბორატორიის სპეციალისტების მიერ) სასმელი წყლის მიკრობიოლოგიური გამოცდის მეთოდში IDEXX -ის ტექნოლოგიით რაიონებისთვის: დუშეთი, გურჯაანი, ოზურგეთი, გორი , ამბროლაური

შემდეგ მაჩვენებლებზე:

- E. coli - სა და კოლიფორმული ბაქტერიების გამოვლენა ნაწილი2 - ყველაზე შესაძლო რიცხვის გამოთვლის მეთოდი- სსტ ისო 9308-2:2012/2013;
- მაფანმრ - HPC Quanti Tray -ის მიხედვით;
- 2020 წლის 22 ივლისს და 21 დეკემბერს განხორციელდა სასმელ წყალში გავლილი სწავლების მონიტორინგი დუშეთის, გურჯაანის, ოზურგეთის, გორის და ამბროლაურის ლაბორატორიებისათვის;
- Laboratory Training in Food Safety Veterinary Drug Residues in Milk and Dairy Products(სავარაუდოთ ეს ტრენინგი გაგრძელდება 2021 წ).

გარემოსდაცვითი
ინფორმაციისა და განათლების
ცენტრი

გარემოსდაცვითი
და აგროკულტურის
განათლება სკოლაში

გარემოსდაცვითი
ინფორმაციისა და განათლების
ცენტრი

გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი

გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრის საქმიანობის ძირითად მიზნებს წარმოადგენს საზოგადოების გარემოსდაცვითი და აგროკულტურის განათლების ხელშეწყობა და ცნობიერების ამაღლება, გადაწყვეტილების მიღების პროცესში საზოგადოების ჩართულობა, გარემოსდაცვით და აგროკულტურულ ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა და სამინისტროს ერთიანი ინფორმაციული ტექნოლოგიური პოლიტიკის დანერგვა.

აღნიშნული მიზნების მიღწევისთვის ცენტრის სამი ძირითადი სტრუქტურული ერთეული - განათლების პროექტების, გარემოს საინფორმაციო და ინფორმაციული ტექნოლოგიების სამსახურები მნიშვნელოვან აქტივობებს ახორციელებენ.

გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი

„გარემოსდაცვითი და აგრარული განათლება სკოლაში“ - ახალი პროგრამა ზოგადსაგანმანათლებლო სივრცეში

ზოგადსაგანმანათლებლო სივრცეში გარემოსდაცვითი და აგრარული განათლების ხელშეწყობის მიზნით, ცენტრმა შეიმუშავა დამხმარე სახელმძღვანელო „გარემოსდაცვითი და აგრარული განათლება სკოლაში“. სახელმძღვანელო განკუთვნილია დაწყებითი საფეხურის პედაგოგებისთვის და აერთიანებს 8 გარემოსდაცვით და აგრარულ თემას: მდგრადი განვითარების კონცეფცია; ბიომრავალფეროვნების დაცვა; წყლის რესურსების დაცვა და მდგრადი მართვა; ჰაერის დაცვა დაბინძურებისგან; კლიმატის ცვლილება და ბუნებრივი საფრთხეების შემცირება; ნარჩენების მართვა; მიწის მართვა და გაუდაბნოების წინააღმდეგ ბრძოლა; სოფლის მეურნეობა. სურსათის უვნებლობა და ხარისხი.

გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების მიღების პროცესში საზოგადოების ჩართულობის ხელშეწყობა

გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრის საქმიანობის სფეროდან გამომდინარე, მისი ერთ-ერთი ძირითადი ფუნქციაა საზოგადოების ეფექტიანი ჩართვა გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების მიღების პროცესში.

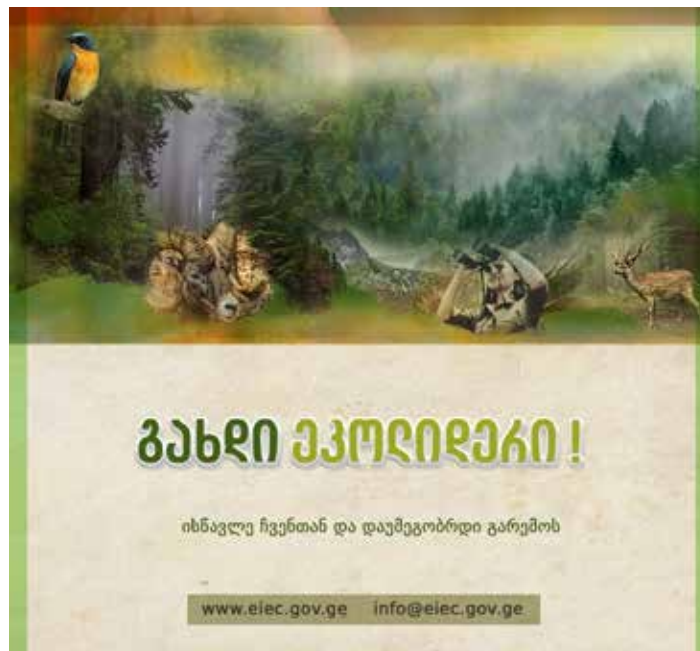
აღნიშნული მიზნის მისაღწევად, 2020 წელს ცენტრის ორგანიზებით გაიმართა საქართველოს კანონპროექტის „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“ და „2020-2022 წლების ქ. რუსთავის ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის გაუმჯობესების სამოქმედო გეგმის“ ონლაინ საჯარო განხილვები.

ქვეყანაში არსებული ეპიდემიოლოგიური მდგომარეობის გათვალისწინებით, ცენტრი უზრუნველყოფს სამინისტროს მიერ გამოქვეყნებული სკრინინგის, სკოპინგისა და გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების მიღების თაობაზე განცხადებების გავრცელებას ელ.ფოსტის საშუალებით 6000-ზე მეტ ინფორმაციის მიმღების მსურველს შორის. ასევე, ოფიციალური ვებ-გვერდისა და Facebook გვერდის საშუალებით.

ეკოლიდერტა სკოლა

გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრმა საზოგადოებას 2020 წელს ეკოლიდერტა სკოლის განახლებული პროგრამა შესთავაზა. სკოლაში მონაწილეობის სურვილი მთელი საქართველოს მასშტაბით 375-მა მოსწავლემ გამოთქვა. აპლიკაციებისა და გასაუბრების საფუძველზე შეირჩა 35 მონაწილე. ეკოლიდერტა სკოლაში მონაწილეები შეირჩა კონკურსის საფუძველზე, რომლებმაც 3 თვის განმავლობაში სხვადასხვა გარემოსდაცვით თემაზე, covid-19 პანდემიის გამო, დისტანციური შეხვედრები და ონლაინ სემინარები გაიარეს.

სულ პროექტის ფარგლებში 13 ვებინარი ჩატარდა. ლექციები მოიცავდა ისეთ თემებს, როგორცაა ადამიანის გარემოსდაცვითი უფლებები, ნარჩენების მართვის პოლიტიკა, მდგრადი განვითარების მიზნები, გარემოსდაცვითი პოლიტიკა, კლიმატის ცვლილება, ატმოსფერული ჰაერი, ნიადაგის დეგრადაცია და გაუდაბნობასთან ბრძოლა, ბიომრავალფეროვნების დაცვის მექანიზმები, საზოგადოებასთან ურთიერთობა და გარემოსდაცვითი ცნობიერების ასამაღლებელი კამპანიების დაგეგმვა, მიმდინარე კონსერვაციული პროექტების განხილვა, ფოტოგრაფია და გარემოსდაცვა.

ეკოლიდერტა სკოლა

ფერმერთა შესაძლებლობების გაზრდა

ფერმერთა შესაძლებლობების გაძლიერების მიზნით:

- ცენტრმა სოფლის განვითარების სააგენტოსთან (RDA) ერთად ჩაატარა ტრენინგები „ხორბლის მაღალი, ხარისხიანი და მყარი მოსავლის თანამედროვე ტექნოლოგიები“. ტრენინგები გაიმართა კახეთის მხარის ფერმერებისთვის. გადამზადდა 123 მეხორბლე ფერმერი.
- „ეკო-გრანტების პროგრამის“ ფარგლებში გაიმართა ტრენინგები თხილის კულტურის მოვლა-მოყვანის ტექნოლოგიების შესახებ. ტრენინგები გაიმართა გურიის 3, იმერეთის 3, ხოლო სამეგრელო-ზემო სვანეთის 7 მუნიციპალიტეტში. სულ გადამზადდა 286 ფერმერი.
- ამავე პროგრამის ფარგლებში ჩატარდა ტრენინგები ადგილობრივი მეფუტკრეებისთვის თაფლის წარმოების და ფუტკრის ოჯახის მოვლის შესახებ. ტრენინგები გაიმართა იმერეთის რვა მუნიციპალიტეტში (ზესტაფონი, წყალტუბო, ქიათურა, საჩხერე, თერჯოლა, ტყიბული, ბაღდათი, ხარაგაული). სულ გადამზადდა 160-მდე ფერმერი.

გარემოსდაცვითი ზედახედველობის დეპარტამენტი

დეპარტამენტის უფლებამოსილებათა მანდატი ვრცელდება შემდეგ სფეროებზე:

- ატმოსფერული ჰაერის, წყლის, მიწის, წიაღისა და ბიომრავალფეროვნების დაცვა, მათ შორის, საქართველოს ტყის კანონმდებლობის მოთხოვნათა დაცვა;
- ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის კონტროლი;
- ქიმიური უსაფრთხოების, ნარჩენების მართვის კონტროლი;
- ცოცხალი გენმოდიფიცირებული ორგანიზმების გამოყენების სფეროში სახელმწიფო კონტროლი;
- CITES დანართებში შეტანილი სახეობით, მისი ნაწილით ან დერივატით უკანონო ექსპორტის, იმპორტის, რეექსპორტის და ზღვიდან ინტროდუქციის კონტროლი;
- გაცემული ლიცენზიების (გარდა სასარგებლო წიაღისეულის მოპოვების ლიცენზიებისა) /ნებართვების და გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების პირობების კონტროლი;
- საავტომობილო საწვავის ხარისხობრივ ნორმასთან შესაბამისობის კონტროლი;
- პლასტიკის ან/და ბიოდეგრადირებადი პარკების წარმოების კონტროლი;
- მაცივარაგენტებზე მომუშავე მოწყობილობების მომსახურებაზე კონტროლი.

გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტი

გარემოსდაცვითი სახელმწიფო კონტროლის გაძლიერება

გაძლიერდა გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტის შესაძლებლობები:

- გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოების (GIZ) მხადაჭერით განხორციელებული პროექტის - „გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტის პატრულირებისა და სწრაფი რეაგირების თანამშრომლების შესაძლებლობათა გაძლიერება“ ფარგლებში გარემოსდაცვითი პატრულირებისა და სწრაფი რეაგირების 256 ახლადმიღებულმა თანამშრომელმა გაიარა სწავლება დეპარტამენტის კომპეტენციაში შემავალ თემებზე, მათ შორის პრაქტიკული და სავლე სწავლებები.
- გარემოსდაცვითი ინსპექტორების კვალიფიკაციის ამაღლების მიზნით, ინსპექტორებმა გაიარეს ტრენინგები სხვადასხვა თემებზე - ინსპექტირების განხორციელების ასპექტებზე (50 ინსპექტორი), მაცივარაგენტებზე მომუშავე სტაციონარული მონყობილობების ინსპექტირების (20 ინსპექტორი) საკითხებზე, გარემოსდაცვითი კონტროლის, წყლის დაბინძურებასთან დაკავშირებული ნებართვების პირობების კონტროლის საკითხებზე (12 ინსპექტორი).

სატყუო სექტორში მიმდინარე რეფორმის განხორციელების ხელშეწყობის ფარგლებში, გრძელდება გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტის გაძლიერება ხე-ტყის ეფექტური კონტროლის უზრუნველსაყოფად:

- მწვანე კლიმატის ფონდის (GCF) მიერ მხარდაჭერილი პროექტის ფარგლებში შემუშავდა ღონისძიებები ტყეზე ზედამხედველობისა და კანონდარსრულების გაუმჯობესების მიზნით, 2021-2027 წლებისთვის, მათ შორის, დაიგეგმა ზედამხედველობის თანამედროვე მექანიზმებისა და ტექნოლოგიების დანერგვა, პატრულირებისა და სწრაფი რეაგირების თანამშრომელთა, ტყის რესურსების კონტროლის მიმართულებით მომუშავე მეტყევე ინსპექტორების უწყვეტი სწავლების განხორციელება.

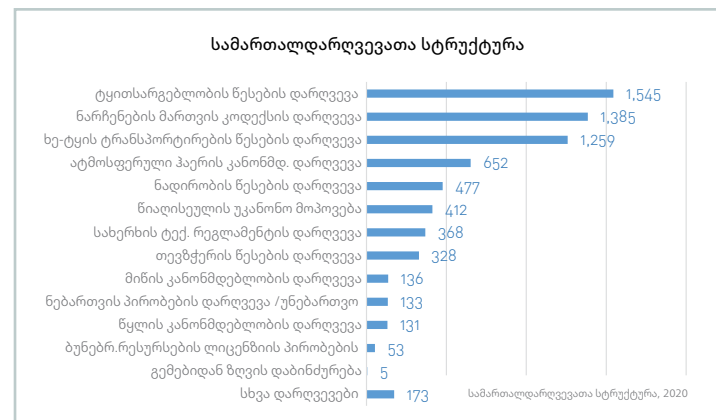
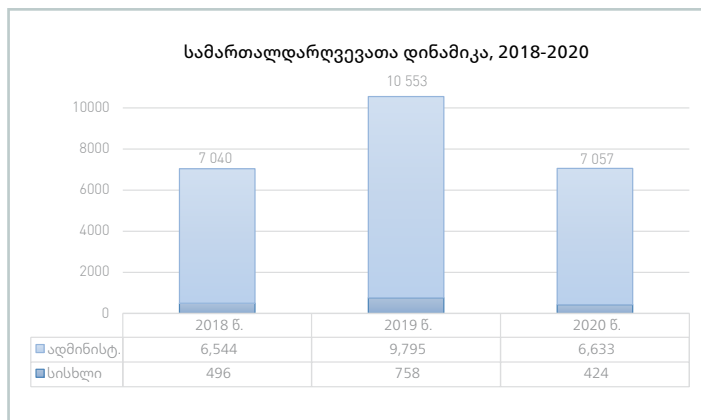
სახელმწიფო კონტროლის ეფექტიანობის ამაღლების მიზნით, გრძელდება ღონისძიებები ელექტრონული სისტემების განვითარებისთვის:

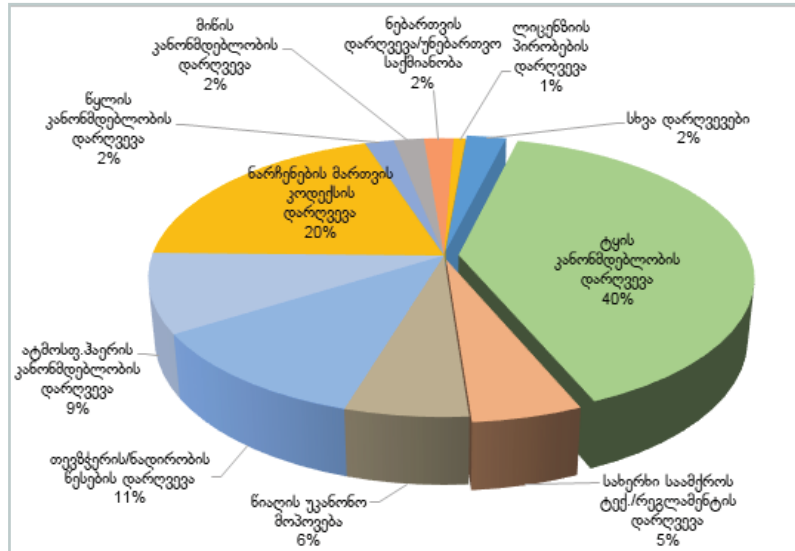
- დაინერგა ელექტრონული მოდული „სახაზინო კოდი - 3033 გარემოდან გადამფრენი ფრინველების ამოღებაზე მოსაკრებელის გადახდის თაობაზე“, რამაც საშუალება მისცა კონტროლის განმხორციელებელს ელექტრონულ სისტემაში (ms.emoe.gov.ge) გადაამოწმოს მოსაკრებლის გადახდის ფაქტი. ხოლო მოქალაქე განთავისუფლდა ვალდებულებისგან - ნადირობის სეზონის განმავლობაში თან იქონიოს გარემოდან გადამფრენი ფრინველების ამოღებაზე დაწესებული მოსაკრებლის გადახდის დამადასტურებელი ქვითარი;
- საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების შეთანხმების ვალდებულების შესრულების უზრუნველყოფის, კერძოდ, არალეგალური, არადოკუმენტირებული და დაურეგულირებელი (IUU) თევზჭერის კონტროლის მიზნით განხორციელდა სატელიტური ელექტრონული მონიტორინგის სისტემის შესყიდვა, რომლის შედეგად, უწყვეტად მიმდინარეობს უცხო ქვეყნის იურისდიქციაში შემავალ ტერიტორიულ ზღვასა და ღია ზღვაში თევზჭერაში ჩართული საქართველოს დროშის ქვეშ მცურავი გემების კონტროლი.

ინსპექტირებისა და პატრულირების შედეგები

2020 წელს ინსპექტირებისა და პატრულირების შედეგად გამოვლინდა გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის დარღვევის 7 057 ფაქტი. მათ შორის:

- ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის – 6 633 ფაქტი;
- სისხლის სამართლის ნიშნების – 424 ფაქტი.

ჯარიმა და გარემოსთვის მიყენებული ზიანი

მიმდინარე მონაცემებით:

- სამართალდამრღვევებზე დაკისრებულმა ჯარიმამ შეადგინა 2 191 160 ლარი;
- გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის დარღვევის შედეგად გარემოსთვის მიყენებულმა ზიანის დაანგარიშებულმა ოდენობამ შეადგინა 4 121 306 ლარი.

ჯარიმა და გარემოსთვის მიყენებული ზიანი, 2018-2020 წ.წ.

წ.წ.	ჯარიმა, ლ	ზიანი, ლ
2018 წ.	3 850 800	10 033 170
2019 წ.	2 887 580	7 619 221
2020 წ.	2 191 160	4 121 306

რეგულირების ობიექტების ინსპექტირება

2020 წელს რეგულირების ობიექტების (ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის ლიცენზიის, გარემოზე ზემოქმედების ნებაართვის მფლობელი სუბიექტების, გარემოსდაცვით ტექნიკურ რეგლამენტებს დაქვემდებარებული საწარმოების) 1 760 ინსპექტირება განხორციელდა, მათ შორის, განხორციელდა 144 რეგულირების ობიექტის საქმიანობის გარემოსდაცვით კანონმდებლობასთან შესაბამისობის გეგმიური და არაგეგმიური შემოწმება:

- 58 - გარემოზე ზემოქმედების ნებაართვას, ან ეკოლოგიური ექსპერტიზის დასკვნას, ან გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილებას დაქვემდებარებული ობიექტი;
- 5 - ხე-ტყის დამზადების სპეციალური ლიცენზია;
- 9 - სამონადირეო მეურნეობის, თევზჭერის სპეციალური ლიცენზია;
- 20 - გმო სახეობების იდენტიფიცირების მიზნით სასოფლო-სამეურნეო ნათესებიდან ნიმუშების აღება/შემოწმება;
- 52 - საქართველოს ნავსადგურებში შემოსული გემების ინსპექტირება.

2020 წლის განმავლობაში შემუშავდა და 102 რეგულირების ობიექტს წარედგინა ადმინისტრაციული მიწერილობები - მათი საქმიანობის ინსპექტირების ან ანგარიშგების და სხვა პროცესში გამოვლენილი დარღვევების გონივრულ ვადაში აღმოსაფხვრელად სავალდებულო ღონისძიებების გატარების ან რაიმე ქმედებებისაგან თავი შეკავების მიზნით.

პრევენციული ღონისძიებები

გენმოდირებული ორგანიზმების კონტროლი

2020 წელს ცოცხალი გენმოდირებული ორგანიზმების შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად, განხორციელდა 20 შემოწმება, ფიზიკური და იურიდიული პირების საკუთრებაში არსებული სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ნაკვეთებში დათესილი ან/და სასაწყობო მეურნეობებში ნიმუშების აღებისა და მათში ცოცხალი გენმოდირებული ორგანიზმების სახეობების იდენტიფიცირების მიზნით. ლაბორატორიული კვლევის შედეგების შესაბამისად, საკვლევი ნიმუშები გმო მარკერებს არ შეიცავს.

პლასტიკის და ბიოდეგრადირებადი პარკების კონტროლი

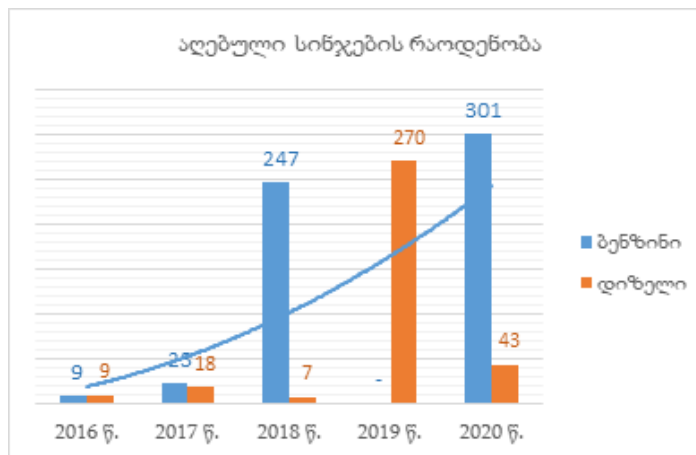
პლასტიკის ან/და ბიოდეგრადირებადი პარკების წარმოებისას კანონმდებლობის მოთხოვნების შესრულების დადგენის მიზნით, 2019-2020 წელს განხორციელდა 43 ობიექტის ინსპექტირება და შესაბამისი ლაბორატორიული კვლევები. დაილუქა და კონფისკაციას დაექვემდებარა 2 142 450 ერთეული პლასტიკის პარკი.

სანვავის ხარისხის კონტროლი

2020 წელს საავტომობილო ბენზინისა და დიზელის სანვავის ხარისხის კანონმდებლობით დადგენილ ნორმებთან შესაბამისობის დადგენის მიზნით, თბილისსა და საქართველოს რეგიონებში განთავსებული 280 ავტოგასამართი სადგურის რეზერვუარებიდან განხორციელდა სანვავის 344 სინჯის აღებისა და ლაბორატორიული კვლევის პროცედურები.

კვლევის შედეგად გამოვლინდა, რომ დიზელის სანვავის 14 სინჯში გოგირდის შემცველობა, ხოლო ბენზინის სანვავის 19 სინჯში ოქტანური რიცხვის მაჩვენებლები არ აკმაყოფილებდა კანონმდებლობით გათვალისწინებულ ნორმებს.

ბენზინის კვლევის შედეგები				
წ.წ.	სინჯების რ-ბა	დარღვევა ხარისხის მაჩვენებლების მიხედვით		
		გოგირდის მასური წილი მგ/კვ	ოქტანური რიცხვი	ტყვიის შემცველობა გ/ლ
2016 წ.	9	-	-	-
2017 წ.	23	-	-	-
2018 წ.	247	-	-	-
2019 წ.	-	-	-	-
2020 წ.	301	-	19	-
სულ	580	-	19	-

ბენზინის კვლევის შედეგები				
წ.წ.	სინჯების რ-ბა	დარღვევა ხარისხის მაჩვენებლების მიხედვით		
		გოგირდის მასური წილი მგ/კვ	ოქტანური რიცხვი	ტყვიის შემცველობა გ/ლ
2017 წ.	18	3	-	-
2018 წ.	7	-	-	-
2019 წ.	270	63	-	10
2020 წ.	43	14	-	1
სულ	347	80	-	11
სულ	580	-	19	-

მრგვალი ხე-ტყის გადამმუშავებელი საამქროების კონტროლი

2020 წლის განმავლობაში ხორციელდებოდა პრევენციული ღონისძიებები არარეგისტრირებული სახერხი საამქროების ფუნქციონირების, ასევე უკანონოდ მოპოვებული ხე-ტყის გადამმუშავების ფაქტების პრევენციის, გამოვლენისა და აღკვეთის მიზნით:

- მერქნული რესურსების მართვის ელექტრონულ სისტემაში, 2020 წლის მდგომარეობით, რეგისტრირებულია მრგვალი ხე-ტყის (მორის) გადამმუშავებელი 770 საამქრო.
- გამოვლენილ იქნა 84 არარეგისტრირებული, უკანონო სახერხი საამქრო.

რეგიონები	სახერხი საამქროები	
	რეგისტრირებული	არარეგისტრირებული
ქ. თბილისი	4	2
მცხეთა-მთიანეთი	11	3
შიდა ქართლი	66	6
ქვემო ქართლი	4	2
კახეთი	60	3
სამცხე-ჯავახეთი	111	4
იმერეთი	134	14
რაჭა-ლეჩხუმი, ქვ. სვანეთი	83	-
გურია	41	6
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	145	28
აჭარა	111	16
სულ, 2020 წ.	770	84

შავი ზღვის დაბინძურებისა და თევზჭერის კონტროლი

შავი ზღვის დაცვის კონვენციური სამმართველოს მიერ MARPOL 73-78 კონვენციის შესაბამისად:

- განხორციელდა საქართველოს ნავსადგურებში შემოსული 52 გემის ინსპექტირება გარემოსდაცვით მოთხოვნებთან შესაბამისობის დადგენის მიზნით;
- გამოვლინდა გემებიდან ზღვის დაბინძურების 5 შემთხვევა. პასუხისმგებელი პირები დაჯარიმდნენ - თითოეული 65 000 ლარით. გარემოსთვის მიყენებული ზიანის დაანგარიშებულმა საერთო ოდენობამ შეადგინა 20 196 ლარი. დაწესებულია კონტროლი ზღვის დაბინძურების სალიკვიდაციო ღონისძიებების განხორციელებაზე.

შავი ზღვის აკვატორიაში განხორციელებული რეიდების შედეგად გამოვლინდა თევზჭერის წესების დარღვევის 14 ფაქტი.

ცხელი ხაზი

2020 წელს „ცხელ ხაზზე - 153“ შემოვიდა 2 872 შეტყობინება გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის დარღვევის თაობაზე, რაზე-დაც დეპარტამენტის მიერ განხორციელდა რეაგირება და გატარდა კანონმდებლობით დადგენილი ზომები.

2021 წელს დაგეგმილი ღონისძიებები

2021 წელს დაგეგმილია შემდეგი ღონისძიებების განხორციელება:

- საავტომობილო საწვავის ხარისხის კანონმდებლობით დადგენილ ნორმებთან შესაბამისობის კვლევების განხორციელება;
- პლასტიკის ან/და ბიოდეგრადირებადი პარკების წარმოებისას კანონმდებლობის მოთხოვნების შესრულების დადგენის მიზნით ინსპექტირების განხორციელება.
- მაცივარაგენტებზე მომუშავე მოწყობილობების მომსახურებაზე კონტროლის მიზნით მაცივარაგენტების მართვის ელექტრონული სისტემის დანერგვა და შესაბამისი სწავლებების განხორციელება, მათ შორის, ტრენინგების დაგეგმვა და განხორციელება მენარმეებისთვის;
- სწრაფი რეაგირების თანამშრომელთა შესაძლებლობების გაძლიერების ღონისძიებების განხორციელება ტყის კონტროლის მიმართულებით (GCF-ის ფარგლებში), მათ შორის, აღჭურვილობის შექმნა, ტრენინგების პროგრამის მომზადება და მისი განხორციელება 2022 წლიდან;
- ინსპექტორების გადამზადება სხვადასხვა პროექტის ფარგლებში საუკეთესო პრაქტიკის გაცნობისა და ინსპექტირების პროცესში გამოყენების მიზნით;
- გარემოს დაცვის სახელმწიფო კონტროლის ხელშეწყობის მიზნით მოქმედი ელექტრონული სისტემების განვითარება, ახალი სისტემების შექმნისთვის წინადადებების მომზადება.

ველური ბუნების ეროვნული სააგენტო

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ველური ბუნების ეროვნული სააგენტო მუშაობს საქართველოს ფლორისა და ფაუნის, ენდემური და იშვიათი სახეობების აღდგენაზე, ადგილობრივ სახეობათა და მათი ჰაბიტატების აღრიცხვასა და მონიტორინგზე.

გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი

ველური ბუნების ეროვნული სააგენტო ახორციელებს პროექტს, რომელიც საქართველოს “წითელი ნუსხის” სახეობის, მდინარის კალმახის გამრავლებას ითვალისწინებს. ნაკადულის ანუ მდინარის კალმახი 2006 წელს “წითელ ნუსხაში” მოხვდა. მინიჭებული აქვს მოწყვლადის კატეგორია. ასეთი ტენდენცია ევროპის არაერთ ქვეყანაშია, რის გამოც პოპულაციის ხელოვნური გამრავლება და მდინარეთა დათევზიანება ხდება. მსგავსი ღონისძიების გარეშე საქართველოს მდინარეებში სახეობა დროთა განმავლობაში დაიკარგება. სწორედ ამიტომ, ველური ბუნების სააგენტო მუშაობს ნაკადულის კალმახის სხვადასხვა პოპულაციების გამრავლებაზე და შემდეგ მდინარეთა დათევზიანებაზე. მდინარის კალმახის საშენში 160 კვ.მ. შენობა აშენდა, სადაც კალმახის ინკუბატორი და სალიფსიტე აუზები განთავსდა. აღნიშნული საინკუბატორო ნაგებობა სააგენტოს მისცემს საშუალებას გამოჩეკილი ლიფსიტების რაოდენობა იყოს 500 000-ზე მეტი.

- 2020 წელს, ველური ბუნების სააგენტომ 80 000 ცალი ნაკადულის კალმახის ლიფსიტა აწარმოა. ბუნებაში აღდგენის მიზნით კი, საქართველოს 5 ლოკაციაზე, მათ შორის დაცული ტერიტორიების მდინარეებში 100 000 მეტი ლიფსიტით დაათევზიანა. გაშვებული თევზების მეთვალყურეობა ფოტო და ვიდეო ხაფანგებით ხდება.

- ველური ბუნების სააგენტო აქტიურად მუშაობს ადგილობრივი გარეული სახეობის ფრინველების, კაკაბის, კოლხური ხობის, პორფირიონისა და გნოლის გამრავლებასა და ბუნებაში მათი პოპულაციების აღდგენაზე.

კაკაბების გაშვება

??????

??????

- 2020 წელს ხობის მუნიციპალიტეტში, სოფელ ნოჯიხევში კოლხური ხობის საწინილე მეურნეობა მოეწყო. მეურნეობა მოიცავს ბუნებასთან ინტეგრირებულ ვოლიერებს, საინკუბატორო-საწინილე ნაგებობებს და ადმინისტრაციულ შენობას. მეურნეობაში საკვები ბაზის უზრუნველსაყოფად წელს 8 ჰექტარზე დაითესა სიმინდის მარცვალი. მეურნეობის საქმიანობის ერთ-ერთ ძირითად მიზანს კოლხური ხობის გამრავლება და ბუნებაში გაშვება წარმოადგენს. ველური ბუნების სააგენტომ, საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე 200 ფრთა კოლხური ხობი და 100 ფრთა კაკაბი ბუნებაში გაუშვა. 2021 წელს 500 ფრთა კაკაბისა და 500 ფრთა კოლხური ხობის ბუნებაში გაშვება იგეგმება.
- ამასთან, ველური ბუნების ეროვნული სააგენტო საქართველოს წითელი ნუსხის, ტყის შემქმნელი და ურბანულ სახეობის მცენარეთა გამოყვანას ახორციელებს, მათ შორის ძელქვა, უხრაჟი, საკმლის ხე, ჰართვისის, პონტოსა და მაღალმთის მუხები, კოლხური ბზა, ტყის ნაბლი და სხვა.

საშენი მეურნეობა

ველური ბუნების სააგენტო კრწანისის ტყეპარკის აღდგენისთვის გაშტაბურ საშუალებას ახორციელებს

- გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ველური ბუნების სააგენტო კრწანისის ტყეპარკის განახლებასა და აღდგენაზე მუშაობს. მიმდინარეობს არსებული უნიკალური ფლორისა და ფაუნის შენარჩუნება და წითელი ნუსხის სახეობის მცენარეების გაშენება. სააგენტო ტყეპარკში, მტკვრის ქალის ინფრასტრუქტურისა და მწვანე საფარის აღდგენის ღონისძიებებს ახორციელებს.
- ხეების უკანონო ჭრისა და ბრაკონიერობისაგან პარკის დაცვის მიზნით, კრწანისის ტყეპარკის ტერიტორიის 150 ჰა შემოიღობა.
- ტყეპარკში 100 კილოვატიანი მზის ელექტროსადგურის მშენებლობა დასრულდა, რომელიც გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდის (GEF, პროგრამა "მტკვარი 2, UNDP) მიერაა დაფინანსებული. გამომუშავებული ელექტრო ენერჯია განსაზღვრულია სარწყავი წყლის სატუმბი სადგურის, ქალის ტყის საირიგაციო სისტემების, არსებული 11 სათევზაო ტბორის წყალშევისებისა და საკუთრივ ტყეპარკის გზებისა და ბილიკების განათებისათვის.

- ტყეპარკში, მდინარე მტკვარზე, ველური ბუნების სააგენტოს მიერ დაპროექტებული სარწყავი წყლის სატუმბი სადგური უახლოეს მომავალში განთავსდება. ასევე, კრწანისის ტყეპარკში მიმდინარეობს ვეური ბუნების სააგენტოს სათაო ოფისის მშენებლობა, რომელიც 2021 წლის გაზაფხულამდე დასრულდება. ველური ბუნების სააგენტოს მიერ კრწანისის ტყეპარკის შესასვლელში ავტოსადგომი მოეწყო და დაცვის სამსახური განთავსდა.
- ველური ბუნების სააგენტოს მიერ მასშტაბური სამუშაოების განხორციელების შედეგად, პარკი თავის უმნიშვნელოვანეს ფუნქციას დაიბრუნებს. ტყეპარკი წარმოადგენს მტკვრის ქალის ბუნებრივ ეკოსისტემას და იგი რეკრეაციული სივრცეა თბილისსა და რუსთავს შორის, სადაც გადაადგილება შესაძლებელი იქნება მხოლოდ ფეხით, ველოსიპედით ან მინი ელექტროავტომობილით. ტყეპარკში დაგეგმილია “მწვანე საბჭოს” საკონფერენციო დარბაზისა და წითელი ნუსხის სახეობების დედნრო პარკის გაშენება.

კრწანისის ტყეპარკის რეაბილიტაცია

მინის მდგრადი მართვისა და მინათსარგებლობის მონიტორინგის ეროვნული სააგენტო

მინა განსაკუთრებული მნიშვნელობის ამონურვადი რესურსია, რომელსაც უდიდესი ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული ღირებულება გააჩნია. აქედან გამომდინარე, მინის ფონდის რაციონალური გამოყენება და გონივრული მართვა სახელმწიფოს პრიორიტეტია. ამ ამოცანების გადასაწყვეტად, 2020 წელს, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს დაქვემდებარებაში შეიქმნა ახალი უწყება - სსიპ მინის მდგრადი მართვისა და მინათსარგებლობის მონიტორინგის ეროვნული სააგენტო. სააგენტოს შექმნით საფუძველი ჩაეყარა მინის მდგრადი მართვის სახელმწიფო პოლიტიკის განხორციელების დაწყებას. მთელი წლის განმავლობაში მიმდინარეობდა ინსტიტუციის ფორმირების პროცესი, რომელიც თითქმის დასრულებულია და 2021 წლიდან, იგი შეუდგება უფლება-მოვალეობების განხორციელებას.

მინის მდგრადი მართვისა და მინათსარგებლობის მონიტორინგის ეროვნული სააგენტო

სააგენტოს უფლებამოსილებაა სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მინის რესურსების აღრიცხვა და მონაცემთა ერთიანი ბაზის შექმნა, მინათსარგებლობასთან დაკავშირებული თემატური რუკების მომზადება, ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული საზღვრების დადგენაში და სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მინის მდგრადი მართვის სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავებასა და განხორციელებაში მონაწილეობის მიღება; გაუდაბნობებისა და მინის დეგრადაციის წინააღმდეგ ბრძოლისა და ნიადაგის ნაყოფიერების აღდგენის ღონისძიებების, ქარსაფარი (მინდორდაცვითი) ზოლის მართვასთან დაკავშირებული ღონისძიებების დაგეგმვასა და განხორციელებაში მონაწილეობა. ასევე, კერძო საკუთრებაში არსებული სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მინის ნაკვეთებთან დაკავშირებული საინვესტიციო გეგმების თაობაზე განცხადებების მიღება, განხილვა და საინვესტიციო გეგმების შესრულების ზედამხედველობა, რაც ფერმერებსა და სოფლის მეურნეობის სფეროში დასაქმებულ კომპანიებს მყარ საფუძვლებს შეუქმნის მათი საქმიანობის სწორად დაგეგმვისა და სასოფლო-სამეურნეო წარმოების რაციონალური განვითარებისათვის. გარდა ამისა, სააგენტო შეადგენს მინის ბალანსს და მის ყოველწლიურ ანგარიშში ასახავს საანგარიშო წლის განმავლობაში მინის დანიშნულებებში, სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მინის კატეგორიებში, სასოფლო-სამეურნეო სავარგულებში, საკუთრება-სარგებლობაში და მთლიანად მინის ფონდში მომხდარ ნებისმიერ რაოდენობრივ-ხარისხობრივ ცვლილებას.

2020 წელს, მინის ნაკვეთებზე უფლებათა სისტემური რეგისტრაციის პროექტების საჭიროებებიდან გამომდინარე, ურთიერთთანამშრომლობის შესახებ მემორანდუმი გაფორმდა მინის მდგრადი მართვისა და მინათსარგებლობის მონიტორინგის ეროვნულ სააგენტოსა და საჯარო რეესტრის ეროვნულ სააგენტოს შორის. მემორანდუმის მიზანს წარმოადგენს მსოფლიო ბანკის განვითარებისა და რეკონსტრუქციის საერთაშორისო ბანკის (IBRD) მიერ დაფინანსებული „ირიგაციის და მინის ბაზრის განვითარების პროექტის“, ასევე საჯარო რეესტრის მიერ განსახორციელებელი მინის ნაკვეთებზე უფლებათა სისტემური რეგისტრაციის სხვა პროექტების ფარგლებში სააგენტოებს შორის თანამშრომლობა.

სააგენტოების თანამშრომლობა ითვალისწინებს მინის ნაკვეთების ფაქტობრივი გამოყენების თაობაზე ინფორმაციის (სარქივო-საველე) შეგროვება-დამუშავებას. სააგენტო, საჯარო რეესტრისგან მიღებულ ინფორმაციას, მინის ბალანსის შედგენისა და მონაცემთა ერთიანი ბაზის შესაქმნელად გამოიყენებს. მხარეები ითანამშრომლებენ სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მინის ნაკვეთების კატეგორიის განსაზღვრის თაობაზე მეთოდოლოგიის შემუშავების საკითხებში. გარდა ამისა, მინის ნაკვეთებზე უფლებათა სისტემური რეგისტრაციის დროს, სააგენტოები ხელს შეუწყობენ მინის ნაკვეთების გაერთიანების (კონსოლიდაციის) პროცესს და მონაწილეობას მიიღებენ ამ მიმართულებით სტრატეგიული დოკუმენტების შემუშავებასა და განხორციელებაში. ითანამშრომლებენ მონაცემთა ბაზების წარმოება/დამუშავებისა და უსაფრთხოების საკითხებში. მემორანდუმის გაფორმებით საფუძველი ჩაეყარა სააგენტოების ერთობლივი მუშაობის პრაქტიკას. სხვადასხვა პროექტების ფარგლებში თანამშრომლობა უზრუნველყოფს საინფორმაციო ბაზისა და იმ ინსტრუმენტების შექმნას, რაც დაეხმარება საქართველოში მინის მდგრადი მართვის პოლიტიკის განხორციელებას.

ახალი სააგენტო მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს - მინის ბაზრის, სოფლის მეურნეობის დარგებისა და ზოგადად სოფლის განვითარებას.

სსიპ სოფლის მეურნეობის
სამეცნიერო-კვლევითი
ცენტრი

სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო- კვლევითი ცენტრი

სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრი საქმიანობას აგრარული მეცნიერების, სოფლის მეურნეობისა და სურსათის წარმოების განვითარების, ასევე, მცენარეთა და ცხოველთა აგრო-ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნების, ცხოველთა ხელოვნური განაყოფიერებისა და სანაშენე საქმიანობის ხელშეწყობის, მცენარეთა ჯიშების გამოცდისა და სასელექციო სადგურების აღდგენის, თესლისა და სარგავი მასალის სტანდარტებისა და სერტიფიცირების სისტემის შემუშავების, ახალი ტექნოლოგიების გავრცელების, სურსათის უვნებლობის, ვეტერინარიისა და მცენარეთა დაცვის სფეროში რისკის შეფასების უზრუნველყოფის, ბიომეთოდების შემუშავების, ბიომეურნეობების განვითარების ხელშეწყობის და სოფლის მეურნეობაში დასაქმებულ პირთა ექსტენციის მიმართულელებით ახორციელებს.

სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრი

ინფრასტრუქტურა

სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევით ცენტრს სახელმწიფო საკუთრებაში და მმართველობის უფლებით გააჩნია კეთილმოწყობილი სასოფლო-სამეურნეო ბაზები, თანამედროვე ლაბორატორიები და საცდელ-სადემონსტრაციო ნაკვეთები:

- მრავალწლოვანი (ვაზი, ხეხილი, აგრო-სატყეო) კულტურების საკვლევ-სადემონსტრაციო ბაზა (სოფ.ჯილაურა, მცხეთის მუნიციპალიტეტი);
- მცენარეთა ინტეგრირებული დაცვის 2 ლაბორატორია (სოფ.ჯილაურა, მცხეთის მუნიციპალიტეტი და სოფ.ანასეული, ოზურგეთის მუნიციპალიტეტი);
- მცენარეთა ვირუსული კვლევის ELISA და RT PCR ლაბორატორია (სოფ.ჯილაურა, მცხეთის მუნიციპალიტეტი);
- ერთწლოვანი (მარცვლოვანი, პარკოსანი, ბოსტნეული, ბადჩეული, ტექნიკური) კულტურების საკვლევ-სადემონსტრაციო ბაზა (სოფ. წილკანი, მცხეთის მუნიციპალიტეტი);
- თესლის ხარისხის ლაბორატორია (სოფ. წილკანი, მცხეთის მუნიციპალიტეტი);
- პროფ. ივანე სარიშვილის სახელობის ნიადაგის კვლევის ლაბორატორია (სოფ. წილკანი, მცხეთის მუნიციპალიტეტი);
- მცენარეთა მიკროკლონური (in vitro) გამრავლებისა და უვირუსო სარგავი მასალის კვლევის ლაბორატორია (სოფ. წილკანი, მცხეთის მუნიციპალიტეტი);
- მეცხოველეობის სანაშენე, სასელექციო-კვლევითი სადგური (სოფ. განთიადი, დმანისის მუნიციპალიტეტი);
- შინაური ცხოველებისა და ფრინველების საცდელ-სადემონსტრაციო საკვლევითი ფერმა (კრწანისი, გარდაბნის მუნიციპალიტეტი);

დნმ ლაბორატორია

ინ ვიტრო ლაბორატორია

თესლის ხარისხის ლაბორატორია

- მეფუტკრეობის სანაშენე სადგური (სოფ. მუხური, ჩხოროწყუს მუნიციპალიტეტი);
- სასათბურე კომპლექსი, 6 დიდი და 27 პატარა მზის სისტემის სათბური (სოფ. შულავერი, მარნეულის მუნიციპალიტეტი);
- სასელექციო, ჯიშთა გამოცდის სადემონსტრაციო ნაკვეთები საქართველოს 24 მუნიციპალიტეტში;
- „შპს ღვინის ლაბორატორია“- მმართველობის უფლებით (თბილისი);
- „შპს ადამ ბერიძის სახელობის ნიადაგისა და სურსათის დიაგნოსტიკის ცენტრი“ - მმართველობის უფლებით (სოფ. ანასეული, ოზურგეთის მუნიციპალიტეტი).

მეაბრეშუმეობის სადგური

შპს ღვინის ლაბორატორია

მეფუტკრეობის სანაშენე სადგური

შულავერის სასათბურე კომპლექსი

ჯილაურას საკვლევ-სადემონსტრაციო ბაზა, ხეხილის კოლექცია

ჯილაურას საკვლევ-სადემონსტრაციო ბაზა, ვაზის კოლექცია

2020 წელს, სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევით ცენტრში აგრონომი სექტორის განვითარების მეცნიერული მხარდაჭერის, მცენარეთა და ცხოველთა აგრო-ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნების, თანამედროვე ტექნოლოგიების კვლევისა და დანერგვის ხელშეწყობის მიზნით, საქმიანობა ხორციელდებოდა შემდეგი ძირითადი მიმართულებებით:

ბოსტნეული და ბალჩეული კულტურების გენოფონდის შენარჩუნება, გაშენება, მოვლა-მოყვანა, ბიო-აგრონომიების ინოვაციური ტექნოლოგიების შექმნა:

- სამეურნეო მახასიათებლების დადგენისა და შემდგომი შესწავლის მიზნით გრძელდება კვლევები (მუხუდო, ოსპი, ცერცვი, ცულისპირა) ერთნლოვან მცენარეებზე;
- ჩატარდა ლობიოს სხვადასხვა ფაზებზე ფენოლოგიური დაკვირვებები. გამოვლენილია ლობიოს სამი ჯიშის M2, M3 ბიოლოგიურ-სამეურნეო ნიშან-თვისებათა გაუმჯობესება; მიღებულია ლობიოს M3 თაობის 108 ნიმუში შემდგომ თაობებში შესწავლის მიზნით;
- ბოსტნეული და ბალჩეული კულტურების ადგილობრივი ჯიშების აღდგენა- გაუმჯობესების, დაცვისა და შენახვის მიზნით ღია და დახურულ გრუნტში განხორციელდა კვლევები ბოსტნეული და ბალჩეული კულტურების: პომიდვრის - 21, კიტრის - 2, წინაკის - 2, ბადრიჯნის - 1, საზამთროს - 1, გოგრას - 1, ნესვის - 1 და ყაბაყის - 1 კულტურის ადგილობრივ ფორმებზე;
- ხახვის საკონტროლო სანერგეში შესწავლილი 9 ფორმიდან, გამორჩეულია 6 ფორმა, (2 შემოტანილი, 4 ადგილობრივი) და ხახვის ერთი ადგილობრივი პერსპექტიული ფორმა „წითელი 54“;
- ნივრის სელექციური სანერგედან გამოირჩა 7 ფორმა, ხოლო ნივრის საკოლექციო სანერგედან - 10 ფორმა; “UPOV”-ის დისკრიპტორების მიხედვით აღწერილია ნივრის 5 პერსპექტიული ფორმა;
- ჯიშების განახლების მიზნით მუშაობა გრძელდება: ხახვისა და ნივრის 2-2 ადგილობრივ, აღდგენილ ჯიშზე;
- საკოლექციო სანერგედან გამოირჩა ბროკოლის - 2 და ყვავილოვანი კომბოსტოს - 2 ფორმა;
- პარკოსანი, ძალყურძენისებრთა და გოგროვანთა ოჯახის კულტურების კვლევისა და პირველადი მეთესლეობის წარმოების მიზნით, გრძელდება კულტურების მოძიება, აღდგენა-კონსერვაცია;
- ტექნიკური კულტურების კვლევისა და პირველადი მეთესლეობის მიზნით, მოეწყო თამბაქოს სადემონსტრაციო ნაკვეთი; შესწავლილია საზეთე და სართავი მიმართულების სელის ახალი, ინტროდუცირებული ჯიშები;

- ელიტური სათესლე მასალის გამრავლების, მისი მაღალი სამეურნეო თვისებების კვლევისა და გამორჩეული ფორმების იდენტიფიცირების მიზნით, ახალქალაქში, მარნეულში, წილკანში, ყაზბეგში, ლენტეხსა და ახალციხეში მიმდინარეობს კარტოფილის კულტურის სხვადასხვა ფორმების გამოცდა;
- შესწავლილია სატაცურის 1 ჯიშის (Arganteuil) სამეურნეო მახასიათებლები;
- სხვადასხვა ერთნლოვან კულტურებზე გამოიცადა ადგილობრივი და უცხოური წარმოების 32 ბიოპრეპარატი; დამუშავებულია მათი გამოყენების სქემა და ეკონომიკური ეფექტიანობა.

მრავალნოვანი კულტურების აგროტექნოლოგიების გაუმჯობესება და გენოფონდის შენარჩუნება:

- ხეხილის (ვაშლი, მსხალი, ატამი, ტყემალი, კომში) ადგილობრივი ჯიშების მოძიებისა და გამრავლების მიზნით, საქართველოს რეგიონებში განხორციელდა ექსპედიციები (კახეთი, შიდა ქართლი, ქვემო ქართლი, სამცხე-ჯავახეთი, მცხეთა-მთიანეთი); ექსპედიციების შედეგად აღებულია 30-მდე ადგილობრივი ჯიშის ხეხილის საკალმე მასალა, დაიმყნო 10 ტყემლის ფორმა;
- ხეხილის ადგილობრივი ჯიშების კოლექცია გამდიდრდა ახალი 50-ზე მეტი ფორმით;
- შესწავლილია ხეხილის 13 კულტურის 70 ჯიშის სამეურნეო-ბიოლოგიური თავისებურებები (ვაშლი, მსხალი, ბალი, ქლიავი, გარგარი, ატამი, შინდი, ხურმა, ნუში, კაკალი, თხილი, მინი კივი, გოჯი ბერი);
- ხეხილის ადგილობრივი ჯიშების გენოფონდის კონსერვაციის მიზნით, კოლექციაში დაიმყნო 629 მცენარე;
- საქართველოს 7 რეგიონში ხეხილოვანი კულტურების კოლექციებში ჩატარდა აღწერა და განისაზღვრა მოსავლიანობა: სამცხე-ჯავახეთი (ადიგენი - ბოლაჯური), სამეგრელო (ჩხორონყუ - ლესიჭინე), იმერეთი (სამტრედია - დიდი ჯიხაიში), შიდა ქართლი (ხაშური), გურია (ოზურგეთი, ანასეული), ლეჩხუმი (ცაგერი - აღვი);
- გაშენდა ფსტის სამი ახალი ინტროდუცირებული ჯიშის (1. UCB - 1, 2. თურქული P. Vera; 3. Pictacio mutica (Atlantica)) საკოლექციო ბალი, თითოეული ჯიში 15 ცალის ოდენობით;
- UFO-ს ტექნოლოგიის გამოყენებით გაშენდა ახალი, სამეურნეო-საცდელი ნაკვეთი 50 მცენარის რაოდენობით;
- სახელმწიფო პროექტის "დანერგე მომავალი" ბენეფიციარებისთვის ჩატარდა - 32 ტრენინგი, შესაბამისი ტესტირებით.

მარცვლოვანი კულტურების ადგილობრივი გენოფონდის მოძიება- კონსერვაცია, ნიადაგურ-კლიმატურ პირობებთან ადაპტაცია, ბიოქიმიური და კოჰერციული მარკინების შესწავლა, ჯიშთა გამოცდა:

- ხორბლის გენეტიკური რესურსების მრავალფეროვნების მიზნით, მოძიებულია და გენ-ბანკში დაცვისათვის გადაცემულია ენდემური ხორბლის სახესხვაობები და აბორიგენული ჯიშები 40 ნომრის რაოდენობით;
- შესწავლილი საშემოდგომო და ფაკულტატური ხორბლის ოთხი სანერგის 404 გენოტიპიდან, შემდგომი კვლევების ჩატარების მიზნით, გამორჩეულია 34 პერსპექტიული ფორმა;
- პირველადი მეთესლეობის სანერგედან მიღებულია ეროვნულ კატალოგში შესული სახეობების და ჯიშების საბაზისო სათესლე მასალა (მახა, ჩელტა ზანდური, შავფხა, თეთრი დიკა, ახალციხის წითელი დოლი);
- მოსავლიანობის ამაღლების მიზნით, სასუქებისა და ზრდის რეგულატორის გამოყენებით, შემუშავდა თავთავიანი კულტურების მოვლა-მოყვანის გაუმჯობესებული ტექნოლოგია;
- ახალი ჯიშების მიღების მიზნით, სხვადასხვა აგრო-კლიმატურ ზონაში მოწყობილ სელექციურ ჯიშთა გამოცდის ნაკვეთებზე, მიმდინარეობს საკონტროლო ჯიშთან ერთად ხორბლის საერთაშორისო სანერგეებიდან გამორჩეული 9 პერსპექტიული ფორმის შესწავლა;
- სიმინდის სელექციისა და პირველადი მეთესლეობის მიზნით, მიმდინარეობდა უხვმოსავლიანი, საადრეო და საგვიანო, სამარცვლე, სასურსათო, საკონსერვო და საკვები მიმართულების, ხარისხიანი პროდუქციის მომცემი, ჩანოლისა და მავნებელ-დაავადებების მიმართ იმუნური, ინტენსიური ტექნოლოგიით მოყვანისადმი ხელსაყრელი ჰიბრიდების და ჯიშების სელექცია;
- დასარეგისტრირებლად მომზადდა სიმინდის ორი ჰიბრიდი;
- შესწავლილია ჰიბრიდთა 17 ნომერი;
- საკონტროლო ჯიშთა გამოცდაში კვლევას დაექვემდებარა 32 ნომერი, საკოლექციო და ხაზების სანერგეებში - 227 ნომერი;
- დარაიონებული ჯიშებისა და ჰიბრიდთა მშობლიური ხაზების პირველადი მეთესლეობის მიხედვით, მოეწყო სიმინდის ჯიშებისა და ხაზების შერჩევითი სანერგე და მშობლიური ხაზების სათესლე სანერგე.

თესლისა და სარგავი მასალის წარმოების განვითარების მხარდაჭერა:

- აგრო-ბიომრავალფეროვნებისა და ენდემების შენარჩუნების პროგრამის ფარგლებში მოხდა გენეტიკური ბანკის გამდიდრება ხორბლის კულტურის - 300, სიმინდის კულტურის - 45, ლობიოს კულტურის - 30 ახალი ნიმუშით;
- ახალი ჯიშების დაცვის საერთაშორისო გაერთიანების (UPOV) მეთოდის მიხედვით აღწერილია ხორბლის - 1 და ლობიოს - 8 ადგილობრივი ჯიში;
- გასავრცელებლად დაშვებული სასოფლო-სამეურნეო კულტურათა ჯიშების ეროვნულ კატალოგში შევიდა ხორბლის ადგილობრივი - 6, ხორბლის ინტროდუცირებული - 8 და ვაზის ადგილობრივი - 12 ჯიში;
- გრძელდება საქართველოში შემორჩენილი ტრადიციული ჯიშების მოძიება, იდენტიფიკაცია, UPOV-ის და CPVO-ის ტექნიკური მახასიათებლების მიხედვით დახასიათება და გასავრცელებლად დაშვებული ჯიშების ეროვნულ კატალოგში შეტანა;
- თესლის ბანკში შენახულია სიმინდის ტრადიციული ჯიშების ორიგინალი ნიმუშები;
- მომზადდა სასოფლო-სამეურნეო კულტურათა ჯიშების თესლისა და სარგავი მასალის ეტიკეტირების წესის დადგენილებების პროექტები;
- ხორბლის და კარტოფილის კულტურათა სათესლე ნაკვეთებზე განხორციელდა 36 საველე ინსპექტირება;
- სერტიფიცირებულია 570.35 ტონა სათესლე მასალა;
- სერტიფიცირებულია - 389.35 ჰა ნათესი ფართობი;
- გაცემულია სათესლე და სარგავი მასალის ხარისხის დამადასტურებელი: ხორბალი - 30, თხილი - 3, კარტოფილი - 3 სერტიფიკატი;
- თესლის პარტიებიდან აღებული ნიმუშების შესწავლისას დადგენილია მათი შესაბამისობა თესლის ხარისხის მაჩვენებლებთან;
- სარგავი მასალის ნებაყოფლობითი სერტიფიცირების დანერგვის პროცესის ფარგლებში, განხორციელდა 27 სანერგე მეურნეობის საქმიანობის შესწავლა. 9 სანერგე მეურნეობას მიენიჭა კვალიფიციური სანერგე მეურნეობის სტატუსი, 18 მეურნეობას შეუსაბამობის აღმოფხვრის მიზნით მიეცა მითითებები;

- თესლის ხარისხის ლაბორატორიამ გაიარა აკრედიტაცია სსტ-ისო-ეკ 17025 – 2017/2018 - ის შესაბამისად;
- შეიქმნა და დამუშავდა სარგავი მასალის მიკვლევადობის და სანერგეში ჩატარებული აგროტექნოლოგიური და ფიტოსანიტარული სამუშაოების აღრიცხვის ჟურნალები;
- სათესლე და სარგავი მასალის სერტიფიცირების სისტემატიზაციის მიზნით ჩატარდა 235 ლაბორატორიული ანალიზი;
- გრძელდება სარგავი და სათესლე მასალის მწარმოებელთა რეესტრის სრულყოფა;
- შეიქმნა მცენარეთა გენეტიკური რესურსების გრძელვადიანი კოლექცია.

მცენარეთა დაცვის ინტეგრირებული სისტემების კვლევა:

- პირველად საქართველოში, თანამედროვე იმუნოფერმენტული ანალიზის ლაბორატორიული მეთოდით (ELISA-ტესტი) იდენტიფიცირებულია თხილის - 2 და ვაზის - 7 ვირუსული დაავადება;
- იმუნოფერმენტული ანალიზის (ELISA) ლაბორატორიული და ჯაჭური პოლიმერაზას (RT PCR) მეთოდით ვაზის 4 ჯიშზე იდენტიფიცირებულია 2 ფიტოპლაზმური დაავადება;
- ვირუსულ დაავადებაზე შემოწმებულია 30 ჯიშის 180 მცენარე და გამოვლენილია 103 უვირუსო მცენარე;
- გამოვლინდა ვირუსული დაავადებების მიმართ შედარებით გამძლე ვაზის 14 და ვირუსის მიმღებიანი - 8 ჯიშ;
- ჯანსაღი, უვირუსო მცენარეების გამოვლენის და სამომავლოდ, მათგან სარგავი მასალის წარმოების მიზნით, EPPO-ს სტანდარტებით გათვალისწინებული 8 ვირუსის დიაგნოსტიკუმით განხორციელდა ვაზის საკოლექციო და სადედე ვენახების 30 ქართული ჯიშის კვლევა ვირუსული ინფექციის შემცველობაზე. სულ გამოკვლეულია 180 ნიმუში/მცენარე;
- პროექტის „საქართველოში სოფლად საარსებო საშუალებების გაძლიერება: ჯანსაღი თესლის წარმოების ინტეგრირებული მიდგომების დანერგვა კარტოფილის ადგილობრივი თესლწარმოების სისტემაში“ ფარგლებში, შემოწმდა კარტოფილის ვირუსული დაავადებების სიმპტომების მქონე მცენარეები. სულ გამოკვლეულია კარტოფილის 110 ნიმუში;
- აზიური ფაროსანას (*Halyomorpha halys*) და თხილის სხვა მავნე მწერების კვლევისა და ბრძოლის ღონისძიებების შემუშავების მიზნით, გურიისა და სამეგრელოს რეგიონებში, რეგულარულად ჩატარებული ფიტოსანიტარული მონიტორინგის შედეგად, გამოვლინდა და დადგინდა დომინანტური მავნე ორგანიზმები და მათი გავრცელების სიხშირე;

- შესწავლილია კაკლოვან კულურათა ძირითადი სოკოვანი დაავადებები;
- ქიმიური პრეპარატების მიმართ მასობრივი გავრცელების მავნე ორგანიზმების, მ.შ. აზიური ფაროსანას მიმართ რეზისტენტობის შესწავლის მიზნით, სამეგრელოს რეგიონის სხვადასხვა სოფელში თხილის ნარგავებსა და სიმინდის ნათესებში ჩატარებულ მარშრუტულ კვლევებზე დაყრდნობით, გამოვლინდა სისტემატურად გამოყენებადი ინსექტიციდები;
- განისაზღვრა აზიური ფაროსანას სხვადასხვა პოპულაციების მგრძობიარობა ბიფეტრინის შემცველი პრეპარატის მიმართ;
- აზიური ფაროსანას წინააღმდეგ გამოყენებადი პრეპარატის რეგისტრირების მიზნით, შესწავლილია ახალი, ავსტრიული ინსექტიციდი და დამუშავდა სარეგისტრაციო დოკუმენტაცია;
- დაზუსტდა სასოფლო-სამეურნეო კულტურებში (თავთავიანები, კიტრი, პომიდორი, კარტოფილი, ციტრუსები, ვაზი, ხეხილი) მავნებელ-დაავადებების და სარეველების წინააღმდეგ ჩასატარებელი ღონისძიებების ფენოკალენდარული სქემები და გადაეცათ ფერმერებს;
- ბიოლოგიური ეფექტურობის დადგენის მიზნით, საგარეჯოს მუნიციპალიტეტის სოფ. უდაბნოს მიმდებარე ყამირ საძოვრებზე ჩატარდა იტალიური კალიის წინააღმდეგ პრეპარატის „შილდი“ (ამიაკის ნყალხსნარი) სავლელ გამოცდა;
- თხილის აგრო-ეკოსისტემაში სარეველების წინააღმდეგ გამოყენებული ტექნოლოგიების კვლევის მიზნით, გურიისა და სამეგრელოს რეგიონებში ჩატარებული მონიტორინგის საფუძველზე, გამოვლინდა სარეველების მთელი სპექტრი და შემუშავდა მათ წინააღმდეგ ბრძოლის ალტერნატიული ბიოლოგიური მეთოდი;
- ვაზის ინვაზიური და სხვა მავნე ორგანიზმებისაგან დაცვის ინტეგრირებული სისტემის სრულყოფის მიზნით, გამოვლენილია იშვიათი დაავადება - ვაზის მჟავე სიდამპლე, შესწავლილია მის წინააღმდეგ ბრძოლის ახალი, ეფექტური ინსექტიციდები;
- ვენახში მავნებელ-დაავადებების წინააღმდეგ პესტიციდების გამოცდის შედეგების საფუძველზე, ვაზის ფენოკალენდარულ წამლობათა სქემაში განხორციელდა ცვლილებები.

რისკის შეფასების შესაძლებლობების გაზრდა:

- შემუშავდა და პარლამენტის კომიტეტს განსახილველად გადაეცა პროექტი „ეროვნული დიეტური და ნუტრიციული კვლევა საქართველოში: პირველი ნაბიჯი სურსათისმიერი რისკების რაოდენობრივი შეფასების შესაძლებლობების გაზრდის მიზნით“;
- „ერთი ჯანმრთელობის“ პოლიტიკის გათვალისწინებით, საერთაშორისო კონკურსებსა და მსოფლიო კონგრესებზე წარდგენილია სამეცნიერო ნაშრომები;
- „საქართველოს სხვადასხვა რეგიონებში აღებული სასმელი წყლის ნიმუშებში Escherichia coli-ის და კოლიფორმების კონცენტრაციებს შორის დადებითი კორელაცია“;
- „შიდასახეობრივი რეკომბინაცია, როგორც Brucella Abortus-ის პოპულაციების ევოლუციის დამატებითი მექანიზმი“;
- „CmeABC ოპერონის და gyrA ლოკუსების შიდასახეობრივი რეკომბინაცია, როგორც რისკის შემცველი გზა, რომელიც საფუძ-

ვლად უდევს *Campylobacter jejuni*-ს ბუნებრივ პოპულაციებში ფტორქინოლონებისადმი რეზისტენტობას“;

- „ანტიმიკრობული რეზისტენტობის გენები მწვანე კონცხისა და ბათუმის სანაპირო რეკრეაციულ წყლებში საქართველოში: დასკვნები მეტაგენომიკური ანალიზებიდან“.
- სურსათის უვნებლობის აღმოცენებადი რისკების შეფასების მიმართულებით, 2020 წელს აშშ-ს აკადემიური გამოცემის „Springer“ საერთაშორისო სამეცნიერო ჟურნალში “Food and Environmental Virology” გამოქვეყნდა სამეცნიერო სტატია. სამეცნიერო შრომა „Vibrio-ს ბაქტერიოფაგებს შორის გენის ჰორიზონტალური გადაცემის ფაქტი“ წარდგენილია ბიონფორმატიკის 25-ე საერთაშორისო სამუშაო შეხვედრაზე ვირუსის ევოლუციის და მოლეკულური ეპიდემიოლოგიის შესახებ რიო დე ჟანეიროში, ბრაზილია;
- რისკის შეფასების გამონვევებზე, რისკის შეფასების სამეცნიერო კვლევების პარალელურად, ევროპის სურსათის უვნებლობის უზენაესი ორგანოს (EFSA) მხარდაჭერით ჩატარდა საერთაშორისო სამუშაო შეხვედრა;
- ცენტრის პარტნიორ ორგანიზაციებთან მჭიდრო კომუნიკაციის გზით შემუშავდა და მომზადდა მასალები და რეკომენდაციები საქართველოში COVID-19 პანდემიით გამონვეული საგანგებო პირობების ეფექტური მართვის უზრუნველსაყოფად. მომზადდა სამეცნიერო მოსაზრება და რეკომენდაციები სურსათის უვნებლობის, ვეტერინარიის და ფიტოსანიტარიის რისკის შეფასების ინიცირების პროცედურების სრულყოფის მიზნებისთვის საქართველოში;
- ტრენინგები, კონფერენციები:
- ვეტერინარიის და ფიტოსანიტარიის რისკის შეფასების სამიზნე ჯგუფების მუშაობაში მონაწილეობა;
- “Hands on” ინტენსიური პრაქტიკული ტრენინგები ბიონფორმატიკაში დნმ-ის და გენომების ანალიზზე;
- ტრენინგი „ერთი ჯანმრთელობის“ სფეროში ორგანიზებული EFSA-ს და ჩეხეთის რესპუბლიკის საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ინსტიტუტის მიერ;
- RAGUSA SHWA-2020 ორგანიზებული შვედეთის, აშშ-ს და იტალიის ჯანმრთელობის დაცვის ორგანიზაციების მიერ;
- TAIEX-ის ფარგლებში ორგანიზებული სამუშაო შეხვედრა სურსათის მოხმარების მონაცემების შემუშავებაზე;
- აშშ-ს სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო დეპარტამენტის მიერ ორგანიზებული ინტენსიური ტრენინგი სურსათის უვნებლობის რისკის შეფასებაზე (ხანგრძლივობა 6 თვე).

საქართველოს მიწის ფონდის შესწავლის და ნიადაგის ნაყოფიერების აღდგენა-გაუმჯობესება:

- გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოებასთან (GIZ) ერთობლივი საგრანტო პროექტის “ტყის საფარ ქვეშ ნიადაგების შესწავლა და მასში ორგანული ნახშირბადის მარაგის განსაზღვრა” ფარგლებში;
- პროფ. ივანე სარიშვილის სახელობის ნიადაგის კვლევის ლაბორატორიამ GIZ-სგან, ტექნიკური დახმარების სახით, მიიღო 113 ათასი ლარის ღირებულების ლაბორატორიული აპარატურა;
- ჩატარდა სავლე და ლაბორატორიული კვლევები. აღებული და გამოკვლეულია ნიადაგის 700-ზე მეტი ნიმუში;
- კვალიფიკაციის ამღლების მიზნით, ქართველი და გერმანელი სპეციალისტების მიერ გადამზადდა ორი სავლე სპეციალისტი;
- ნიადაგების საერთო მდგომარეობის შესწავლის მიზნით, გამოკვლეულია ნიადაგი 20 ათასი ჰა ს/ს დანიშნულების ფართობი, აღებული და ლაბორატორიულ პირობებში შესწავლილია ნიადაგის 176 ნიმუში;
- შედგენილია ნიადაგში ორგანული ნახშირბადის მარაგის და საკვები ელემენტების ამსახველი რუკები (6 რუკა);
- ნიადაგის ფიზიკური, ფიზიკურ-ქიმიურ და ქიმიური მახასიათებლების განსაზღვრის მიზნით, განხორციელდა ნიადაგის სავლე და ლაბორატორიული კვლევა, შესწავლილია ნიადაგის 152 ნიმუში;
- მომზადდა 5 რეკომენდაცია ნიადაგის ნაყოფიერების გაუმჯობესების შესახებ;
- პარტნიორ ორგანიზაციებს შორის გაფორმებული ურთიერთთანამშრომლობის მემორანდუმის საფუძველზე განხორციელებული ერთობლივი კვლევების ფარგლებში ჩატარდა ნიადაგის სავლე და ლაბორატორიული კვლევა, სულ შესწავლილია 202 ნიმუში; მიღებულ მონაცემებზე დაყრდნობით, განახლდა ნიადაგის ელექტრონულ მონაცემთა ბაზა;
- პროფ. ივანე სარიშვილის სახელობის ნიადაგის კვლევის ლაბორატორია 2020 წლიდან მონაწილეობს ლაბორატორიათა პროფესიული ტესტირების საერთაშორისო პროგრამაში - WEPAL, რომლის ფარგლებში ლაბორატორიამ მიიღო და წარმატებით ჩაატარა ნიადაგის 16 ნიმუშის კვლევა;
- ლაბორატორიამ გაიმარჯვა გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის მიერ (FAO) გამოცხადებულ კონკურსში. შედეგად, FAO გადასცემს ლაბორატორიულ ავეჯს, რაც ხელს შეუწყობს ლაბორატორიის მუშაობის ეფექტიანობის ზრდას;
- ნიადაგის კვლევის ლაბორატორია განეწინააღმდეგება FAO-ს მიერ დაარსებულ სასუქების ანალიზის საერთაშორისო ქსელში (International Network on Fertilizers Analysis - INFAN);
- მონაწილეობა მიიღო FAO-ს ეგიდით გამართულ 10 ტრენინგში.

საქართველოში გავრცელებული შინაური ცხოველების, ფრინველების, თევზების და სამეურნეო-სასარგებლო მწერების ადგილობრივი ჯიშების და პოპულაციების აღდგენა-გაუმჯობესება და გენეტიკური ბანკის შექმნა:

- გრძელდება მუშაობა ადგილობრივი და ინტროდუცირებული ჯიშების სანაშენე და პროდუქტიული თვისებების გაუმჯობესებისა და შემდგომი სრულყოფის მიზნით სანაშენე-სასელექციო ღონისძიებების მენეჯმენტის გათვალისწინებით;
- გამოკვლეულია გადაშენების პირას მყოფი ქართული მთის ჯიშის ძროხისა და კავკასიური ნაბლას პროდუქტიულობა, რძის ქიმიური შედგენილობა და სხვა სამეურნეო მაჩვენებლები;
- სანაშენე ბირთვების შექმნის მიზნით, გრძელდება მსხვილფეხა რქოსანი საქონლის ადგილობრივი ჯიშების და პოპულაციების მოძიება/შესწავლა;
- გადაშენების პირას მისული მეგრული წითელი საქონლის შესწავლის, აღდგენისა და დაცვის მიზნით, პალიასტომის ზამთრის საძოვრებზე, სამომავლო თანამშრომლობის მიზნით, მოძიებულია 2 ტიპური ფერმა;
- ინტენსიური მეღორეობის განვითარების ხელშეწყობის მიზნით, გრძელდება თანამედროვე ჯიშების მოზარდის მიღება და ფერმერებისთვის გადაცემა;
- საქართველოში გადაშენების პირას მყოფი კახური ღორის შესწავლის, მოშენება-სელექციის პროგრამის ფარგლებში, დასრულდა მოძიების, ტიპური ინდივიდების გამოვლენის და საცდელ-სადემონსტრაციო კოლტის ფორმირების პროცესი;
- მიმდინარეობს კახური ღორის კოლტის მომრავლების და სელექციის სამუშაოები: საცდელი ცხოველების შეფასება, გადარჩევა, სადედე გუნდის წუნდება და შევსება, ნებვების და სანებვების ხელზე დაგრილება ინდივიდუალური შერჩევის პრინციპით;
- კახური ღორის რეპროდუქტორების ჩამოყალიბების მიზნით, სასელექციო სამუშაოების მიმართულებით, თანამშრომლობა გრძელდება ქართულ-ესპანურ კომპანიასთან “Georgian Native”;
- სვანური ღორისა და ტიპური ინდივიდების მოძიების მიზნით, გრძელდება ექსპედიციური სამუშაოები;
- გრძელდება კვლევები ინტროდუცირებული ჯიშების პროდუქტიულობის შესწავლის მიზნით;
- კრწანისის ტყე-პარკის საცდელ ფერმაში შეიქმნა კახური ჯიშის ღორის სასელექციო კოლტი 146 სულის რაოდენობით (10 კერატი, 28 ნებვი, 108 ბურვაკი);
- აუქციონის წესით რეალიზებულია 310 მ.შ. კახური - 258, ინტროდუცირებული - 47 სული ღორი;

- გრძელდება ძროხის მალალპროდუქტიული ჯიშების (პოლშტინური და შვიცური) მოშენების ეფექტურობის მაჩვენებლების (პროდუქტიულობა, აღწარმოება, დაავადებები, საკვების ანაზღაურება და სხვა) შესწავლა (ახმეტის მუნიციპალიტეტი);
- მეცხოველეობის სანაშენე და სასელექციო სამუშაოების მიზნით, ცენტრის ბაზებზე, გრძელდება თუშური და იმერული ცხვრის, მთის ძროხის, მეგრული თხის, ჩალისფერი ინდაურის, ქრელი და ჯავახური იხვის, ჯავახური ბატის და ხოხობის ადგილობრივი ჯიშების სანაშენე ბირთვის შექმნაზე მუშაობა;
- გრძელდება ნახევრად ნაზმატყლიანი ცხიმკუდიანი, ნაზმატყლიანი ცხიმკუდიანი, იმერული, თუშური ცხვრის და მეგრული თხის ჯიშების სტანდარტის აღდგენა და გენეტიკური ბანკის შექმნა;
- ადგილობრივი ქათმის საკოლექციო გუნდი დაკომპლექტდა 5 პოპულაციის მეოთხე თაობით, თითოეულ პოპულაციაში 50-50 ფრთით, სულ 250 ფრთა. კოლხური ხოხობის 3 ოჯახი კი 12 ფრთა ხოხობით;
- შესწავლილია ადგილობრივი ფრინველის პროდუქტიულობის მაჩვენებლები: კვერცხდების ინტენსიობა; კვერცხის საინკუბაციო მაჩვენებლები; მოზარდის ზრდის დინამიკა და შენარჩუნების პროცენტი;
- ადგილობრივი კობრის სელექციისა და ბიოტბორის შექმნის მიზნით შექმნილია ბიოტბორის მოდელი ველური ფარავნის და რიონის კობრის სანაშენე გუნდით, სულ 57 ინდივიდი; შესწავლილია ნაჯვარის პირველი თაობა მისი ნიშან-თვისებებისა და ბიომასის მიხედვით;
- მიმდინარეობს მუშაობა კობრის გენომის შესწავლაზე ბიოინფორმატიკული მეთოდების გამოყენებით;
- ქართული ფუტკრის პოპულაციების (მეგრული, გურული, ქართლური) იდენტიფიცირების და სანაშენე მეურნეობის განვითარების ხელშეწყობის მიზნით, განხორციელდა ფუტკრების სამეურნეო მაჩვენებლების შესწავლა;
- დღეისათვის ხალასად მოშენებული მეგრული პოპულაციის ფუტკრის ოჯახების რაოდენობა შეადგენს 60-ს;
- ფუტკრის სანაშენე ბირთვისათვის, სასარგებლო თვისებების გათვალისწინებით, შეირჩა საუკეთესო 30 ოჯახი;
- მალალპროდუქტიული ოჯახებიდან გამოყვანილია დედა ფუტკრები, ინდივიდუალური სელექციის გზით მოხდა მათი მკაცრი გადარჩევა და შემონახვა შთამომავლობის ხარისხზე;
- ჩატარდა ფუტკრის ოჯახების საშემოდგომო აღწერა და განხორციელდა ფუტკრის დაავადებების მონიტორინგი;
- თაფლოვანი მცენარეების შესწავლისა და თაფლპროდუქტიულობის გაზრდის მიზნით სამეგრელოში, ლესიჭინეს საცდელ ბაზაზე (ჩხორონყუს მუნიციპალიტეტი) დაირგო ხანგრძლივად მოყვავილე, ეროზიის საწინააღმდეგო თაფლოვანი მცენარეები (42 ძირი);
- საკვები ბაზის შესწავლის მიზნით, სამუშაოები დაიწყო და გრძელდება გურიისა და სამეგრელოს რეგიონებში;
- თუთის აბრეშუმხვევიას გენოფონდის შენარჩუნებისა და გაუმჯობესების მიზნით დამზადდა თუთის აბრეშუმხვევიას გენოფონდის ჯიშების წმინდა გრენა 4000 ნადების რაოდენობით;
- სისხლის განახლება განხორციელდა 2 ფერადპარკიან ჯიშზე, რის შედეგად მიღებულ იქნა ფერის სხვადასხვა კომბინაციები;
- დამზადდა ჰიბრიდული გრენა 200 გ-ის ოდენობით;
- სასოფლო-სამეურნეო ცხოველების ზოგიერთი ინდექსური და ინვაზიური დაავადების პრევენციისა და საწინააღმდეგო ღონისძიებათა სრულყოფის მიზნით განხორციელდა ბრუცელოზის საწინააღმდეგო ღონისძიებები, გამოკვლეულ იქნა 541 მსხვილფეხა მცოხნელი პირუტყვი (მთიულეთ-ფშავ-ხევსურეთის სოფლები);

- შესწავლილია ჰელმინთოზური დაავადებების გავრცელება მსხვილფეხა მცოხნავ პირუტყვში (მათ შორის კამეჩებში), წვრილფეხა რქოსან პირუტყვში (ცხვარი და თხა), ღორი (ნაჯვარი, კახური და სვანური ჯიშები), ცხენი;
- საქართველოს 59 მუნიციპალიტეტის სოფლებში გამოკვლეულია 2990 სული საძოვრულ კვებაზე მყოფი მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვი, გაიცა რეკომენდაციები;
- მეცხოველეობის საკვები ბაზის შექმნის, ბუნებრივი სათიბებისა და საძოვრების გაუმჯობესების ღონისძიებების შემუშავების მიზნით, დაითესა საშემოდგომო ხორბალი, საგაზაფხულო ქერი, სამარცვლე სიმინდი, იონჯა.

ქართული ვაზის გენოფონდის დაცვა, ქართული და ინტროდუცირებული ჯიშების შესწავლა და ენოლოგიური პოტენციალის შეფასება:

- ჯილაურას სოლომონ ჩოლოყაშვილის სახელობის ვაზის კოლექციაში (GEO038) გრძელდება OIV-ის დესკრიპტორების შესაბამისად ვაზის ჯიშების აღწერა და შეფასება;
- გამოიცა შესწავლილი ვაზის ჯიშების ილუსტრირებული კატალოგი - პირველი ნაწილი;
- მევენახეობის სპეციფიური მიკროზონების შესწავლის მიზნით, გრძელდება პერსპექტიული მიკროზონების შესწავლა, მათი წარმოებისათვის გეოგრაფიული არეალის დადგენა;
- გამოვლინდა რეგიონების მიხედვით პერსპექტიული, ამ დროისათვის ნაკლებად გავრცელებული, ვაზის ჯიშები: სამეგრელოსთვის - 4, აჭარა-გურიისათვის - 5, იმერეთის რეგიონისათვის - 7, რაჭა-ლეჩხუმისათვის - 4, ქართლისა და მესხეთის რეგიონებისათვის - 5 და კახეთისათვის - 6 ჯიში;
- შესწავლილ ჯიშებს გაეწევა რეკომენდაცია მათი ადგილწარმოშობის ზონასა თუ მიკროზონაში გამრავლების მიზნით;
- ქართული ღვინის საფუარის ახლადგამოყოფილი შტამების მორფოლოგიური და სანარმოო თვისებების შესწავლის საფუძველზე, გამორჩეულია ღვინის დამზადებისთვის საფუარის წმინდა კულტურის პერსპექტიული 4 შტამი;
- პერსპექტიული საღვინე ჯიშების გამოვლენის მიზნით, შესწავლილია 139 ქართული, ავტოქტონური ვაზის ჯიში მათი სიმწიფის კოეფიციენტის, ყურძნის ტკბილის ფიზიკო-ქიმიური პარამეტრების, ვინიფიკაციის მეთოდებიდან გამომდინარე ორგანოლექტიკური მახასიათებლების მიხედვით;
- ჩატარებული დეგუსტაციების საფუძველზე დადგინდა ჯიშური ღვინოებისათვის დამახასიათებელი ძირითადი არომატები და მათი ინტენსივობა.

სოფლის მეურნეობის პროდუქტთა შენახვა-გადამუშავების თანაბედროვე ტექნოლოგიების შესწავლა:

- ხილ-ბოსტნეულის, კურკოვანი ხილისა და სასუფრე ყურძნის პერსპექტიული ჯიშების ნედლად შენახვის ახალი და წინასწარ შემუშავებული კვლევის მეთოდით მიღებულია სასუფრე ყურძნისა და კურკოვანი ხილის ახალი კომბინირებული ნაერთი (კალციუმის ქლორიდს + მეთილუასმონატი), გამოვლენილია პრეპარატის დადებითი ეფექტი - შემცირებული და-ნაკარგი, შენახვის ხანგრძლივი პერიოდი;
- გამოკვლეულია ყურძნის - 6, ატმის და ნექტარინის - 2-2 და ბლის - 3 ჯიშის რიგი ბიოქიმიური მაჩვენებლები და ცვლილება შენახვის პროცესში;
- ნატურალური, უალკოჰოლო და დაბალალკოჰოლიანი სასმელების და ძმრის სპექტრის გაფართოვების და ექსტრაქტების მიღების ენერგოდამზოგი ტექნოლოგიის შემუშავების შესწავლის მიზნით, შემუშავდა ახალი მაკონცენტრირებული ექსპერიმენტული მონოცილობის პრინციპული სქემა;
- შემდგომში შესწავლის მიზნით, მომზადდა ყურძნისა (რქანიტელი) და ვაშლის (მუშხუნა, სიდრი) საბაზისო ნატურალური წველები;
- დაბალკონდიციური ნედლეულის (ვაშლი, მსხალი, მინიკივი, ბრონეული) გამოყენებით დამზადდა დაბალალკოჰოლიანი სასმელების (სულ 2 ასორტიმენტი) და ძმრის, მათ შორის არომატული ძმრის საკვლევი ნიმუშები (სულ 7 ასორტიმენტი); განისაზღვრა ძირითადი ფიზიკო-ქიმიური და ორგანოლექტიკური მაჩვენებლები;
- პერსპექტიული კურკოვანი და კენკროვანი ხილის შრობის ტექნოლოგიის შემუშავების მიზნით, გამოკვლულ იქნა ქლიავის - 3, ალუბლის - 4 და გოჯი ბერის - 2 ჯიშში;
- ქართული ტრადიციული რძის პროდუქტების („დამბალხაჭო“, ყველი "ტენილი", ყველი „გუდა“) ტექნოლოგიური ინსტრუქციების შემუშავების მიზნით, უვნებლობის პრინციპების შემცველი ტექნოლოგიური სქემის გათვალისწინებით, შესწავლილ იქნა მათი ორგანოლექტიკური მაჩვენებლები;
- სახელმწიფო პროგრამების „რძის მწარმოებელი სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მხარდაჭერის სახელმწიფო პროგრამა“ და „მერძეეობის დარგის მოდერნიზაციისა და ბაზარზე წვდომის სახელმწიფო პროგრამა“ ფარგლებში გაკეთებულია 44 საექსპერტო დასკვნა და განეულია 150-მდე ონლაინ კონსულტაცია.

სასოფლო-სამეურნეო კულტურების წარმოების თანამედროვე სამანქანო ტექნოლოგიების კვლევა:

- დამუშავდა ჩაის პლანტაციებში სამუშაოდ განკუთვნილი სპეციალური ტრაქტორის, კომბინირებული აგრეგატის და სხვა მანქანების ტექნოლოგიური სქემები, რომელთა საფუძველზე დამზადებულია საცდელი ნიმუშები;
- მალალდეროიან კულტურებში (ბამბა, თამბაქო, ჩაი და სხვ) სხვადასხვა ოპერაციების შესრულების მიზნით, დამუშავდა ბელარუსის სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის მწარმოებელ ფირმაში „БЕЛЮМИНГ“ შექმნილი ტრაქტორის ტექნიკური მახასიათებლები;
- ხორბლის წარმოების სამანქანო ტექნოლოგიების ეკონომიკური შეფასების მიზნით, შედგენილია და დამუშავებულია ბაზო-კვლევებზე ხორბლის წარმოების სამანქანო-ტექნოლოგიური ადაპტერი; გამოიკვეთა ხორბლის ბაზო - კვლებზე წარმოების უპირატესობები;
- სურსათის უვნებლობის სააგენტოსთან თანამშრომლობით განხორციელდა მცენარეთა დაცვის სამანქანო საშუალებებზე, კერძოდ - ფაროსანას წინაღმდეგ შენამღვის პროცესებზე შემსხურებელი ტექნიკის სამუშაო ხსნარისა და სწავის ხარჯვზე დაკვირვება.

უპირუსო სათესლე და სარგავი მასალის მიღებისა და ჯიშების კონსერვაცია:

- განხორციელდა კარტოფილის 3 ადგილობრივი და 10 ინტროდუცირებული ჯიშის, ქსოვილის კულტურაში მასიური ინ ვიტრო გამრავლება;
- სელექციური კვლევის შედეგად გამოვლენილ იქნა გვალვისა და დაავადებებისადმი გამძლე CIP-ის 40 მალალმოსავლიანი ახალი კლონი, მისი შემდგომი მასიური მიკროკლონური გამრავლების მიზნით;
- განხორციელდა საქართველოსათვის შედარებით ახალი, სამკურნალო, კენკროვანი კულტურის გოჯი-ბერის ჯიშებისა (*Licium barbarum* - ნარიჯისფერი; *Licium Chinense* - წითელი გოჯი; *Licium Ruthenicum* - შავი გოჯი) და ბატატის ინ ვიტრო გამრავლება;
- განხორციელდა ვაზის ჯიშების ინ ვიტრო კულტურაში შეყვანა და ინ ვიტრო გამრავლება;
- ქართული ვაზის იშვიათი ჯიშების აღდგენა- დაცვისა და გენოფონდის ინ ვიტრო კონსერვაციის მიზნით, მიმდინარეობს ქართული ვაზის, მცირედ გავრცელებული, პერსპექტიული, საღვინე ჯიშების ინ ვიტრო გამრავლების ეფექტური ტექნოლოგიის შემუშავება/დახვეწა;

- ვაზის იშვიათი ჯიშების მიკროგამრავლების მიზნით შეირჩა ქართული ვაზის 30 ჯიში, შემუშავდა სტერილიზაციის მეთოდები და შესაბამისი საკვები არეები;
- აგრო-ბიომრავალფეროვნებისა და ენდემების შენარჩუნების მიზნით ინ ვიტრო გენბანკში ინახება საკვლევ კულტურების და ჯიშების 10-20 ცალი სინტარის მცენარე: კარტოფილი, ვაზი, გოჭი ბერი, ბატატი;
- ჩატარდა სასინტი სამუშაოები ჩაის, ბარამბოსა და კატაბალახას კულტურის სტერილური ქსოვილების ინ ვიტრო კულტურაში შეყვანასთან დაკავშირებით; აღნიშნული კულტურებისთვის გამოირჩა საუკეთესო საკვები არეები;

ტყის იშვიათი სახეობების გენეტიკური რესურსების შესწავლა, აკროსატყეო კულტურების კვლევა და ბიოლანდშაფტების მოწყობა:

- ჩატარდა ტყის იშვიათი და გადაშენების პირას მყოფი ხუთი მერქნიანი სახეობის (ქართული ნეკერჩხალი - *Acer ibericum* M. Bieb, ქართული ნუში - *Amygdalus georgica* Desf., იმერული მუხა - *Quercus imeretina* St, შიშველი თელადუმა - *Ulmus glabra* Huds და წვრილფოთლოვანი ცაცხვი - *Tilia cordata* Mill.) ინვენტარიზაცია და განხორციელდა ჰაბიტატების მდგომარეობის შეფასება;
- ტყის იშვიათ ოთხი სახეობის (*Acer ibericum*, *Amygdalus georgica*, *Quercus imeretina*, *Ulmus glabra*) არელების შესახებ მომზადდა მონაცემთა ბაზა და დამუშავდა GIS პროგრამაში მათი გავრცელების ამსახველი რუკები;
- განხორციელდა ქართული ნეკერჩხლის, შიშველი თელადუმის და იმერული მუხის ფოთლის ნიმუშებზე მოლეკულურ-გენეტიკური კვლევა;
- მუხისა და შიშველი თელადუმის ლოკაციების დადგენის მიზნით, რაჭის რეგიონში, განხორციელდა ექსპედიციები; თითოეული სახეობისა და ლოკაციის მიხედვით მოხდა სახეობების ინვენტარიზაცია; ინვენტარიზაცია ჩატარდა 5-ვე სახეობის 58 ლოკაციაზე;
- პოპულაციებს შორის მსგავსება-განსხვავების დაზუსტების მიზნით, ქართული ნეკერჩხალის და იმერული მუხის ფოთლის 1000-მდე ნიმუშს ჩაუტარდა მოლეკულურ-გენეტიკური და მორფომეტრიული კვლევა, რომელიც ევროპის ტყის გენეტიკური რესურსების პროგრამის (EUFORGEN) სქემის შესაბამისად განთავსდება;
- 86 სახეობის ტყის მერქნიანი მცენარეების საკოლექციო ნარგობას დაემატა 7 ახალი სახეობა (მცხეთა - ჭილაურა);
- ტყის იშვიათი სახეობების ex situ გენბანკისთვის მომზადდა 5 სახეობის 10 ნიმუში;

- აღმოსავლეთ საქართველოში ვერხვის ახალი სწრაფმზარდი ფორმების შესწავლის და ადაპტირებული ვარიანტების გამოვლენის, აგროტექნოლოგიური სქემის შემუშავებისა და სამომავლო გამოყენების მიზნით, კვლევები გრძელდება იტალიისა და თურქეთის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრებიდან შემოტანილი ვერხვის ახალ 25 ფორმაზე;
- გაშენდა ვერხვის სწრაფმზარდი ფორმების სანერგე პლანტაცია; გამოირჩა ვერხვის 6 პოტენციურად საუკეთესო ფორმა;
- თუთის რეზისტენტული ჯიშებისა და ფორმების შესწავლის მიზნით მცენარეთა ფენოლოგიური დაკვირვების შედეგად გამოვლინდა თუთის 4 საადრეო და 3 საგვიანო ფორმა;

- გაშენდა თუთის სხვადასხვა სახეობის 10 ჯიშისა და 30 ფორმა მცენარის საკოლექციო ნაკვეთი;
- ლაბორატორიული პირობებში განისაზღვრა თუთის ფორმების ბიოქიმიური და ფიზიოლოგიური მაჩვენებლები და დადგინდა გამძლეობის მარკერები;
- თუთის თესლის დამზადების, აღმოცენების უნარიანობის განსაზღვრისა და შემდგომი ჰიბრიდული მასალის მიღების მიზნით გამოყვანილ იქნა თუთის თესლი და შესწავლილ იქნა მისი ხარისხობრივი მაჩვენებლები;
- შემუშავდა თუთის თესლნერგების აღზრდის ახალი ტექნოლოგია და თუთის სარგავი მასალის მიღების ახალი ლაბორატორული - ეფექტური და ეკონომიკური მეთოდი; ასევე შემუშავდა თუთის უვირუსი სარგავი მასალის მიღების ახალი ტექნოლოგია;
- რეგიონებში თუთის გავრცელების მიზნით მცენარეთა ფენოლოგიური დაკვირვების შედეგად გამოვლინდა თუთის 8 საადრეო და 5 საგვიანო ფორმა.

ჩაისა და სუბტროპიკული კულტურების პერსპექტიული ფორმების გენეტიკური რესურსების შეგროვება, შესწავლა და გამრავლების ტექნოლოგიის შექმნა:

- ჩაისა და სხვა სუბტროპიკული ნედლეულის გადამამუშავებელი კომბინატის შექმნის მიზნით შემუშავდა საპილოტე პროექტი;
- შესწავლილია 30 ჰექტარზე მეტი ჩაის გავლურებული პლანტაცია, აღებულია ნიადაგის ნიმუშები. განისაზღვრა საკვების ელემენტების შემცველობა, რომელთა საფუძველზე მომზადდა რეაბილიტაციის ტექნოლოგიური გეგმები;
- მონიტორინგი ჩატარდა გასულ წლებში რეაბილიტირებულ ჩაის ნაკვეთებს;

- დაკვირვებები გრძელდება ანასეულის საკოლექციო ნაკვეთზე გაშენებულ ციტრუსოვანთა (მანდარინი, ლიმონი, ფორთოხალი) 8 პერსპექტიულ ფორმასა და ასევე აქტინიდიის, ფეიჰოას, თხილის, დაფნის, კულტურული წყავის, ჩაის, ლურჯი მოცვის, სტევიის, ჟოლოს, მაცვლის პერსპექტიულ ჯიშ-ფორმებზე;
- შესწავლილია საქართველოს სხვადასხვა რეგიონში ლურჯი მოცვის გასაშენებლად ვარგისი ფართობები, ჩატარდა ნიადაგის ნიმუშების ქიმიური ანალიზი;
- 100-ზე მეტ ბენეფიციარზე გაიყა შესაბამისობის ცნობები, სახელმწიფო დაფინანსებით ლურჯი მოცვის ნაკვეთების გაშენებაზე;

- დასავლეთ საქართველოს 3 ლოკაციაზე დარგულ მოცვის საცდელ ჯიშებზე განხორციელდა სამეცნიერო დაკვირვებები;
- დაფესვიანებული კალმებიდან მიღებულია 1500 ცალი ჩაის სტანდარტული ნერგი;
- გაშენდა ჩაის საკოლექციო ნაკვეთი: ჩაის ჯიში „კოლხიდა“ ვეგეტატიურად გამრავლებული, „კოლხიდა“ თესლით გამრავლებული და „კიმინი“ - თესლით გამრავლებული (0,1 ჰა.);
- პროგრამა „ქართული ჩაის რეაბილიტაცია“ ფარგლებში შესწავლილია და გაცემულია რეკომენდაციები 10 ბენეფიციარზე; ასევე შემოწმდა და საბოლოო დასკვნები მომზადდა 50 ჰა-მდე რეაბილიტირებულ პლანტაციაზე.

დნმ მარკერების გამოყენებით ქართული ვაზის ჯიშების იდენტიფიცირება და გენეტიკური მონაცემების ბაზის შექმნა:

- ლაბორატორიულ პირობებში დნმ-ის ექსტრაქცია განხორციელდა ქართული ვაზის 40 ჯიშიდან, თხილის 10 და ვაშლის 4 ჯიშიდან;
- შემდგომი დნმ-ის ექსტრაქციის მიზნით აღებულია ვაზის 25 ქართული ჯიშის საექსტრაქციო მასალა;
- ვაზის სხვადასხვა ჯიშიდან და ვაზის 9 ველური ფორმიდან მიღებული PCR პროდუქტების 230 სინჯი შემდგომი კვლევების მიზნით გაიგზავნა სოფლის მეურნეობის ლაბორატორიაში;
- განხორციელდა 165 სინჯის დნმ-ის PCR პროდუქტების გაანალიზება;
- ვაზის 9 წყვილი დნმ მარკერის საშუალებით მიღებულია სრული მონაცემები ვაზის 13 ქართული და 3 უცხოური ჯიშიდან, ასევე ვაზის 5 ველური ფორმიდან.

აგრარულ სფეროში თანამედროვე ტექნოლოგიებთან ხელმისაწვდომობის და სფეროში დასაქმებულთა ცოდნის ამაღლება - კონსულტაცია :

- ჩატარებულია - 150-მდე თემატური ტრენინგები და 38 ლექცია-სემინარი;
- გადამზადებულია 6763 ფერმერი;

გამოქვეყნებული და გამოცემულია:

- სახელმძღვანელო (ნიგნი) – 11;
- სტატია - 103;
- რეკომენდაცია - 70-მდე;
- ბროშურა -7.

ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების სააგენტო

ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების სააგენტო

ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების სააგენტო, თავისი რეგულირებისა და კონტროლის გზით უზრუნველყოფს, როგორც მოსახლეობის, ასევე გარემოს დაცვას რადიაციის მავნე ზემოქმედებისგან. ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების სფეროში ქვეყანაში მოქმედებს საერთაშორისო სტანდარტების გათვალისწინებით შემუშავებული კანონმდებლობა.

ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების სააგენტო

2020 წელს, ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების სააგენტომ და ატომური ენერჯის საერთაშორისო სააგენტომ ხელი მოაწერეს საქართველოს ჩარჩო პროგრამას 2020-2025 წლებისთვის. ჩარჩო პროგრამა წარმოადგენს სახელმწიფოს აესს-თან თანამშრომლობის ღონისძიებების საშუალო ვადიანი პერსპექტივით დაგეგმვისა და განხორციელების საფუძველს, სადაც იდენტიფიცირებულია სახელმწიფოს ის პრიორიტეტული მიმართულებები, რომელთა მხარდასაჭერად საქართველო მიიღებს, დაახლოებით, 10 მლნ ევროს ღირებულების ბირთვულ ტექნოლოგიებს და ტექნიკური თანამშრომლობის სხვა რესურსებს.

2020 წელს, ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების სააგენტომ, ევროკავშირის მიერ მხარდაჭერილი უკრაინის სამეცნიერო-ტექნიკური ცენტრის პროექტის ფარგლებში, მიიღო 1 000 000 ევროს ღირებულების მობილური ლაბორატორია, რომლის გამოყენება შესაძლებელი იქნება გარემოს რადიაციული მონიტორინგის ჩასატარებლად.

2020 წელს, შეიქმნა ბირთვული და რადიოლოგიური საგანგებო სიტუაციების რეაგირების ცენტრი, რომელიც უზრუნველყოფს ბირთვულ და რადიოლოგიურ საგანგებო სიტუაციებზე სწრაფი გადაწყვეტილებების მიღებას და ეფექტიანი შესაბამისი ღონისძიებების განხორციელებას, ზიანის თავიდან აცილების ან/და შემცირების მიზნით.

2020 წელს, რადიოაქტიური ნარჩენების საცავის მიმდებარე ტერიტორიაზე მოეწყო სპეციალური სივრცე რადიოაქტიური წყაროების თანამედროვე სტანდარტების კონტეინერებში განსათავსებლად, უსაფრთხოების ზომების გაზდის მიზნით.

2020 წლის სექტემბერში, სააგენტოს სპეციალისტებმა, სოფელი ანასეულის ჩაისა და სუბტროპიკულ მცენარეთა კვლევების ყოფილი ინსტიტუტის რადიაციულად დაბინძურებული ტერიტორიის პირველადი რემედიაცია. ამ ღონისძიების განხორციელების საფუძველზე ადგილობრივი მოსახლეობისთვის უსაფრთხო გახდა აღნიშნულ ტერიტორიაზე გადაადგილება.

ლიცენზირებული ორგანიზაციების მონიტორინგის ფარგლებში, 2020 წელს ჩატარდა 62 ინსპექცია. შემონმდა 96 სამედიცინო დანესებულება. გამოვლენილ დარღვევებზე, კანონით გათვალისწინებული შესაბამისი სანქციის დაკისრებასთან ერთად, გაცა შესაბამისი რეკომენდაციები.

სააგენტოს სპეციალისტების მიერ განხორციელდა ქ. თბილისის მეტროპოლიტენის გვირაბების, სადგურებისა და დამხმარე ფართების რადიოლოგიური მონიტორინგი, რის შედეგადაც დადგინდა, რომ მეტროპოლიტენის ტერიტორიაზე რადიაციული ფონი უსაფრთხოა მოსახლეობისთვის.

ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების სააგენტო, საპატრულო პოლიციასთან და სხვა კომპეტენტურ უწყებებთან ერთად, ჩართულია საზღვარზე ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების დაცვის კონტროლში.

2020 წელს, პრევენციული ღონისძიების სახით, სააგენტომ შეიმუშავა ბუკლეტები ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების სფეროში სხვადასხვა მიმართულებით, რომლებიც განკუთვნილია მოსახლეობისათვის და ასევე იმ ორგანიზაციებისა და უწყებისთვის, რომელთა საქმიანობა დაკავშირებულია ბირთვულ მასალებთან ან/და რადიოაქტიურ წყაროებთან.

უნდა აღინიშნოს, რომ დღეისათვის, ქვეყანაში რადიაციული უსაფრთხოების კუთხით, მოსახლეობა სრულად დაცულია.

სოფლის მეურნეობის, სურსათის და სოფლის განვითარების დეპარტამენტი

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სოფლის მეურნეობის, სურსათისა და სოფლის განვითარების დეპარტამენტის ძირითადი ფუნქციებია - აგრარული სექტორის განვითარების პრიორიტეტული მიმართულებების განსაზღვრა, მეცხოველეობის, მემცენარეობის, მეთევზეობის განვითარების მიზნით პროგრამების შემუშავება, თანამედროვე სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკისა და ტექნოლოგიების დანერგვისა და გამოყენების ხელშეწყობა, სოფლის განვითარებისათვის პოლიტიკის შემუშავება და მის განხორციელებაში მონაწილეობის მიღება, ქვეყანაში სურსათის უვნებლობის, ვეტერინარიისა და მცენარეთა დაცვის სფეროებში პოლიტიკის შემუშავება/შემუშავებაში მონაწილეობა და შესაბამისი მარეგულირებელი სამართლებრივი ბაზის სრულყოფის მიზნის ნორმატიული აქტების პროექტების მომზადება. შესაბამისად:

- სურსათის უვნებლობის, ვეტერინარიისა და მცენარეთა დაცვის სფეროებში, DCFTA-ის ფარგლებში, საკანონმდებლო მიზნების სიის შესაბამისად, 26 ევროკავშირის სამართლებრივი აქტის მიხედვით შემუშავებული იქნა 19 ნორმატიული აქტის პროექტი და ერთი სახელმძღვანელო მითითებები;
- ქვეყანაში ბიონარმობის თანამედროვე მოთხოვნებთან ადაპტირების მიზნით მომზადდა ტექნიკური რეგლამენტის პროექტი - „ორგანული წარმოების წესებისა და ორგანული პროდუქტის ეტიკეტირების შესახებ“ , რომელიც განსაზღვრავს ორგანული წარმოების პრინციპებს, ადგენს ორგანულ წარმოებასთან, სერტიფიცირებასთან, ეტიკეტირებისა და რეკლამირებისას ორგანული წარმოების აღმნიშვნელი ნიშანდების გამოყენებასთან, ორგანული წარმოების და ორგანული პროდუქტების კონტროლის განხორციელებასთან დაკავშირებულ დამატებით წესებს. პროექტი მომზადდა ევროკავშირის ახალი რეგულაციის- REGULATION (EU) 2018/848 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 30 May 2018 on organic production and labelling of organic products and repealing Council Regulation (EC) No 834/2007- ის შესაბამისად;
- საქართველოში სურსათთან დაკავშირებული ხარისხის სქემების განვითარებას, პროდუქტის ბრენდინგის, მარკეტინგის საერთაშორისო პრაქტიკის დანერგვის ხელშეწყობას, მათი დაცვის სამართლებრივი და ინსტიტუციონალური მექანიზმების სრულყოფის, ხარისხის ნიშნის მიხედვით ნიშანდებული სურსათის პოპულარიზაციისა და საქართველოში წარმოებული სურსათის მიმართ მომხმარებელთა ნდობის ამაღლების მიზნით ბიზნესოპერატორს მიენიჭა ხარისხის სხვადასხვა ნიშანი;
- მომზადდა „ქვევრო“-ს სპეციფიკაციები, და, შესაბამისად, სსიპ საქართველოს ინტელექტუალური საკუთრების ეროვნულ ცენტრში – საქპატენტში მოთხოვნილი იქნა გეოგრაფიული აღნიშვნის რეგისტრაცია, აღნიშნული სპეციფიკაციები და რეპუტაცია საქპატენტის მიერ გამოქვეყნებული იქნა სამრეწველო საკუთრების ოფიციალურ ბიულეტენის სპეციალური გამოშვებაში (2020/ 12/ 08);
- დამუშავდა მეცხოველეობის, მემცენარეობის და მეთევზეობის დარგებში ქვეყანაში არსებული მდგომარეობის შესახებ ინფორმაცია, განხორციელდა ტექნოლოგიური პროცესების ეკონომიკური შეფასებები და მის საფუძველზე მომზადდა სათანადო რეკომენდაციები; ასევე სახელმწიფო მიზნობრივი პროგრამების შემუშავებისათვის, დარგების მიმართულებით მომზადდა ანალიტიკური დოკუმენტი ;
- სასოფლო-სამეურნეო კულტურათა სასაწყობე და სამაცივრე ინფრასტრუქტურის, სასათბურე მეურნეობების, გადამამუშავებელი საწარმოების, თანამედროვე ტექნოლოგიური ხაზების და ტექნოლოგიების შესახებ მოკვლევითი და დამუშავებული იქნა სათანადო ინფორმაცია და შემუშავდა წინადადებები;
- მოხდა რეაგირება და საპასუხო/დასტურის წერილების მომზადება სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული იჯარა/ნასყიდობის ხელშეკრულებით გათვალისწინებული და სამინისტროში წარმოდგენილ ინფორმაციებზე (დაახლოებით 1000 წერილზე მეტზე), ასევე მოხდა წარმოდგენილი ინფორმაციის/დოკუმენტაციის ელექტრონულ ბაზაში შეტანა/ანალიზი;

- მომზადდა, კომპანია „გომსელმაში“-ს («Гомсельмаш») სპეციალისტებთან ერთად შემუშავებული, კარტოფილის ამღებ-და-მტვირთველი მანქანის მესამე მოდერნიზებული ვარიანტი და ჩატარდა კარტოფილის აღების სეზონზე სავლელ გამოცდა;
- ქვეყანაში არსებული სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის არსებული მდგომარეობის შესწავლის საფუძველზე, ტექნიკაზე ხელმისაწვდომობის გაზრდის მიზნით, შემუშავდა საათანადო რეკომენდაციები და წინადადებები;
- დეპარტამენტის თანამშრომლებმა აქტიური მონაწილეობა მიიღეს სახელმწიფო მიზნობრივი პროგრამების ჩარჩო/ანალიტიკური დოკუმენტების მომზადება შემუშავებაში;
- დეპარტამენტის თანამშრომლებმა მონაწილეობა მიიღეს 2020 წლის ატმის და არასტანდარტული ვაშლის დამზადების ხელშემწყობი ღონისძიებების ორგანიზებულად წარმართვისთვის შექმნილ სამუშაო ჯგუფში.
- მოძიებულ იქნა და დამუშავებული ოპერატიული ინფორმაცია, ჩირისა და ხმელი ხილის წარმოებისთვის საშრობი მეურნეობების შესახებ წარმოების პროცესის განვითარებისა და პოტენციალის შესწავლის მიზნით;
- სოფლის მეურნეობის სექტორით დაინტერესებულ (როგორც ადგილობრივ, ასევე უცხოელ) პირებს გაეწიათ შესაბამისი კონსულტაცია.
- დეპარტამენტის თანამშრომლებმა მონაწილეობა მიიღეს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის, ასევე სხვა სამინისტროების მიერ დარგების მიხედვით შექმნილ სამუშაო ჯგუფებში.
- ქართული ფუტკრის დაცვის მიზნით, შემუშავდა რეკომენდაციები საკანონმდებლო ბაზის სრულყოფისთვის;
- შემუშავებული იქნა კარტოფილის წარმოების სამანქანო ტექნოლოგია და მანქანათა სისტემა, რის შესახებაც 2020 წლის ოქტომბრის თვეში, ახალქალაქის მუნიციპალიტეტში, დეპარტამენტის თანამშრომელთა ორგანიზებით, შპს „სოფლის მეურნეობის ლოჯისტიკის და სერვისების კომპანიის“ ბაზაზე სოფ. ვაჩიანში ჩატარდა ფერმერთა სწავლება-დემონსტრირება, დაიბეჭდა საინფორმაციო ბროშურები და ბუკლეტები რომლებიც დაურიგდათ ფერმერებს და დაინტერესებულ პირებს;
- შესწავლილ იქნა ეთერზეთოვანი კულტურების და ეთერზეთების წარმოების არსებული მდგომარეობა და განვითარების პერსპექტივები;
- მომზადდა „მარტივი ტიპის სასოფლო-სამეურნეო მანქანების და აგრეგატების ადგილზე წარმოების და რემონტის“-ის კომპონენტის შესახებ რეკომენდაციის დასაბუთება;
- „კოვიდ-19“-ით გამოწვეული პანდემიის ეფექტის შესამსუბუქებლად დეპარტამენტის თანამშრომლები მონაწილეობასღებულობდნენ შეხვედრებში და უწყვეტი კავშირი ჰქონდათ სოფლის მეურნეობის პროდუქტების წარმოების ჯაჭვში ჩართულ სხვადასხვა პირებთან: დისტრიბუტორებთან, იმპორტიორებთან, სასაკლაოების ხელმძღვანელებთან, ფერმერებთან და ხდებოდა მათთვის დახმარების განევა მაქსიმალურად მცირე დროში, რათა არ მომხდარიყო მათი საქმიანობის განხორციელების პროცესის შეფერხება.
- დეპარტამენტი აქტიურად იყო ჩართული ისეთი ვიზიტორების ჩამოყვანის პროცესში, რომელთა ჩამოსვლაც გადაუდებელ საჭიროებას წარმოადგენდა სოფლის მეურნეობის მიმართულების წარმოების შეუფერხებლად განხორციელებისთვის.
- დეპარტამენტის კოორდინირებით, შესაბამისი დარგობრივი ეკონომიკის სუბიექტებზე, კომენდანტის საათის პერიოდში, ხდებოდა გადაადგილების ნებართვის/საშვის კრიტიკულად აუცილებელი თანამშრომლებისთვის გაცემა;
- დაიწყო და გრძელდება მუშაობა პროგრამაზე - „სოფლის ტერიტორიების მდგრადობის ამაღლება ფერმერული აკვაკულტურის განვითარების საფუძველზე“ ;
- დაიწყო და გრძელდება რეკომენდაციების შემუშავება შემდეგი მიმართულებებით: - „ აგრარული და ეკოლოგიური ტურიზმის განვითარება“, „ეკოლოგიური მარკირება და სოფლის ტერიტორიების ეკოლოგიური და რეგიონალური პროდუქციის მარკეტინგი“.

გარემოსა და კლიმატის ცვლილების დეპარტამენტი

2020 წლის მდგომარეობით გარემოსა და კლიმატის ცვლილების დეპარტამენტი კოორდინირებას უწევდა საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე წყლის რესურსების მართვის, ატმოსფერული ჰაერის დაცვისა და კლიმატის ცვლილების სფეროებში სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავებასა და განხორციელებას. ასევე, მონაწილეობდა და კოორდინაციას უწევდა სამინისტროს კომპეტენციაში შემავალი მრავალმხრივი გარემოსდაცვითი ხელშეკრულებებისა და პროცესების, გაეროს მდგრადი განვითარების მიზნების (SDGs) ეროვნულ დონეზე განხორციელებას და მჭიდროდ თანამშრომლობდა შესაბამის საერთაშორისო ორგანიზაციებთან. დეპარტამენტი შედგებოდა 4 სამმართველოსგან: კლიმატის ცვლილების სამმართველო, წყლის სამმართველო, ატმოსფერული ჰაერის სამმართველო და მდგრადი განვითარების სამმართველო.

საქართველო გამოირჩევა კლიმატის ცვლილების მიმართ მაღალი მონყვლადობით, შესაბამისად კლიმატის ცვლილების პოლიტიკა - მასთან ადაპტაცია და სათბურის აირების ემისიების შერბილება მნიშვნელოვანი მიმართულებაა

მომზადდა გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციის მიმართ მეოთხე ეროვნული შეტყობინების ანგარიში

საქართველო, წარმოადგენს რა გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციის (UNFCCC) მხარე ქვეყანას, რეგულარულად ასრულებს კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებული ტენდენციებისა და მოვლენების შესახებ ანგარიშგებას ეროვნული შეტყობინების საშუალებით.

საქართველოს მეოთხე ეროვნული შეტყობინების დოკუმენტი შედგება შემდეგი ხუთი ნაწილისაგან: ეროვნული გარემოებები, სათბურის აირების ინვენტარიზაციის ანგარიში, შერბილების პოლიტიკა, მონყვლადობა და ადაპტაცია; ასევე ინფორმაცია კლიმატის ცვლილების ეკონომიკური, სოციალური და გარემოსდაცვითი მიმართულებების ინტეგრირების, ორმხრივი შეთანხმებების, კლიმატის ცვლილებისათვის რელევანტური კვლევების, კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებული პოლიტიკის დოკუმენტებისა და შემდგომი საჭიროებების შესახებ.

შეიქმნა კლიმატის ცვლილების უწყებათაშორისი სამთავრობო საბჭო

2020 წელს, საქართველოს მთავრობის #54 დადგენილებით შეიქმნა კლიმატის ცვლილების უწყებათაშორისი სამთავრობო საბჭო. საბჭოს მიზანია გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციის მიზნების, აგრეთვე კონვენციის კიოტოს ოქმისა და პარიზის შეთანხმების ეფექტური განხორციელების ხელშეწყობა.

მომზადდა პარიზის შეთანხმების მიმართ ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული წვლილის დოკუმენტი, ასევე, შემუშავდა კლიმატის ცვლილების 2030 წლის სტრატეგია და 2021-2023 წლის სამოქმედო გეგმა

საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციის პარიზის შეთანხმების ვალდებულების შესაბამისად, მოამზადა ქვეყნის ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული წვლილის (NDC) განახლებული დოკუმენტი, რომელიც მიზნად ისახავს საქართველოს მიერ კლიმატის ცვლილების გამომწვევი სათბურის აირების ემისიების შემცირებას.

NDC-ის განსახორციელებლად ასევე მომზადდა საქართველოს კლიმატის ცვლილების 2030 წლის სტრატეგია და 2021-2023 წლების სამოქმედო გეგმა, რაც წარმოადგენს ზემოაღნიშნული ვალდებულების განხორციელების გეგმას და მოიცავს ქმედ-

ბებს შემდეგ შვიდ სექტორში: ენერჯის გენერაცია და გადაცემა, ტრანსპორტი, შენობები, სოფლის მეურნეობა, ნარჩენები, მრეწველობა და ტყე.

აღნიშნული დოკუმენტების საჯარო განხილვა, ორჰუსის კონვენციის მოთხოვნებისა და პანდემიის მდგომარეობით განსაზღვრული შეზღუდვების გათვალისწინებით, გაიმართა 2020 წლის 24 დეკემბერს.

დოკუმენტები ასევე განიხილა და მოიწონა კლიმატის ცვლილების უწყებათაშორისი სამთავრობო საბჭომ.

დაიწყო გრძელვადიანი (2050) დაბალემისიანი განვითარების სტრატეგიის მომზადება

გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციის, ასევე ევოკავშირთან ასოცირების შეთანხმების ვალდებულებების შესაბამისად საქართველომ დაიწყო გრძელვადიანი დაბალემისიანი განვითარების ხედვის დოკუმენტის შემუშავება, დოკუმენტი მიყვება კლიმატის ცვლილების სტრატეგია/სამოქმედო გეგმას და მოიცავს იგივე სექტორების გრძელვადიან ხედვას.

სათბურის აირების გაფრქვევის შემცირების მიზნით დაიწყო აზოტის ქარხნის ტექნიკური გადაიარაღება

გერმანიის გარემოს დაცვის, ბუნების კონსერვაციისა და ბირთვული უსაფრთხოების ფედერალური სამინისტროს, საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსა და “სს რუსთავის აზოტის” თანამშრომლობით ხორციელდება საქართველოში აზოტმჟავას მწარმოებელი ქარხნის აღჭურვა კლიმატის ცვლილების გამომწვევი აზოტის ოქსიდის მშთანთქმელი ტექნოლოგიით. აღსანიშნავია, რომ გერმანიის გარემოს დაცვის, ბუნების კონსერვაციისა და ბირთვული უსაფრთხოების ფედერალური სამინისტრო დააფინანსებს პროექტის ღირებულების 50%-ს.

კლიმატის მწვანე ფონდისგან დაფინანსდა პროექტი „ტყის სექტორის რეფორმის განხორციელების ხელშეწყობა საქართველოში ტყის დეგრადაციის შედეგად სათბურის აირების გამოყოფის შემცირებისთვის“ 38 მლნ აშშ დოლარის გრანტის ოდენობით

პროექტი „ტყის სექტორის რეფორმის განხორციელების ხელშეწყობა საქართველოში ტყის დეგრადაციის შედეგად სათბურის აირების გამოყოფის შემცირებისთვის“ 2020 წელს დააფინანსა კლიმატის მწვანე ფონდმა 38 მლნ აშშ დოლარის გრანტის ოდენობით, პროექტი უპრეცედენტო მოცულობის ფინანსურ და ტექნიკურ დახმარებას გაუწევს ქვეყანაში ტყის მდგრადი მართვის ჩამოყალიბებას, ენერგოეფექტური და კლიმატგონივრული ტექნოლოგიების დანერგვას, გააუმჯობესებს ტყის მართვას და ხელს შეუწყობს ადგილობრივი მოსახლეობის კეთილდღეობას, გაძლიერდება და გაუმჯობესდება ტყისა და ტყის რესურსების კონტროლი და გაიზრდება ზედამხედველობის შესაძლებლობები, ხელი შეუწყობს ტყის ეკოსისტემების დაცვას, მდგრად სარგებლობას, ტყეების მონიტორინგსა და ბიომრავალფეროვნების დაცვას. პროექტი იქნება ახალი ტყის კოდექსის დანერგვისა და განხორციელების გარანტი სამიზნე მუნიციპალიტეტებში და საპილოტე პროექტი მთელი ქვეყნის მდგრადი ტყის მართვისა.

ქვეყანაში წყლის რესურსების მდგომარეობის გაუმჯობესების ხელშეწყობა, წყლის გამოყენებისა და დაცვის სფეროში არსებული პრობლემების მოგვარების გზით მნიშვნელოვან მიმართულებას წარმოადგენს

წყლის რესურსების დაცვისა და გამოყენების სფეროში ერთიანი სახელმწიფო პოლიტიკის განხორციელების, ადამიანის ჯანმრთელობისთვის უსაფრთხო გარემოს შექმნისა და ინტეგრირებული მართვის პრინციპების შესაბამისად წყლის რესურსების დაცვისა და მდგრადი გამოყენების უზრუნველსაყოფად სამართლებრივი საფუძვლების შექმნის მიზნით მომზადდა „წყლის რესურსების მართვის შესახებ“ კანონპროექტი. კანონპროექტის შემუშავების პროცესში უზრუნველყოფილ იქნა

დაინტერესებული მხარეების ჩართულობა. კანონპროექტი შესაბამისობაშია ევროკავშირის კანონმდებლობასთან. კერძოდ, კანონპროექტში გათვალისწინებულია ასოცირების შესახებ შეთანხმების ვალდებულებებიდან გამომდინარე მოთხოვნები ევროკავშირის შემდეგი დირექტივების მიხედვით: წყლის პოლიტიკის სფეროში გაერთიანების მოქმედებისათვის ჩარჩოს შემუშავების შესახებ, წყალდიდობის რისკების შეფასებისა და მართვის შესახებ, ურბანული ჩამდინარე წყლის გაწმენდის შესახებ, ადამიანის მოხმარებისათვის განკუთვნილი წყლის ხარისხის შესახებ, სასოფლო სამეურნეო საქმიანობაში გამოყენებული ნიტრატებით დაბინძურებისაგან წყლების დაცვის შესახებ.

ახალი კანონმდებლობა ემყარება წყლის რესურსების ინტეგრირებული მართვის პრინციპებს და დანერგავს მდინარეთა სააუზო მართვას სააუზო მართვის გეგმების შედგენისა და მათი განხორციელების საფუძველზე.

განხორციელდა მნიშვნელოვანი ღონისძიებები წყლის რესურსების მართვის კუთხით დაგეგმილი რეფორმის ხელშესაწყობად, კერძოდ შემუშავდა რამდენიმე სააუზო მართვის გეგმის პროექტის საუშაო ვერსია

სააუზო მართვის გეგმა წარმოადგენს ინტეგრირებული მართვის მექანიზმს, მდინარის აუზის დონეზე. გეგმის შესადგენად მნიშვნელოვანია მდინარის აუზში არსებული სიტუაციის კარგი ანალიზი და ანალიზის საფუძველზე, სხვადასხვა დაინტერესებულ მხარესთან კონსულტაციით, იმგვარი ქმედებების იდენტიფიცირება, რომელიც უზრუნველყოფს კონკრეტული მდინარის აუზში არსებული გარემოს გაუჯობებსებას. აქედან გამომდინარე, სააუზო მართვის გეგმის ამოცანაა, სხვადასხვა სოციალური, ეკონომიკური და გარემოსდაცვითი ფაქტორების გათვალისწინებით, მოაგვაროს წყლის რესურსებთან დაკავშირებული გამოწვევები, რომლებიც საფრთხეს უქმნის მდინარის აუზში არსებულ წყლის ობიექტებს.

საქართველოს ტერიტორია დაყოფილია მდინარეთა 6 სააუზო ტერიტორიულ ერთეულად: ენგური-რიონი, ჭოროხი-აჭარისწყალი, ბზიფი-კოდორი, მტკვარი, ალაზანი-იორი და ხრამი-დებედა. ევროკავშირის მიერ დაფინანსებული პროექტის - „ევროკავშირის წყლის ინიციატივა პლიუსი აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნებისთვის“ (EUWI+) - მხარდაჭერით მომზადდა სააუზო მართვის გეგმების პირველადი საუშაო ვერსიები ხრამი-დებედას, ალაზანი-იორის და ჭოროხი-აჭარისწყალის სააუზო ტერიტორიული ერთეულებისთვის.

იმ მიზნით, რომ მოხდეს სააუზო მართვის გეგმის გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობაზე შესაძლო უარყოფითი ზემოქმედებების თავიდან აცილება ან შემცირება და დადებითი ზემოქმედების გაძლიერება, აუცილებელია მომზადდეს გეგმის სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასება. ამ კუთხით მნიშვნელოვანი საქმიანობა შესრულდა, რადგან მომზადდა ალაზანი-იორის სააუზო მართვის გეგმის პროექტის სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასება.

გამომდინარე იქედან, რომ სააუზო მართვის გეგმა წარმოადგენს სტრატეგიულ დოკუმენტს, თითოეული ტერიტორიული ერთეულის გეგმამ უნდა გაიაროს სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასება (გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსის თანახმად, ცალკეულ სექტორებში, მათ შორის წყლის რესურსების მართვის სექტორში, მომზადებული სტრატეგიული დოკუმენტები ექვემდებარება სტრატეგიულ გარემოსდაცვით შეფასებას (სგშ)). EUWI+ პროექტის ფარგლებში მომზადდა ალაზანი-იორის სააუზო მართვის გეგმის საუშაო ვერსიის სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასება. ასევე, პროექტის ფარგლებში, ამ ეტაპზე მიმდინარეობს სააუზო მართვის გეგმების სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების მოსამზადებლად საჭირო გაიდლაინებზე მუშაობა.

წყლის რესურსების მართვის პროცესში მნიშვნელოვანია ინფორმირებული საზოგადოების ჩართულობა. საზოგადოების ინფორმირება კი შესაძლებელია მათთვის წყლის რესურსებთან დაკავშირებულ ინფორმაციასა და მონაცემებზე ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფის მიზნით. წყლის რესურსებთან დაკავშირებულ ინფორმაციასა და მონაცემებზე საზოგადოებრივი

ხელმისაწვდომობის შემდგომი გაუმჯობესების მიზნით, ევროკავშირის დახმარებით და ევროპის გარემოს დაცვის სააგენტოს (EEA) ტექნიკური და ფინანსური მხარდაჭერით, შეიქმნა და განვითარების ბოლო ეტაპზე საქართველოს წყლის საინფორმაციო სისტემა. სისტემის შექმნა მნიშვნელოვანი წინგადადგმული ნაბიჯია, რაც ხელს შეუწყობს მონაცემებზე დაფუძნებული პოლიტიკის შემუშავებას, წყლის რესურსების ინტეგრირებული მართვის განხორციელებას და რაც მთავარია, წყლის რესურსებთან დაკავშირებულ ინფორმაციაზე საზოგადოების ხელმისაწვდომობას. საქართველოს წყლის საინფორმაციო სისტემა მოიცავს წყალთან დაკავშირებული ეროვნული პოლიტიკის, კანონმდებლობისა და სხვა მნიშვნელოვანი საკითხების შესახებ ინფორმაციას, წყლის რესურსების შესახებ ხარისხობრივ და რაოდენობრივ მონაცემებს და დინამიურ რუკებს.

გამომდინარე იმ გარემოებიდან, რომ საქართველოსთვის პრიორიტეტულია შავი ზღვის გარემოს ეკოლოგიური მდგომარეობის გაუმჯობესება და ლურჯი ეკონომიკის ხელშეწყობა, შემუშავდა საზღვაო გარემოს ეროვნული სტრატეგიისა და მოქმედებათა პროგრამის პროექტი ევროკავშირის საზღვაო სტრატეგიის ჩარჩო დირექტივის გათვალისწინებით. დოკუმენტი შემუშავდა ევროკავშირის მხარდაჭერით. სტრატეგიისა და სამოქმედო პროგრამის დოკუმენტის მიზანია შავი ზღვის გარემოს გაუმჯობესება.

სტრატეგიისა და სამოქმედო პროგრამის შემუშავების საფუძველს ქმნის ასოცირების შესახებ შეთანხმება და ასევე, „საქართველოს საზღვაო სივრცის შესახებ“ საქართველოს კანონი. კანონში 2018 წელს შევიდა ცვლილება, კერძოდ 56-ე მუხლს დაემატა პუნქტი შავი ზღვის დაცვის ეროვნული საზღვაო სტრატეგიისა და ზღვის გარემოს კარგი ხარისხობრივი მდგომარეობის მიღწევის სამოქმედო პროგრამის შექმნის შესახებ, რომლის კოორდინატორ უწყებად გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო განისაზღვრა.

საქართველო აქტიურადაა ჩართული მდგრადი განვითარების ფარგლებში წყლის რესურსების მართვის კუთხით არსებულ პროცესებში. კერძოდ, მე-6 მიზნის ერთ-ერთი ამოცანაა 6.5, რომელიც უკავშირდება წყლის რესურსების ინტეგრირებულ მართვას ყველა დონეზე. ამოცანას გააჩნია ორი ინდიკატორი: ერთი (6.5.1), რომელიც ზომავს წყლის რესურსების ინტეგრირებული მართვის დანერგვის ხარისხს და მეორე (6.5.2), რომელიც აფასებს ტრანსსასაზღვრო წყლებზე არსებულ თანამშრომლობას მოსაზღვრე ქვეყნებს შორის. მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნული ორი ინდიკატორი საქართველოს მიერ ჯერ არ არის ნაციონალიზებული, ქვეყანამ მონაწილეობა მიიღო 2017 წლის საბაზისო და 2020 წელს განხორციელებულ ანგარიშგებებში. აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ 6.5.1 ინდიკატორის მიმართ განხორციელებულ ანგარიშგების პროცესში, უზრუნველყოფილი იქნა სხვადასხვა დაინტერესებული მხარის ჩართულობა სხვადასხვა სამთავრობო უწყებიდან, არასამთავრობო ორგანიზაციებიდან და საერთაშორისო ორგანიზაციებიდან. ანგარიშგებისთვის განხორციელებული საკონსულტაციო პროცესი დაინტერესებულ მხარეებთან მხარდაჭერილ იქნა წყლის გლობალური პარტნიორობის (GWP) მიერ.

ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს გარემოსდაცვით მიმართულებას წარმოადგენს ატმოსფერული ჰაერის დაცვა

2020 წლის მაისში ცვლილებების შევიდა „ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონში, რომლის საფუძველზეც ქვეყანაში ჰაერის ხარისხის მართვა გადადის ევროპულ პრინციპებზე. კერძოდ, კანონი ითვალისწინებს შემდეგ მოთხოვნებს:

- ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის მართვისა და მონიტორინგის მიზნებისათვის საქართველოს მთელი ტერიტორია დაიყოფა ზონებად და აგლომერაციებად, რაც უზრუნველყოფს თითოეულ მათგანში დაბინძურების შემცირების კონკრეტული ღონისძიებების გატარებას;
- შემუშავდება ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის მართვის გეგმები და მოკლევადიანი სამოქმედო გეგმები იმ ზონებსა და

აგლომერაციებში, სადაც ფიქსირდება დაბინძურების პრობლემა ან პრობლემის წარმოქმნის რისკი;

- გაფართოვდება და გაუმჯობესდება ჰაერის ხარისხის მონიტორინგის სისტემა კანონით დადგენილი მონიტორინგის ევროპული სტანდარტების შესაბამისად;
- კიდევ უფრო გაუმჯობესდება საზოგადოების ხელმისაწვდომობა ატმოსფერული ჰაერის ხარისხთან და მისი გაუმჯობესების ღონისძიებებთან დაკავშირებულ ინფორმაციაზე;

შემუშავდა ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის მონიტორინგის ევროპული სტანდარტები, რომლის საფუძველზეც ქვეყანაში ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის მონიტორინგი სრულად ევროპული სტანდარტების დაცვით განხორციელდება.

სამრეწველო ობიექტებიდან ჰაერის დაბინძურების სანქციების გაზრდის და გამონაბოლქვის კონტროლის ახალი ევროპული სისტემის დანერგვის მიზნით შემუშავდა და საქართველოს პარლამენტმა მიიღო შესაბამისი საკანონმდებლო ცვლილებები. საკანონმდებლო ცვლილებები ითვალისწინებს შემდეგ საკითხებს:

- გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტს ენიჭება უფლებამოსილება მთლიანად ან ნაწილობრივ შეზღუდვოს საწარმოს საქმიანობა, თუკი მისი საქმიანობის შედეგად მნიშვნელოვანი საფრთხე ექმნება გარემოს ან შესაძლებელია საფრთხე შეექმნას ადამიანის სიცოცხლეს ან ჯანმრთელობას.
- სამრეწველო ობიექტებიდან ატმოსფერულ ჰაერში მავნე ნივთიერებების გაფრქვევების კონტროლისა და მონიტორინგის მნიშვნელოვნად გაუმჯობესების მიზნით კონკრეტული საქმიანობის სუბიექტი ვალდებული იქნება, აწარმოოს დაბინძურების სტაციონარული წყაროებიდან გაფრქვევების უწყვეტი თვითმონიტორინგი.
- მრეწველობის სექტორიდან ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურების პრევენციისა და შემცირების მიზნით მნიშვნელოვნად გაიზრდება სანქციები აირმტვერდამჭერი სისტემების არქონის ან გამოუყენებლობისთვის, ატმოსფერულ ჰაერში მავნე ნივთიერებების გაფრქვევის მაქსიმალური მნიშვნელობის გადაჭარბებისთვის, გარემოზე ზემოქმედების ნებართვით/გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილებით დადგენილი პირობებისა და ადმინისტრაციული მიწერილობით დაკისრებული მოვალეობის შეუსრულებლობისთვის.

დაინტერესებული მხარეების აქტიური ჩართულობით შემუშავდა და საქართველოს მთავრობის 2020 წლის 22 ოქტომბრის N2059 განკარგულებით დამტკიცდა 2020-2022 წლების ქ. რუსთავის ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის გაუმჯობესების სამოქმედო გეგმა, რომელიც მიზნად ისახავს ქ. რუსთავში ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის გაუმჯობესებას. სამოქმედო გეგმის ძირითადი ამოცანაა ქალაქში არსებული სამრეწველო ობიექტებიდან ატმოსფერული ჰაერის მყარი ნაწილაკებით დაბინძურების შემცირება, რაც ჰაერის დაბინძურების მხრივ ქ. რუსთავის მთავარ პრობლემას წარმოადგენს.

საქართველოს მთავრობის 2020 წლის 24 ივლისის N1354 განკარგულებით შეიქმნა ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის გაუმჯობესების საკითხების შემსწავლელი უწყებათაშორისი კომისია და დამტკიცდა მისი დებულება. კომისიის უმთავრესი მიზანია ქვეყანაში ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის გაუმჯობესებისა და ადამიანის ჯანმრთელობასა და გარემოზე მავნე ზეგავლენის შემცირების ხელშეწყობის მიზნით სხვადასხვა თემატური სახელმწიფო მიზნობრივი პროგრამის შემუშავება და „შორ მანძილებზე ჰაერის ტრანსსასაზღვრო დაბინძურების შესახებ“ 1979 წლის 13 ნოემბრის კონვენციის ოქმების რატიფიკაციისა და შესაბამისი ვალდებულებების შესრულების შესაძლებლობების განხილვა.

ბენზინის ხარისხის გაუმჯობესების მიზნით, საქართველოს ბიზნეს ასოციაციასთან თანამშრომლობით, ბენზინის ხარისხობრივ ნორმებს ახალი პარამეტრები დაემატა და ეროვნულ დონეზე განისაზღვრა ყველა ის კომპონენტი რომელსაც მოიცავს

შესაბამისი ევროდირექტივა, რაც გააუმჯობესებს წვის პროცესს ავტოსატრანსპორტო საშუალებებში და შეამცირებს ატმოსფერულ ჰაერში აზოტის დიოქსიდისა და ნახშირჟანგის გაფრქვევებს. აგრეთვე, საწვავის ხარისხის დადგენილი ნორმების დაცვის მიზნით შესაბამისი საკანონმდებლო ცვლილებებით მნიშვნელოვნად გაიზარდა სანქციები აღნიშნული ნორმების დარღვევისთვის.

ატმოსფერულ ჰაერში ამიაკის გაფრქვევების შემცირების მიზნით შვედეთის საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს მიერ დაფინანსებული პროექტის „ჰაერის ხარისხის მართვის შესაძლებლობების გაუმჯობესება საქართველოში“ ფარგლებში შემუშავდა სარეკომენდაციო ხასიათის დოკუმენტი „ნებაყოფლობითი კოდექსი - ამიაკის გაფრქვევების შემცირების საუკეთესო სასოფლო-სამეურნეო პრაქტიკა“, რომელიც ძირითადი ამოცანაა ფერმერების ინფორმირება და ამიაკის გაფრქვევების შესამცირებლად საუკეთესო პრაქტიკის შეთავაზება როგორც მეცხოველეობის, ასევე მემცენარეობის დარგებისთვის.

ევროკავშირის პროექტის ფარგლებში დამოუკიდებელი ევროპელი ექსპერტის მიერ შემუშავდა ჰაერის დაცვის სფეროში ევროინტეგრაციის პროცესის შეფასების დოკუმენტი - ჰაერის ხარისხის მიმოხილვა (Air Quality Outlook), რომელიც კომპლექსურად აფასებს საქართველოში ჰაერდაცვითი პოლიტიკის ძირითად მიმართულებებს, ევროკავშირის პოლიტიკასთან და კანონმდებლობასთან მის შესაბამისობას და მოიცავს რეკომენდაციებს ევროკავშირის სტანდარტებთან კიდევ უფრო დასახლოებლად.

ბენზინის შენახვისა და ჩატვირთვა-გადმოტვირთვის ოპერაციებიდან და ლაქებისა და საღებავების მოხმარებიდან აქროლადი ორგანული ნაერთების გაფრქვევების შემცირების მიზნით შემუშავდა შესაბამისი კანონქვემდებარე აქტების პროექტები. ასევე, შეფასდა ბენზინის დისტრიბუციისა და საღებავების სექტორის მზადყოფნა ახალი რეგულაციების შემოღებისთვის. კანონქვემდებარე აქტების დამტკიცება დაგეგმილია 2021 წლისათვის.

შვედეთის საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს მხარდაჭერით პირველად შემუშავდა ატმოსფერულ ჰაერში გაფრქვევების პროგნოზირების ანგარიში, რომელიც მოიცავს პროგნოზულ მონაცემებს 2020, 2025 და 2030 წლებისთვის. აგრეთვე, თვისობრივად გაუმჯობესდა ატმოსფერულ ჰაერში მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევების ინვენტარიზაცია. შედეგად, ინვენტარიზაციის ანგარიში გახდა უფრო სრულყოფილი, რომელმაც მოიცავა 1990 წლიდან 2018 წლამდე გაფრქვევები. ამასთან, გაუმჯობესდა ინვენტარიზაციის თანმიმდევრულობისა და შედარებითობის ხარისხი. შედეგად, 2021 წელს ქვეყანამ ჰაერის კონვენციის ფარგლებში პირველად წარადგინა, როგორც ინვენტარიზაციის სრული პერიოდის ანგარიში, ისე ემისიათა პროგნოზირების ანგარიში.

ოზონის შრის დაცვის მიმართულებით “ოზონის შრის დამშლელ ნივთიერებათა შესახებ” მონრეალის ოქმის განხორციელების ხელშეწყობის მიზნით ინსტიტუციონალური გაძლიერების პროექტის ფარგლებში მომზადდა საკანონმდებლო ცვლილებების პაკეტი, რომელიც ითვალისწინებს სამაცივრო და ჰაერის კონდიციონირების სექტორის რეგულირების და მაცივარაგენტების, მათ შორის ოზონდამშლელი ნივთიერებების, მართვის სისტემის გაუმჯობესებას. კერძოდ, დგინდება მოთხოვნები მათი შეგროვების, აღდგენის, რეციკლირებისა და განადგურების კუთხით. მიმდინარეობს საკანონმდებლო პაკეტის შიდა განხილვები და მისი წარდგენა საქართველოს პარლამენტში დაგეგმილია 2021 წლისათვის.

გარემოს დაცვა ქვეყნის მდგრადი განვითარების მნიშვნელოვან მიმართულებას წარმოადგენს

სამინისტროს კომპეტენციის ფარგლებში მომზადდა დეტალური ინფორმაცია SDGs-ების განხორციელების შესახებ საქართველოს ნებაყოფლობითი ეროვნული მიმოხილვის (VNR) რიგით მეორე ანგარიშისთვის, რომელიც წარდგენილ იქნა 2020 წლის ივლისში მალალი დონის პოლიტიკურ ფორუმზე (HLFP) გაეროს შტაბბინაში.

დეპარტამენტმა აქტიური მონაწილეობა მიიღო და კოორდინაცია გაუწია ქმედებების განხორციელებას ევროკავშირის დახმარებით მიმდინარე მულტისექტორული პროექტების ფარგლებში. კერძოდ: “ევროკავშირი გარემოსთვის” (EU4Environment), რეგიონული პროექტი „ერთიანი გარემოსდაცვითი საინფორმაციო სისტემის პრინციპებისა და პრაქტიკის განხორციელება აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნებში” (ENI SEIS II East) და „მხარდაჭერა ევროკავშირი-საქართველოს ასოცირების ხელშეკრულების გარემოსდაცვითი დებულებების განხორციელებაში“.

დეპარტამენტმა განახორციელა და კოორდინაცია გაუწია საერთაშორისო გარემოსდაცვითი ხელშეკრულებების, პროცესებისა და ორგანიზაციების ფარგლებში საქართველოს მიერ ნაკისრი ვალდებულებების შესრულებას. კერძოდ:

- მომზადდა გაეროს ევროპის ეკონომიკური კომისიის (UNECE) “გარემოსდაცვით საკითხებთან დაკავშირებული ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის, გადაწყვეტილების მიღების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობის და ამ სფეროში მართლმსაჯულების საკითხებზე ხელმისაწვდომობის შესახებ” კონვენციის (ორჰუსის კონვენცია) 4-წლიანი ეროვნული ანგარიში. ანგარიში მნიშვნელოვანია ადამიანის გარემოსდაცვითი უფლებების დაცვის, გარემოსდაცვითი მმართველობისა და გარემოსდაცვითი დემოკრატიის განვითარების და, ამასთან, მდგრადი განვითარების დღის წესრიგი 2030-ს SDGs-ის განხორციელებაში საზოგადოების ეფექტიანად მონაწილეობის კუთხით საქართველოში ბოლო 4 წლის განმავლობაში მიმდინარე პროცესების, გამოწვევებისა და არსებული პროგრესის თვალსაზრისით;
- განხორციელდა 23 მრავალმხრივი გარემოსდაცვითი ხელშეკრულების (კონვენცია/ოქმი), საერთაშორისო გარემოსდაცვითი პროცესის და ორგანიზაციის ფონდებში ფინანსური კონტრიბუცია;
- განხორციელდა 8 საერთაშორისო გარემოსდაცვითი ხელშეკრულების (კონვენცია/ოქმი) შესრულების ეროვნული ანგარიშების მომზადების მონიტორინგი და ეროვნული კანონმდებლობის თანახმად წარედგინა საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტროს.

ნარჩენებისა და ქიმიური ნივთიერებების მართვის დეპარტამენტი

ნარჩენებისა და ქიმიური ნივთიერებების მართვის დეპარტამენტის კომპეტენციას განეკუთვნება ნარჩენების მართვის ერთიანი სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავება და განხორციელება, რაც ემსახურება ნარჩენების წარმოქმნის და მისი უარყოფითი ზეგავლენის პრევენციას და შემცირებას, ნარჩენების მართვის ეფექტიანი მექანიზმების შექმნას, ნარჩენის, როგორც რესურსის ეფექტიანი გამოყენების ხელშეწყობას და ადამიანის ჯანმრთელობისა და გარემოსთვის მათი უსაფრთხოდ განთავსების უზრუნველყოფას. დეპარტამენტი ასევე მონაწილეობს ქიმიური ნივთიერებების მართვის პოლიტიკის შემუშავებაში და წარმოადგენს ბაზელის, როტერდამის, სტოკჰოლმის და მინამატას კონვენციების მთავარ კომპეტენტურ ორგანოს.

საქართველოს კანონის „ნარჩენების მართვის კოდექსის“ თანახმად, რომელიც ეფუძნება საქართველო-ევროკავშირს შორის გაფორმებული ასოცირების შესახებ შეთანხმებით გათვალისწინებული დირექტივებისა და რეგულაციების მოთხოვნებს, ასევე საუკეთესო საერთაშორისო პრაქტიკას, ძალაში შედის მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულება (მგვ), რაც გულისხმობს იმას, რომ ისეთი პროდუქტის უშუალო მწარმოებელმა და ბაზარზე განმთავსებელმა, რომელიც შემდგომში სპეციფიკური ნარჩენი ხდება, უნდა იზრუნონ პროდუქტისთვის იმგვარი ფორმის მიცემაზე, რომელიც შეამცირებს ნარჩენებს და შესაბამისად, გარემოზე უარყოფით გავლენას. ასევე, პროდუქტის მწარმოებელს/ბაზარზე განსათავსებელს ეკისრება გამოყენებული პროდუქციისაგან წარმოქმნილი ნარჩენების შეგროვების და დამუშავების პასუხისმგებლობა.

მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულების დანერგვა ხელს შეუწყობს ნარჩენების სეპარირებულ შეგროვებას და რესურსად გამოყენებას, ნარჩენების ხელახალი გამოყენების, რეციკლირების და აღდგენის ტექნოლოგიების დანერგვას, ნაგავსაყრელებზე განთავსებული ნარჩენების რაოდენობის შემცირებას, ცირკულარული ეკონომიკის დანერგვას და სხვა. მგვ შემდეგი ექვსი სახის ნარჩენების ნაკადებზეა ორიენტირებული: ბატარეები და აკუმულატორები, საბურავები, ხმარებიდან ამოღებული სატრანსპორტო საშუალებები, ზეთები, შესაფუთი ნარჩენები და ელექტრო და ელექტრონული ნარჩენები. მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულების დანერგვის მიზნით შემუშავდა 6 დადგენილების პროექტი, აქედან 4 ტექნიკური რეგლამენტი 2020 წლის 25 მაისს დამტკიცებული იქნა საქართველოს მთავრობის მიერ:

- „ტექნიკური რეგლამენტი ბატარეებისა და აკუმულატორების ნარჩენების მართვის შესახებ“ (N324);
- „ტექნიკური რეგლამენტი საბურავების ნარჩენების მართვის შესახებ“ (N325);
- „ტექნიკური რეგლამენტი ელექტრო და ელექტრონული მოწყობილობების ნარჩენების მართვის შესახებ“ (N326)
- „ტექნიკური რეგლამენტი ნარჩენი ზეთების მართვის შესახებ.“ (N327).

ამასთან ერთად დაინერგა და შემუშავდა შესაბამისი მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულების ელექტრონული რეესტრი და გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის მიერ დამტკიცდა აღნიშნულ ბაზაში რეგისტრაციის 4 ბრძანების პროექტი.

- „საბურავების ნარჩენების მართვასთან დაკავშირებით მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულების ელექტრონული რეესტრის წარმოების წესი“ (N2-772 31.08.20);
- „ნარჩენი ზეთების მართვასთან დაკავშირებით მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულების ელექტრონული რეესტრის წარმოების წესი“. (N2-773 31.08.20);

- „ელექტრო და ელექტრონული მოწყობილობების ნარჩენების მართვასთან დაკავშირებით მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულების ელექტრონული რეესტრის წარმოების წესი“.(N2-774 31.08.20);
- „ბატარეებისა და აკუმულატორების ნარჩენების მართვასთან დაკავშირებით მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულების ელექტრონული რეესტრის წარმოების წესი“ (N2-775 31.08.20).

ასევე მომზადებულია რეგლამენტების პროექტები: “ტექნიკური რეგლამენტი ხმარებიდან ამოღებული სატრანსპორტო საშუალებების ნარჩენების მართვის შესახებ” წარდგენილია საქართველოს მთავრობაში განხილვისა და დამტკიცების მიზნით, ხოლო ტექნიკური რეგლამენტის პროექტი „შეფუთვის ნარჩენების მართვის შესახებ“ შეთანხმების პროცესშია დაინტერესებულ მხარეებთან.

შემუშავდა კანონპროექტი „ნარჩენების იმპორტის, ექსპორტის და ტრანზიტის შესახებ“ ბაზელის კონვენცია „სახიფათო ნარჩენების ტრანსსასაზღვრო გადაზიდვისა და განთავსებაზე კონტროლის შესახებ“, რომელიც აწესებს პროცედურებს და კონტროლის მექანიზმებს სახიფათო და სხვა ნარჩენების ტრანსსასაზღვრო გადაზიდვისას, რითიც ამცირებს სახიფათო და სხვა ნარჩენებით და მათი საზღვარგადამკვეთი გადაზიდვით ადამიანის ჯანმრთელობისა და გარემოსთვის ზიანის მიყენების რისკს. ახალი კანონპროექტი „ნარჩენების იმპორტის, ექსპორტის და ტრანზიტის შესახებ“ სრულ შესაბამისობაშია ბაზელის კონვენციასთან და მოხდება მისი მოთხოვნების სრული ასახვა.

მიმდინარეობს ქიმიური ნივთიერებების მართვის კანონმდებლობის შემუშავება და ნივთიერებების მართვის თანამედროვე სისტემების დანერგვა. ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულება ითვალისწინებს ქიმიური ნივთიერებების მართვის სფეროში კანონმდებლობის შემუშავებას და მიღებას. შემუშავდა „ქიმიური ნივთიერებებისა და ნარეგების შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტის და „ნივთიერებების და ნარეგების კლასიფიკაციის, ეტიკეტირების და შეფუთვის შესახებ“ ნორმატიული აქტ(ებ)ის სამუშაო ვერსიების პროექტები. აღნიშნული კანონმდებლობის შემუშავება ხელს შეუწყობს ქვეყანაში ქიმიური ნივთიერებების მართვის ევროპული მიდგომების დანერგვას და შესაძლებლობების გაძლიერებას ეროვნულ დონეზე.

მომზადდა და საქართველოს მთავრობის მიერ დამტკიცდა 2020 წლის 27 ნოემბრის #703 დადგენილება „ცალკეული საშიში ქიმიური ნივთიერებების და პესტიციდების ექსპორტ-იმპორტის წესისა და წინასწარ დასაბუთებული თანხმობის პროცედურის შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2016 წლის 13 ივნისის #263 დადგენილებაში ცვლილებების შეტანის თაობაზე. ცვლილებების შესაბამისად, ზემოაღნიშნული დადგენილებით დამტკიცებული ნუსხეებში აისახა „საქონლის აღწერის და კოდირების ჰარმონიზებული სისტემის შესახებ“ საერთაშორისო კონვენციის 2017 წლის რედაქციასთან შესაბამისობაში მოყვანის პროცესში „საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის ეროვნული სასაქონლო ნომენკლატურაში (სეს ესნ)“ განხორციელებული სასაქონლო კოდების, დასახელებებისა და კლასიფიკაციის ცვლილებები.

„პოლიქლორირებული ბიფენილებისგან თავისუფალი ელექტრომომარაგება საქართველოში“ პროექტის ფარგლებში მიმდინარეობს საქართველოს ელექტროგამანაწილებელ სისტემაში ძველ ელექტრო ტრანსფორმატორებსა და სხვა ხელსაწყოებში არსებული პოლიქლორირებული ბიფენილების (პქბ) შემცველი ზეთების ინვენტარიზაცია. პროექტის ფარგლებში კახეთში და სამცხე-ჯავახეთში ჩატარდა ტრენინგები სახმელეთო ტრანსპორტის, ენერგომომარაგების და სამრეწველო სექტორის კომპანიების და პროექტში ჩართული დაინტერესებული მხარეების წარმომადგენლების მონაწილეობით; მიმდინარეობდა მუშაობა პქბ რეგულირებასთან დაკავშირებული კანონმდებლობის შემუშავებაზე.

დეპარტამენტში ფუნქციონირებს ნარჩენების მართვის ელექტრონული სისტემა, სადაც მიმდინარეობს:

- სახიფათო ნარჩენების ტრასპორტირების ფორმების შევსება/წარდგენა;
- კომპანიის ნარჩენების მართვის გეგმების წარდგენა;

- რეგისტრაციას დაქვემდებარებული საქმიანობის შესახებ განაცხადების წარდგენა და შეთანხმება;
- ნარჩენების აღრიცხვა-ანგარიშების წლიური ფორმების წარდგენა (მათ შორის წლიურ ანგარიშები წარმოქმნილი ნარჩენების რაოდენობის, ნაგავსაყრელზე ნარჩენების განთავსების, ნარჩენების შეგროვების და დამუშავების შესახებ).

2020 წლის განმავლობაში ნარჩენების მართვის ელექტრონულ სისტემაში საქმიანობის რეგისტრაცია გაიარა 50-ზე მეტმა ორგანიზაციამ და წარმოდგენილი იქნა სახიფათო ნარჩენების ტრანსპორტირების 77 000-მდე ფორმა.

კომპანიები ახორციელებენ კომპანიების ნარჩენების მართვის გეგმების შემუშავებას და სამინისტროსთან შეთანხმებას (2020 წლის პერიოდში სამინისტროში წარმოდგენილია 400-ზე მეტი კომპანიის ნარჩენების მართვის გეგმა). აღნიშნული პროცესი სამომავლოდაც გრძელდება.

ნარჩენებისა და ქიმიური ნივთიერებების მართვასთან დაკავშირებული კორესპონდენციის განხილვისა და შესაბამისი პასუხების მომზადების გარდა დეპარტამენტში მიმდინარეობს ნარჩენების ტრანსპორტირების გადაზიდვასთან დაკავშირებით კორესპონდენციების განხილვა და ნარჩენების იმპორტის ექსპორტის და ტრანზიტის სანებართვო დოკუმენტაციის მომზადება. 2020 წლის განმავლობაში გაცემულია 29 ნებართვა.

ჰიდრომელიორაციისა და მიწის მართვის დეპარტამენტი

განხორციელებული ღონისძიებები ირიგაციის მიმართულებით

წყალმომხმარებელთა ორგანიზაციების ჩამოყალიბების ხელშეწყობა

საირიგაციო სისტემების მართვის თანამედროვე დეცენტრალიზებული სისტემების დანერგვის მიზნით მიღებულ იქნა ახალი კანონი „წყალმომხმარებელთა ორგანიზაციების შესახებ“. კანონის საფუძველზე:

- გაიზარდა საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ფუნქციები წყალმომხმარებელთა ორგანიზაციების შექმნის ხელშეწყობის, მათი საქმიანობის მონიტორინგისა და სახელმწიფო კონტროლის განხორციელების მიზნით;
- შპს „საქართველოს მელიორაციაში“ შეიქმნა წყალმომხმარებელთა ორგანიზაციების მხარდაჭერის სტრუქტურული ერთეული, თანამშრომლები გადამზადებულნი არიან დაკისრებული საქმიანობის უზრუნველსაყოფად;
- დაიწყო ფერმერების წევრობაზე დაფუძნებული გაერთიანებების ჩამოყალიბების მოსამზადებელი სამუშაოები: მომზადდა წყალმომხმარებელთა ორგანიზაციების დაფუძნების გეგმა, ასევე ფერმერთან კომუნიკაციის სტრატეგიის ტექნიკური დავალება;
- მსოფლიო ბანკის ექსპერტების დახმარებით, მომზადდა და მინისტრის ბრძანებით დამტკიცდა კანონქვემდებარე აქტები - „წყალმომხმარებელთა ორგანიზაციის რეესტრის წარმოების წესი“, „წყალმომხმარებელთა ორგანიზაციის წესდების ტიპური ფორმა“, მომზადდა „პირველად წყალმოსარგებლესა და წყალმომხმარებელთა ორგანიზაციას/სხვა წყალმომხმარებელს შორის გასაფორმებელი საირიგაციო მომსახურების ხელშეკრულების პირობების“ პროექტი;
- მსოფლიო ბანკის ექსპერტული დახმარებით დაიწყო გარდამავალი საირიგაციო ტარიფის მეთოდოლოგიაზე და გარდამავალი ტარიფის გამოთვლაზე მუშაობა;
- პირველი წყალმომხმარებელთა ორგანიზაციების დაფუძნების მიზნით შერჩეულია საპილოტე არეალები, სადაც მსოფლიო ბანკის მიერ დაფინანსებული პროექტის ფარგლებში მიმდინარეობს სარწყავი სისტემების სრული რეაბილიტაცია. აღდგენილი საირიგაციო ინფრასტრუქტურა წყალმომხმარებელთა ორგანიზაციებს სარგებლობის უფლებით გადაეცემათ, რის შემდეგაც ისინი პასუხისმგებელნი გახდებიან მათთვის განსაზღვრულ ტერიტორიაზე წყლის მიწოდებაზე, საირიგაციო ინფრასტრუქტურის მოვლა-შენახვასა და ექსპლუატაციაზე.

მსოფლიო ბანკის დამატებითი დაფინანსება - სარწყავი სისტემების რეაბილიტაცია, წყალსაცავების პოტენციალის კვლევა

2020 წელს მსოფლიო ბანკმა ირიგაციის სექტორისთვის დამატებით 9 მილიონამდე დოლარი გამოყო აღნიშნული თანხით:

- გრძელდება შერჩეულ მონაკვეთებზე (ქვემო სამგორის, ზედა რუს, ძვერა-შერთულა) სარწყავი სისტემების განვითარება და მოდერნიზება.
- საირიგაციო სისტემების წყლით უზრუნველყოფის გაუმჯობესების და მათი ეფექტური ფუნქციონირების უზრუნველსაყოფად, ასევე ქვეყანაში წყლის დამატებით მარგების შექმნის პოტენციალის შესწავლის მიზნით ჩატარდება აღმოსავლეთ

საქართველოში არსებული არაფუნქციონირებადი თუ ახლადმოსაწყობი საირიგაციო დანიშნულების წყალსაცავების მიზანშეწონილობისა და ხარჯ-ეფექტიანობის ტექნიკურ-ეკონომიკური კვლევა. პირველ ეტაპზე მოხდება 24 წყალსაცავის/ლოკაციის ზოგადი შესწავლა, ხოლო შერჩეულ წყალსაცავებს ჩაუტარდებათ დეტალური კვლევა. (მიუხედავად იმისა, რომ საქართველო მდიდარია წყლის რესურსებით, მდინარეთა წლიური ჩამონადენის არათანაბარი განაწილების გამო, აღმოსავლეთ საქართველოში, სადაც განთავსებულია საირიგაციო სისტემების უმეტესი ნაწილი, ფორმირდება წყლის მხოლოდ 24%, რის გამოც სავეგეტაციო რწყვის პერიოდში ვერ ხერხდება სარწყავ წყალზე წყალმოთხოვნილების სრულად დაკმაყოფილება, განსაკუთრებით პიკური წყალმოთხოვნილების (ივლისი-აგვისტო) პერიოდში, როდესაც მდინარეთა ჩამონადენი მკვეთრად მცირდება, ხოლო ზოგიერთი მდინარე საერთოდ შრება. ეს ნეგატიურ გავლენას ახდენს სოფლის მეურნეობის პროდუქტიულობაზე).

საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტებთან თანამშრომლობა საირიგაციო პროექტებზე

- მიმდინარეობდა მოლაპარაკება ევროპის საინვესტიციო ბანკთან (EIB) და საფრანგეთის განვითარების სააგენტოსთან (AFD) ზემო სამგორის სარწყავი სისტემის რეაბილიტაციის დაფინანსებასთან დაკავშირებით. საპროექტი წინადადებას ჩაუტარდა წინასწარი შეფასება და გადაწყდა, რომ პროექტს სრულად დააფინანსებენ EIB და AFD, ასევე მოიზიდავენ მსხვილ საგრანტო რესურსს ევროკომისიიდან ჩაატარებენ დამატებითი საპროექტო კვლევებს, მოამზადებენ პროექტის საბოლოო დიზაინს, რის მიხედვითაც დაიწყება კომპლექსური სარეაბილიტაციო სამუშაოები.
- მიმდინარეობდა მოლაპარაკება აზიის განვითარების ბანკთან (ADB) საქართველოში “წყლის რესურსების სექტორის განვითარების პროგრამის” მომზადებასთან დაკავშირებით. საინვესტიციო პროექტის სამიზნე ობიექტად განისაზღვრა ქვემო სამგორის მარცხენა მაგისტრალური არხისა და შიდა ქსელების აღდგენა-გამოწობების შესახებ, ასევე ტბისი-კუმისის საირიგაციო სისტემის რეაბილიტაციის დასრულება, ამასთანავე საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსა შპს «საქართველოს მელიორაციის» ინსტიტუციური და მართვის მექანიზმების გაძლიერება.

განხორციელებული ღონისძიებები მიწის რესურსების დაცვის მიმართულებით

საქართველოს კანონის პროექტი „ნიადაგის დაცვის შესახებ“

2019 წელს მომზადდა “ნიადაგის დაცვის შესახებ” საქართველოს კანონის პროექტი. კანონის პროექტი აერთიანებს „ნიადაგის დაცვის შესახებ“ და „ნიადაგების კონსერვაციისა და ნაყოფიერების აღდგენა-გამოწობების შესახებ“ საქართველოს კანონებს. 2020 წელს მომზადდა “ნიადაგის დაცვის შესახებ” საქართველოს კანონის პროექტისთვის რეგულირების ზეგავლენის შეფასების (RIA) დოკუმენტი.

ქარსაფარი (მინდორდაცვითი) ზოლები

მიმდინარეობდა საქართველოს პარლამენტის აგრარულ კომიტეტთან ერთად მომზადებული საქართველოს კანონის პროექტის “ქარსაფარი (მინდორდაცვითი) ზოლების შესახებ” განახლება/დახვეწა. კერძოდ გამოიკვეთა 2020 წელს შექმნილი სსიპ მიწის მდგრადი მართვისა და მიწათსარგებლობის მონიტორინგის ეროვნული სააგენტოს ფუნქციები საქართველოს ტერიტორიაზე სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ნაკვეთებზე ქარსაფარი ზოლების ინვენტარიზაციასთან, სტატუსის მინიჭებასთან, რეგისტრაციასთან, აღდგენა-გაშენებასთან დაკავშირებით.

მიმდინარეობს საპროექტო განაცხადის “ქარსაფარი ზოლების აღდგენა და გაშენება კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული მიწის დეგრადაციის შემცირების მიზნით მოწყვლად ტერიტორიებზე საქართველოში” მომზადება კლიმატის მწვანე ფონდში წარსადგენად საპროექტო წინადადების მიზანია ქარსაფარი ზოლების ინვენტარიზაცია, დაგეგმვა და გაშენება შიდა, ქვემო ქართლის და კახეთის რეგიონებში. პროექტის საერთო ბიუჯეტი 10 მლნ აშშ დოლარია (გრანტი). აკრედიტირებულ ორგანოდ შერჩეულია IFAD, რომელსაც აქვთ ქარსაფარი ზოლების გაშენების გამოცდილება გორისა და ქარელის მუნიციპალიტეტებში. IFAD-ის მიერ 2018 წელს გაშენდა 27 კმ-მდე ქარსაფარი ზოლი. დღეისათვის მათივე მხარდაჭერით დედოფლისწყაროში მიმდინარეობს ქარსაფარების გაშენება. 2020 წელს მიმდინარეობდა საპროექტო წინადადების სრულყოფა IFAD-ის წარმომადგენლებთან, საერთაშორისო და ეროვნულ ექსპერტებთან ერთად.

საძოვრების მართვა

2020 წელს სამინისტროს ინიციატივითა და გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდის ფინანსური მხარდაჭერით დაიწყო პროექტი “საქართველოს მიწის დეგრადაციის ნეიტრალური ბალანსის მიზნების მიღწევა დეგრადირებული საძოვრების აღდგენისა და მდგრადი მართვის გზით” განხორციელება. პროექტის მიზანია დაეხმაროს საქართველოს მიწის დეგრადაციის ნეიტრალური ბალანსის (LDN) ეროვნული მიზნების მიღწევაში, დეგრადირებული საძოვრების აღდგენისა და მდგრადი მართვის გზით. პროექტის საპილოტე მუნიციპალიტეტებად შეირჩა ყაზბეგის, დმანისის და გურჯაანის მუნიციპალიტეტები.

დასახული მიზნის მისაღწევად, პროექტი მოიცავს შემდეგ კომპონენტს:

- საძოვრების მართვის პოლიტიკის დოკუმენტის მომზადება, რის საფუძვლზეც შემუშავდება საძოვრების მართვის ახალ კანონმდებლობა;
- 20 000 ჰა საძოვრის ინვენტარიზაცია და საძოვრების მდგრადი მართვის საპილოტე პროექტების განხორციელება 770 ჰა-ზე დმანისის, ყაზბეგისა და გურჯაანის მუნიციპალიტეტებში;
- დაინტერესებული მხარეების შესაძლებლობების გაძლიერება და ცნობიერების ამაღლება, საძოვრების მდგრადი მართვისა და მიწის დეგრადაციის ნეიტრალური ბალანსის უზრუნველყოფის მიზნით;

2020 წელს ეროვნულ დონეზე ჩატარდა პროექტის დაწყებისადმი მიძღვნილი სამუშაო შეხვედრა და პროექტის საზედამხედველო კომიტეტის პირველი სხდომა. პროექტის პირველი დაინტერესებულ მხარეთა შეხვედრები ასევე მოეწყო ყაზბეგის, გურჯაანისა და დმანისის მუნიციპალიტეტებში. სამივე პილოტურ მუნიციპალიტეტთან გაფორმდა ურთიერთგაგების მემორანდუმები. მერების ბრძანებით შეიქმნა მიწის დეგრადაციის ნეიტრალური ბალანსის მიზნების მისაღწევად დეგრადირებული საძოვრების აღდგენისა და მდგრადი მართვის გზით მუნიციპალური სამუშაო ჯგუფები სამივე მუნიციპალიტეტში. მომზადებულია ტექნიკური დავალება საერთაშორისო და ეროვნული ექსპერტის შესარჩევად, რომელთა ამოცანაა საძოვრების მართვის პოლიტიკის დოკუმენტის შემუშავება.

პროექტი: „მიწის დეგრადაციისა და სიღარიბის შემცირების მიზნით სასოფლო ტერიტორიებზე ლანდშაფტისა და მიწის რესურსების მდგრადი მართვის დანერგვა საქართველოში“

პროექტის ფარგლებში განხორციელდა მიწის დაცვის შემდეგი ღონისძიებები

- დედოფლისწყაროს მუნიციპალიტეტში 210 ჰა-ზე განხორციელდა თესლბრუნვის საპილოტე პროექტი;
- ახმეტის მუნიციპალიტეტში სოფ. კასრისწყალში 6 ჰა-ზე განხორციელდა საძოვრების აღდგენის საპილოტე პროექტი,

რომელიც მიზნად ისახავს როტაციული ძოვების დანერგვას, საძოვრების ხარისხის გაუმჯობესების მიზნით. შემუშავებულიასოფ. არხილოსკალოსა და სენაქოს მიწათსარგებლობის გეგმები;

- გაერთიანდა მიწის დეგრადაციის ვებ-პორტალი და გლობალური ტყის პორტალი. მიწის დეგრადაციის მონაცემები აიტვირთა და გამოქვეყნდა მისამართზე: <https://atlas.mepa.gov.ge/maps/LandDegradationmap?l=ka>
- შემუშავდა, დაიბეჭდა და მოსახლეობაში გავრცელდა ტრენინგ მოდული მიწის მდგრადი მართვის შესახებ, მათ შორის ქარსაფარი ზოლების მართვის, ნიადაგის დაცვისა და საძოვრების შესახებ;

პროექტი: „ეკონომიკური და გარემოსდაცვითი სარგებელი მიწის მდგრადი მართვის გზით მოწყვლადი თემებისათვის საქართველოში“.

პროექტის მიზანია შესაძლებლობების გაძლიერება მიწის მდგრადი მართვის პრაქტიკის დასაწერად საქართველოს ბუნებრივი და ეკონომიკური კაპიტალის დასაცავად. პროექტის საპილოტე მუნიციპალიტეტებია გორი, ქარელი, ყვარელი და საგარეჯო.

ადგილობრივი ხელისუფლების წარმომადგენლებთან შეთანხმებით, 2020 წელს დაიგეგმა და განხორციელდა შემდეგი პილოტური ქმედებები:

- 448 ჰა სასოფლო სამეურნეო დანიშნულების მიწებზე დაინერგა თესლბრუნვის პრაქტიკა. 84 ფერმერს უსასყიდლოდ გადაეცა ხორბლის, ქერის, შვრიის, წინიბურის, ბარდის, ლობიოს, ესპარცეტის, იონჯისა და სიმინდის თესლი და ასევე ორგანული სასუქი. თითოეული ფერმერის ნაკვეთისთვის შემუშავდა თესლბრუნვის ინდივიდუალური, 5 წლიანი გეგმა.
- გაშენდა 3313 მეტრი ქარსაფარი ზოლი გორისა (2935მ) და ქარელის (378 მ) მუნიციპალიტეტებში - ფერმერებს უსასყიდლოდ გადაეცათ ნერგები და მათი შესაღობი მასალა - ეკლიანი მავთული და აკაციის ბოძები;
- 177 ჰა სასოფლო სამეურნეო დანიშნულების მიწაზე დაითესა ხორბაი ნიადაგის დაუმუშავებლად გორის (65 ჰა), ქარელისა (82 ჰა) და საგარეჯოს (30 ჰა) მუნიციპალიტეტებში - თესვის ხარჯი სრულად დაფარა პროექტმა;

ასევე ჩატარდა რიგი კვლევები და შემუშავდა შემდეგი ანგარიშები:

- ღირებულებათა ჯაჭვის ანალიზი მდგრადი სოფლის მეურნეობისთვის გორის, ქარელის, ყვარლისა და საგარეჯოს მუნიციპალიტეტებში;
- მუნიციპალური გენდერული პროფილები;
- პილოტური მუნიციპალიტეტების მოწყვლადობის პროფილები;
- მიწათსარგებლობის ინტეგრირებული გეგმები პილოტური მუნიციპალიტეტებისთვის.

განხორციელებული ღონისძიებები მიწის რესურსების მართვის მიმართულებით

ინსტიტუციური გაძლიერება

- საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მმართველობის სფეროში 2020 წლის 01 იანვრიდან ჩამოყალიბდა სსიპ „მიწის მდგრადი მართვისა და მიწათსარგებლობის მონიტორინგის ეროვნული სააგენტო“, რომლის ძირითად ფუნქციას წარმოადგენს სასოფლო-სამეურნეო მიწის რესურსების აღრიცხვა, მიწის ბალანსის წარმოება და

მონაცემთა ერთიანი ბაზის შექმნა. სააგენტოს ჩამოყალიბებით ხელი შეეწყო ქვეყანაში მიწის ბაზრის განვითარებას, მიწის ფონდის რაოდენობრივ-ხარისხობრივ აღრიცხვის თანამედროვე ტექნოლოგიების დანერგვას, საძოვრებისა და ქარსაფარი ზოლების მდგრად მართვას, მიწის კონსოლიდაციას და მიწათსარგებლობის უკეთ დაგეგმვას.

მიწის მართვის საკანონმდებლო ბაზა

- შემუშავდა „საინვესტიციო გეგმის წარდგენისა და საინვესტიციო გეგმასთან დაკავშირებით გადაწყვეტილების მიღების წესის“ თაობაზე საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტი;
- შემუშავდა „მიწის ბალანსის შედგენისა და სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის რესურსების აღრიცხვის წესის“ თაობაზე საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტი;

მიწის კონსოლიდაციის ხელშეწყობა

- მსოფლიო ბანკთან და საჯარო რეესტრთან მიღწეული შეთანხმებით, მიწების სისტემური რეგისტრაციის ჯგუფს დაემატება მიწის კონსოლიდაციის ექსპერტი, რომელიც რეგისტრაციის პარალელურად იმუშავებს მიწის ნაკვეთების გამსხვილების თემაზე. ასევე მოამზადებს ანგარიშს საპილოტე არეალებში კონსოლიდაციის ხელისშემშლელი თუ ხელშემწყობი ფაქტორების შესახებ, რომლის ბაზაზეც უნდა მომზადდეს მიწის კონსოლიდაციის პოლიტიკის დოკუმენტი;

შესაძლებლობების განვითარება საერთაშორისო თანამშრომლობით

- მიმდინარეობს თანამშრომლობა ევროპის სივრცითი განვითარების სააგენტოსთან დისტანციური ზონდირებით და სატელიტური მონაცემების გამოყენებით სასოფლო-სამეურნეო მიწების აღრიცხვისა და მიწათსარგებლობის მონიტორინგის სისტემის დანერგვის ხელშეწყობის მიზნით;
- მიწის მდგრადი მართვისა და მონიტორინგის ეროვნული სააგენტოს ტექნიკურ-მათერიალური ბაზის განახლების და საექსპერტო დახმარების მიზნით მსოფლიო ბანკმა 2020 წელს 400 000 დოლარი გამოყო. იგეგმება მიწის ბალანსის წარმოების და სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის რესურსების აღრიცხვისა და მონაცემთა მართვის ერთიანი ელექტრონული სისტემის დანერგვა. მონაცემთა მართვის ერთიანი ელექტრონული სისტემის მეშვეობით შესაძლებელი გახდება მიწის ბალანსის და სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის რესურსების აღრიცხული მონაცემების ელექტრონული მართვა უწყვეტ რეჟიმში.
- მიმდინარეობს თანამშრომლობა საფრანგეთის განვითარების სააგენტოსთან, რათა გრანტის ფარგლებში განხორციელდეს მიწის მდგრადი მართვისა და მონიტორინგის სააგენტოს ტექნიკური დახმარება საფრანგეთის მიწის სააგენტოს გამოცდილების გაზიარებით.

საერთაშორისო ურთიერთობებისა და ევროინტეგრაციის დეპარტამენტი

ევროინტეგრაციის მიმართულებით

2020 წელს საერთაშორისო ურთიერთობებისა და ევროინტეგრაციის დეპარტამენტმა კოორდინაცია გაუწია სხვადასხვა სამოქმედო გეგმისა და გეგმების შესრულების ანგარიშის მომზადებას, მათ შორის, ერთის მხრივ, საქართველოსა და, მეორეს მხრივ, ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმებისა და საქართველოსა და ევროკავშირს შორის ასოცირების დღის წესრიგის განხორციელების 2021 წლის ეროვნული სამოქმედო გეგმის მომზადებასა და 2020 წლის გეგმის, როგორც კვარტალური, ისე წლიური ანგარიშების მომზადებას.

2020 წელს „ევროკავშირთან ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ“ შეთანხმებით (DCFTA) სანიტარიული და ფიტოსანიტარიული მიმართულებით გათვალისწინებული საკანონმდებლო დაახლოების პროცესი წარმართა გეგმის მიხედვით.

კერძოდ, ევროკავშირის სოფლის მეურნეობის სფეროს მარეგულირებელი კანონმდებლობის საქართველოში დანერგვის მიზნით, სურსათის უვნებლობის, ვეტერინარიისა და მცენარეთა დაცვის სფეროებში ეროვნული კანონმდებლობა 2015 წლიდან 2020 წლამდე დაახლოებულია 130-ზე მეტ ევროკავშირის სამართლებრივ აქტთან. მხოლოდ 2020 წელს გეგმით გათვალისწინებული იყო ევროკავშირის 26 სამართლებრივ აქტთან საქართველოს კანონმდებლობის დაახლოება, მათ შორის, 9 სამართლებრივი აქტი - სურსათის უვნებლობის მიმართულებით, 7 - ვეტერინარიის და 10 - მცენარეთა დაცვის მიმართულებით. აქედან, 3 ევროკავშირის სამართლებრივი აქტი საქართველოსთვის ჩაითვალა არარელევანტურად, შესაბამისად, დაახლოება განხორციელდა 23 სამართლებრივ აქტთან.

ევროკავშირის კანონმდებლობასთან შესაბამისობის დადგენის მიზნით, მომზადდა საქართველოს კანონის პროექტებისა და საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტების შესაბამისობის ცხრილები, მათ შორის გარემოს დაცვის მიმართულებით შემდეგ კანონის პროექტებზე:

- „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტი;
- „ბიომრავალფეროვნების შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტი.

სოფლის მეურნეობის მიმართულებით მომზადებული შესაბამისობის ცხრილები ასევე გადაეგზავნა ევროკომისიას.

დეპარტამენტი აქტიურად იყო ჩართული „მხარდაჭერა საქართველო-ევროკავშირს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმების გარემოსდაცვითი ვალდებულებების განსახორციელებლად“ პროექტის ფარგლებში „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტიდან გამომდინარე კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტების პროექტების შემუშავებაში. მომზადდა შენიშვნები სამი კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტის პროექტზე და სახელმძღვანელო დოკუმენტზე. დაიგზავნა პროექტები და შეგროვდა შენიშვნები სხვადასხვა დეპარტამენტებიდან/უნწყებებიდან. დეპარტამენტის, როგორც სამუშაო ჯგუფის ხელმძღვანელისა და პროექტის კოორდინაციით 2020 წლის განმავლობაში გაიმართა 3 შეხვედრა სამუშაო ჯგუფის ფარგლებში.

აგრეთვე დეპარტამენტის მიერ მომზადდა შენიშვნები:

- „სამრეწველო ემისიების შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე;
- შავი ზღვის დაცვის ეროვნული საზღვაო სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის პროექტებზე.

დეპარტამენტის კოორდინაციით მომზადდა ვალდებულებების შესრულების შესახებ ანგარიშები (სასაუბროების სახით) (რიგ შემთხვევაში, აგრეთვე სამოქმედო დასკვნები და სამოქმედო დასკვნების შესრულების მდგომარეობის შესახებ ანგარიშები). დეპარტამენტმა აგრეთვე მონაწილეობა მიიღო ასოცირების შესახებ შეთანხმების შესრულების მიზნით შექმნილი კომიტეტისა და ქვეკომიტეტების შეხვედრებში, აგრეთვე აღმოსავლეთ პარტნიორობის პანელისა (გარემოსა და კლიმატის ცვლილების საკითხებზე) და მე-3 პლატფორმის „კავშირები, ენერგოეფექტურობა, გარემო და კლიმატის ცვლილება“ შეხვედრებში.

დეპარტამენტმა მონაწილეობა მიიღო ენერგეტიკული გაერთიანების გარემოსდაცვითი სამუშაო ჯგუფის (Environmental Task Force) ორ შეხვედრაში (მაისი და ნოემბერი). დეპარტამენტის კოორდინაციითა და ჩართულობით მომზადდა ენერგეტიკული გაერთიანების დამფუძნებელი ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ვალდებულებების შესრულების შესახებ 2020 წლის ანგარიშისთვის ინფორმაცია. დეპარტამენტმა მონაწილეობა მიიღო ენერგოგაერთიანების მინისტერიალის დასკვნების პროექტსა და „ენერგოგაერთიანებისა და მისი ხელშეკრველი მხარეების 2030 სამიზნეებსა და კლიმატ-ნეიტრალიტეტზე 2020 პოლიტიკის ზოგადი სახელმძღვანელოზე“ შენიშვნების/პოზიციის მომზადებაში.

დეპარტამენტმა მონაწილეობა მიიღო და კოორდინაცია გაუწია, კომპეტენციის ფარგლებში, შემდეგი დოკუმენტების შემუშავებას/შენიშვნების მომზადებას, რომლებზეც აშუამადაც მიმდინარეობს მუშაობა:

- წინადადებები აღმოსავლეთ პარტნიორობის 2020 წლის შემდგომი დღის წესრიგისთვის;
- ევროკავშირისა და საქართველოს შორის ასოცირების 2021-2027 წლების დღის წესრიგის პროექტი.

შავი ზღვის ერთიანი საზღვაო დღის წესრიგის ფარგლებში, დეპარტამენტმა მონაწილეობა მიიღო შავი ზღვის ერთიანი საზღვაო დღის წესრიგის ხელმძღვანელი ჯგუფის სამ შეხვედრაში, 2020 წლის დაინტერესებულ მხარეთა რეგიონული კონფერენციასა და მინისტერიალში. აგრეთვე მომზადდა შენიშვნები ხელმძღვანელი ჯგუფის პროცედურულ წესებზე, რომელიც შეიმუშავა ბულგარეთის მხარემ.

საერთაშორისო ურთიერთობების მიმართულებით

საერთაშორისო ურთიერთობებისა და ევროინტეგრაციის დეპარტამენტი „ქართული აგრუსასურსათო პროდუქციის პოპულარიზაციის პროგრამის“ ფარგლებში ყოველი წლის ბოლო კვარტალში, საფინანსო დეპარტამენტთან ერთად ადგენს მომავალი წლის გამოფენების ცხრილს და გეგმავს აღნიშნულ გამოფენებს.

2020 წელს დეპარტამენტის ორგანიზებით გაიმართა 2 (ორი) საერთაშორისო გამოფენა/გაყიდვა კერძოდ:

- Green Week 2020 (ბერლინი, გერმანია, 17-27 იანვარი);
- Fruit Logistica 2020 (ბერლინი, გერმანია, 5-7 თებერვალი).

მსოფლიოში არსებული ეპიდემიოლოგიური ვითარების გათვალისწინებით, 2020 წელს დაგეგმილი გამოფენების მხოლოდ ნაწილი განხორციელდა (იანვარი-თებერვალი).

2020 წელს საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსა და სლოვენის რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის, სატყეო მეურნეობის და სურსათის სამინისტროს შორის ტყის მდგრადი მართვის სფეროში თანამშრომლობის

შესახებ ურთიერთგაგების მემორანდუმს მოეწერა ხელი. აღნიშნული მემორანდუმი მიზნად ისახავს ორ ქვეყანას შორის ერთობლივი პროექტების განხორციელებასა და გამოცდილების გაზიარებას.

დეპარტამენტი აქტიურად იყო ჩართული ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის პრეზიდენტობის ფარგლებში განსაზღვრული ძირითადი პრიორიტეტის „ადამიანი და გარემო“ შესრულებაში, მათ შორის, ევროპის საბჭოს კონფერენციის ფარგლებში, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის მოხსენების ძირითადი აქცენტების განსაზღვრაში.

დეპარტამენტი აქტიურად იყო ჩართული ინდოეთთან თავისუფალი ვაჭრობის შეთანხმების სამართლებრივ ექსპერტიზაში.

დონორებთან ურთიერთობის მიმართულებით

2020 წელს დონორი და საერთაშორისო ორგანიზაციების დაფინანსებით გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარების მიმართულებით ჯამში დასრულდა 29 პროექტი.

- გარემოს მიმართულებით - 22 პროექტი;
- სოფლის მეურნეობის და სოფლის განვითარების მიმართულებით - 7 პროექტი.

2020 წელს დაიწყო ჯამში 34 პროექტი:

- გარემოს მიმართულებით - 27 პროექტი;
- სოფლის მეურნეობის და სოფლის განვითარების მიმართულებით - 7 პროექტი.
- 2020 წლის 17 დეკემბერს ხელი მოეწერა სოფლისა და სოფლის მეურნეობის განვითარების ევროპის სამეზობლო პროგრამის (ENPARD IV) მეოთხე ფაზის დაწყებას, რომლის ჯამური ბიუჯეტი 55 მილიონ ევროა. ENPARD-ის IV ფაზის ფარგლებში დახმარების დიდი ნაწილი - 31 მილიონი ევრო საბიუჯეტო დახმარების სახით განხორციელდება, ხოლო დანარჩენი 24 მილიონი ევროს ფარგლებში მოხდება სხვადასხვა სახის საგრანტო და საექსპერტო დახმარების პროექტების განხორციელება საქართველოს რეგიონებში, მათ შორის აქცენტი გაკეთდება წინასწარ შერჩეულ 4 საპილოტე რეგიონზე: კახეთი, იმერეთი, გურია, რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი. პროგრამის IV ფაზის ფარგლებში განსაკუთრებული აქცენტი გაკეთდება სოფლად მცხოვრები მოსახლეობის საცხოვრებელი პირობების გაუმჯობესებაზე, მათ შორის დასაქმებაზე, ასევე დახმარება მოხმარდება ადგილობრივად პროდუქციის კონკურენტუნარიანობის გაზრდას, სასურსათო უზენბლობასთან დაკავშირებული ევროპული სტანდარტების დანერგვას და საქართველოში წარმოებული პროდუქციის ევროკავშირში ექსპორტის ხელშეწყობას. ევროკავშირის ძალისხმევითა და დაფინანსებით 2013 წლიდან მიმდინარეობს სოფლის მეურნეობის და სოფლის განვითარების ევროპის სამეზობლო პროგრამა (ENPARD), რომლის პირველი და მეორე ფაზაც წარმატებით დასრულდა, ხოლო პროგრამის მესამე ფაზა ასეთივე წარმატებით მიმდინარეობს.

2020 წელს დასრულებული პროექტები და მიღწეული შედეგები

„სასოფლო ტერიტორიებზე ლანდშაფტისა და მიწის რესურსების მდგრადი მართვის დანერგვა მიწის დეგრადაციისა და სიღარიბის შემცირების მიზნით“

დონორი: გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდი (GEF)

შემუშავდა ქარსაფარი ზოლების მართვის სტრატეგიის ჩარჩო დოკუმენტი (თანადაფინანსება GIZ); შემუშავდა ქარსაფარი ზოლების მართვის კანონის პროექტი; მომზადდა და საქართველოს პარლამენტის აგრარულ კომიტეტს გადაეგზავნა ქარსაფარი ზოლების მართვის კანონის პროექტის რეგულირების ზეგავლენის შეფასების დოკუმენტი. (თანადაფინანსება IFAD/AMMAR/GEF); მომზადდა საძოვრების მართვის საკანონმდებლო და ინსტიტუციური ანალიზი (თანადაფინანსება GIZ); სიტუაციური ანალიზისა და ძირითადი გამოწვევების საფუძველზე მომზადდა საძოვრების მართვის პოლიტიკის დოკუმენტის სტრუქტურა (თანადაფინანსება GIZ); დაინტერესებული მხარეების ჩართულობით შემუშავდა პოლიტიკის დოკუმენტი „საძოვრების მართვა საქართველოში“, და საძოვრების მართვის სახელმწიფო პროგრამის დიზაინი (თანადაფინანსება GIZ); მომზადდა საქართველოს კანონის „წიადაგის დაცვის შესახებ“ პროექტის რეგულირების ზეგავლენის შეფასების დოკუმენტი (თანადაფინანსება IFAD/AMMAR/GEF); პროექტმა ფასილიტაცია გაუწია აგრარული კომიტეტის შიდა განხილვას, სადაც განიხილებოდა კანონის პროექტი „სასოფლო სამეურნეო მიწების დანიშნულების ცვლილებისა და მდგრადი მართვის შესახებ“; გაერთიანდა მიწის დეგრადაციის ვებ-პორტალი და გლობალური ტყის პორტალი. მიწის დეგრადაციის მონაცემები აიტვირთა და გამოქვეყნდა <https://atlas.mepa.gov.ge/maps/LandDegradationmap?l=ka>; გარდაბნის მუნიციპალიტეტისთვის შემუშავდა საპილოტე პროექტი. სართიქალაში 7 კმ-ზე გაშენდა ქარსაფარი ზოლები. 50 ჰა მიწაზე დაინერგა თესლბრუნვის მეთოდი. ადგილობრივი ფერმერებს ჩაუტარდათ სწავლება თესლბრუნვის შესახებ 4 წლის განმავლობაში 2019 წლიდან; საპილოტე პროექტი განხორციელდა ახმეტის მუნიციპალიტეტში. საძოვრების მდგომარეობა გაუმჯობესდა სოფლებში შენაქოსა და კასრისწყალში; საპილოტე პროექტი განხორციელდა დედოფლისწყაროს მუნიციპალიტეტში. შირაქის ველზე გაშენდა 6 კმ. ქარსაფარი ზოლი, თესლბრუნვა განხორციელდა 100 ჰა-ზე; 4 საპილოტე პროექტის ფარგლებში მიღებული მიწის მდგრადი მართვის საუკეთესო პრაქტიკის შესახებ ინფორმაცია გამოქვეყნდა <https://qcat.wocat.net/en/wocat/> ვებგვერდზე. ასევე გამოქვეყნდა მიწათსარგებლობის გეგმები, რომელიც მოიცავს მიწის დეგრადაციის ნეიტრალური ბალანსის საკითხებს; ფერმერებმა თავიანთი გამოცდილება გაუზიარეს მეზობლებს და თესლბრუნვის საპილოტე პროექტი მომდევნო წელს განხორციელდა 210 ჰა-ზე; კასრისწყალის ფერმერებმა ელექტრო ღობის გამოყენების შესახებ გამოცდილება გაუზიარეს მეზობლებს და 6 ჰა-ზე განხორციელდა როტაციული ძოვება. მსგავსი პროექტი განხორციელდა თუშეთშიც. ომალოში 7 ჰა-ზე განხორციელდა როტაციული ძოვება. ქარსაფარი ზოლები გაშენდა 60 კმ-ზე კახეთის, შიდა და ქვემო ქართლის ტერიტორიაზე; შემუშავდა, დაიბეჭდა და მოსახლეობაში გავრცელდა ტრენინგ მოდული მიწის მდგრადი მართვის შესახებ, მათ შორის ქარსაფარი ზოლების მართვის, წიადაგის დაცვისა და საძოვრების შესახებ; გაეროს გაუდაბნობასთან ბრძოლის კონვენციის და მიწის დეგრადაციის ნეიტრალური ბალანსის პრინციპების შესახებ სწავლება გაიარა 350 ადამიანი (154-მა ქალმა), მათ შორის - 200-მა ფერმერმა და 150-მა გადაწყვეტილების მიმღებმა პირმა.

„მმართველობის რეფორმის ფონდის“ (GRF) ქვე-პროექტი „ჰაერის ხარისხის მართვის შესაძლებლობების გაუმჯობესება საქართველოში“

დონორი: შვედეთის საერთაშორისო განვითარების თანამშრომლობის სააგენტო (SIDA)

გაუმჯობესებულია სამინისტროს/სსიპ - გარემოს ეროვნული სააგენტოს შესაძლებლობები ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის მონიტორინგის ქსელის ტექნიკურ მომსახურებაში; შემუშავებულია მონიტორინგის ქსელის განვითარების გეგმა; გაძლიერებულია სამინისტროს შესაძლებლობები მონაცემთა ვალიდაციისა და ვერიფიკაციის კუთხით; არსებობს ბენზ(ა)პირენის მონიტორინგის სისტემა; შემუშავებულია ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის შეფასების კრიტერიუმები; არსებობს 1990-2006 წწ. პერიოდის ინვენტარიზაცია და გაფრქვევების პროგნოზირების სისტემა; შემუშავებულია სოფლის მეურნეობის სექტორიდან გაფრქვევების შემცირების სახელმძღვანელო; გავრცელებულია ინფორმაცია ჰაერის ხარისხის საკითხებთან დაკავშირებით.

„გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციის მიმართ საქართველოს მეოთხე ეროვნული შეტყობინებისა და მეორე ორნლიური განახლებული ანგარიშის შემუშავება“

მეოთხე ეროვნული შეტყობინების კლიმატის ცვლილების მონაცვლადობის შეფასებისა და ადაპტაციის თავის მომზადება

დონორი: გაეროს განვითარების პროგრამა საქართველოში (UNDP) გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდი (GEF)

ქვეპროექტის განხორციელების შედეგად მიღწეულ იქნა შემდეგი მიზნები:

- კლიმატის ცვლილების სცენარების გადასინჯვა შესაბამისი მოდელების გამოყენებით;
- საქართველოს შერჩეულ რეგიონებისთვის ჩატარდა კლიმატის ცვლილების, ენერგეტიკის, ტრანსპორტის, სოფლის მეურნეობის, ბუნებრივი კატასტროფების, წყლის რესურსების, ტურიზმის, სანაპირო ზოლის მონაცვლადობის, ტყის, ბიომრავალფეროვნების, დაცული ტერიტორიების, ისტორიული ძეგლების და ჯანდაცვის სექტორების მონაცვლადობის შეფასება;
- საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაზე კლიმატის ცვლილების ზეგავლენის აღწერა და გაანალიზება;
- ადაპტაციის სტრატეგიების მომზადება მონაცვლადი რეგიონებისა და სექტორებისათვის, ადაპტაციის ეროვნული გეგმის შემუშავების მიმდინარე პროცესის გათვალისწინებით;
- პოლიტიკის ჩარჩოების იდენტიფიცირება ეროვნულ სტრატეგიებში ადაპტაციის ღონისძიებების ეფექტური ინტეგრირების მიზნით.

საზღვაო დაკვირვებისა და მონაცემების ევროპული ქსელის ექსპლუატაცია, განვითარება და მომსახურება“

დონორი: ევროკავშირი

მიღებულია შავი ზღვის შესახებ მონაცემები (დაბინძურების ქიმიური მახასიათებლები), რომლებიც წარმოდგენილია სხვა ევროპული ზღვების მონაცემებთან ურთიერთგაცვლადობის შესაძლებლობის მქონე ფორმატში; ჩატარდა ამ მონაცემების სისწორისა და სიზუსტის შეფასება, ანუ რეალიზებული იქნა მონაცემთა შეფასებისა და მონაცემთა კონტროლის პროცედურები; შემუშავდა, დაიტესტა და ექსპლუატაცია გაეშვა საჯარო პორტალი, სადაც წარმოდგენილია მონაცემები, მეტამონაცემები და მონაცემთა პროდუქტები.

„ტრანსსასაზღვრო გაერთიანებული სამდივნო სამხრეთ კავკასიაში - III ფაზა“

დონორი: გერმანიის ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ფედერალური სამინისტრო (BMZ)/ გერმანიის განვითარებისა და რეკონსტრუქციის საკრედიტო ბანკი (KfW)

დასრულდა ხარაგაულის ვიზიტორთა ცენტრის საგამოფენო დარბაზის რეაბილიტაცია.

„კოლხური ტყეებისა და ქარბტენიანი ტერიტორიების UNESCO-ს მსოფლიო მემკვიდრეობის ნომინაციაში წარდგენა“

დონორი: გერმანიის გარემოს, ბუნების დაცვისა და ატომური უსაფრთხოების ფედერალური სამინისტრო (BMUB); ზუკოვის ფონდი (Michael Succow Foundation); WWF

განხორციელდა კოლხური ტყეებისა და ქარბტენიანი ტერიტორიების UNESCO-ს მსოფლიო მემკვიდრეობის ნომინაციაში წარდგენა.

„საგრანტო ხელშეკრულება - სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტოს თანამშრომელთა დაზღვევა (ტერიტორიული ადმინისტრაციები)“

დონორი: კავკასიის ბუნების ფონდი (CNF)

დაცული ტერიტორიების თანამშრომლები უზრუნველყოფილი არიან სიცოცხლის და ჯანმრთელობის დაზღვევით.

„ვაშლოვანის, თუშეთის, ყაზბეგის, კინტრიშის, ალგეთის დაცული ტერიტორიების საგრანტო ხელშეკრულება“

დონორი: კავკასიის ბუნების ფონდი (CNF)

რეინჯერებს მიეცათ სახელფასო დანამატი ღამით პატრულირებისათვის; განხორციელდა პარკის ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაცია; შესყიდულ იქნა ინვენტარი პატრულირებისა და ბიომრავალფეროვნების მონიტორინგისათვის.

„SMART პატრულირების სისტემის დანერგვა“

დონორი: კავკასიის ბუნების ფონდი (CNF)

გაუმჯობესდა პატრულირების სისტემა და მოხდა მოპოვებული ინფორმაციის სისტემატიზაცია ერთიან ფორმატში.

„ლაგოდეხის ხის კენწეროების პროექტის ტექნიკური და უსაფრთხოების ექსპერტიზა“

დონორი: კავკასიის ბუნების ფონდი (CNF)

ჩატარებული ექსპერტიზის შედეგად შემუშავდა დასკვნა ლაგოდეხის ხის კენწეროების ბილიკის პროექტისთვის.

„ჯავახეთში, კარნახის ტბაზე ხელოვნური კუნძულების მონყოლა“

დონორი: კავკასიის ბუნების ფონდი (CNF)

კარნახის ტბაში განთავსდა ხელოვნური კუნძულები; კარნახის ტბასთან მოენყო ფრინველებზე დაკვირვების კოშკურა.

„საგამოფენო სივრცის მონყოლა ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნულ პარკში (ბორჯომში)“

დონორი: ევროკავშირი/ენპარდი; კავკასიის ბუნების ფონდი (CNF)

განხორციელდა ბორჯომ-ხარაგაულის ადმინისტრაციის (ბორჯომის) ვიზიტორთა ცენტრის რეაბილიტაცია.

„საგამოფენო სივრცის მონყოლა ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნულ პარკში (ხარაგაულში)“

დონორი: კავკასიის ბუნების ფონდი (CNF)

განხორციელდა ბორჯომ-ხარაგაულის ადმინისტრაციის (ხარაგაულის) ვიზიტორთა ცენტრის რეაბილიტაცია.

„COVID-19 ის მიერ გამოწვეულ კრიზისთან დაკავშირებული ეროვნული სატყეო სააგენტოს სამოქმედო გეგმის განხორციელება“

დონორი: გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოება (GIZ)

ჩატარდა ტყის დაცვის ღონისძიებები, რომელიც მოიცავს ტყის ფართობებზე ხანძრის პრევენციას; - ხე-ტყის დამზადების ღონისძიებები სკოლებისა და სხვა საჯარო დაწესებულებების შეშით უზრუნველსაყოფად; - სატყეო გზების ქსელის განვითარება. პროექტის ფარგლებში სააგენტომ განახორციელა სატყეო სამეურნეო ღონისძიებები, რომელიც მიზნად ისახავდა დამატებითი სამუშაო ადგილების შექმნას და სოფლის მოსახლეობის საარსებო წყაროს შენარჩუნებას.

„ქვეყნის სათბურის გაზების ინვენტარიზაციის ანგარიშისა და BUR-ის შესაბამისი თავის მომზადებაზე UNDP/GEF პროექტის „გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციის მიმართ საქართველოს მეოთხე ეროვნული შეტყობინებისა და მეორე ორწლიური განახლებული ანგარიშის შემუშავება“

დონორი: გაეროს განვითარების პროგრამა საქართველოში (UNDP) გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდი (GEF)

მოხდა 2010-2013 წლების სათბურის გაზების (სგ) ინვენტარიზაციის რევიზია; ჩატარდა 2014-2015 წლების სგ ინვენტარიზაცია; 2014-2015 სათბურის გაზების ინვენტარიზაციის ანგარიშის მომზადდა ქართულ და ინგლისურ ენებზე; SBUR-სთვის სგ ინვენტარიზაციის თავი მომზადდა ქართულ და ინგლისურ ენებზე. მოხდა SBUR-ის ყველა ნაწილის კომპილაცია და რედაქტირება; 2014-2015 სათბური გაზების ინვენტარიზაციის ანგარიში და SBUR გამოიცა ქართულ და ინგლისურ ენებზე; 2014-2015 სათბური გაზების ინვენტარიზაციის ანგარიში და SBUR ჩაბარდა UNDP-სა და საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს.

„შავი ზღვის გარემოს მონიტორინგის გაუმჯობესება - შერჩეული ღონისძიებები“

დონორი: ევროკავშირი, გაეროს განვითარების პროგრამა (UNDP)

პროექტი ეფუძნებოდა უკვე განხორციელებული პროექტების (EMBLAS და EMBLAS II) შედეგებს და განხორციელების შედეგად მიღწეული იქნა შემდეგი მიზნები: 1. გაუმჯობესებული ხელმისაწვდომობა და გაცვლა, რომლებიც შესაბამისობაშია «ზღვის სტრატეგიის ჩარჩო დირექტივისა» (MSFD) და «წყლის წარჩო დირექტივის» (WFD) პრინციპებთან და «შავი ზღვის ინტეგრირებული მონიტორინგისა და შეფასების პროგრამასთან» (BSIMAP); 2. მხარდაჭერილი ერთობლივი ქმედებები, რომლებიც მიმართულია მდინარისა და ზღვის ნაგვის შემცირებაზე შავ ზღვაში; 3. ამალეებულია ცნობიერება ძირითად გარემოსდაცვით პრობლემებზე და გაზრდილია საზოგადოებრივი ჩართულობა შავი ზღვის დაცვაში.

„სურსათის ხარისხისა და უსაფრთხოების გაუმჯობესება რძის პროდუქტების სექტორში შესაძლებლობების განვითარების გზით“

დონორი: ევროკავშირი (EU); ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების (EBRD); გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაცია (UN FAO)

გაუმჯობესდა კომერციული რძის მეურნეობების კონკურენტუნარიანობა შესაბამისი კერძო და საჯარო დაინტერესებული მხარეების შესაძლებლობების შექმნის გზით. ხელი შეეწყო ბიზნეს გარემოს გაუმჯობესებას და საკანონმდებლო რეფორმებს; წარმოების უკეთ ორგანიზება ხელს უწყობდა ადგილობრივი რძის წარმოების ეფექტურობის, უსაფრთხოების და ჰიგიენის სტანდარტების გაუმჯობესებას. ხდება პოლიტიკის ადვოკატირება და რძის ბიზნესის სტრატეგიის შემუშავება. ჩატარდა ტრენინგები და ცოდნის გაზიარება ადგილობრივი დაინტერესებული მხარეებისთვის. გაუმჯობესდა კავშირები აგრობიზნესის და რძის მეურნეობების წარმომადგენლებს შორის შეხვედრებისა და ერთობლივი საქმიანობის მეშვეობით. ჩატარდა საერთაშორისო კონფერენციები.

„მინის დეგრადაციის ნეიტრალიტეტის მიზნების მიღწევა დეგრადირებული საძოვრების აღდგენისა და მდგრადი მართვის გზით“

დონორი: გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაცია (UN FAO)

ტექნიკური დახმარების პროექტის სახსრები გამოყენებულ იქნა GEF-ის პროექტის GCP / GEO / 006 / GFF- ის მომზადების ხელშესაწყობად: „მინის დეგრადაციის ნეიტრალიტეტის მიზნების მიღწევა დეგრადირებული საძოვრების აღდგენისა და მდგრადი მართვის გზით (MSP)“. TCPF შემუშავდა პროექტის გრანტთან (PPG) ერთად და მათ შეავსეს ერთმანეთი.

TCP-ის სახსრები გამოყენებულ იქნა მიზანშეწონილობის ანალიზისთვის, რათა შემუშავებულიყო GEF პროექტის საბაზისო მონაცემები, მათ შორის, საბაზისო მონაცემების შეგროვება მინის დეგრადაციის და მინის მდგრადი მართვის მონაწილეობრივი შეფასების გამოყენებით Grassland და Pastoral Systems (PRAGA). ასევე, თანხები აუცილებელი იყო დაინტერესებულ მხარეებთან კონსულტაციებისა და ვალიდაციის სემინარების ჩასატარებლად, რაც უზრუნველყოფს შესაბამისობას GEF-ის პოლიტიკასთან, დაინტერესებულ მხარეებთან კონსულტაციების მიმართულებით.

„გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს დახმარება გაეროს მდგრადი განვითარების მიზნების (SDG) სამოქმედო გეგმის განხორციელებაში“

დონორი: სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაცია (FAO)

უზრუნველყოფილი იქნა ტექნიკური დახმარება SDG ეროვნული საბჭოს თემატური სამუშაო ჯგუფისთვის - მდგრადი ენერჯია და გარემოს დაცვა; სამინისტროს ხელი შეუწყეს გაეროს სააგენტოებთან ურთიერთობაში, სოფლის მეურნეობის სექტორის შემოსავლების კოორდინაციის მიზნით SDG-ების ნაციონალიზაციის პროცესში და SDG ეროვნული დოკუმენტის (მატრიცა) მომზადების მიზნით. SDG ეროვნული დოკუმენტი ოფიციალურად დამტკიცდა 2019 წლის ნოემბერში; სამინისტროს მხარი დაუჭირეს ეროვნული კოორდინატორების მცენარის და ცხოველების გენეტიკური რესურსების საკითხებში ტრენინგის მიმართულებით. საქსტატს გაენია დახმარება მეურნეობების კვარტალური კვლევისთვის ახალი კითხვარის მომზადებაში. FAO AGRIS პროექტის ფარგლებში, კითხვარს დაემატა ეკონომიკის ახალი მოდული, რათა შეგროვდეს ინფორმაცია მცირე საწარმოების პროდუქტიულობის და შემოსავლის შესახებ. ეს მონაცემები საჭიროა SDG ინდიკატორების 2.3.1, 2.3.2 და 2.4.1 წარმოებისათვის.

ჩატარდა სემინარი „სოფლის მეურნეობის სტრატეგიული განვითარების კოორდინაცია და პარტნიორობა 2030 წლის დღის წესრიგის მისაღწევად“. სემინარის მიზანი იყო კერძო სექტორის როლის განხილვა საქართველოში სოფლის მეურნეობის სექტორის სტრატეგიულ განვითარებაში, აგრეთვე 2030 წლის დღის წესრიგის მიღწევაში. ცნობიერების ამაღლების შეხვედრა ჩატარდა პარლამენტის აგრარულ საკითხთა კომიტეტის თავმჯდომარის მოადგილესა და აპარატის უფროსთან, სადაც განიხილეს შესაძლო თანამშრომლობა FAO-სა და კომიტეტს შორის 2030 წლის დღის წესრიგის შესახებ ცნობიერების ამაღლების მიმართულებით და მის მიღწევაში სურსათისა და სოფლის მეურნეობის როლი.

„საქართველოს სასოფლო რეგიონებში შემოსავლის წყაროების გაზრდა: ჯანმრთელი თესლის ერთიანი მიდგომების დანერგვა კარტოფილის თესლის ადგილობრივ სისტემებში“

დონორი: ავსტრიის განვითარების სააგენტო (ADA), კარტოფილის საერთაშორისო ცენტრი (CIP)

კვლევა ხორციელდებოდა სსიპ სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის წილკანის ბაზაზე პოზიტიური სელექციის მიმართულებით; საცდელ ნაკვეთებზე სადაც განთავსებული იყო კარტოფილის საერთაშორისო ცენტრის მიერ მონოდებული კარტოფილის კლონები და საქართველოში დარეგისტრირებული კარტოფილის ჯიშები (კარტოფილის საერთაშორისო ცენტრის CIP მიერ გადმოცემული კლონებიდან მიღებული ჯიშები), ხორციელდებოდა ვირუსული დაავადებების PVY, PLRV სკრინინგი და იდენტიფიცირება; მცხეთა-მთიანეთის, ქვემო ქართლის, სამცხე-ჯავახეთის ფერმერები უზრუნველყოფილი იყვნენ ადგილობრივი კარტოფილის ჯიშების (ჯავახეთური, მესხური, მესხური წითელი) სუპერ-ელიტური და ელიტური სათესლე მასალებით. 11 ფერმერთან მოეწყო სადემონსტრაციო ნაკვეთები (600 მ²); ახალქალაქში დაითესა 1 ჰა ფართობზე კარტოფილი კარტოფილის საერთაშორისო ცენტრის ჯიში მესხური წითელი, მიღებულ იქნა მიახლოებით 20 ტონა ელიტური სათესლე მასალა რომელიც დაფასებულია და გადაეცემა 100 ფერმერს დასათესად. ასევე შემუშავდა დაავადებების იდენტიფიცირების ეფექტური მეთოდები საქართველოს პირობებისთვის. მეკარტოფილეობის რეგიონებში განხორციელდა ფერმერებისთვის პოზიტიური სელექციის ტრენინგები.

„სოფლად ახალგაზრდა მენარმეების მხარდაჭერის პროგრამა - ახალგაზრდა მენარმე“

დონორი: დანიის განვითარების საერთაშორისო სააგენტო (DANIDA)

პროგრამის ფარგლებში 18-დან 35 წლის ჩათვლით მამაკაცებს და 40 წლის ჩათვლით ქალებს შეეძლოთ თანადაფინანსების პროექტის მოპოვება საერთო ღირებულების 40%-ის ოდენობით, რაც არ უნდა აღემატებოდეს 60 ათას ლარს. პროექტის ფარგლებში დაფინანსდა 237 პროექტი. სტიმული მიეცა სოფლად ახალგაზრდა მენარმეების განვითარებას და ბიზნესში ჩართულობას. მოხდა რეგიონებში ეკონომიკური ზრდის და კერძო სექტორის გაძლიერება. სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოება-რეალიზაციის ჯაჭვში განხორციელდეს ინვესტიციები. შედეგად, გაუმჯობესდება ახალგაზრდა მენარმეების სოციალურ-ეკონომიკური პირობები და შეიქმნება ახალი სამუშაო ადგილები.

„საქართველოში ფებრილურ-ზოონოზური კანის დაზიანებების შემთხვევების აღმოჩენისა და დიაგნოსტიკის პოტენციალის ამაღლება“

დონორი: თავდაცვის საფრთხის შემცირების სააგენტო (DTRA)

ქვეყანაში ჩატარდა აქტიური და პასიური ეპიდემიოლოგიური კვლევა და დაინერგა ლაბორატორიული კვლევის 2 მეთოდი: ინუმოფერმენტული და პიასიარ მეთოდი. გადამზადდნენ სურსათის ეროვნული სააგენტოს და სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორიის თანამშრომლები. პროექტის განხორციელების შედეგად ქვეყანაში გაჩნდა შესაძლებლობა ორთოპოქსვირუსის, როგორც ლაბორატორიული, ისე ეპიდემიოლოგიური კვლევის.

„ცხოველებში თურქული ვირუსის სეროტიპების დიფერენციაცია საქართველოს მაღალი რისკის ზონებში“

დონორი: თავდაცვის საფრთხის შემცირების სააგენტო (DTRA)

წარმოდგენილი პროექტის კვლევითი მიმართულება იყო თურქული დაავადების (FMD) განსაზღვრა საქართველოს მაღალი რისკის ზონებში. ძირითადი მიზანს წარმოადგენდა ქვეყანაში ცირკულირებადი თურქული ვირუსის სეროტიპების დახასიათება, ვაქცინაციის მიმდინარე პროგრამის ეფექტურობის შესაფასებლად. პროექტის ფარგლებში შერჩეულ იქნა ცხოველთა შრატის ნიმუშების ლაბორატორიული ტესტირება თურქული ვირუსის ყველა ცნობილ სეროტიპზე.

2020 წელს სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარების მიმართულებით დაიწყო 7 პროექტი:

„ფერმერ ქალთა ეკონომიკური გაძლიერების ხელშეწყობა რძის პროდუქტების წარმოების ხელშეწყობის გზით, საქართველო ფერმერთა სავსელ სკოლების მიდგომის მეშვეობით“

დონორი: შვეიცარიის განვითარების სააგენტო

4 წლიანი პროექტი გულისხმობს წვრილ (წვრილ ფერმერში იგულისხმება, ფერმერი ქალი რომელსაც ჰყავს საშუალოდ 5 მერძვე რქოსანი პირუტყვი) ქალ ფერმერთა განვითარებას და ცოდნის გაძლიერებას, როგორც რძის უნვებლობისა და სანიმუშო ფერმერული პრაქტიკის მიმართულებით, ასევე რძის პროდუქტების ახალი ტექნოლოგიების შესწავლის გზით.

აღნიშნული პროექტი განხორციელდება სამეგრელო ზემო-სვანეთისა და აფხაზეთის რეგიონში.

„ნორმან ე. ბორლაუგის საერთაშორისო სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო და ტექნოლოგიური გაცვლითი პროგრამა“

დონორი: აშშ-ის სოფლის მეურნეობის დეპარტამენტი (USDA)

პროექტი ხელს შეუწყობს სოფლის მეურნეობის პროდუქტიულობის გაუმჯობესებას, სასურსათო უსაფრთხოებას უზრუნველყოფას და ეკონომიკურ ზრდას. პროგრამა ასევე თანხვედრაშია ამერიკის შეერთებული შტატების სოფლის მეურნეობის დეპარტამენტის საგარეო ურთიერთობათა სამსახურის სამივე სტრატეგიულ მიზანთან: ვაჭრობის წახალისება, სავაჭრო პოლიტიკა და სავაჭრო შესაძლებლობების განვითარება და სურსათის უსაფრთხოება, რომელიც მოიცავს ამერიკის შეერთებული შტატების სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ექსპორტს განვითარებად და საშუალო შემოსავლიან ქვეყნებში სასოფლო-სამეურნეო პრაქტიკებისა და პოლიტიკის გაძლიერებით.

„საქართველოს ცხოველთა ჯანმრთელობის ეროვნული პროგრამის ტექნიკური დახმარება“

დონორი: შვეიცარიის განვითარების სააგენტო

სამინისტრო მხარს უჭერს საკანონმდებლო მოთხოვნების განხორციელებას, კერძოდ ევროკავშირთან დაახლოების მოთხოვნებს, ცხოველთა ჯანმრთელობის ეროვნული პროგრამის განხორციელების გზით. AHSC-ის მიერ მიღებული, განვითარებაზე ორიენტირებული ცხოველთა ჯანმრთელობის ეროვნული პროგრამა და მისი სამოქმედო გეგმა 2020 – 2025 წლებისათვის, უზრუნველყოფს დიალოგის პლატფორმის გაგრძელებას და ჩარჩოს შემუშავებას სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთვის.

„კალიების შემოჭრისათვის მზაობა და მასზე საგანგებო რეაგირება საქართველოში“

დონორი: სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაცია (FAO)

პროექტის ფარგლებში განხორციელდება საქართველოში კალიების შემოჭრის ადგილებში მცხოვრები მოსახლეობის საარსებო წყაროების, საკვებისა და ცხოველის საკვების უსაფრთხოება: კალიების მიზეზით კულტურების, პირუტყვის საკვების, სურსათის და ტყის საფარის კარგვის ეფექტური პრევენცია; სამინისტროს კალიების მართვის კვლევისა და საკონტროლო ოპერაციების მხარდაჭერა და კალიების შემოჭრაზე დროული რეაგირება; გაძლიერდება სამინისტროს შესაძლებლობები კალიებზე ზედამხედველობის მიმართულებით; კალიების მართვისა და საფრთხის შესახებ ცნობიერების ამაღლების მიზნით გავრცელდება საგანმანათლებლო მასალები.

„სოფლის განვითარების პროგრამა“

დონორი: ევროკავშირი

2 წლიანი პროგრამა ითვალისწინებს სოფლად ეკონომიკური და გარემოსდაცვითი საქმიანობების ხელშეწყობას თანადაფინანსების გზით.

პროგრამის მიზნებია: სოფლად არასასოფლო-სამეურნეო სამეწარმეო საქმიანობის განვითარების ხელშეწყობა, რაც თავის მხრივ ხელს შეუწყობს მუნიციპალიტეტის ეკონომიკური განვითარების სტიმულირებას, სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებას, ეკონომიკურ დევერსიფიკაციას და ახალი სამუშაო ადგილების შექმნას. გარემოს დაცვისა და კლიმატის ცვლილებებთან დაკავშირებული გამოწვევების დაძლევა და ბუნებრივი რესურსების ეფექტიანად გამოყენება.

„საქართველოში სოფლის მეურნეობასთან დაკავშირებული პროფესიული განათლების მოდერნიზაციის (ფაზა 2)“ ხელშეწყობის პროცესში სოფლის მეურნეობისა და გარემოს დაცვის საკითხებზე განათლების გავრცელების, საზოგადოების ცნობიერების ამაღლებისა და ჩართულობის ხელშეწყობის აქტივობები

დონორი: გაეროს განვითარების პროგრამა საქართველოში (UNDP), შვეიცარიის განვითარებისა და თანამშრომლობის სააგენტო (SDC)

პროექტის მიზანია საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სსიპ გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრის ინსტიტუციური შესაძლებლობის გაზრდა და სოფლის მეურნეობის სფეროში მომზადება-გადამზადების მექანიზმების შემოღების ხელშეწყობა, რაც მოიცავს, აგრეთვე, ხარისხის უზრუნველყოფის მექანიზმების შექმნას საერთაშორისო პრაქტიკაზე დაყრდნობით და ცენტრის თანამშრომელთა შესაძლებლობების გაზრდას.

„საკვების დამაბინძურებლებისა და ნარჩენების შემოწმებისა და მონიტორინგის ეროვნული პროგრამების გაღრმავება“

დონორი: ატომური ენერჯის საერთაშორისო სააგენტო

პროექტის მიზანია კომპეტენტური ლაბორატორიის დაარსება პერსონალისა და აღჭურვილობის მიმართულებით, რათა ქვეყანაში გაუმჯობესდეს სურსათის დამაბინძურებლების (როგორცაა, ვეტერინარული წამლები, პესტიციდების ნარჩენები და მიკროტოქსინები) ბირთვული/იზოტოპური ტექნიკების მეშვეობით რეგულარული და სანდო შემოწმებისა და მონიტორინგის რეჟიმი. სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორია პასუხისმგებელია ქვეყანაში ნარჩენების მონიტორინგზე და ამ მომსახურების მიზნებისთვის ფლობს 11 ლაბორატორიის კავშირს. პროექტი ფოკუსირებული იქნება ინფრასტრუქტურისა და ადამიანური რესურსის განვითარებაზე. სსიპ სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ლაბორატორია განახორციელებს შესაბამის ლაბორატორიულ კვლევებს და შეისწავლის სურსათის ეროვნული სააგენტოს მიერ შეგროვებულ ნიმუშებს; შეიმუშავებს ახალ სტრანდარტულსაოპერაციო პროცედურებს; გადამზადდება ლაბორატორიის 5-6 თანამშრომელი საკვებში დამაბინძურებლებისა და ნარჩენების იდენტიფიცირების ახალი მეთოდების შემუშავებაში; შემუშავდება საკვებში ნარჩენების კონტროლის ახალი მეთოდები, რომელსაც დაამტკიცებს ლაბორატორია.

2020 წელს გარემოს დაცვის მიმართულებით დაინყო 27 პროექტი:

„მდგრადი ურბანული მობილობა სამხრეთ კავკასიაში (Mobility4Cities)“

დონორი: გერმანიის ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ფედერალური სამინისტრო

3 წლიანი პროექტის საერთო მიზანია სამხრეთ კავკასიის ქალაქების ადმინისტრაციებს ხელი შეუწყოს მდგრადი ურბანული განვითარების ფარგლებში დაგეგმონ, განახორციელონ და განავითარონ სატრანსპორტო სისტემები. პროექტი მიზნად ისახავს თბილისის მუნიციპალიტეტის მერიის და ბათუმის მერიის მხარდაჭერას ურბანული მობილობის სფეროში დაგეგმილი აქტივობების ეფექტური განხორციელებისთვის. მათ შორისაა, ღონისძიებები გონიერი სატრანსპორტო სისტემის დანერგვის, საზოგადოებრივი ტრანსპორტის ქსელის ოპტიმიზაციის, კერძო სექტორთან დიალოგის მხარდაჭერისა და სამხრეთ კავკასიის ქალაქებს შორის მობილობასთან დაკავშირებული ინოვაციური საკითხების გაცვლის მიმართულებით. მდგრადი მობილობა ცხოვრების დონის ერთ-ერთი განმსაზღვრელია და ის გავლენას ახდენს მოსახლეობის ჯანმრთელობაზე ისეთ ქალაქებში, რომლებშიც კვლავ მზარდია ტრანსპორტის ცირკულაციისგან გამომწვეული ნნები. პროექტი 4 კომპონენტისგან შედგება და ითვალისწინებს შემდეგს: 1. ტექნიკური მხარდაჭერა ქალაქებს (თბილისი და ბათუმი) 2. შესაძლებლობების განვითარება (მათ შორის უნივერსიტეტებში მდგრადი ურბანული შესაძლებლობების გაძლიერება. დაგეგმილია საქართველოს ტექნიკურ უნივერსიტეტსა და დრუბდენის ტექნიკურ უნივერსიტეტთან თანამშრომლობა). 3. ეროვნული ჩარჩო ურბანული მობილობისთვის; (შესაბამისი სამინისტროების ჩართულობა) 4. რეგიონალური კომუნიკაცია და ინფორმაციის გაცვლა (სამხრეთ კავკასია - აზერბაიჯანი, საქართველო, სომხეთი).

„აზოტმჟავას კლიმატის სამოქმედო ჯგუფი“

დონორი: გერმანიის გარემოს დაცვის, ბუნების კონსერვაციისა და ბირთვული უსაფრთხოების ფედერალური სამინისტრო

პროექტი მიზნად ისახავს, საქართველოში აზოტმჟავას მწარმოებელი საწარმო აღჭურვოს კლიმატის ცვლილების გამომწვევი აზოტის ოქსიდის მშთანთქმელი ტექნოლოგიით. დაგეგმილია რუსთავის აზოტის საწარმოს აღჭურვა კლიმატის ცვლილების გამომწვევი აზოტის ოქსიდის მშთანთქმელი ტექნოლოგიით.

„დაბალემისიანი მდგრადი ტრანსპორტის განვითარება საქართველოში“

დონორი: გაეროს გარემოსდაცვითი პროგრამა (UNEP)

პროექტის მიზანს წარმოადგენს ტექნიკური დახმარების აღმოჩენა ევროკავშირის შესაბამისი სტანდარტების საფუძველზე სატრანსპორტო საშუალებებზე საქართველოში დანესებული შეზღუდვების შემოღების შესაძლო ეკონომიკური ზემოქმედების შესაფასებლად. პროექტის ფარგლებში ჩატარდება საქართველოში დაბალემისიანი სატრანსპორტო პოლიტიკისა და სტანდარტების დანერგვის ხარჯეფექტიანობის კვლევა.

„საქართველოს მიწის დეგრადაციის ნეიტრალური ბალანსის მიზნების მიღწევა დეგრადირებული საძოვრების აღდგენისა და მდგრადი მართვის გზით (LDN)“

დონორი: გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდი (GEF)

„პროექტის მიზანია დაეხმაროს საქართველოს მიწის დეგრადაციის ნეიტრალური ბალანსის (LDN) ეროვნული მიზნების მიღწევაში, დეგრადირებული საძოვრების აღდგენისა და მდგრადი მართვის გზით. პროექტის საპილოტე მუნიციპალიტეტებად შეირჩა ყაზბეგის, დმანისის და გურჯაანის მუნიციპალიტეტები.

დასახული მიზნის მისაღწევად, პროექტი მოიცავს 4 კომპონენტს:

- პოლიტიკის დოკუმენტებისა და ინსტიტუციონალური ჩარჩოების გაძლიერება მიწის დეგრადაციის ნეიტრალური ბალანსის მისაღწევად, შედეგი - საძოვრებზე მიწის მდგრადი მართვის პრინციპების დანერგვა;
- მიწის დეგრადაციის ნეიტრალური ბალანსის მე-4 მიზანი მიღწეულია დეგრადირებულ ადგილობრივი მოსახლეობის მიერ საძოვრებზე მიწის მდგრადი მართვის პრაქტიკის გამოყენებით საკოორდინაციო მექანიზმების დახმარებით. შედეგი - 20 000 ჰა საძოვრის ინვენტარიზაცია და საპილოტე პროექტების განხორციელება 770 ჰა-ზე დმანისის, ყაზბეგისა და გურჯაანის მუნიციპალიტეტებში;
- დაინტერესებული მხარეების შესაძლებლობების გაძლიერება და ცნობიერების ამაღლება, საძოვრების მდგრადი მართვისა და მიწის დეგრადაციის ნეიტრალური ბალანსის უზრუნველყოფის მიზნით;
- პროექტის განხორციელება რისკზე დაფუძვნიებული მენეჯმენტის და მიღებული ცოდნის/საუკეთესო პრაქტიკების დოკუმენტირება და გავრცელება. შედეგი - პროექტის პროგრესის მონიტორინგი და შეფასება.

2020 წელს ეროვნულ დონეზე ჩატარდა პროექტის დაწყებისადმი მიძღვნილი სამუშაო შეხვედრა, საზედამხედველო კომიტეტის პირველი სხდომა. პროექტის პირველი დაინტერესებულ მხარეთა შეხვედრები ასევე მოეწყო ყაზბეგის, გურჯაანისა და დმანისის მუნიციპალიტეტებში. სამივე პილოტურ მუნიციპალიტეტთან გაფორმდა ურთიერთგაგების მემორანდუმები. მერეობის ბრძანებით შეიქმნა მიწის დეგრადაციის ნეიტრალური ბალანსის მიზნების მისაღწევად დეგრადირებული საძოვრების აღდგენისა და მდგრადი მართვის გზით მუნიციპალური სამუშაო ჯგუფები სამივე მუნიციპალიტეტში.

„საკანონმდებლო მიზნების ეფექტური განხორციელება არალეგალურ, არადეკლარირებულ და დაურეგულირებელ თევზჭერაზე (IUU Fishing)“

დონორი: ევროკავშირი TAIEX ტექნიკური დახმარების ფარგლებში, თვინინგი

პროექტი მოიაზრებს IUU Fishing-ის საკითხებზე გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტის ინსპექტორთა და იმ თანამშრომელთა გადამზადებას ტრენინგების საშუალებით ვისაც უშუალო შეხება აქვს IUU Fishing-თან.

„თბილისის ეროვნული პარკის დაგეგმარება“

დონორი: მსოფლიო ბანკი

ინიციატივის ფარგლებში ხორციელდება ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის დაგეგმარება თბილისის ეროვნულ პარკში. დაინყო საპროექტო სამუშაოები.

„თრუსოს დაცული ლანდშაფტის დაგეგმარება“

დონორი: მსოფლიო ბანკი

ინიციატივის ფარგლებში ხორციელდება ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის დაგეგმარება თრუსოს დაცული ლანდშაფტის ტერიტორიაზე. დაინყო საპროექტო სამუშაოები.

„ახალი დაცული ტერიტორიების დაარსება“

დონორი: ბუნების მსოფლიო ფონდი (WWF)

ინიციატივის ფარგლებში ხორციელდება ტექნიკურ-ეკონომიკური კვლევები ახალი დაცული ტერიტორიებისთვის და არსებული დაცული ტერიტორიების გაფართოებისთვის.

„ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების საგრანტო ხელშეკრულება“

დონორი: კავკასიის ბუნების ფონდი (CNF)

პროექტი გულისხმობს ლაგოდეხის პარკის ადმინისტრაციის თანამშრომლებისათვის სახელფასო დანამატის გაცემას, შენობა-ნაგებობების აღდგენის, მოვლა-შენახვისა და მიმდინარე ხარჯების თანადაფინანსებას, აღჭურვილობისა და ავტოპარკის განახლებას, საკვანძო სახეობაზე ორიენტირებული მონიტორინგის სისტემის შექმნას.

„მაჭახელას დაცული ტერიტორიების საგრანტო ხელშეკრულება“

დონორი: კავკასიის ბუნების ფონდი (CNF)

პროექტი გულისხმობს პარკის ადმინისტრაციის თანამშრომლებისათვის სახელფასო დანამატის გაცემას, შენობა-ნაგებობების აღდგენის, მოვლა-შენახვისა და მიმდინარე ხარჯების თანადაფინანსებას, აღჭურვილობისა და ავტოპარკის განახლებას, საკვანძო სახეობაზე ორიენტირებული მონიტორინგის სისტემის შექმნას.

„საგრანტო ხელშეკრულება - სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტოს თანამშრომელთა დაზღვევა (ტერიტორიული ადმინისტრაციები)“

დონორი: კავკასიის ბუნების ფონდი (CNF)

პროექტი გულისხმობს ტერიტორიული ადმინისტრაციების თანამშრომლების დაზღვევით უზრუნველყოფას.

„გაერთიანებული ერების განვითარების პროგრამასა და საქართველოს ეროვნულ სატყეო სააგენტოს შეთანხმება აქტივობების ჩატარებაზე, „საქართველოში სოფლის განვითარების გაუმჯობესების“ პროექტში UNDP-ის მხარდაჭერით

დონორი: გაეროს განვითარების პროგრამა (UNDP)

პროექტი მიზნად ისახავს სსიპ ეროვნული სატყეო სააგენტოს მხარდაჭერას 73 528 ჰა ტყის ფართობზე ტყის მდგრადი მართვის დასაწესებად. მათ შორის, დედოფლისწყაროს (19 326 ჰა) და თეთრიწყაროს (54 202 ჰა) სატყეო უბნებზე ინვენტარიზაციის განხორციელებას და მართვის გეგმების მომზადებას. ამ მიზნების მისაღწევად, სსიპ ეროვნული სატყეო სააგენტო ვალდებულია: შეარჩიოს დამატებით 20 ახალგაზრდა მეტყევე და გადაამზადოს ტყის ინვენტარიზაციის მიმართულებით; დაასაქმოს გადაამზადებული მეტყევე; განახორციელოს დედოფლისწყარო-სიღნაღის, აგრეთვე თეთრიწყაროს სატყეო უბნების ინვენტარიზაცია; მოამზადოს დედოფლისწყარო-სიღნაღისა და თეთრიწყაროს სატყეო უბნების მართვის გეგმები.

„ტყის მდგრადი მართვა ადიგენის მუნიციპალიტეტში“

დონორი: სლოვენის რესპუბლიკის საერთაშორისო თანამშრომლობისა და განვითარების ცენტრი (CMSR)

პროექტი წარმოადგენს ეკო-კორიდორების პროგრამის შემადგენელ ნაწილს და განხორციელდება 2020-2021 წლების განმავლობაში. მისი მიზანია ტყის მდგრადი მართვის ხელშეწყობა და ადგილობრივი მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესება ადიგენის მუნიციპალიტეტში. პროექტის ფარგლებში განხორციელდება ტყის ინვენტარიზაცია და მომზადდება ტყის მართვის გეგმა ადიგენის სატყეო უბნისთვის, აგრეთვე შემუშავდება ტყეების მრავალმიზნობრივი გამოყენების გეგმა. პროექტი დამატებით მოიცავს შესაძლებლობების გაძლიერების კომპონენტს, როგორც სატყეო სექტორში დასაქმებულთათვის, ასევე ადგილობრივი მოსახლეობისთვის. აღნიშნული აქტივობების განხორციელების პროცესში ადგილობრივ ექსპერტებთან ერთად ჩაერთვებიან სლოვენელი ექსპერტები, რომლებიც ტყის მდგრადი მართვის სლოვენიურ გამოცდილებას გაუზიარებენ სსიპ ეროვნულ სატყეო სააგენტოსა და ადიგენის ადგილობრივ მოსახლეობას.

„ტყის გამოყენების მრავალფუნქციური პრაქტიკის დანერგვის ხელშეწყობა“

დონორი: გაეროს განვითარების პროგრამა (UNDP); შვედეთის საერთაშორისო განვითარების თანამშრომლობის სააგენტო (SIDA)

პროექტი მიზნად ისახავს სსიპ ეროვნული სატყეო სააგენტოს მართვას დაქვემდებარებულ ტყის ფართობებზე ტურისტული და რეკრეაციული პოტენციალის გამოყენების და ეკოტურიზმის განვითარებას ხელშეწყობას და საზოგადოების ცნობიერების ამაღლებას ტყეების მნიშვნელობაზე და მათ წვლილზე მდგრადი განვითარების მიზნების (SDG) მიღწევაში. ტყის ეკოსისტემების სოციალური ფუნქციები სხვა ფუნქციებთან ერთად მოიცავს, საზოგადოებისთვის რეკრეაციული და ეკოტურისტული მომსახურებების მიწოდებას, თუმცა ამჟამად საქართველოს ტყის ფართობებისთვის ეკოტურიზმის განვითარების გეგმები არ არის შემუშავებული. ამიტომ, ეროვნული სატყეო სააგენტო ცდილობს დანერგოს ტყის მართვის მრავალფუნქციური პრაქტიკა და გააძლიეროს ტურისტული და რეკრეაციული ტყის მდგრადი გამოყენება.

„ბიომრავალფეროვნებისა და ადგილობრივი მდგრადი განვითარება საქართველოში“

დონორი: გერმანიის ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ფედერალური სამინისტრო (BMZ)

„საქართველოს მხარდაჭერა მდგრადი საჯარო შესყიდვებისა და დამატებითი ინსტრუმენტების განვითარებაში“

დონორი: გაეროს გარემოსდაცვითი პროგრამა (UNEP), ევროკავშირი

პროექტის მიზანია ხელი შეუწყოს საქართველოს, განავითაროს მდგრადი საჯარო შესყიდვები (SPP) და დამატებითი ინსტრუმენტები. იგი ემსახურება შემდეგი ამოცანების მიღწევას: საქართველოში შემსყიდველებისა და ბიზნესის წარმომადგენლების შესაძლებლობების გაძლიერება მდგრადი საჯარო შესყიდვებისთვის, რათა მათ დააკმაყოფილონ საჯარო ტენდერების მოთხოვნები მდგრადობის კრიტერიუმების შესაბამისად; ეკო-მარკირებასთან დაკავშირებით სახელმწიფო უწყებებისა და კერძო სექტორის შესაძლებლობების გაძლიერება; მწვანე ეკონომიკის ტრენინგ კურსის ქართულ ენაზე მომზადება და სამი წლის განმავლობაში სულ მცირე წელიწადში ერთხელ ჩატარება.

„საქართველოში რადიოაქტიური ნარჩენების მართვის სფეროში შესაძლებლობების ზრდა“

დონორი: შვედეთის რადიაციული უსაფრთხოების სააგენტო; შვედეთის საერთაშორისო განვითარების თანამშრომლობის სააგენტო

პროექტის განხორციელების შედეგად, ქართველ სპეციალისტებს, ექნებათ საკმარისი ცოდნა და უნარი ახალი ობიექტების მართვისთვის და რადიოაქტიური ნარჩენების უსაფრთხოდ მართვისთვის

„რადიოაქტიური ნარჩენების მართვის ინფრასტრუქტურის განვითარება და ლიცენზირება (II ფაზა)“

დონორი: ევროკავშირი, შვედეთის რადიაციული მარეგულირებელი ორგანო SSM

პროექტის მიზანია რადიოაქტიური ნარჩენების მართვის ობიექტების დეტალური დიზაინის მომზადება.

„ცოდნის გაღრმავება რადიოაქტიური ნარჩენების მართვის სფეროში“

დონორი: შვედეთის რადიაციული მარეგულირებელი ორგანო SSM, შვედური ორგანიზაცია Sida

პროექტის მიზნებია: ეროვნული შესაძლებლობების ანალიზი; სამოქმედო გეგმის შემუშავება ეროვნული შესაძლებლობების გასაძლიერებად.

„ტექნოლოგიური ინოვაციების ხელშეწყობა გარემოს მონიტორინგსა და მოდელირებაში თევზის მარაგებისა და არათევზეული რესურსების შესაფასებლად“ (TIMMOD)“

დონორი: ევროკავშირი

პროექტი მიზნად ისახავს ტექნოლოგიური ინოვაციების ხელშეწყობით ერთობლივი გარემოსდაცვითი მონიტორინგისა და მოდელირების გაუმჯობესებას, მონაცემთა ხელმისაწვდომობის და ხარისხის გაუმჯობესებას, შავი ზღვის წყლის ხარისხის, ბიომრავალფეროვნების სტატისტიკის და თევზის მარაგებისა და არათევზეული რესურსების შეფასების მონაცემთა გაზიარე-

ბის თაობაზე თანამშრომლობას - ევროკავშირის საზღვაო სტრატეგიის ჩარჩო დირექტივის (MSDF), მონაცემთა შეგროვების დირექტივის (DCF), ლურჯი ზრდის სტრატეგიის, გარემოს დაცვის შესახებ შავი ზღვის კონვენციის და სხვა ევროკავშირისა და რეგიონული პოლიტიკური დოკუმენტებისა და კონვენციების შესაბამისად. ინოვაციის ხელშეწყობა მიზნად ისახავს ახალი ინსტრუმენტების, მიდგომებისა და ტექნოლოგიების გამოყენებას ევროკავშირის პოლიტიკისა და პროგრამების განხორციელებაში. BSB CBC პროგრამა არის შესაფერისი პლატფორმა ტექნოლოგიური განახლების დასაჩქარებლად, რაც სხვა შემთხვევაში შეუძლებელია ერთი ქვეყნის ან ერთი სექტორის ან ერთი აქტორის ძალისხმევით.

„კლიმატის ცვლილებებისადმი ადაპტაციის შესაძლებლობების გაძლიერება საქართველოში“ [აქტივობა 2.2.1 - „მრავალმხრივი საფრთხეების რუკების და რისკის პროფილების შემუშავება შემდეგი საფრთხეებისთვის: წყალდიდობა, მენყერი, ღვარცოფი, ზვავი, სეტყვა/ძლიერი ქარი და გვალვა საქართველოს 11 ძირითადი მდინარის აუზისთვის] - ფაზა 2

დონორი: შვეიცარიის განვითარებისა და თანამშრომლობის სააგენტო (SDC)

პროექტის მთავარ მიზანს წარმოადგენს მრავალმხრივი საფრთხის რისკის შესახებ ცოდნის კარგად ჩამოყალიბებული სისტემის შემუშავება, რათა უზრუნველყოფილი იყოს ყველა ჰიდრომეტეოროლოგიური და გეოლოგიური საფრთხის ეფექტური კლიმატური რისკის მართვა საქართველოში. ამ მიზნით, პროექტის ფარგლებში შემუშავდება ბუნებრივი საფრთხეების (წყალდიდობა, მენყერი, ღვარცოფი, თოვლზვავი, სეტყვა, ძლიერი ქარი და გვალვა) რუკები საქართველოს 11 ძირითადი აუზისათვის. მიმდინარე ქვე-პროექტი მოიცავს შემდეგი სამი მდინარის აუზს: ენგური, ხობისწყალი, მტკვარი (მარცხენა ნაპირი ქ. თბილისის ფარგლებში). გათვალისწინებულია შემდეგი აქტივობები: 1. ისტორიული ჰიდრომეტეოროლოგიური და გეოლოგიური მონაცემების დამუშავება; 2. სავსე ჰიდრომეტეოროლოგიური და გეოლოგიური კვლევები მიზნობრივ აუზებში; 3. ველზე მოპოვებული მონაცემების დამუშავება.

„რაპანის კვლევები საქართველოს სანაპირო წყლებში“

დონორი: გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაცია (FAO)

პროექტის მიზანია შეაფასოს შავ ზღვაში არსებული რაპანის მარაგები და შეიტანოს საკუთარი წვლილი მართვის გეგმის მომზადებაში, რაც მიზნად ისახავს რაპანის მარაგის მდგრად გამოყენებას შავ ზღვაში. კერძოდ, ეს კვლევები ხელს შეუწყობს GFCM-ის საშუალოვადიანი სტრატეგიის (2017-2020) მიზანი 1-ის მიღწევას ხმელთაშუა და შავი ზღვების თევზჭერის მდგრადობისათვის, ასევე FAO-ს სტრატეგიული განვითარების მიზანი 14-ისა (მდგრადი განვითარების მიზნით ზღვების, ოკეანეების, და საზღვაო რესურსების შენარჩუნება და მდგრადი გამოყენება) და მე-2 სტრატეგიული ამოცანის (სოფლის მეურნეობის, სატყეო და სათევზაო მეურნეობების პროდუქტიულობის გაზრდა და მდგრადობა) მიღწევას.

„მრავალმხრივი საფრთხეების ადრეული გაფრთხილების სისტემის გაფართოება და კლიმატთან დაკავშირებული ინფორმაციის გამოყენება საქართველოში“ (საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიის (ICT) სისტემის და მაღალი წარმადობის კომპიუტერის (HPC) შესყიდვა)

დონორი: კლიმატის მწვანე ფონდი (GCF)

სსიპ - გარემოს ეროვნულ სააგენტო არის პასუხისმგებელი უწყება იმ საქმიანობებზე, რომლებიც უკავშირდება ჰიდრომეტეოროლოგიური ქსელის გაფართოებას, მრავალმხრივი საფრთხეების შეფასებასა და რუკაზე დატანას, საფრთხეების მეტა-მონაცემთა ბაზის შექმნას, ტელესაკომუნიკაციო სისტემის განვითარებას ახალი ადრეული გაფრთხილების სისტემის

მხარდასაჭერად და ტელემეტრული სისტემის ინტეგრირებისათვის ადრეული გაფრთხილების სისტემის რეალურ დროში გავრცელებისა და გამოყენებისათვის და მდინარეთა აუზების მრავალმხრივი საფრთხეების რისკის შემცირების გეგმების შედგენას.

ქვე-პროექტის საერთო მიზანია დაეხმაროს სააგენტოს ძლიერი სატელეკომუნიკაციო/საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიის სისტემის ჩამოყალიბებაში, რომელიც მას მისცემს მაღალი სიზუსტის ჰიდრომეტეოროლოგიური და კლიმატის პროგნოზირების ინფორმაციის წარმოების შესაძლებლობას. გარემოს ეროვნული სააგენტოს ჰიდრომეტეოროლოგიის დეპარტამენტისთვის შესყიდული იქნება საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიის (ICT) სისტემა და მაღალი წარმადობის კომპიუტერი (HPC), რაც ხელს შეუწყობს ძლიერი სატელეკომუნიკაციო/საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიის სისტემის ჩამოყალიბებას, რაც, თავის მხრივ, მისცემს გარემოს ეროვნულ სააგენტოს მაღალი სიზუსტის ჰიდრომეტეოროლოგიური და კლიმატის პროგნოზირების ინფორმაციის წარმოების შესაძლებლობას.

„მრავალმხრივი საფრთხეების ადრეული გაფრთხილების სისტემის გაფართოება და კლიმატთან დაკავშირებული ინფორმაციის გამოყენება საქართველოში“ [აქტივობა 2.2 - მრავალმხრივი საფრთხეების ადრეული გაფრთხილების სისტემის (MHEWS) შემუშავება და დანერგვა, რომელიც მოიცავს საქართველოს 11-ვე მდინარის აუზს (მათ შორის „ბოლო მილის“ დაფარვა)] - ფაზა 1

დონორი: კლიმატის მწვანე ფონდი (GCF)

ეფექტური მრავალმხრივი საფრთხეების ადრეული გაფრთხილების სისტემის (MHEWS) ერთ-ერთი ძირითადი ელემენტია საფრთხეების ზუსტი პროგნოზირება და ასევე გაფრთხილებების კარგად ორგანიზებული გავრცელება საბოლოო სამიზნემდე - საზოგადოებამდე. ამგვარი ეფექტური MHEWS-ის განვითარება დიდწილად არის დამოკიდებული საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სსიპ - გარემოს ეროვნული სააგენტოს (NEA) გაუმჯობესებულ შიდა შესაძლებლობებზე. ქვე-პროექტის განხორციელების შედეგად მიღებული იქნება შემდეგი საშუალოვადიანი შედეგები:

- მრავალმხრივი საფრთხეების ადრეული გაფრთხილების სისტემის სანყისი დიზაინი;
- მდ. რიონის წყალდიდობის პროგნოზირების მოქმედი პლატფორმა და წყალდიდობის პროგნოზირებისა და ადრეული გაფრთხილების სისტემა (FFEWS) შერჩეული მდინარის აუზისთვის;
- სააგენტოს შესაძლებლობების იდენტიფიცირებული საჭიროებები;
- შედგენილი მონაცემთა ბაზა ისტორიული ინფორმაციის შესახებ;
- ამინდის პროგნოზირების გაუმჯობესებული შესაძლებლობები;
- მონაცემთა ახალი წყაროები ინტეგრირებულია პროგნოზირების პლატფორმაში;
- შემუშავებული საფრთხეების პროგნოზირების სისტემების სანყისი დიზაინები.

ქვე-პროექტის საერთო მიზანია მონაცემთა ანალიზისა და დამუშავების, მოდელირების, პროგნოზირებისა და გაფრთხილების უნარების გაძლიერებით სააგენტოს შესაძლებლობების გაუმჯობესება მრავალმხრივი საფრთხეების, მონიტორინგის, პროგნოზირებისა და ადრეული გაფრთხილების სფეროში.

„მრავალმხრივი საფრთხეების ადრეული გაფრთხილების სისტემის გაფართოება და კლიმატთან დაკავშირებული ინფორმაციის გამოყენება საქართველოში“ (ჰიდრომეტეოროლოგიური სადამკვირვებლო მონაცემების შესყიდვა)

დონორი: კლიმატის მწვანე ფონდი (GCF)

ეროვნული ადრეული გაფრთხილების სისტემის გაუმჯობესებისთვის მნიშვნელოვანია, რომ სსიპ - გარემოს ეროვნული სააგენტო ფლობდეს ჰიდრომეტეოროლოგიული დაკვირვების საკმარისად გაფართოებულ ქსელს. საქართველოს ყველა კუთხიდან დროული და სანდო ჰიდრომეტეოროლოგიური მონაცემების შეგროვებისათვის მნიშვნელოვანია, რომ სადამკვირვებლო ქსელი აღჭურვილი იყოს თანამედროვე ავტომატური სადამკვირვებლო მონაცემების მონაცემებით. გარემოს ეროვნული სააგენტოს ჰიდრომეტეოროლოგიის დეპარტამენტისთვის შესყიდული იქნება შემდეგი აღჭურვილობა, რის შედეგადაც გაძლიერდება მისი სადამკვირვებლო შესაძლებლობები:

- ავტომატური მეტეოროლოგიური სადგურები - 12 ც.
- ავტომატური მეტეოროლოგიური საგუშაგოები - 73 ც.
- ავტომატური ჰიდროლოგიური საგუშაგოები - 44 ც.
- თოვლსაზვავე მეტეოროლოგიური სადგურები - 10 ც.

„ქაფშიას (*Engraulis encrasicolus ponticus*) ჰიდროაკუსტიკური კვლევა შავი ზღვის საქართველოს ტერიტორიულ წყლებში“

დონორი: გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაცია (FAO)

ქვე-პროექტის მიზანია საქართველოს საზღვაო სივრცეში ძირითადი სარენაო რესურსის - შავი ზღვის ქაფშიას (*Engraulis encrasicolus ponticus*) გამოსაზამთრებელი ჯოგების ჰიდროაკუსტიკური კვლევების განხორციელება. მოპოვებული მონაცემები ხელს შეუწყობს აღნიშნული რესურსის მარაგების მიმდინარე მდგომარეობის შეფასებას და მისი ექსპულატაციის დასაშვები დონის პროგნოზირებას.

გარემოსდაცვითი შეფასების დეპარტამენტი

გარემოსდაცვითი შეფასების დეპარტამენტი უზრუნველყოფს „გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი“ საქართველოს კანონით გათვალისწინებული სტრატეგიული დოკუმენტებისთვის და სახელმწიფო ან კერძო საქმიანობებისთვის, რომელთა განხორციელებამ შესაძლოა მნიშვნელოვანი ზემოქმედება მოახდინოს გარემოზე, ადამიანის სიცოცხლეზე ან/და ჯანმრთელობაზე, სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების და გარემოზე ზემოქმედების შეფასების, შესაბამისი გადაწყვეტილების მიღების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობისა და ექსპერტიზის ჩატარების პროცედურების განხორციელებას, ასევე, პაერდაცვითი და წყალდაცვითი დოკუმენტაციის შეთანხმებას.

გარემოზე ზემოქმედების შეფასება (გზშ) და სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასება (სგშ) წარმოადგენს გარემოზე უარყოფითი ზემოქმედების თავიდან აცილების ძირითად ინსტრუმენტებს და აქვთ მსგავსი მიზნები და რიგი მახასიათებლები ერთნაირი თვისებებისა, განსაკუთრებით პროცედურული ელემენტების ნაწილში. თუმცა, მათ შორის არსებობს მნიშვნელოვანი განსხვავებაც. გზშ ყურადღებას ამახვილებს ძირითადად იმაზე, თუ რა სახის ზემოქმედება ექნება პროექტის განხორციელებას გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობაზე, მაშინ, როდესაც, სგშ, სტრატეგიული დოკუმენტის გათვალისწინებით, მას უფრო ფართო კონტექსტში განიხილავს, კერძოდ, აფასებს სტრატეგიული დოკუმენტის განხორციელების ზემოქმედებას გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობის დაცვის მიზნებზე, მის მოსალოდნელ გავლენას გრძელვადიან ტენდენციებზე და ა.შ.

სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასება

სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასება სიახლეა ქართული კანონმდებლობისათვის და მისი მიზანია, ხელი შეუწყოს ქვეყნის სტრატეგიულ დაგეგმარებას და ამ პროცესში გარემოსდაცვითი და ადამიანის ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული ასპექტების ინტეგრირებას.

დეპარტამენტის მიერ 2020 წელს მომზადდა სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების სკოპინგის დასკვნა სივრცითი მოწყობისა და დაგეგმარების სექტორის ოთხი სტრატეგიული დოკუმენტისთვის:

- დაბა სურამის გენერალური გეგმა და ცენტრალური უბნის განაშენიანების გეგმა;
- ქალაქ ზუგდიდის გენერალური გეგმა;
- ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის და მასში შემავალი თემების სივრცის დაგეგმარების გეგმები;
- გრიგოლეთისა და ყვავილნარის სანაპირო ზოლის განაშენიანების გეგმა.

ასევე, გაიცა რეკომენდაციები ორ სტრატეგიულ დოკუმენტსა და სგშ-ის ანგარიშზე:

- ქალაქ ზუგდიდის გენერალური გეგმა და სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების ანგარიში;
- კურორტ ლებარდეს განაშენიანების რეგულირების (გრგ) გეგმა და სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების ანგარიში.

„ევროკავშირი გარემოსთვის“ (EU4Environment) პროექტის ფარგლებში, 2020 წლის 26-27 ოქტომბერს, გაიმართა სემინარი „სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასებისა და ტრანსსასაზღვრო გარემოზე ზემოქმედების შეფასების პრაქტიკული გამოყენების თაობაზე“. აღნიშნულ სემინარში მონაწილეობას იღებდნენ აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნების სამთავრობო სექტორის წარმომადგენლები. სემინარი მიზნად ისახავდა სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასებისა და ტრანსსასაზღვრო გარემოზე ზემოქმედების შეფასების პროცედურებთან დაკავშირებით არსებული ინფორმაციისა და გამოცდილების გაზიარებას და არსებული საუკეთესო საერთაშორისო პრაქტიკის მაგალითების წარდგენას. აღნიშნული პროექტის ფარგლებ-

ში ასევე დაგეგმილია სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების სახელმძღვანელოს განახლება და კოდექსთან შესაბამისობაში მოყვანა, ასევე სექტორული სახელმძღვანელო დოკუმენტის შემუშავება, საპილოტე პროექტის განხორციელება და მუნიციპალიტეტებისა და დამკვეთის ორგანოებისთვის ტრენინგების ჩატარება.

გარემოზე ზემოქმედების შეფასება

გარემოზე ზემოქმედების შეფასებას ექვემდებარება ყველა ის საქმიანობა (მასშტაბისა და კატეგორიის მიხედვით), რომელიც მნიშვნელოვან ზემოქმედებას ახდენს გარემოს მდგომარეობასა და ადამიანის ჯანმრთელობაზე.

გარემოსდაცვითი შეფასების დეპარტამენტის მიერ 2020 წელს მომზადებულ იქნა:

- 195 გარემოზე ზემოქმედების შეფასების სკრინინგის გადაწყვეტილება;
- 98 გარემოზე ზემოქმედების შეფასების სკოპინგის დასკვნა;
- 79 გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილება;
- 140 გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილება (მარტივი ადმინისტრაციული წარმოების წესით);
- 2 რეკომენდაცია გზმ-ისგან გათავისუფლების შესახებ;
- 1 რეკომენდაცია გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილებით დადგენილი პირობის ცვლილების თაობაზე;
- 14 გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების გადაცემის შესახებ ბრძანება;
- 53 სამართალდარღვევის ფაქტზე დარღვეული პირობების შესრულებისთვის გონივრული ვადა.

„ევროკავშირი გარემოსთვის“ (EU4Environment) პროექტის ფარგლებში დაგეგმილია გარემოზე ზემოქმედების შეფასების არსებული სახელმძღვანელოს განახლება და კოდექსთან შესაბამისობაში მოყვანა, ასევე ჰიდროელექტროდგურების გარემოზე ზემოქმედების შეფასების სახელმძღვანელოს მომზადება.

გზმ/სგმ გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობა

გარემოსდაცვითი შეფასების დეპარტამენტი უზრუნველყოფს საზოგადოებისთვის გზმ/სგმ ადმინისტრაციული წარმოების დაწყებისა და აღნიშნულ წარმოებაში საზოგადოების მონაწილეობის შესაძლებლობის შესახებ ინფორმაციის დროულ, ეფექტიან და ადეკვატური საშუალებებით მიწოდებას და საზოგადოებისთვის დოკუმენტაციის ხელმისაწვდომობას. ასევე, უზრუნველყოფილია საჯარო განხილვაში საზოგადოების მონაწილეობა, მოსაზრებებისა და შენიშვნების წარდგენის შესაძლებლობა და გადაწყვეტილების მიღების პროცესში მათი მხედველობაში მიღება, აგრეთვე მიღებული გადაწყვეტილების შესახებ ინფორმაციის საზოგადოებისთვის მიწოდება და მისი საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით ხელმისაწვდომობა.

სამინისტროში წარმოდგენილი გზმ და სგმ დოკუმენტაცია დეპარტამენტის მიერ 3 დღის ვადაში თავსდება სამინისტროს ოფიციალურ ვებგვერდზე WWW.MEPA.GOV.GE, ასევე ეგზავნება შესაბამის მუნიციპალიტეტ(ებ)ს აღმასრულებელი ან/და წარმომადგენლობითი ორგანოს საინფორმაციო დაფაზე გამოქვეყნების მიზნით. მოთხოვნის შემთხვევაში, უზრუნველყოფილია აღნიშნული დოკუმენტების ნაბეჭდი ეგზემპლარების ან ელექტრონული ვერსიების ხელმისაწვდომობა.

2020 წელს სამინისტროს ვებგვერდზე დეპარტამენტის მიერ განთავსდა 870 განცხადება გზმ/სგმ პროცედურებთან დაკავშირებით შესაბამის დოკუმენტაციასთან ერთად, ასევე 190 განცხადება საჯარო განხილვასთან დაკავშირებით.

კოდექსი ითვალისწინებს საჯარო განხილვას ჩატარებას გარემოზე ზემოქმედების შეფასების სკოპინგის ანგარიშის და გზმ-

ის ანგარიშის და სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების სგშ-ის ანგარიშის განხილვის ეტაპზე. საჯარო განხილვა ღიაა და მასში მონაწილეობის უფლება აქვს საზოგადოების ნებისმიერ წარმომადგენელს. საჯარო განხილვა ჩატარებულ უნდა იქნას დაგეგმილი საქმიანობის განხორციელების ადგილთან ყველაზე ახლოს მდებარე სათანადო ადმინისტრაციული ორგანოს შენობა-ნაგებობაში ან მის მიმდებარე ტერიტორიაზე. საჯარო განხილვის ჩატარების შესახებ ინფორმაცია თავსდება შესაბამისი მუნიციპალიტეტის აღმასრულებელი ორგანოს ან/და წარმომადგენლობითი ორგანოს საინფორმაციო დაფაზე ან/და ვებგვერდზე, აგრეთვე ინფორმაციის გავრცელების დამკვიდრებულ ადგილას.

„საქართველოს ახალი კორონავირუსის (COVID-19) გავრცელების აღკვეთის მიზნით გასატარებელი ღონისძიებების“ საქართველოს მთავრობის 2020 წლის 23 მარტის N181 დადგენილების მე-5 მუხლის შესაბამისად, აიკრძალა საჯარო სივრცეში ფიზიკურ პირთა თავშეყრა 10 პირზე მეტი რაოდენობით, ხოლო, ვინაიდან სხვადასხვა მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე უზრუნველყოფილ უნდა ყოფილიყო საჯარო განხილვების ჩატარება, სადაც მონაწილეობის სურვილი შეიძლება გამოეთქვა არაერთ დაინტერესებულ პირს, რაც გაზრდიდა საქართველოში კორონავირუსის გავრცელების რისკებს, „საქართველოში ახალი კორონავირუსის გავრცელების აღკვეთის მიზნით გასატარებელი ღონისძიებების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2020 წლის 23 მარტის N181 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2020 წლის 26 მარტის N196 დადგენილების შესაბამისად, „გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი“ საქართველოს კანონით გათვალისწინებული სკოპინგის დასკვნისა და გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების გაცემისთვის დაწყებული ადმინისტრაციული წარმოებები განხორციელდა საჯარო განხილვის ჩატარების გარეშე და ადმინისტრაციულ წარმოებაში საზოგადოების მონაწილეობა და მის მიერ მოსაზრებებისა და შენიშვნების წარდგენის შესაძლებლობა უზრუნველყოფილ იქნა წერილობით (მისამართზე: ქ. თბილისი, მარშალ გელოვანის გამზირი N6) ან ელექტრონული საშუალებით (ელ. ფოსტის მისამართზე: eia@mepa.gov.ge).

საგანგებო მდგომარეობის შეზღუდვების გათვალისწინებით, საზოგადოების ეფექტიანი ინფორმირების და ჩართულობის მიზნით, სამინისტროში მიმდინარე წარმოებების შესახებ ინფორმაცია დამატებით თავსდება სსიპ განათლებისა და ინფორმაციის ცენტრის ვებგვერდზე, ასევე ცენტრის ფეისბუქზე და ეგზავნებოდა გარემოსდაცვით საკითხებზე მომუშავე ყველა არასამთავრობო ორგანიზაციას და 6000-ზე მეტ გამომწერს ელ. ფოსტის მეშვეობით. დაინტერესებული საზოგადოებისათვის ინფორმაციის მიწოდების მიზნით, საგანგებო მდგომარეობის ფარგლებში დადგენილი შეზღუდვების გათვალისწინებით, ინფორმაცია ასევე თავსდება შესაბამის მუნიციპალიტეტებში სასურსათო მაღაზიებთან, სააფთიაქო ქსელებთან და სამედიცინო დაწესებულებებთან. სამინისტროში წარმოდგენილ დოკუმენტაციასთან ერთად, სამინისტროს ვებგვერდზე დამატებით იტვირთებოდა დაგეგმილი საქმიანობის შესახებ მოკლე პრეზენტაცია, რომელიც ასევე ეგზავნებოდა შესაბამის მუნიციპალიტეტებზე ვებგვერდებზე განთავსების მიზნით და ხელმისაწვდომი იყო საზოგადოების ნებისმიერი წარმომადგენლისთვის, როგორც სამინისტროს ოფიციალურ ვებგვერდზე, აგრეთვე მოთხოვნის შესაბამისად, მატერიალური ფორმით.

ამასთან, 2020 წლის ივნისიდან, ეპიდემიოლოგიური მდგომარეობის გათვალისწინებით, საჯარო განხილვები დეპარტამენტის ორგანიზებით იმართებოდა ადმინისტრაციული ერთეულის შენობების, სკოლების ეზოებსა და სხვა ღია სივრცეებში.

2020 წლის 18 სექტემბერს „გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსში“ განხორციელდა ცვლილება (<https://matsne.gov.ge/document/view/4994730?publication=0>), რომელიც ითვალისწინებს საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრული პანდემიის/ეპიდემიის დროს, ქვეყანაში არსებული ეპიდემიოლოგიური მდგომარეობის გათვალისწინებით, საჯარო განხილვის დისტანციურად, კომუნიკაციის ელექტრონული საშუალებების გამოყენებით ჩატარების შესაძლებლობას. შესაბამისად, 2020 წლის 1 ოქტომბრის შემდეგ, საჯარო განხილვები ჩატარდა დისტანციურად, კომუნიკაციის ელექტრონული საშუალებების გამოყენებით.

ამასთან, გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების მიღების პროცესის საჯაროობის გაუმჯობესებისა და დაინტერესებულ პირთა ეფექტიანი მონაწილეობისათვის დეპარტამენტმა სსიპ გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრის მხარდაჭერით დაიწყო გარემოსდაცვითი შეფასების ელექტრონული სისტემის შემუშავება, რომელიც ითვალისწინებს საჯარო პორტალის კომპონენტს. 2020 წელს, შემუშავებულ იქნა გარემოსდაცვითი შეფასების საჯარო პორტალის ტექნიკური დავალება და დაწყებულ იქნა მისი პროგრამული უზრუნველყოფა.

დაბინძურების სტაციონარული წყაროებიდან ატმოსფერულ ჰაერში მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევების და ზედაპირული წყლის ობიექტებიდან წყლის ამოღების/ჩაშვების რეგულირება, ატმოსფერულ ჰაერში მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევების აღრიცხვა და წყალსარგებლობის სტატისტიკის შეგროვება

დეპარტამენტის მიერ 2020 წლის განმავლობაში შეთანხმდა:

- 558 ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურების სტაციონარული წყაროების და მათ მიერ გაფრქვეულ მავნე ნივთიერებათა ინვენტარიზაციის ტექნიკური ანგარიში;
- 75 ატმოსფერულ ჰაერში მავნე ნივთიერებათა ზღვრულად დასაშვები გაფრქვევის ნორმების პროექტი;
- 30 ზედაპირული წყლის ობიექტებში დამაბინძურებელ ნივთიერებათა ზღვრულად დასაშვები ჩაშვების ნორმების პროექტი;
- 158 ზედაპირული წყლის ობიექტიდან წყლის ამოღების ტექნიკური პირობების პროექტი;
- 3708 მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევების სახელმწიფო აღრიცხვის ფორმა;
- 644 წყლის გამოყენების სახელმწიფო სტატისტიკური აღრიცხვის ფორმა.

გაიცა ოზონდამშლელი ნივთიერებების იმპორტის, ექსპორტის, რეექსპორტისა და ტრანზიტის 3 ნებართვა (2020 წლის საიმპორტო კვოტის (53 ტ) შესაბამისად).

დეპარტამენტის მიერ მომზადდა „ატმოსფერულ ჰაერში მავნე ნივთიერებათა ზღვრულად დასაშვები გაფრქვევის ნორმების გაანგარიშების ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2013 წლის 31 დეკემბრის №408 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის შესახებ და „ზედაპირული წყლის ობიექტებში ჩამდინარე წყლებთან ერთად ჩაშვებულ დამაბინძურებელ ნივთიერებათა ზღვრულად დასაშვები ჩაშვების (ზდჩ) ნორმების გაანგარიშების შესახებ ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2013 წლის 31 დეკემბრის №414 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის შესახებ“ მთავრობის დადგენილებების პროექტები, რომლებიც მიღებულ იქნა 2020 წლის 4 თებერვალს საქართველოს მთავრობის მიერ.

„ევროკავშირი გარემოსთვის“ (EU4Environment) პროექტის ფარგლებში OECD-ის ექსპერტების დახმარებით, შემუშავებულ იქნა ზოგადი სავალდებულო წესების (GBR) სამუშაო დოკუმენტი მეფრინველეობის სექტორისთვის, რომელიც მოიცავს ევროპულ პრინციპებზე დაფუძნებულ მარტივ, პრაქტიკულ და მოქნილ სავალდებულო სახელმძღვანელო მითითებებსა და წესებს მეფრინველეობის ფერმებისთვის, მათ შორის, მცირე და საშუალო ობიექტებისთვის, საქმიანობის ეფექტურად განხორციელების პარალელურად, გარემოზე ზემოქმედების პრევენციის და შემცირების კუთხით. სამუშაო დოკუმენტი, მეფრინველეობის დარგში არსებულ გარემოს დაცვის მიმართულებით არსებულ გამოწვევებთან ერთად, განხილულ იქნა სამინისტროს და მეფრინველეობის სექტორის წარმომადგენლების და OECD-ის ექსპერტების ერთობლივ შეხვედრაზე 2020 წლის 28 ივლისს.

ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო დეპარტამენტი

ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო დეპარტამენტის კომპეტენციას განეკუთვნება ბიომრავალფეროვნების დაცვისა და შენარჩუნების, ბიოლოგიური რესურსების მართვისა და რეგულირების სფეროში სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავება; საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ შეტანილ მცენარეთა და ცხოველთა სახეობების დაცვის ღონისძიებების და რეგულირების მექანიზმების შემუშავება, დაგეგმვა და კოორდინაცია; საერთაშორისო ქსელში ჩართული დაცული ტერიტორიების შექმნის, მართვისა და მონიტორინგის პროცესის კოორდინაცია; დაცული ტერიტორიების მართვის სფეროში სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავება და მისი განხორციელების კოორდინაცია/ხელშეწყობა; ტყის მართვის სფეროში სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავება და მისი განხორციელების კოორდინაცია/ხელშეწყობა; სატყეო სფეროში სახელმწიფო რეფორმების განხორციელებისათვის წინადადებების მომზადება და სატყეო რეფორმის პროცესის კოორდინაცია; ტყის სტატუსის მინიჭებისა და შეწყვეტის მიზანშეწონილობის საკითხების განხილვა; ტყის ეროვნული აღრიცხვისა და ტყის საინფორმაციო და მონიტორინგის სისტემის უზრუნველყოფა. ბიომრავალფეროვნების დაცვის სფეროში საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებებით და შეთანხმებებით ნაკისრი ვალდებულებების შესრულების კოორდინაცია. საქართველოს ბიომრავალფეროვნების, დაცული ტერიტორიების, ველური ბუნების, ნადირობის, თევზჭერის და ტყის სფეროში სტრატეგიებისა და სამოქმედო გეგმების, ეროვნული სატყეო პროგრამის დაგეგმვა და განხორციელების კოორდინაცია.

ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო დეპარტამენტი შემავალი ორი სამმართველო 2020 წლის განმავლობაში, კომპეტენციის ფარგლებში აქტიურად აგრძელებდა მუშაობას გარემოზე ზემოქმედების, სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასებების და ზურმუხტის ქსელზე ზეგავლენის შეფასების დოკუმენტაციაზე, მოქალაქეთა და საზოგადოებრივ ორგანიზაციათა განცხადებების განხილვაზე, საკანონმდებლო აქტების და დარგობრივი პოლიტიკების დანერგვისა და კოორდინაციის მიმართულებებზე. დეპარტამენტი აქტიურად მუშაობდა სექტორული მიმართულებით დონორთა და პროექტების კოორდინაციაზე და ახორციელებდა ტყისა და ბიომრავალფეროვნების სფეროში საერთაშორისო კონვენციების დანერგვისა და ანგარიშგების უზრუნველყოფას.

დაცული ტერიტორიებისა და ტყის პოლიტიკის სამმართველო

საქართველოს კანონი „ტყის კოდექსი“

2020 წელს ტყის კოდექსის კანონპროექტზე უწყებების მიერ მომზადებული შენიშვნები აისახა საბოლოო ვერსიაში. დეპარტამენტი აქტიურ მონაწილეობას იღებდა პარლამენტის საკომიტეტო განხილვებში, ამზადებდა არგუმენტირებულ პასუხებს, მონაწილეობდა საქართველოს პარლამენტის მიერ შექმნილი სპეციალური სამუშაო ჯგუფის მუშაობაში, ორგანიზებულ იქნა დამატებით სამუშაო განხილვები და კონსულტაციები, რის შედეგადაც პარლამენტმა 2020 წლის 22 მაისს დაამტკიცა კანონი „საქართველოს ტყის კოდექსი“, რომელიც ძალაში შევიდა 2021 წლის 1 იანვრიდან.

„საქართველოს ტყის კოდექსის“ კანონქვემდებარე აქტები

ახალი „ტყის კოდექსის“ პროექტზე მუშაობის პარალელურად, დეპარტამენტმა მოამზადა კანონიდან გამომდინარე კანონქვემდებარე აქტების პირველი სამუშაო ვერსიები. კოდექსის დამტკიცების შემდგომ (2020 წლის 22 მაისი), მასში შესული ცვლილებების გათვალისწინებით, დეპარტამენტმა დაიწყო მუშაობა კანონქვემდებარე აქტების საბოლოო ვერსიების შემუშავებაზე, რისთვისაც მომზადდა სამუშაო გეგმა და შეიქმნა შესაბამისი კომისიები. 2020 წლის მეოთხე კვარტალში მიმდინარეობდა შექმნილი კომისიების ინტენსიური ონლაინ სამუშაო შეხვედრები. მომზადდა „ტყისსარგებლობის წესის შესახებ“,

„ტყის დაცვის, აღდგენისა და მოვლის წესის შესახებ“ და „საქართველოს ტყის აღრიცხვის სისტემის, კატეგორიზაციისა და მონიტორინგის წესის შესახებ“ დებულებების სამუშაო ვერსიები.

ტყის მდგრადი მართვის ეროვნული კრიტერიუმებისა და ინდიკატორების დოკუმენტი

საქართველოში ტყეების მდგრადი მართვის კრიტერიუმები და ინდიკატორები (C&I SFM) წარმოაგენს ტყის მდგრადი მართვის (SFM) ეროვნული მიზნების მიღწევის პროგრესის გაზომვის ეფექტურ ინსტრუმენტს. გარდა ამისა, C&I- ს განვითარება განიხილება, როგორც სატყეო სექტორის რეფორმის პროცესში დაინტერესებული მხარეების ჩართულობის მექანიზმი, რათა აისახოს მრავალფეროვანი ინტერესები და ჩამოყალიბდეს სატყეო სექტორში გადაწყვეტილების მიღების უფრო ინკლუზიური პროცესი. საქართველოში ტყის მდგრადი მართვის კრიტერიუმებისა და ინდიკატორების განვითარების პროცესი დაიწყო 2014 წელს, GIZ IBIS პროექტის მხარდაჭერით.

2020 წლის ბოლოს დასრულდა მუშაობა ტყის მდგრადი მართვის ეროვნული კრიტერიუმებისა და ინდიკატორების დოკუმენტზე, მომზადდა თითოეული კრიტერიუმის და ინდიკატორის საინფორმაციო ბარათი. შედეგები წარედგინა გაეროს ევროპის ეკონომიკური კომისიას UNECE/FAO-ს.

არარეგულირებული ტყის არამერქნული პროდუქტებისთვის რეგულირების ახალი სისტემის ჩამოყალიბება

დეპარტამენტის ინიციატივით, ბიომრავალფეროვნების ფინანსირების ინიციატივის (BIOFIN) პროექტის ფარგლებში ტყის არამერქნულ რესურსებთან დაკავშირებით განხორციელდა კვლევა და მომზადდა შემდეგი დოკუმენტები:

- არარეგულირებული და კომერციულად მოხმარებადი ტყის არამერქნული პროდუქტების (NTFP) კვლევა;
- კომერციული მნიშვნელობის მცენარეთა სახეობების ნუსხა(10 სახეობამდე);
- მოპოვების ოდენობის იდენტიფიცირების მიზნით ბაზრის კვლევის განხორციელება თითოეული შერჩეული სახეობისათვის;
- ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის მოსაკრებლების განაკვეთების გაანგარიშება თითოეული სახეობისათვის;
- კანონმდებლობაში შესაბამისი ცვლილებების პროექტი;
- რეკომენდაციების მომზადება ტყის არამერქნული პროდუქტებით კომერციული მიზნით სარგებლობის მონიტორინგისათვის.

ეროვნული სატყეო პროგრამის თემატური შეხვედრები დაინტერესებული მხარეების ჩართულობით

ეროვნული სატყეო პროგრამის პროცესი 2013 წლის სექტემბრიდან მიმდინარეობს და მისი მიზანია სატყეო სექტორის რეფორმის პროცესში დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობა და გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობის უზრუნველყოფა.

2020 წელს ეროვნული სატყეო პროგრამის ფარგლებში დაორგანიზდა 17 სამუშაო შეხვედრა და შემუშავდა ყველა შეხვედრის ოქმი:

- I სამუშაო ჯგუფი - „ტყის აღდგენა და დაცვის“ შეხვედრა. თემა: „კოლხური ბზის“, ნაძვის, ფიჭვის, წაბლის ხე-მცენარეების მდგომარეობისა და ზოგადად, ტყეების სანიტარული მდგომარეობის გაცნობა.
- II სამუშაო ჯგუფი - ალტერნატიული ენერჯო რესურსები და შეშის მდგრადი გამოყენება“ შეხვედრა თემაზე: ენერჯოეფექტური ღუმელები
- -„ტყეზე ზეწოლის შემცირება ენერჯოეფექტურობის ამაღლებისა და ალტერნატიული განახლებადი ენერჯის გამოყენების გზით“

- VII სამუშაო ჯგუფი - „ტყეები და კლიმატის ცვლილება“ შეხვედრა თემაზე: „კახეთის ბიოსფერული რეზერვატები“.
- -NFI-ეროვნული ტყის აღრიცხვის შემაჯამებელი შეხვედრა
- -IV სამუშაო ჯგუფი - “ინსტიტუციური რეფორმა“ (8 შეხვედრა)

საინფორმაციო და მონიტორინგის სისტემა (FIMS)

აქტიურად მიმდინარეობს სამუშაოები ტყის საინფორმაციო და მონიტორინგის სისტემის შექმნაზე, რომელიც წარმოადგენს კომპლექსურ სისტემას და გააერთიანებს სატყეო სექტორში წარმოქმნილ ყველა სახის ინფორმაციას და უზრუნველყოფს ინფორმაციის შენახვას, თანამედროვე სტანდარტების შესაბამისად. კონკრეტულად იგი მოიცავს როგორც IT ინფრასტრუქტურის განვითარებას, ასევე შესაბამისი პროგრამების განვითარებას ქვეყანაში (სამინისტროში) არსებული საჭიროებების შესაბამისად.

2020 წელს GIZ-ის მიერ შეძენილია 1 300 000 ლარის IT ტექნიკური აღჭურვილობა. აღნიშნული უზრუნველყოფს შეგროვებული მონაცემების შენახვას და მისი დამუშავების შესაძლებლობას.

შესრულების ბოლო ეტაპზეა FIMS-ის ერთი კომპონენტი, „ტყის მართვის გეგმის ინვენტარიზაციის“ პროგრამის შემუშავება, რომელიც მიზნად ისახავს ტყეში შეგროვებული მონაცემების ანალიზს და ტყის მართვის 10 წლიანი გეგმის შემუშავებას.

პირველი ბიოსფერული რეზერვატი საქართველოში

2020 წელს კახეთის რეგიონის სამი ალაზნისა და დედოფლისწყაროს ბიოსფერული რეზერვატის შექმნისთვის მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადაიდგა, ეროვნული სატყეო პროგრამის ფარგლებში გაიმართა ბიოსფერული რეზერვატების შექმნის საკითხებზე დაინტერესებულ პირებთან შეხვედრა, დეპარტამენტის უშუალო ჩართულობით და კოორდინაციით დასრულდა ტერიტორიული ზონირება; ამავე წელს დაიწყო მუშაობა ნომინაციის დოკუმენტზე, რომლის სამუშაო ვერსია მომზადებულია. აგრეთვე შეიქმნა საცდელი საიტი დედოფლისწყაროს ბიოსფერული რეზერვატისთვის და მომზადდა ბიოსფერული რეზერვატების მართვის ინსტიტუციური ანალიზის დოკუმენტები.

(GCF) კლიმატის მწვანე ფონდის პროექტი

კლიმატის მწვანე ფონდის სამეთვალყურეო საბჭოს მიერ პროექტის „ტყის სექტორის რეფორმის განხორციელების ხელშეწყობა საქართველოში ტყის დეგრადაციის შედეგად სათბურის აირების გამოყოფის შემცირებისთვის“ განხორციელებისთვის, 2020 წლის აგვისტოში დამტკიცდა 33 მილიონი ევროს ოდენობის გრანტი, პროცესები მიმდინარეობდა უშუალოდ დეპარტამენტის აქტიური მონაწილეობით. გრანტის დამტკიცების შემდგომ:

- დეპარტამენტის ორგანიზებით 2020 წლის 02 სექტემბერს სამინისტროში გაიმართა პროექტის მაღალი დონის გახსნილი ღონისძიება.
- 2020 წლის სექტემბერში შეიქმნა პროექტის საკოორდინაციო სამუშაო ჯგუფი. ჯგუფი შედგება სამინისტროს ცენტრალური აპარატის (ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო, ფინანსური, იურიდიული, გარემოსა და კლიმატის და საერთაშორისო დეპარტამენტები), სამინისტროში შემავალი პროექტის განმახორციელებელი უწყებების (სსიპ ეროვნული სატყეო სააგენტო, ა(ა)იპ სოფლის განვითარების სააგენტო, სსდ გარემოსდაცვითი ზედამხედველობისა და სსიპ გარემოსდაცვითი განათლებისა და ინფორმაციის ცენტრის) და აგრეთვე გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოების (GIZ) წარმომადგენლებისგან;

- 2020 წელს ინფორმაციული კამპანია ჩატარდა გურიის რეგიონში და დედოფლისწყაროს მუნიციპალიტეტში, ადგილობრივი თვითმმართველობებს წარედგინა პრეზენტაცია პროექტის ძირითადი საკითხების ზოგადი მიმოხილვის შესახებ;
- დეპარტამენტის ორგანიზებით გაიმართა ორმხრივი შეხვედრები განმახორციელებელ უწყებებთან საგრანტო ხელშეკრულებების სამუშაო ვერსიების განხილვის მიზნით.

საქართველოს ტყის ეროვნული აღრიცხვა

2018 წლიდან საქართველოში პირველად ხორციელდება ეროვნული ტყის ინვენტარიზაცია, რომელიც სტატისტიკური მეთოდის გამოყენებით საქართველოს ტყეებში 70-ზე მეტი მიმართულების/შინაარსის ინფორმაციას აგროვებს. ინვენტარიზაციის შედეგები ქვეყანას პოლიტიკური და სტრატეგიული გადაწყვეტილებების მიღებაში, კლიმატზე დაკვირვების, სამეცნიერო და საგანმანათლებლო მიმართულებით და საერთაშორისო ანგარიშგებაში დაეხმარება.

დეპარტამენტის კოორდინაციით 2020 წელს ტყის ეროვნული აღრიცხვის სავსელ სამუშაოები ჩატარდა სამეგრელო-ზემო სვანეთის, სამცხე-ჯავახეთის, იმერეთის, შიდა ქართლისა და კახეთის (ნაწილობრივ) ტერიტორიაზე არსებულ ტყეებში; საერთო ჯამში დასაქმდა 40-მდე მეტყევე-სპეციალისტი; დამუშავდა სავსელ სამუშაოების შედეგად მიღებული მონაცემები და მომზადდა ანგარიშები; 2020 წლის 22 დეკემბერს გაიმართა ტყის ეროვნული აღრიცხვის შემაჯამებელი საჯარო განხილვა, სადაც წარმოდგენილი იყო აღრიცხული მონაცემების საფუძველზე დაანგარიშებული წინასწარი მონაცემები.

ტყის მართვის დონის ინვენტარიზაცია

2020 წელს ტყის მართვის ორგანოების მიერ მიმდინარეობდა ტყის ინვენტარიზაციის შედეგად მიღებული ინფორმაციის საფუძველზე ტყის მართვის გეგმების მომზადება. დეპარტამენტის თანამშრომლები აქტიურად იყვნენ ჩართული ლენტეხისა და ახმეტის სატყეო უბნის ინვენტარიზაციის სავსელ კონტროლში. მზადდებოდა შესაბამისი რეკომენდაციები და შენიშვნები. დეპარტამენტის ჩართულობით განხილული იყო ტექნიკური დავალებები და ტყის მართვის გეგმები და დამტკიცდა:

- ჩოხატაურის სატყეო უბნის ტყის მართვის გეგმა;
- ფშავ-ხევსურეთის ეროვნული პარკის ტყის მართვის გეგმა;
- თბილისის ეროვნული პარკის ტყის მართვის გეგმა.

ტყის ფონდის საზღვრების დაზუსტება

სახელმწიფო ტყის ფართობის დაზუსტების მიზნით, 2020 წელს მომზადდა რუკები და ცვლილებების პროექტი. საქართველოს მთავრობის N299 დადგენილებაში „სახელმწიფო ტყის ფონდის საზღვრების დადგენის შესახებ« განხორციელდა ცვლილება, შედეგად სახელმწიფო ტყის ფონდის საზღვრებში დაბრუნდა აფხაზეთის ა/რ-ში არსებული ტყეები (დაახლოებით 425 000 ჰა). 2020 წელს სახელმწიფო ტყიდან ამოირიცხა კოლხეთის ეროვნული პარკის ტერიტორიის ზღვის აკვატორიის ზონაში არსებული სახელმწიფო ტყის ფონდი (15 000 ჰა). საბოლოოდ დაზუსტდა სახელმწიფო ტყის საზღვრები, რომელიც შესაძლებელია შეიცვალოს, მხოლოდ ტყის მართვის დონის აღრიცხვისა და ტყის სტატუსის მინიჭებისა და გაუქმების შემთხვევაში. კორექტირების შედეგების შესაბამისად, ჯამში სახელმწიფო ტყე შეადგენს 3007836 ჰა-ს, რომელიც ქვეყნის 43%-ა.

დანართი X. საქართველოს ტყე, განახლებული ფართობი 2020 წლის მდგომარეობით.

დაცული ტერიტორიების პოლიტიკის შემუშავება

2020 წელს ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო დეპარტამენტში განხორციელდა რეორგანიზაცია, რომლის შედეგად დეპარტამენტის კომპეტენციებში მკაფიოდ გამოიკვეთა დაცული ტერიტორიების დარგობრივი პოლიტიკის შემუშავება/კოორდინაცია. შესაბამისად დაცული ტერიტორიების პრობლემატური და პრიორიტეტული საკითხების შესწავლისა და შესაბამისი პოლიტიკის განსაზღვრის, აგრეთვე რეკომენდაციების მომზადების მიზნით, დეპარტამენტმა დაიწყო აქტიური მუშაობა შესაბამის მართვის ორგანოებთან.

2020 წელს განაახლდა მუშაობა დაცული ტერიტორიების კონცეფციის დოკუმენტზე, რომელიც იქნება მთავარი დოკუმენტი დაცული ტერიტორიების პოლიტიკის სწორად დაგეგმვისა და განხორციელებისთვის და საფუძვლად დაედება დაცული ტერიტორიების სისტემის კანონმდებლობის რევიზიას. გარდა ამისა, დეპარტამენტი აქტიურად მონაწილეობდა მენეჯმენტის გეგმების დამტკიცების პროცესში. დაიწყო დაცული ტერიტორიების მმართველობის შეფასების პროცესი და განხორციელდა შესაბამისი კვლევა/ინტერვიუები დაცული ტერიტორიების 8 ადმინისტრაციაში.

დეპარტამენტის აქტიური ჩართულობითა და კოორდინაციით 2020 წელს პარლამენტმა დაამტკიცა არაგვისა და თრუსოს დაცული ლანდშაფტები. დაცული ლანდშაფტის პრაქტიკაში დაფუძნების მიზნით გამართა ათობით სამუშაო შეხვედრა დუშეთის მუნიციპალიტეტთან, ჩეხეთის განვითარების სააგენტოსთან და მცხეთა/მთიანეთის რეგიონში სახელმწიფო რწმუნებულის აპარატთან.

ბიომრავალფეროვნების მონიტორინგის სისტემა

2020 წელს მიმდინარეობდა ბიომრავალფეროვნების მონიტორინგის სისტემისა და შესაბამისი ინდიკატორების შემუშავება-დახვეწა; აღნიშნული პროცესი მოიცავს დაცული ტერიტორიების, სახეობების მდგომარეობის, სოფლის მეურნეობის, ნადირობა-თევზჭერის და ტყის ხარისხობრივ-რაოდენობრივი მაჩვენებლების შეფასებას. 2020 წლის ბოლოსთვის მომზადდა საინფორმაციო ფურცლები ყველა ინდიკატორისთვის, საბოლოო ანგარიში რამდენიმე ინდიკატორისთვის, რომლებიც მზად არის გამოქვეყნებისთვის. 2020 წელს მომზადდა ბიომრავალფეროვნების მონიტორინგის სისტემის განვითარების სამოქმედო გეგმა 2021 წლისთვის.

ბიომრავალფეროვნების სამმართველო

საქართველოს ზურმუხტის ქსელი და ბერნის კონვენციის დანერგვა

ბერნის კონვენციის დანერგვის მთავარ მექანიზმს წარმოადგენს ქვეყნებში ზურმუხტის ქსელის ჩამოყალიბება. საქართველოში ამ ეტაპზე იდენტიფიცირებულია 65 ზურმუხტის ტერიტორია, მათგან 46 ტერიტორია უკვე დამტკიცებულია, 4 ტერიტორია წარმოადგენს კანდიდატს ხოლო 15 - შეთავაზებულია. 2020 წელს ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო დეპარტამენტის მიერ ზურმუხტის ქსელის განვითარებისათვის განხორციელდა შემდეგი ქმედებები

- 2020 წელს დაიწყო მტკნარი წყლის 6 ჰაბიტატის დარუკება, დასავლეთ საქართველოში დარუკებაზე მუშაობს სახეობათა კონსერვაციის სამეცნიერო კვლევითი ცენტრი ნაკრესი, ხოლო აღმოსავლეთ საქართველოში ჰაბიტატებზე კვლევებს ატარებს ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო დეპარტამენტი.
- შეირჩა 7 ახალი ტერიტორია ზურმუხტის ქსელში ჩასართავად (თბილისის წავის კუნძული (Tbilisi Otter Island – GE0000048), ფართობით:12.68 ჰა; ქობულეთი (Kobuleti – GE0000060), ფართობით: 782.7 ჰა; სამუხი - (Samukhi – GE0000061), ფართობით:

24277.4 ჰა; ჯანდარის ტბა (Jandari Lake – GE0000062), ფართობით: 4319.5 ჰა; შავი მთა (Shavi Mta – GE0000063), ფართობით: 13 ჰა; ბაბანური (Babaneuri – GE0000064), ფართობით: 833.62 ჰა; ლენურნუმეს მღვიმე (Letsurtsume Cave – GE0000065), ფართობით: 0.1 ჰა;) და წარედგინა ბერნის კონვენციის სამდივნოს განსახილველად.

- დასრულდა 12 შეთავაზებული ტერიტორიისთვის საზღვრების კორექტირება. მათგან საზღვრების კორექტირება დასჭირდა მხოლოდ 8 ტერიტორიას. განახლებული ტერიტორიების საზღვრების შესახებ ინფორმაცია გაეგზავნა ბერნის კონვენციის სამდივნოს განსახილველად, 12-დან 4 ტერიტორია შევიდა ოფიციალურად ნომინირებული კანდიდატი ტერიტორიების სიაში, ხოლო 8 ტერიტორია დარჩა როგორც შეთავაზებული.
- ევროკავშირის დახმარებით მომზადდა მართვის გეგმები ზურმუხტის 3 საკომპენსაციო ტერიტორიისათვის (Svaneti-Racha; Racha-Lechkumi და Samegrelo 2). სახელმწიფო ბიუჯეტით მომზადდა 6 მართვის გეგმა (Svaneti 1; Svaneti2; Racha 1; Racha 2; Racha 3; Racha 4) იმ ზურმუხტის ტერიტორიებისთვის რომლებიც არ მდებარეობს სსიპ დაცული ტერიტორიების მართვას დაქვემდებარებული ტერიტორიების ფარგლებში.

საერთაშორისო მნიშვნელობის ქარბტენიანი ტერიტორიები

1996 წლიდან საქართველო შეუერთდა საერთაშორისო მნიშვნელობის, განსაკუთრებით წყლის ფრინველთა საბინადროდ ვარგისი ტერიტორიების დაცვის შესახებ (რამსარის) კონვენციას. კონვენციის რატიფიცირებასთან ერთად საქართველოს წარდგინებით საერთაშორისო მნიშვნელობის ქარბტენიანი ტერიტორიების სიაში შევიდა 2 ტერიტორია - ისპანის ტორფნარები და ცენტრალური კოლხეთის ქარბტენიანი ტერიტორიები, რომლებიც ემთხვევა კოლხეთის დაცული ტერიტორიების საზღვრებს. რამსარის კონვენციის დანერგვისათვის 2020 წელს განხორციელდა შემდეგი ქმედებები:

- განახლდა არსებული რამსარის ტერიტორიის ისპანის ტორფნარების (რომელიც ემთხვევა ქობულეთის დაცულ ტერიტორიებს) მონაცემთა ბაზა;
- საქართველოს ნომინირების საფუძველზე, რამსარის კონვენციამ საერთაშორისო მნიშვნელობის ქარბტენიანი ტერიტორიების სიაში შეიტანა ბუღდაშენის და მადატაფას ტბები;
- ჭოროხი დელტას, ხანჩალის ტბის და რიონი დელტას საერთაშორისო მნიშვნელობის ქარბტენიანი ტერიტორიების სიაში შესატანად მიმდინარეობს შესაბამისი სამუშაოები; უკვე მომზადებულია ჭოროხი დელტას და ხანჩალის ტბის მონაცემთა ბაზები. მიმდინარეობს ჭოროხი დელტას საზღვრების შეთანხმება აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობასთან.
- ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო დეპარტამენტის ინიციატივით და კოორდინაციით, დაცული ტერიტორიების სააგენტომ და დაცული ტერიტორიების განვითარების ფონდმა დაიწყო უკვე დამტკიცებული რამსარის ტერიტორიის (ცენტრალური კოლხეთის ტორფნარების) მონაცემთა ბაზის განახლება, რომელიც დასრულდა 2021 წლის იანვარში.

ბიომრავალფეროვნებისათვის ფინანსური რესურსების მობილიზაცია

ბიომრავალფეროვნების ფინანსირების ინიციატივის (BIOFIN) ფარგლებში განხორციელდა ბიომრავალფეროვნების ფინანსირების გეგმით განსაზღვრული და რესურსების მობილიზაციასთან დაკავშირებული ქმედებები, მათ შორის:

- განხორციელდა კვლევა ლიცენზირებას დაქვემდებარებული მცენარეთა სახეობების (თეთრყვავილა, ყოჩივარდა, სოჭის გირჩი) მოსაკრებლების განახლების მიზნით;
- შემუშავდა 10 საპროექტო კონცეფცია, რომლებიც ეხმიანება საქართველოში ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო სექტორ-

რის მიმართულებით არსებულ საჭიროებებს. საპროექტო კონცეფციების წარდგენა მოხდება ბიომრავალფეროვნების, ტყის და სოფლის მეურნეობის საკითხებზე პარტნიორებთან შეხვედრაზე.

გარდა ამისა, პროექტის ფარგლებში დაიგეგმა 2021-2023 წლის აქტივობები, რომელთა განხორციელებისათვის მიღებულია დამატებითი ფინანსური მხარდაჭერა.

დეპარტამენტმა, ასევე, მონაწილეობა მიიღო ინიციატივის ფარგლებში ბიომრავალფეროვნების „მეინსთრინგის“ შესახებ გლობალურ დონეზე განხორციელებული კვლევის მომზადებაში.

გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი ველური ფაუნისა და ფლორის სახეობებით საერთაშორისო ვაჭრობის შესახებ კონვენციის (CITES) დანერგვა

2019 წელს განხორციელებულ კვლევებზე დაყრდნობით ყოჩივარდას (Cyclamen coum) გორგლებით მდგრადი სარგებლობის უზრუნველყოფის მიზნით მომზადდა ექსპორტის მიზნით სოჭის გირჩითა და „გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი ველური ფლორისა და ფაუნის სახეობებით საერთაშორისო ვაჭრობის შესახებ“ კონვენციის (CITES) დანართებში შეტანილი თეთრყვავილას ბოლქვებით ან/და ყოჩივარდას გორგლებით სარგებლობის ლიცენზიის განახლებული სალიცენზიო პირობები.

2019 წელს მხარეთა კონფერენციაზე მიღებული გადაწყვეტილებების ეროვნულ კანონმდებლობაში ასახვის მიზნით მომზადდა საკანონმდებლო ცვლილებები, მათ შორის კერძო საკუთრებაში არსებულ მიწის ნაკვეთებზე მოშენებული მცენარეებით ვაჭრობის მხრივ.

დეპარტამენტი მონაწილეობას იღებს მუდმივმოქმედი, მცენარეთა და ცხოველთა კომიტეტების ფარგლებში ჩამოყალიბებულ 11 ინტერსესიურ სამუშაო ჯგუფში მათ შორის ელექტრონული ნებართვების, შესაძლებლობების გაძლიერების, ტყვეობაში გამრავლებული ცხოველებით ვაჭრობის. ასევე, როგორც მუდმივმოქმედი კომიტეტის ალტერნატიული წევრი თავმჯდომარეობს სტრატეგიული ხედვის შესახებ მუდმივმოქმედი კომიტეტის სამუშაო ჯგუფს. სამუშაო ჯგუფების მიზანია კონვენციის მხარეთა კონფერენციის მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების შესრულება, მათ შორის კონვენციის რეზოლუციებში ცვლილებების პროექტების და სხვადასხვა „გაიდლაინების“ მომზადება,

2020 წლის შემდგომი ბიომრავალფეროვნების გლობალური სტრატეგია

დეპარტამენტი მონაწილეობს ბიოლოგიური მრავალფეროვნების შესახებ კონვენციის (CBD) ფარგლებში, 2020 წლის შემდგომი ბიომრავალფეროვნების გლობალური სტრატეგიის შემუშავების პროცესში. გარდა ამისა, როგორც კონვენციის მხარეთა კონფერენციის ბიუროს წევრი კოორდინაციას უწევს ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების მუშაობას მხარეთა კონფერენციებს შორის ინტერსესიურ პერიოდში.

გარეულ ცხოველთა თავდასხმებისას მათი რაოდენობის რეგულირება

მომზადდა და საქართველოს მთავრობის 2020 წლის 10 სექტემბერს N574 დადგენილებით დამტკიცდა „გარეულ ცხოველთა რაოდენობის რეგულირების წესი“, რაც გაამარტივებს და უფრო ეფექტურს გახდის მუნიციპალიტეტების მიერ გარეულ ცხოველთა თავდასხმებისას, მათი რაოდენობის რეგულირების ქმედებების განხორციელებას.

საქართველოს მთავრობის 2020 წლის 10 სექტემბერს N574 დადგენილების საფუძველზე შემუშავდა და 2020 წლის 7 ოქტომბერს გამოიცა საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის ბრძანება N2-904, რომლითაც დადგინდა 2020-2021 წწ. გარეულ ცხოველთა იმ სახეობების ჩამონათვალი, რომელთა რაოდენობის რეგულირების ღონისძიებები მუნი-

ციპალიტეტებმა შესაძლებელია განახორციელონ საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთან წინასწარი შეთანხმების გარეშე.

მდგრადი ნადირობის სისტემის დანერგვა

მიმდინარეობდა საქმიანობა „ნადირობის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტის სამუშაო ვერსიის დახვეწის მიზნით. უზრუნველყოფილი იყო დეპარტამენტის აქტიური ჩართულობა ამ მიზნით გამართულ შეხვედრებში. მომზადდა შენიშვნები, კომენტარები და მოსაზრებები ნადირობის შესახებ კანონპროექტთან დაკავშირებით. შენიშვნები, კომენტარები და მოსაზრებები განხილულ იქნა დაინტერესებულ სტრუქტურულ ერთეულებთან და პირებთან.

თევზჭერის მარეგულირებელი სამართლებრივი ბაზის მონერგვა

დეპარტამენტში დაიგეგმა თევზჭერის ეროვნული კონცეფციის შემუშავება, რისთვისაც მიმდინარეობდა წინამოსამზადებელი სამუშაოები, კერძოდ, შესაბამისი მონაცემებისა და ინფორმაციის მოძიება, დამუშავება და ანალიზი. მომზადდა მოსაზრებები „აკვაკულტურის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტის სამუშაო ვერსიაზე. კანონის მიღების შემდგომ მომზადდა შენიშვნები და კომენტარები მისგან გამომდინარე კანონქვემდებარე აქტებზე.

შავი ზღვის სახეობების მარაგის და პოპულაციების სივრცობრივი განაწილების შესწავლა გლობალურად შავი ზღვის მასშტაბით მდგრადი გამოყენების უზრუნველსაყოფად

თევზჭერის რეგიონული მენეჯმენტის ორგანიზაციასთან (FAO/GFCM) და შავი ზღვის ქვეყნებთან თანამშრომლობით, ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო დეპარტამენტმა მონაწილეობა მიიღო BlackSea4Fish პროექტის ფარგლებში ახალი პროექტის დაგეგმვასა და შემუშავებაში, რაპანას რესურსის დასადგენად შავი ზღვის მასშტაბით. დეპარტამენტის კოორდინირებით, ეროვნულ დონეზე, პროექტი განხორციელდა სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტოს მეთევზეობის, აკვაკულტურისა და წყლის ბიომრავალფეროვნების დეპარტამენტის მიერ, შავი ზღვის საქართველოს ტერიტორიულ წყლებში. შემუშავებულია შუალედური ანგარიში რაპანას პოპულაციაზე შავი ზღვის საქართველოს ტერიტორიულ წყლებში და მიმდინარეობს მიღებული მონაცემების ინტეგრირება შავი ზღვის საერთო მონაცემთა ბაზაში გლობალური ანალიზისა და სამომავლო ქმედებების შემუშავების მიზნით.

აკვაკულტურის სექტორში GFCM-ის მიერ შემუშავებული მარკეტინგის მიმოხილვის პროექტში მონაწილეობა

ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო დეპარტამენტმა მონაწილეობა მიიღო GFCM-ის პროექტისათვის „Aquaculture Market Observatory“ ყველა არსებული მონაცემის შეგროვებაში და სისტემატიზირებაში.

საქართველოს აკვაკულტურის სექტორში აკვაკულტურის პროდუქციაზე მოთხოვნის, ადგილობრივი წარმოების, იმპორტისა და ექსპორტის თანაფარდობის ანალიზზე დაყრდნობით, მოხდება სექტორის განვითარების ეროვნული პოტენციალის დადგენა. GFCM-ის ექსპერტები, საქართველოს ექსპერტებთან თანამშრომლობით, მიწოდებული მონაცემების საფუძველზე შეიმუშავებენ რეკომენდაციებს აკვაკულტურის სექტორის მდგრადი განვითარებისათვის. გარდა ამისა, აღნიშნული მონაცემების საფუძველზე, EUROFISH-ი გამოაქვეყნებს ევროპის ქვეყნების პროფაილებს (Country Profile), სადაც პირველად იქნება საქართველოს მონაცემებიც.

თანამშრომლობა GFCM-თან პროექტის განაცხადის შემუშავებაში „შავი ზღვის თევზჭერა და ეკოსისტემური მენეჯმენტი“ GEF-ის მხარდაჭერით

დეპარტამენტის აქტიური თანამშრომლობით და თევზჭერის სფეროში წინასწარ განსაზღვრული ეროვნული პრიორიტეტების საფუძველზე, GFCM-მა შეიმუშავა საპროექტო განაცხადი, რომლის საფუძველზეც GEF-ის დაფინანსებით 2021-ში დაიწყო პროექტის „შავი ზღვის თევზჭერა და ეკოსისტემური მენეჯმენტი“ შემუშავების ფაზა საქართველოს, უკრაინისა და თურქეთის შესაძლებლობების გასაძლიერებლად. აღნიშნული პროექტის მიზანია თევზჭერის მენეჯმენტის გაუმჯობესება ევროკავშირის მოთხოვნების შესაბამისად, რისთვისაც ეროვნულ პრიორიტეტებზე დაყრდნობით მოხდება ეროვნული შესაძლებლობების გაძლიერება.

საქართველოს კანონი ბიომრავალფეროვნების შესახებ

2020 წელს გაიმართა ათობით განხილვა და კონსულტაცია ბიომრავალფეროვნების კანონპროექტის სრულყოფის მიზნით და მომზადდა შენიშვნების ფურცელი. მომზადდა კანონპროექტის განმარტებითი ბარათი და მთავრობასა და პარლამენტში წარდგენისათვის საჭირო დოკუმენტაციის პაკეტი.

მომზადდა და გამოიცა ხშირად დასმული კითხვების საინფორმაციო ბუკლეტები ზურმუხტის ტერიტორიების მართვასთან და ახალ ტყის კოდექსთან დაკავშირებით.

საკანონმდებლო საქმიანობა

2020 წელს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის დარგის მარეგულირებელი ნორმატიული ბაზის სრულყოფის მიზნით, მომზადდა:

- საქართველოს კანონის 89 პროექტი, მიღებულია 50;
- საქართველოს მთავრობის 177 დადგენილების პროექტი, მიღებულია 98;
- საქართველოს მთავრობის 272 განკარგულების პროექტი, მიღებულია 263;
- საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის 30 კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტი (ყველა მიღებულია);
- საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის 217 ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტი (ყველა მიღებულია).

სოციალური თანადგომა

- გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსა და მის სისტემაში შემავალი უწყებების თანამშრომლების მიერ ყოველთვიურად ირიცხება თანხა სოლიდარობის ფონდში, რომელიც მთავრობის დადგენილებით 2014 წელს შეიქმნა და რომლის მიზანიც მძიმე სენით დაავადებული ან შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ბავშვებისა და მათი ოჯახების დახმარებაა;
- გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო აქტიურად თანამშრომლობს სისხლის გადასხმის საქალაქო სადგურთან. სამინისტროსა და სამინისტროს სისტემაში შემავალი უწყებების თანამშრომლები ჩართულნი არიან სისხლის უანგარო დონაციის აქციაში.

საქართველოს გარემოს დაცვისა და
სოფლის მეურნეობის სამინისტრო

წლიური ანგარიში

2020